

UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
CZU 343.37 (043.3)

LEBEDINSCHI Adrian

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU
INSOLVABILITATEA FICTIVĂ**

Specialitatea: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

Viorel V. Berliba,
conf. univ., dr. hab.

Autorul:

Chișinău, 2018

© LEBEDINSCHI Adrian, 2018

CUPRINS:

ADNOTĂRI	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. CERCETAREA PROBLEMATICII INSOLVABILITĂȚII PRIN PRISMA STUDIILOR ȘTIINȚIFICE ELABORATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ÎN ALTE STATE	18
1.1. Insolvabilitatea – instituție de drept comercial.....	18
1.2. Materialele științifice referitoare la răspunderea penală pentru insolvabilitatea fictivă, publicate în Republica Moldova.....	31
1.3. Cercetările științifice desfășurate în materia insolvabilității fictive în alte state.....	37
1.4. Concluzii la Capitolul 1 al tezei.....	50
2. INSOLVABILITATEA – SITUAȚIE-PREMISĂ PENTRU CALIFICAREA INFRAȚIUNILOR LEGATE DE INSOLVABILITATE	54
2.1. Repere evolutive referitoare la instituția insolvabilității.	54
2.2. Stare de încetare a plăților – incapacitate de plată – insolvență – insolvabilitate – faliment – bancrută: noțiuni, semne de identificare și caracterizare de ansamblu.....	63
2.3. Elemente de drept comparat în materia infracțiunilor legate de insolvabilitate.....	81
2.4. Concluzii la Capitolul 2 al tezei.....	105
3. CARACTERISTICA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE INSOLVABILITATE FICTIVĂ (PSEUDOBANCRUTĂ)	108
3.1. Elemente preexistente ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă.....	110
3.1.1. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de insolvabilitate fictivă.....	110
3.1.2. Subiectul infracțiunii de insolvabilitate fictivă.....	132
3.2. Elemente constitutive ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă.....	142
3.2.1. Latura obiectivă a infracțiunii.....	142
3.2.1. Latura subiectivă a infracțiunii.....	157
3.3. Forme și modalități faptice ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă. Delimitarea de alte infracțiuni.....	161
3.4. Concluzii la Capitolul 3 al tezei.....	168
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	171
BIBLIOGRAFIE	176
ANEXE - Acte de implementare a rezultatelor științifice	191
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	206
CV-ul AUTORULUI	207

ADNOTARE

LEBEDINSCHI Andrian. Răspunderea penală pentru insolvabilitatea fictivă.

Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018

Teza cuprinde: adnotări, lista abrevierilor, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 213 titluri, 5 anexe, 1 figură, 7 tabele, 162 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 7 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: insolvabilitate, insolvabilitate intenționată, insolvabilitate fictivă, insolvență, insolvență comercială, faliment, bancrută, bancrută simplă, bancrută frauduloasă, stare de încetare a plăților, incapacitate de plată, creditor, activitate de întreprinzător, daune cauzate, proporții mari.

Domeniul de studiu. Investigațiile științifice desfășurate sunt bazate pe domeniul dreptului penal special, deși o interpretare complexă și minuțioasă a conținutului normativ al infracțiunii nu este posibil fără analiza domeniului de reglementare a instituției insolvabilității – domeniul dreptului comercial.

Scopul tezei de doctorat a constat în fundamentarea răspunderii penale pentru insolvabilitatea fictivă în baza unor modalități normative prescrise, evitându-se anumite interpretări extensive defavorabile și creându-se un cadru tipic de delimitare a insolvabilității fictive de alte infracțiuni.

Obiectivele: identificarea și evaluarea opiniilor expuse în literatura de specialitate din RM și din alte state referitor la reglementarea instituției insolvabilității (bancrutei, falimentului); analiza și interpretarea materialelor științifice elaborate în materia temei tezei de doctorat, prin valorificarea gradului de investigare a acestui subiect și conturarea nivelului inițial și a efectelor cercetărilor desfășurate; analiza actelor normative care reglementează instituția insolvabilității – ca instituție de drept comercial; interpretarea actelor normative adoptate în diferite state din perspectiva unor reguli comparative; cercetarea limitelor de configurare a unui sistem normativ în materia insolvabilității în RM; argumentarea și fundamentarea științifică a reglementării răspunderii penale pentru bancruta frauduloasă; investigarea complexă a noțiunii de insolvabilitate, insolvență, faliment, bancrută din punct de vedere textual și normativ; analiza și interpretarea semnelor preexistente ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă; determinarea unor procedee de determinare a semnelor care caracterizează conținutul constitutiv al infracțiunii de insolvabilitate fictivă; clarificarea asupra unor repere de delimitare a infracțiunii de insolvabilitate fictivă de alte infracțiuni asemănătoare; înaintarea, argumentarea și promovarea în perspectivă a unor recomandări legate de determinarea, pe cale normativă, a unor modalități de manifestare normativă a infracțiunii de insolvabilitate fictivă.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute au constat în următoarele rezultate științifice:

- implicațiile normativului penal în materie de răspundere pentru faptele legate de insolvabilitate se face în baza unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolvabilității în materie comercială;
- nu oricare insolvabilitate prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolvabilitatea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în mișcare o acțiune penală privind insolvabilitatea, atunci instituția insolvabilității urmează a fi examinată, în anumite cazuri, în calitate de situație-premisă - semn preexistent al infracțiunii;
- lipsa în RM a unor condamnări a faptelor infracționale în domeniul complex al insolvabilităților este dictat inclusiv de anumite incoerențe normative;
- simplul refuz al unei plăți pe care debitorul de bună-credință l-a considerat întemeiat, nu putea și nici nu poate constitui o probă suficientă de încetare a plăților;
- abordarea elementului material în forma falsificării nu poate fi concepută sub aspectul concurenței dintre infracțiunea de insolvabilitate fictivă și cea de fals.

Problema științifică importantă soluționată a constat în elaborarea unui mecanism normativ eficient care vizează răspunderea penală pentru infracțiunea de insolvabilitate fictivă (bancrută frauduloasă, în forma pseudobancrutei), fapt care va contribui la eficientizarea sistemului de atribuire a unor fapte prejudiciabile la categoria unei infracțiuni de acest gen, în vederea impulsivării sistemului de aplicare a acestuia în cadrul încălcării unor relații sociale incidente.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. Semnificația teoretică rezidă din certitudinea documentelor care reglementează domeniul complicat al insolvabilității, din analiza unor opinii de valoare expuse în raport cu această instituție de drept comercial. *Valoarea aplicativă* constă în faptul că rezultatele obținute pot fi cu ușurință aplicate în proces de cercetare științifică ulterioară, în proces didactic, în activitatea de elaborare a unor modificări de lege penală.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile și recomandările, care formează rezultatele științifice ale investigațiilor științifice întreprinse, și-au găsit reflectare în 7 articole științifice publicate în reviste științifice, inclusiv participări la conferințe științifico-practice internaționale (Conferința științifico-practică internațională „Premise de perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii Europene” - Chișinău: ICJP al AȘM, ICEȘD, 2016).

АННОТАЦИЯ

ЛЕБЕДИНСКИЙ Адриан. Уголовная ответственность за фиктивную несостоятельность.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук. Кишинев, 2018

Диссертация содержит: аннотации, список сокращений, введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 213 источников, 5 приложений, 1 рисунок, 7 таблиц, 162 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 7 научных работах.

Ключевые слова: несостоятельность, преднамеренная несостоятельность, фиктивная несостоятельность, коммерческая несостоятельность, банкротство, простое банкротство, фиктивное банкротство, состояние прекращения платежей, дефолт, кредитор, предпринимательская деятельность, нанесенный ущерб, крупные размеры.

Область исследования. Научные исследования проводятся на основе особенной части уголовного закона, несмотря на то, что сложное и тщательное толкование нормативного содержания преступления невозможно без анализа регулятивной области института несостоятельности – то есть коммерческого права.

Цель данной работы состоит в обоснование уголовной ответственности за фиктивную несостоятельность в соответствии с установленными нормативными путями, избегая определенное неблагоприятное расширительное толкование и создавая типичные рамки делимитации фиктивной несостоятельности от других преступлений.

Задачи: определение и оценка высказанных мнений в литературе Молдовы и других государств по вопросам регулирования института несостоятельности (банкротства); анализ и интерпретация научного материала разработанного по теме дипломной работы путем использования степени изучения этого предмета и описания исходного уровня и последствий проведенных исследований; анализ законов, регулирующих институт несостоятельности – в качестве института коммерческого права; толкование законов, принятых в разных странах, с точки зрения сравнительных правил; исследование пределов настройки правовой системы в вопросах несостоятельности в Молдове; рассуждение и научное обоснование для регулирования уголовной ответственности за фиктивное банкротство; комплексное исследование понятия несостоятельности, банкротства, с дословной и нормативной точки зрения; анализ и интерпретация существующих признаков преступления фиктивной несостоятельности; определения процедуры определения признаков характеризующих составляющее содержание фиктивной несостоятельности; объяснения граничных маркеров отделяющих фиктивную несостоятельность от других похожих преступлений; представление, рассуждение и продвижение в перспективе рекомендаций по определению нормативным путём, нормативных способов совершения преступления фиктивного банкротства.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов состоит в следующих научных результатах: ● последствия уголовной нормы касаемой ответственности за действия, связанные с несостоятельностью основывается на специфические особенности, характерные черты и решения, взятых из регулирования несостоятельности в коммерческих делах; ● не всякая несостоятельность предполагает в качестве обязательного условия существование преступления (несостоятельность не связана с системой уголовных норм), но если возбуждено уголовное дело по несостоятельности, институт несостоятельности должен быть рассмотрен, в некоторых случаях, как ситуационная предпосылка - существующий признак преступления; ● отсутствие в Молдове осуждений преступлений действий в комплексной области несостоятельности продиктовано в том числе определенными регулятивными несоответствиями; ● простой отказ от уплаты добросовестного должника, которой он счел обоснованным, не мог и не может служить достаточным доказательством прекращения платежей; ● представление материального элемента в виде фальсификации не может быть понята с точки зрения конкуренции между преступлением фиктивной несостоятельности и подлогом.

Важная научная проблема которая была решена состояла в разработке эффективного регуляторного механизма уголовной ответственности за преступление фиктивной (мошеннической) несостоятельности, действие которое будет способствовать созданию более эффективной системы назначения опасных действий в категорию преступления такого рода, чтобы увеличить систему ее применение в нарушениях подобных социальных отношениях.

Теоретическая значимость и ценность работы. Теоретическая значимость заключается в анализе документах, регулирующих сложную область несостоятельности, а также в анализе значимых мнений представленных в связи с этим институтом коммерческого права. *Ценность работы* заключается в том, что результаты легко применимы в процессе дальнейших научных исследований, в процессе обучения, в разработке изменений уголовного законодательства.

Внедрение научных результатов. Выводы и рекомендации, которые формируют научные результаты проведенных научных исследований, были отражены в 7 научных статьях, опубликованных в научных журналах, в том числе участие в международных научно-практических конференциях (Международная научно-практическая конференция „Предпосылки для совершенствования национального законодательства и приспособление к стандартам ЕС„ - Кишинев ICJP AŞM, ICEŞD, 2016).

ANNOTATION

LEBEDINSCHI Adrian. Criminal liability for fictitious insolvency. PhD thesis in law. Chisinau, 2018

The thesis includes: annotations, a list of abbreviations, an introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, the bibliography in 213 titles, 5 annexes, 1 figure, 7 tables, 162 basic text pages. The results obtained are published in 7 scientific papers.

Key words: insolvency, intentional insolvency, fictitious insolvency, commercial insolvency, bankruptcy, simple bankruptcy, fraudulent bankruptcy, state of payments cessation, incapacity for payment, creditor, entrepreneurial activity, damages caused, large proportions.

Field of study. The scientific investigations carried out are based on the field of special criminal law, although a complex and thorough interpretation of the normative content of the crime is not possible without the analysis of the regulatory field of the insolvency institution - the field of commercial law.

The aim of the PhD thesis was to substantiate the criminal liability for fictitious insolvency based on prescribed normative modalities, avoiding some unfavorable extensive interpretations and creating a typical framework for delimiting fictitious insolvency from other crimes.

The objectives: the identification and evaluation of the opinions expressed in the specialized literature in the Republic of Moldova and other states regarding the regulation of the insolvency institution (bankruptcy); the analysis and interpretation of the scientific materials elaborated on the subject of the PhD thesis, by capitalizing on the degree of investigation of this subject and shaping the initial level and the effects of the researches carried out; the analysis of the normative acts regulating the insolvency institution - as a commercial law institution; the interpretation of normative acts adopted in different states from the perspective of comparative rules; the investigation of the limits of setting up a normative system on insolvency in Moldova; the reasoning and scientific substantiation of the regulation of the criminal liability for fraudulent bankruptcy; the complex investigation of the notions of insolvency, bankruptcy, from a textual and normative point of view; the analysis and the interpretation of the pre-existing signs of the fictitious insolvency crime; the determination of determination procedures of signs that characterize the constitutive content of the fictitious insolvency crime; the clarification of some milestones for distinguishing the fictitious insolvency crime from other similar offenses; forwarding, argumenting and promoting in the future recommendations on the normative determination of methods of normative manifestation of the fictitious insolvency offense.

The scientific novelty and the originality of the obtained results consists of the following scientific results: ● the implications of the criminal law on the liability for the insolvency-related actions are based on certain particularities, defining features and solutions stemming from the insolvency regulation in commercial matters; ● not any insolvency presumes a prerequisite for the existence of the crime (the insolvency is not related to the system of criminal law), but if a criminal action on insolvency is initiated, then the insolvency institution is to be examined in some cases, as a situation-premise – a pre-existing sign of the crime; ● the lack of criminal convictions in Moldova in the complex field of insolvencies is dictated by certain normative inconsistencies; ● the mere refusal of a payment which the bona fide debtor found to be well founded could not and can not constitute sufficient evidence for the cessation of payments; ● The approach of the material element in the form of forgery can not be conceived in terms of competition between fictitious and fake insolvency.

The important scientific problem solved was the elaboration of an efficient legal mechanism regarding the criminal liability for the fake (fraudulent) insolvency crime, which will contribute to the efficiency of the system of awarding certain prejudicial acts to the category of crimes of this kind, in order to boost the system of its application in the framework of the violation of incidental social relationships.

The theoretical importance and applicative value of the work. The theoretical significance lies in the certainty of the documents governing the complicated field of insolvency, from the analysis of some valuable opinions expressed in relation to this institution of commercial law. *The applicative value* lies in the fact that the obtained results can easily be applied in the process of subsequent scientific research, in the didactic process, in the elaboration of some amendments to the criminal law.

The implementation of scientific results. The conclusions and recommendations that form the scientific results of the scientific investigations have been reflected in 7 scientific papers published in scientific journals, including the participation in international scientific and practical conferences (The International Scientific and Practical Conference „Premises of the improvement of the National Legislation and Adjustment to the standards of the European Union” - Chisinau: ICJP of the AȘM, ICEȘD, 2016).

LISTA ABREVIERILOR

UE	– Uniunea Europeană
RM	– Republica Moldova
CE	– Consiliul Europei
ONU	– Organizația Națiunilor Unite
CSI	– Comunitatea Statelor Independente
UNCITRAL	– Comisia Națiunilor Unite privind dreptul comercial internațional
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
USM	– Universitatea de Stat din Moldova
MO	– Monitorul Oficial
C. pen.	– Cod penal
C. pen. al RM	– Cod penal al Republicii Moldova
C. pen. al Rom.	– Cod penal al României
C. pen. al Ucr.	– Cod penal al Ucrainei
C. pen. al Tur.	– Cod penal al Turciei
C. pen. al Uzb.	– Cod penal al Uzbekistanului
C. pen. al Span.	– Cod penal al Spaniei
C. pen. al Pol.	– Cod penal al Poloniei
C. pen. al Elv.	– Cod penal al Elveției
C. pen. al Germ.	– Cod penal al Germaniei
C. pen. al Est.	– Cod penal al Estoniei
C. pen. al FR	– Cod penal al Federației Ruse
C. pen. al Caz.	– Cod penal al Kazahstanului
C. pen. al Cîrg.	– Cod penal al Cîrgâzstanului
C. pen. al Azer.	– Cod penal al Azerbaidjanului
C. pen. al Lit.	– Cod penal al Lituaniei
PG	– Parte generală
PS	– Parte specială
Cap.	– capitol
art.	– articol
alin.	– aliniat
lit.	– literă
p.	– pagină
pct.	– punct
sec.	– secol
n.a.	– nota autorului

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate

Conform art. 27 al Acordului de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a energiei atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte [1, p. 38], se invocă faptul că *recunoscând importanța unui set eficace de norme și practici în domeniul dreptului societăților comerciale și al guvernantei corporative, (...) în sensul instituirii unei economii de piață pe deplin funcționale și al promovării schimburilor comerciale între părți, acestea convin să coopereze în ceea ce privește **protecția acționarilor, a creditorilor și a altor părți interesate în conformitate cu normele UE în domeniu.***

Deci, în condițiile actuale ale economiei de piață, un grad prejudiciabil sporit îl prezintă atentatele frauduloase care aduc atingere nu numai unor interese private (particulare), dar și subminează credibilitatea sistemului economic al statului în ansamblu. În context, acesta din urmă lipsit de o sursă financiară principală – *creditele și investițiile*. Or, în lipsa acestora din urmă nu poate fi concepută dezvoltarea calitativă a întregului sistem economic. O analiză cantitativă a locului criminalității economice în cadrul structurii de ansamblu a criminalității denotă un ritm de creștere semnificativă a celei dintâi, mai cu seamă în ultimii ani:

- în context, în anul 2013, în Republica Moldova au fost înregistrate, în total, 36154 infracțiuni, această structură cantitativă fiind completată cu 935 infracțiuni economice (adică 2,59%);

- în anul 2014 numărul infracțiunilor înregistrate a fost 39562 (+9,43%), infracțiunile economice înregistrate fiind 1208 (3,05% în cadrul structurii de ansamblu a criminalității înregistrate în acest an și cu +29,2% infracțiuni economice înregistrate mai mult decât în perioada imediat anterioară);

- în anul 2015 au fost înregistrate, în ansamblu, 37846 infracțiuni (-4,34%), infracțiunile economice înregistrate în această structură cantitativă fiind 1323 (3,49% - în creștere, comparativ cu perioada anterioară, cu +9,52).

O problemă identificată în acest aspect este, în opinia noastră, faptul precum că, deși din anul 2015 în anul 2016 numărul infracțiunilor economice înregistrate a crescut cu +9,52%, numărul dosarelor penale pe baza acestor infracțiuni trimise în judecată în aceleași perioade de comparație a fost cu -22,77%. Acest ultim moment denotă cu claritate unele problematice legate de identificarea, clarificarea și calificarea juridică a infracțiunilor economice, inclusiv a infracțiunilor legate de insolvabilitate.

Este adevărat, că însuși faptul insolvabilității probează doar un eșec în activitatea economică (comercială) desfășurată și nu constituie, iar în opinia noastră nici nu trebuie să

constituie temei pentru intervenția unor relații juridico-penale. Reglementările normative adoptate în acest sens de către legiuitorul din Republica Moldova încearcă, într-un anumit mod, să acopere cele mai complexe și mai vaste zone de fraudare a creditorilor, scopul fiind anume cel al protejării de la faliment, dar nicidecum - sancționarea pe cale penală a falitului. Cu alte cuvinte, în cazul în care factorul enunțat este legat de anumite fapte de natură prejudiciabilă, este posibilă, în condiții prescrise, și răspunderea penală. Pe cale de consecință, procedura falimentului, ca jurisdicție comercială, este independentă de procedura penală, acestea desfășurându-se particular una de cealaltă.

În același curs de idei, se constată că în mai multe state europene, instituția insolabilității (numită și bancrută, faliment) este un fenomen economico-juridic foarte răspândit, care particularizează prezența concurenței, lupta pentru desfășurarea mai eficientă a activităților în sfera economică (care vizează sistemul economic). Cu toate acestea, și economia statelor dezvoltate nu este privată de subiecți economici nesinceri, care, de regulă, fac uz de cadrul normativ în vigoare și procedura normală de insolabilitate – anume pentru înșelarea (fraudarea) creditorilor, tănuirea bunurilor (averii) față de creditori etc. În acest sens, anume problema luptei cu bancruta infracțională este examinată de multe state într-un mod complex, minuțios și insistent. Or, această problemă enunțată este legată de cauzarea unor daune mari și deosebit de mari unor subiecți economici și impune măsuri adecvate și oportune de reacție din partea statului. În acest ultim aspect vizat, Republica Moldova nu se manifestă din perspectiva unei excepții de la regula generală și, de fapt, cadrul normativ adoptat este orientat spre asigurarea intereselor economice ale subiecților acestor activități (atât ale creditorilor, cât și ale debitorilor), societății și statului.

Falimentul reprezintă, deci, o procedură de executare silită unitară, colectivă, egalitară și concursuală a întregului patrimoniu al comerciantului (persoană fizică sau juridică) care a încetat plățile pentru obligațiile sale comerciale; o procedură care nu are aceeași semnificație în lumea comercială internațională (de altfel, este în discuție însăși posibilitatea ca insolvența să fie internațională). Dacă în Republica Moldova *procedura falimentului* semnifică o procedură de insolabilitate concursuală colectivă și egalitară, care se aplică debitorului în vederea lichidării patrimoniului acestuia pentru acoperirea pasivului, în România ea înseamnă numai lichidarea societăților, în SUA - se referă fie la reorganizare, fie la faliment, în Ungaria noțiunea desemnează numai procedura reorganizării, în Australia termenul se referă numai la lichidarea averilor persoanelor fizice insolvente. Cu toate acestea, termenul de faliment este în continuare utilizat, desemnând acea procedură colectivă declanșată de o criza economică a debitorului.

În prezent, insolvența comercială generează efecte la nivel internațional, care necesită reglementări adecvate, întrucât, se constată în literatura de specialitate, că aria geografică a activității comercianților implicați depășește granițele naționale. În fapt, ultimele informații furnizate de către Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova denotă faptul că Republica Moldova nu a încheiat vreun careva acord bilateral referitor la insolvabilitatea transfrontalieră.

Cu toate acestea, stabilim că activitatea de armonizare în materia insolvenței se concretizează inclusiv prin încheierea de convenții internaționale, prin adoptarea de regulamente ori prin elaborarea unor legi interne care transpun actele internaționale. Insolvența pe plan internațional este reglementată prin numeroase convenții internaționale. Totuși, embrionul uniformizării internaționale în materie este reprezentat de convențiile de recunoaștere reciprocă a procedurilor de faliment deschise în fiecare țară.

După cum se invocă pe drept cuvânt în literatura de specialitate, în cadrul unei economii de piață, în care incapacitatea de plată a agenților economici este „cronică”, în care capitalurile unor societăți sau ale unor bănci se diminuează în mod vădit, iar managerii acestora și clientela lor prosperă, se identifică o situație ciudată – cea a atestării lipsei persoanelor care sunt pedepsite pentru falimentul fraudulos al acestora. Or, în Republica Moldova, la moment, statisticile judiciare și polițienești nu prefigurează (după cum am subliniat anterior) o situația de condamnare a faptelor infracționale în domeniul complex al insolvabilităților. Și acest ultim moment este dictat, în viziunea noastră, inclusiv de anumite incoerențe normative: la nivelul dreptului penal, la nivelul corelației între dreptul penal și referințele de blanchetă (cadru regulator) etc. După cum menționează pe drept cuvânt autorul Gh. Macovei, *în afară de premisele de ordin economic, revenirea în prim plan a problematicii procedurilor de insolvabilitate se datorează și unei serii de premise juridice* [81, p. 10].

Cele consemnate anterior, precum și necesitatea de armonizare a cadrului normativ în materie de răspundere penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitatea fictivă la necesitățile și realitățile actuale, mai cu seamă prin beneficierea de posibilități reale de a antrena eficient răspunderea penală pentru faptele prejudiciabile legate de insolvabilitatea fictivă, indică la actualitatea acestei cercetări științifice.

Scopul și obiectivele tezei

Scopul tezei de doctorat a constat în desfășurarea unor cercetări științifice complexe care vizează reevaluarea politicii penale a statului în contextul faptelor prejudiciabile legate de insolvabilitatea fictivă, prin identificarea unor posibilități de evitare a unor interpretări extensive defavorabile și creându-se un cadru tipic de delimitare a insolvabilității fictive de alte infracțiuni.

Obiectivele tezei de doctorat:

- identificarea și evaluarea opiniilor expuse în literatura de specialitate din Republica Moldova și din alte state referitoare la reglementarea instituției insolvenței (bancruetei, falimentului);

- analiza și interpretarea materialelor științifice elaborate în materia temei tezei de doctorat, prin valorificarea gradului de investigare a acestui subiect și conturarea nivelului inițial și efectelor cercetărilor desfășurate;

- analiza actelor normative care reglementează instituția insolvenței – ca instituție de drept comercial, în vederea creării unui cadru normativ eficient, ajustat la standardele europene;

- interpretarea actelor normative adoptate în diferite state din perspectiva unor reguli comparative, precum și a normelor adoptate la nivel european și internațional;

- cercetarea limitelor de configurare a unui sistem normativ în materia insolvenței în Republica Moldova;

- argumentarea și fundamentarea științifică a reglementării răspunderii penale pentru insolvență (bancruta frauduloasă) în forma insolvenței fictive (pseudobancrută);

- investigarea complexă a noțiunii de insolvență, insolvență, faliment, bancrută din punct de vedere textual și normativ;

- analiza și interpretarea semnelor preexistente (semne referitoare la obiect juridic și obiect material; subiect activ și pasiv) ale infracțiunii de insolvență fictivă;

- determinarea unor procedee de determinare a semnelor care caracterizează conținutul constitutiv (semne referitoare la latura obiectivă și latura subiectivă) al infracțiunii de insolvență fictivă;

- clarificarea asupra unor repere de delimitare a infracțiunii de insolvență fictivă de alte infracțiuni asemănătoare;

- înaintarea, argumentarea și promovarea în perspectivă a unor recomandări legate de determinarea, pe cale normativă, a unor modalități de manifestare normativă a infracțiunii de insolvență fictivă.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute rezidă în analiza complexă a infracțiunii de insolvență fictivă și necesitatea de a configura un conținut incriminator în baza unor modalități normative strict determinate. În acest context, va deveni incident caracterul previzibil al normativului penal care vizează acest segment de incriminare, precum și se va eficientiza practica aplicării corespunzătoare a răspunderii penale pentru insolvența fictivă.

Teza de doctorat se prezintă de pe poziții novatorii inclusiv din perspectiva corelării limitelor de răspundere penală și altor tipuri de răspundere juridică în caz de insolvență și

identificarea unor premise de sancționare corelativă a infracțiunii de insolvabilitate fictivă (fals, uz de fals, abuz de serviciu etc.).

Printre rezultatele care au conturat conținutul noutății științifice se înscriu:

- Implicațiile normativului penal în materie de răspundere pentru faptele prejudiciabile legate de insolvabilitate se face în baza unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolvabilității în materie comercială.

- Nu oricare insolvabilitate prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolvabilitatea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în mișcare o acțiune penală privind insolvabilitatea, atunci instituția insolvabilității urmează a fi examinată, în anumite cazuri, în calitate de situație-premisă - semn preexistent al infracțiunii.

- Lipsa în Republica Moldova a unor condamnări a faptelor infracționale în domeniul complex al insolvabilităților este dictat inclusiv de anumite incoerențe normative.

- Simplul refuz al unei plăți pe care debitorul de bună-credință l-a considerat întemeiat nu putea și nici nu poate constitui o probă suficientă de încetare a plăților.

- Abordarea elementului material în forma falsificării nu poate fi concepută sub aspectul concurenței dintre infracțiunea de insolvabilitate fictivă și cea de fals.

Problema științifică importantă soluționată a constat în elaborarea unui mecanism normativ eficient care vizează răspunderea penală pentru infracțiunea de insolvabilitate fictivă (bancrută frauduloasă, în forma pseudobancrutei), fapt care va contribui la eficientizarea sistemului de atribuire a unor fapte prejudiciabile la categoria unei infracțiuni de acest gen, în vederea impulsivării sistemului de aplicare a acestuia în cadrul încălcării unor relații sociale incidente.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării

Importanța teoretică a tezei de doctorat se manifestă prin faptul că aceasta se înscrie ca o cercetare monografică bazată pe un subiect restrâns după configurația juridico-penală, însă după conținut și esență definitorie ariile sunt foarte extinse și complexe. Deși, constatăm că cercetarea științifică se prezumă a fi o continuitate a unor cercetări desfășurate anterior, precum și o completare a cercetărilor științifice în alte domenii, totuși ea, având la bază normativul penal al Republicii Moldova în vigoare, se înscrie printre primele investigații în acest context. Semnificația teoretică rezidă din certitudinea documentelor care reglementează domeniul complicat al insolvabilității, din analiza unor opinii de valoare expuse în raport cu această instituție de drept comercial, în particular prin raportare la răspunderea penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitate (infracțiunea de insolvabilitate fictivă) – cu o situație premisă – *insolvabilitatea*.

Teza de doctorat a fost elaborată prin punerea în acțiune a unui ansamblu de metode și procedee științifice, în special:

- **metoda istorică** (examinarea instituțiilor recunoscute și active în diferite perioade pe teritoriul Republicii Moldova),

- **metoda sistematică** (analiza concomitentă a sistemului de norme care determină incidența răspunderii penale în materie de insolvabilitate, precum și a sistemului de norme care conturează conținutul semnului de blanșetă),

- **metoda comparației** (o problema foarte importantă este legată de variabilele care sunt luate în calcul, adică acele dimensiuni care interesează din punctul de vedere al explicației/înțelegerii fenomenului; identificarea comparativă a unor dispoziții normative adoptate în diferite state și raportarea acestor sisteme la o bază fixă – legislația Republicii Moldova în context de reglementare, interpretare și aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile legate de insolvabilitatea fictivă),

- **metoda logică** (aplicarea raționamentului, adică utilizarea procedurilor de analiză a premiselor și redare a concluziei prin silogism),

- **metoda textuală** (admiterea interpretărilor gramaticale pentru perceperea sensului direct și nemijlocit al unor noțiuni utilizate),

- **metoda analizei documentelor** (pentru colectarea de date cantitative și calitative: găsire, evaluare, selectare, verificare),

- **studiul de caz** (în particular, studii de caz descriptive și explicative) etc.

La baza elaborării tezei de doctorat au fost puse mai multe opinii fundamentate științific și expuse în literatura de specialitate a Republicii Moldova și din străinătate. În particular, ne referim la opiniile expuse în materia subiectului supus investigațiilor științifice ale autorilor: A. Borodac, A. Barbăneagră, V. Stati, V. Berliba, S. Brînză, R. Cojocar, Gh. Macovei, C. Gurschi, M. Mutu-Strulea, S. Copețchi, I. Hadîrca, N. Roșca, V. Palamarciuc, D. Ciuncan, M. Hotca, Gh. Alecu, C. Chiriac, C. Bulai, A. Doroftei, I. Schiau, V. Drăghici, M. Zarafiu, R. Petrescu, V. Pașca, Gh. Gheorghiu, M. Costin, A. Miff, C. Voicu, A. Boroi, F. Sandu, I. Molnar, A. Moldoveanu, D. Pârgaru, V. Danile, C. Turianu, M. Molnar, A. S. Mihlin, I. N. Cojevnicov, L. Prozumentov, E. Mahno, V. Antonov, L. Mojaiscaia, B. Colb, V. Hiliuto, V. Cudreavțev, Iu. Solopanov, G. Șerșenevici etc.

Valoarea aplicativă a investigațiilor științifice rezidă în faptul că rezultatele obținute pot fi cu ușurință aplicate:

• în proces de cercetare științifică ulterioară, avându-se ca subiecte infracționalitatea economică în ansamblu, precum și anumite infracțiuni economice în parte,

- în proces didactic (la predarea cursului de drept penal special, precum și a unor cursuri specializate de *infracțiuni în sfera economică*),
- cea mai mare pondere aplicativă a lucrării rezultă din identificarea unui ghid metodic de aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile legate de insolvabilitate, în general, iar în particular – a infracțiunii de insolvabilitate fictivă,
- în activitatea de elaborare a unor modificări de lege penală, prin promovarea conceptului de previzibilitate a normei penale în acest sens.

Aprobarea rezultatelor

Concluziile și recomandările, care formează rezultatele științifice ale investigațiilor științifice întreprinse, și-au găsit reflectare în 7 articole științifice elaborate și publicate în reviste științifice, inclusiv participări la conferințe științifico-practice internaționale (Conferința științifico-practică internațională „Premise de perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii Europene”, 2016, organizată de ICEȘD și ICJP al AȘM).

Sumarul compartimentelor tezei

Din punct de vedere structural, teza de doctorat este constituită din adnotări (în limba română, rusă și engleză), lista abrevierilor utilizate, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, 5 anexe, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, lucrarea numără 208 pagini, iar în lista bibliografică sunt incluse 213 titluri. În conținutul tezei se operează cu o reprezentare grafică și 7 tabele.

Introducerea descrie actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute (prin aranjarea generală a rezultatelor științifice obținute, precum și a problemei științifice importante soluționate), semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor tezei de doctorat.

1. Cercetarea problematicii insolvabilității prin prisma studiilor științifice elaborate în Republica Moldova și în alte state este structurat în patru paragrafe: *1.1. Insolvabilitatea – instituție de drept comercial; 1.2. Materialele științifice referitoare la răspunderea penală pentru insolvabilitatea fictivă, publicate în Republica Moldova; 1.3. Cercetările științifice desfășurate în materia insolvabilității fictive în alte state; 1.4. Concluzii la Capitolul 1 al tezei.*

În prezent, atât pe plan legislativ, cât și doctrinar și jurisprudențial, se utilizează o terminologie diversificată: *insolvență comercială, încetare a plăților, incapacitate de plată, debitor, insolvabilitate, insolvabilitate intenționată (premeditată), insolvabilitate fictivă (falsă), faliment, bancrută*. Pentru a elucida conținutul acestor noțiuni, au fost examinate opiniile

științifice complexe expuse de mai mulți autori atât în literatura de specialitate autohtonă, cât și în cea străină, evidențiindu-se gradul de cercetare științifică până la etapa actuală.

Instituția insolabilității și falimentului țin de domeniul dreptului civil comercial, iar implicarea dreptului penal vizează nu doar un proces, dar și o ultimă intervenție, care se face în ipoteza unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolabilității și falimentului în mod civil. Anume aceste raționamente au dictat necesitatea cercetării nu numai a materialelor științifice care vizează cu strictețe răspundere penală pentru infracțiunile legate de insolabilitate, dar și a celor care descriu aceste instituții din punctul de vedere al blanchetei normei penale. Or, nu se poate vorbi despre o infracțiune legată de insolabilitate, fără a se cunoaște conținutul propriu-zis și semnificația juridică a insolabilității ca atare.

2. Insolabilitatea – situație-premisă pentru calificarea infracțiunilor legate de insolabilitate este constituit din patru paragrafe: *2.1. Repere evolutive referitoare la instituția insolabilității; 2.2. Stare de încetare a plăților – incapacitate de plată – insolvență – insolabilitate – faliment – bancrută: noțiuni, semne de identificare și caracterizare de ansamblu; 2.3. Elemente de drept comparat în materia infracțiunilor legate de insolabilitate; 2.4. Concluzii la Capitolul 2 al tezei.*

Se face o delimitare atât conceptuală, cât și constitutivă a stării de încetare a plăților, incapacitate de plată, insolvență, insolabilitate, faliment, bancrută, operându-se cu necesitatea și evaluarea unora dintre acestea la calificarea juridică a infracțiunilor legate de insolabilitate. Pentru clarificarea conceptului de insolabilitate, a fost analizată corelația și locul acestei instituții de drept comercial în cadrul unui ansamblu de instituții corelative, precum și care este locul și necesitatea prevederii acestei categorii în limitele normativului penal – în calitate de situație-premisă. Pe cale de consecință, s-a susținut că, sub aspect de drept civil și comercial, precum și din perspectiva interpretărilor normative și textuale, se identifică faptul că infracțiunile prevăzute de art. 252 și art. 253 C. pen. al RM urmează a fi redenumite: din *insolabilitate* în *bancrută*.

Bancruta prevede încălcările admise în proces de insolabilitate. Cu titlu de opinie, este necesară incriminarea doar a bancrutei frauduloase, care este preconcepută pentru faptele intenționate și ilegale ale creditorilor, precum și pentru fraudă admisă de către aceștia (care nu poate fi decât intenționată).

În vederea conturării unor aspecte ale opiniei autorului tezei de doctorat, au fost analizate legislațiile mai multor state, fiind susținută aserțiunea unor legiuitori de a face distincție între caracterul premeditat și caracterul fictiv al insolabilității, deși, sub aspect tehnico-juridic,

ambele forme de manifestare a infracțiunii sunt incidente categoriei juridice de bancrută frauduloasă. Anume această faptă infracțională generică (denumire marginală), descrisă prin modalități strict determinate, urmează a fi reglementată de legea penală în vigoare a Republicii Moldova. Și acest ultim fapt devine și mai pertinent, pe măsura analizei legislației penale a unor state europene, unde apare delimitarea între *bancrută* (infracțiunea care însoțește falimentul și care se exprimă în neregulile financiare în dauna creditorilor) și *insolvabilitate*, care are uz de tehnică comercială. Cu adevărat, noțiunea și conținutul bancrutei este condiționată de existența/inexistența insolvabilității. În context, în calitate de insolubil intervine nu în mod obligatoriu un bancrutar, deși, pe de altă parte, bancrutarul poate fi doar un insolubil. De aici și formula precum că în cazul în care persoana declarată insolubilă a realizat cerințele scadente ale creditorilor săi, decade posibilitatea și realitatea incriminării bancrutei frauduloase.

3. Caracteristica juridico-penală a infracțiunii de insolvabilitate fictivă include patru paragrafe: 3.1. *Elemente preexistente ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă* (3.1.1. *Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de insolvabilitate fictivă*; 3.1.2. *Subiectul infracțiunii de insolvabilitate fictivă*), 3.2. *Elemente constitutive ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă* (3.2.1. *Latura obiectivă a infracțiunii*; 3.2.1. *Latura subiectivă a infracțiunii*); 3.3. *Forme și modalități faptice ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă. Delimitarea de alte infracțiuni*; 3.4. *Concluzii la Capitolul 3 al tezei.*

Este un capitol de bază al tezei de doctorat, prin care se face o clarificare a temeiului juridic al răspunderii penale pentru infracțiunea de insolvabilitate fictivă. Interpretarea doctrinară are loc corespunzător fiecărui semn al conținutului infracțiunii, precum și din perspectiva analizei unor modalități faptice și normative de manifestare a acestei infracțiuni. În context, depunerea cererii introductive de pornire a procedurii de insolvabilitate urmează a respecta anumite limite normative.

După formă, actele necesare intentării procesului de insolvabilitate trebuie să fie perfectate conform regulilor prevăzute de *Legea insolvabilității*, iar după conținut actele trebuie să fie false, adică în realitate debitorul are capacitatea de a achita în termenele stabilite creanțele scadente ale creditorilor, fie că activele debitorului nu sunt depășite de pasive. În cazul în care are loc declararea intenționat falsă a incapacității de plată într-o formă și procedură neprevăzută de lege, poate forma, după caz, conținutul infracțiunii de escrocherie.

Comunicând faptul insolvabilității debitorului, făptuitorul îl confirmă prin prezentarea de acte false care reflectă activitatea economică a debitorului și care se anexează la cererea cu privire la deschiderea procedurii concursuale. În acest caz, uzul de fals al actelor publice sau al altor

documente va fi cuprinsă de conținutul infracțiunii de insolvabilitate fictivă, fără o invocare suplimentară a infracțiunilor legate de acest uz de falsuri.

Concluzii generale și recomandări pune în evidență aportul autorului în vederea soluționării problemei științifice importante și epuizarea scopului și a obiectivelor tezei de doctorat în cauză.

1.

CERCETAREA PROBLEMATICII INSOLVABILITĂȚII PRIN PRISMA STUDIILOR ȘTIINȚIFICE ELABORATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ÎN ALTE STATE

1.1. Insolvabilitatea – instituție de drept comercial

Instituția insolvabilității și falimentului ține de domeniul dreptului civil comercial. În context, implicarea dreptului penal vizează nu doar un proces, dar și această ultimă intervenție nu se face în afara unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolvabilității și falimentului în mod civil.

Aceste raționamente au dictat necesitatea cercetării nu numai a materialelor științifice care vizează cu strictețe răspundere penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitate, dar și a celor care descriu aceste instituții din punctul de vedere al blanchetei normei penale. Or, nu se poate vorbi despre o infracțiune legată de insolvabilitate, fără a se cunoaște conținutul propriu-zis și semnificația insolvabilității ca atare.

În acest ultim sens au fost examinate, inițial, opiniile științifice expuse de către autorul N. Roșca (*Instituția falimentului în legislația Republicii Moldova* [107]). După cum constată autorul citat, falimentul, ca și însuși comerțul, are o evoluție îndelungată. Instituția falimentului a fost inclusă în sistemul de drept al Republicii Moldova în anul 1992 (odată cu adoptarea Legii nr. 851 din 2 ianuarie 1992 *cu privire la faliment*) [74]. În opinia autorului N. Roșca, din cauza unor reglementări simpliste, acest act normativ nu a fost aplicat consecvent în practică. La 26 martie 1996 a fost adoptată o nouă lege cu privire la faliment [73]. Încă în anul 2001, N. Roșca menționa că chiar dacă Legea nr. 786/1996 avea un caracter mai înalt de perfecțiune (comparativ cu legea anterioară), aceasta nu însemna că prevederile ei să fie aplicate corect [107, p. 4-5]. Cu toate acestea, se menționează, că Legea nr. 786/1996, ca de altfel și alte legi analogice ale multor state, a avut un triplu scop:

- *protejarea intereselor creditorilor de acțiunile cu rea-credință ale debitorului;*
- *protejarea intereselor unor creditori de acțiunile cu rea-credință ale altor creditori;*
- *protejarea intereselor debitorului de acțiunile cu rea-credință ale creditorilor săi* [107, p. 160].

N. Roșca punctează pe înțelesul economic și juridic al noțiunii de faliment. În sens *economic*, se enunță că falimentul presupune starea financiară a unei persoane care nu poate să satisfacă cerințele creditorilor săi, iar în plan *juridic* noțiunea se conturează din două perspective conceptuale:

► **în context general** (o instituție juridică, adică ansamblul de norme juridice care reglementează relațiile în legătură cu urmărirea bunurilor debitorului insolubil, indiferent dacă acesta este lichidat sau își restabilește solvabilitatea);

► **în context restrâns** (numai ansamblul de norme juridice prin care bunurile debitorului se vând, sumele se împart între creditori, iar debitorul insolubil se lichidează sau este lipsit de statutul de întreprinzător) [107, p. 7].

Se menționează, de asemenea, și faptul că anterior prin faliment se mai desemna **o stare de fapt** (constatarea imposibilității de a efectua plățile comerciale ajunse la scadență de către un comerciant - insolabilitate) și **o stare juridică** (starea comerciantului, împotriva căruia s-a pronunțat o sentință declarativă de faliment) [107, p. 7].

Definiția de faliment permite a evidenția și unele caractere ale procedurii de faliment în sens restrâns (- *caracterul judiciar*; - *caracterul unitar*; - *caracterul colectiv (concurșual)*). La o analiză comparativă, se constată că instituția falimentului reprezintă un complex de acțiuni (proceduri) menite să restabilească solvabilitatea debitorului sau să-l lichideze [107, p. 9-27].

Desfășurarea unei activități ineficiente poate determina întreprinzătorul la o stare de încetare a plăților și de neonorare a obligațiilor ajunse la scadență. Aceasta este manifestarea exterioară a dificultăților pe care le întâmpină întreprinzătorul, deoarece ele sunt imediat sesizate de către creditori. Creditorul nu cunoaște cauza încetării de plăți și de fapt el nici nu poate demonstra instanței dacă această încetare de plăți este o consecință a insolvenței sau a insolabilității debitorului, în schimb el poate demonstra că debitorul nu a efectuat plata pentru obligația ajunsă la scadență [107, p. 44]. Încetarea obiectivă de efectuare a plăților își are originea în una dintre următoarele cauze, menționează N. Roșca:

a) fie că debitorul temporar nu dispune de lichidități pentru a-și onora obligațiile, dar valoarea activelor depășește valoarea pasivelor (starea de insolvență);

b) fie că debitorul nu-și onorează obligațiile ajunse la scadență și nici nu va putea să le onoreze integral, deoarece valoarea pasivelor depășește valoarea activelor (starea de insolabilitate) [107, p. 44].

Din cele consemnate este vizibilă delimitarea conceptuală între situația de insolvență comercială și starea de insolabilitate (ambele situații urmează a fi analizate, din punctul de vedere al caracterelor specifice, în conținutul de bază al tezei de doctorat).

Au fost examinate, de asemenea, opiniile științifice expuse de către M. Costin și A. Miff (*Falimentul. Evoluție și actualitate* [43]). Autorii își particularizează cercetările sub mai multe aspecte (direcții științifice prioritare), care conturează segmentul falimentului actual din perspectiva dreptului civil. În special, se acordă atenție evoluției instituției falimentului,

elementelor care o individualizează în această ipostază, condițiilor de declarare a falimentului, procedurii propriu-zise și efectelor falimentului, în mod individual se acordă atenție procedurii falimentului băncilor. Un loc aparte este repartizat, în cadrul discursului științific, redresării societăților comerciale, modalităților de asigurare a existenței acestor societăți.

Instituția juridică a falimentului se originează în dreptul roman, sub denumirea de *venditio bonorum* – procedură de executare silită a debitorului care nu-și îndeplinea obligațiile asumate [43, p. 7]. După cum menționează M. Costin și A. Miff, *venditio bonorum* era caracterizată prin două faze: • *mission in bona* – instalarea creditorilor în patrimoniul debitorului pentru a exercita supravegherea acestuia și nu în mod necesar pentru a-l deposeda; • numirea unui *magister bonorum* – ales numai de creditorii, cu sarcina de a trece la lichidarea averii debitorului [43, p. 9].

După cum invocă autorii citați, termenul *faliment* (*explicat de Micul dicționar enciclopedic* [82, p. 353 citat după 43, p. 31], exprimă o *stare a unui comerciant care se află în încetare de plăți, constatată într-o hotărâre judecătorească*. În fapt, M. Costin și A. Miff, precum și alți autori (N. Roșca, Gh. Macovei), determină că etimologia termenului *faliment* indică proveniența acestuia din limba latină, de la verbul *fallo-fallere*, tradus prin *a lipsi, a scăpa* – în sensul că falitul nu-și îndeplinește obligația de a plăti creditorilor săi, dar având, totodată, și sensul de *a înșela, a eșua, a da greș* [107, p. 7; 43, p. 31-32; 81, p. 50]. În context, M. Costin și A. Miff invocă că se observă faptul precum că terminologia evocată are aceeași conotație, desemnând instituția juridică a falimentului, care normează modalitatea concretă de execuție silită asupra patrimoniului debitorului comerciant aflat în stare de încetare a plăților [43, p. 32]. Nu suntem de acord, însă, în această ultimă gamă de idei, precum că falimentul poate fi asociat, după conținut, cu încetarea plăților, ultima fiind conturată doar ca premisă a celei dintâi, dar nicidecum într-un mod obligatoriu.

Este remarcantă opțiunea autorilor citați, precum că noua terminologie este improprie dreptului comercial, deoarece, operând cu conceptul de *debitor* și *insolvabilitate* în loc de *insolvență* și *falit*, este de natură să se creeze ipotetice confuzii între o *instituție juridică de executare silită asupra patrimoniului unui comerciant*, special și specifică dreptului comercial și *instituția executării silite de drept comun*, proprie dreptului civil, care are o altă semnificație și o altă procedură de realizare [43, p. 33].

Într-o altă abordare științifică [C. Bălescu citat după 43, p. 35], falimentul este vizat ca o *organizare legală și procedurală a apărării colective a creditorilor în fața insolvenței comerciantului (Bonelli), având drept scop lichidarea întreprinderii, distribuirea produsului lichidării în chip perfect egalitar între creditorii și sancționarea debitorului culpabil, în vederea*

satisfacerii ordinii publice. M. Costin și A. Miff susțin că anume această definiție remarcă asupra naturii duble a instituției juridice: *de ordine publică* și *de interes privat* [43, p. 35].

În viziunea autorilor M. Costin și A. Miff, specificitatea falimentului decurge din caracterele sale subliniate de aproape toate definițiile:

a) caracterul concursual (se face posibilă satisfacerea intereselor patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice, care, pretinzându-se creditorii ai falitului, își declarau și supuneau spre verificare creanțele cu care, în felul acesta, veneau în concurs;

b) caracterul colectiv (se concentrează multitudinea de creditorii comuni ai unui comerciant ajuns în stare de încetare a plăților pentru datoriile sale comerciale; ansamblul creditorilor formau *masa credală* sau *masa concursuală*);

c) caracterul egalitar (falimentul mijlocește interesele tuturor creditorilor falitului deodată și împreună, în cadrul unei proceduri unice);

d) caracterul unitar (procedura falimentară se răsfrânge asupra tuturor bunurilor aflate în patrimonial comerciantului-debitor, fără a distinge după cum acestea ca părți integrate în patrimoniu în momentul declarării falimentului ori fiind ieșite din sfera patrimonială a comerciantului falit erau readuse în mijlocul acesteia, în interesul masei credale, în opinia autorului N. Roșca, este vorba despre masa activă sau masa debitoare, care reprezintă totalitatea valorilor patrimoniale pe care le are debitorul și care pot fi urmărite de către creditorii; această masă vizează atât bunurile materiale, cât și drepturile patrimoniale cu care debitorul insolubil răspunde pentru obligațiile asumate, dar neexecutate [107, p. 136]);

e) caracterul profesionalității (o trăsătură importantă și specifică, care decurge din cel puțin două aspecte: - subiectul pasiv al procedurii putea fi numai comerciantul care a dobândit această calitate potrivit legii, fiind excluși debitorii civili și ceilalți profesioniști care exercitau cu titlu profesional activități care nu erau comerciale; - numai creditorii comerciali puteau provoca declararea falimentului debitorului lor, fiind exceptați creditorii cu creanțe civile sau de altă natură decât cea comercială);

f) caracterul executoriu [43, p. 36-39].

În prezent, atât pe plan legislativ, cât și doctrinar și jurisprudențial, se utilizează o terminologie diversificată: *insolvență comercială*, *încetare a plăților*, *incapacitate de plată*, *debitor*, *insolvabilitate* [43, p. 60].

Starea de încetare a plăților sau insolvența comercială se definește ca o stare complexă ce consistă în neplata de către comerciant a obligațiilor ajunse la scadență, iar nu în dezechilibrul patrimoniului debitorului. *Insolvența comercială* sau starea de încetare a plăților, ca și concept aparține dreptului comercial și presupune neplata datoriilor născute din creanțe comerciale

ajunse la scadență de care comerciantul-debitor, stare care poate să apară indiferent de raportul valoric dintre activul și pasivul patrimonial; este suficient să existe și să se constate o imposibilitate manifestă de plată a datoriilor comerciale [43, p. 63].

Insolvabilitatea este o noțiune specifică dreptului civil, desemnând starea deficitară a patrimoniului unui debitor care se concretizează în depășirea valorică a elementelor active de către componentele pasivului, cu consecința imposibilității creditorilor de a obține plata datoriilor exigibile, pe calea executării silite [43, p. 63].

În acest sens, unul dintre criteriile care definesc starea de încetare a plăților este *caracterul real ori efectiv*. Adică, criteriul legal și judiciar al aprecierii insolvenței trebuie căutat în situația reală a comerciantului, care trebuie să releve neputința acestuia de a efectua plăți în vederea stingerii datoriilor rezultate din obligațiile comerciale contractate în cursul exercitării activității. Încetarea de plăți este reală atunci când rezultă din semne pozitive și exterioare, cu caracter permanent, care indică un dezechilibru economic al patrimoniului comerciantului, de natură să-i alarmeze pe creditorii [43, p. 85]. Pentru declararea în faliment a comerciantului nu era suficientă dovada încetării virtuale a plăților, care se prefigureze mai mult ca o eventualitate; era necesar ca debitorul să se afle într-o stare de neputință concretă de a face față obligațiilor comerciale scadente, fără a avea vreo relevanță dacă din punct de vedere valoric, patrimonial, acesta se caracteriza printr-o stare de solvabilitate sau non-solvabilitate [43, p. 86].

Un alt criteriu de definire a stării de încetare a plăților, a fost caracterul *permanent ori constant*. În cazul în care pe parcursul cercetării judecătorești se releva faptul că încetarea plăților de către comerciant avea un caracter temporar, fiind doar o *jenă momentană*, nu putea fi declarat falimentul [43, p. 87].

Alt criteriu vizează faptul că starea de încetare a plăților să fie *obiectivă*, adică insolvența comercială urma să constea într-o imposibilitate concretă a comerciantului-debitor de a efectua plata obligațiilor asumate, fără a avea relevanță dacă dorește sau nu să achite debitele, sau dacă, din contra, se află în eroare cu privire la temeiul sau scadența acestora. Starea de încetare a plăților urma să fie *învederată sau publică*, adică să fie cunoscută în sfera comercianților și, deci, să dăuneze creditului de care se bucura comerciantul [43, p. 89].

Pe cale de consecință, redresarea debitorului comerciant – persoană fizică sau juridică – desemnează un ansamblu de măsuri și operațiuni menite să asigure supraviețuirea debitorului în viața comercială, să propulseze activitatea sa comercială și să-i permită relansarea economică, menționează M. Costin și A. Miff [43, p. 308].

Un alt set de opinii științifice de certă valoare au rezultat din cercetarea materialelor elaborate de către R. Petrescu. De principiu, acestea au avut ca traiectorii conceptuale abordările

corelației falimentului și reorganizării judiciare, procedura reorganizării judiciare sub aspectul inclusiv al regimului juridic, procedura judiciară a falimentului (*De la faliment la reorganizare judiciară. Procedura reorganizării judiciare și a falimentului* [98]). Un loc aparte oferă în cadrul studiului autorul R. Petrescu răspunderii membrilor organelor de conducere ale societăților comerciale (natura acestei răspunderi și faptele care antrenează acest gen de răspundere), precum și bancrutei frauduloasă, sub aspectul evoluției istorice și a elementelor constitutive ale infracțiunii [98, p. 124-131].

R. Petrescu menționează că termenul de faliment exprimă starea de fapt în care se află o persoană determinată, respectiv un comerciant, care, datorită greșelilor – intenționate sau neintenționate – săvârșite în exercitarea profesiei sale, nu mai poate onora, la scadență, obligațiile asumate. Nu este exclus, în acest sens, ca posibilitatea că această stare de fapt să provină din acte de fraudă sau de înșelăciune [98, p. 11]. Nu considerăm oportună delimitarea unor greșeli admise în *intenționate* și *neintenționate*. Or, sub aspectul răspunderii penale în cazul faptelor ilegale legate de insolvabilitate intervine, în mod obligatoriu, necesitatea conturării unei intenționalități infracționale. De asemenea, în opinia noastră, devine incompatibilă corelația între noțiunea de *greșeală* și cea de *intenție*, după cum se remarcă de către autorul citat anterior.

În opțiunea științifică a autorului R. Petrescu, materia reorganizării juridice și falimentului este tratată în spiritul unor principii de ordin social și economic al societăților moderne. Or, reorganizarea întreprinderilor aflate în încetare de plăți constituie principala opțiune. Falimentul este tratat (în speță se invocă Legea României nr. 64/1995) numai sub forma unei proceduri de lichidare a pasivului debitorului. În mod cu totul întâmplător, precizează autorul citat, se amintește de bancruta frauduloasă [98, p. 24].

Referitor cu strictețe la bancruta frauduloasă, R. Petrescu conchide că la origine, falimentul a fost o procedură cu caracter penal, îndreptat împotriva comercianților care nu și-au respectat angajamentele. Măsurile împotriva acestor comercianți erau agravate dacă aceștia erau *bancrutieri*, cuvânt care vine de la expresia *banca rota*, respectiv bancă spartă (ruptă). La origine avea sensul de *bancă prădată, furată* [98, p. 128]. Infracțiunea de bancrută frauduloasă, constată R. Petrescu, sub ambele sale forme (*bancruta simplă* și *bancruta frauduloasă*) a fost reglementată de Codul comercial român de la 1 septembrie 1887. În cursul aplicării acestui Cod au apărut numeroase controverse legate de o posibilă contradicție a dispozițiilor din Codul penal cu cele ale Codului comercial privind condițiile existenței infracțiunii de bancrută. În esență, s-a considerat că declararea debitorului în stare de faliment nu este numai o condiție procedurală, ci și un element constitutiv esențial al delictului de bancrută. Astfel, se menționează în context, că faptele care dau loc la acest delict dobândesc un caracter penal numai în momentul când o

asemenea declarație de faliment s-a produs, moment în care infracțiunea trebuie privită ca fiind consumată [98, p. 128-129].

Or, R. Petrescu consideră că controversele au dispărut odată cu dispariția cauzei ce le genera, respectiv economia de piață, comerțul liber și potențialul *faliment*. Reintroducerea sistemului economiei și comerțului liber (1990) în România, constată autorul citat, a fost urmat de apariția, în fața instanțelor de toate gradele, a procedurii judiciare a falimentului, la dispozițiile Codului comercial român și la principiile care au guvernat instituția falimentului. Printre aceste principii s-a situat și regula potrivit căreia infracțiunea de bancrută nu putea fi cercetată de tribunal decât dacă instanța comercială ar fi stabilit, în prealabil, starea de încetare de plăți a debitorului, stare de fapt care atrăgea și starea de drept a falimentului [98, p. 129-130].

Sediul materiei infracțiunii de bancrută frauduloasă se regăsea în art. 276 al Legii nr. 31/1990 privind societățile comerciale. Elementele infracțiunii de bancrută frauduloasă (art. 276 al Legii nr. 31/1990) constau din următoarele fapte: *falsificarea, sustragerea sau distrugerea evidențelor societății ori ascunderea unei părți din activul societății, înfățișarea de datorii inexistente sau prezentarea în registrele societății, în alt act ori în bilanțul contabil, a unor sume nedatorate, fiecare dintre aceste fapte fiind săvârșite în vederea diminuării aparente a valorii activelor; înstrăinarea, în fraudă creditorilor, în caz de faliment, al unei societăți, a unei părți însemnate de active*. Alături de bancruta frauduloasă, Codul comercial român a cunoscut și bancruta simplă. Printre elementele acestei infracțiuni au figurat: cheltuielile excesive ale familiei, în raport de condiția sa economică; pierderea unei părți din patrimoniu în jocuri de noroc, fapt calificat ca imprudență; cumpărarea, cu scopul întârzierii pornirii procedurii falimentului, de bunuri sau marfă și revânzarea lor, cu prețuri sub valoarea lor [98, p. 131].

Literatura de specialitate operează, după cum am anunțat anterior, cu diferite sintagme: bancrută simplă, bancrută frauduloasă, faliment, faliment fraudulos etc. Pentru a elucidă unele dintre conținuturile acestor noțiuni, au fost examinate opiniile științifice complexe expuse de către autorul V. Pașca (*Bancruta frauduloasă. Comentarii de practică judiciară* [94]). După cum se subliniază, o economie de piață sănătoasă se caracterizează prin circulația liberă și rapidă a mărfurilor și banilor într-un circuit care se reia neîntrerupt: **producție – marfă – bani – producție** [94, p. 3]. Susținem pe deplin opinia autorului V. Pașca, care remarcă că în acest ciclu enunțat comerțul este motorul economiei de piață, dar libertatea comerțului a dat naștere concurenței, iar aceasta a generat riscul comercial. Comerțul apare, astfel, ca o activitate economică cu un risc mai mult sau mai puțin previzibil. În condițiile de risc o activitate economică poate fi falimentară în măsura în care aceasta nu mai asigură procurarea banilor necesari reluării ciclului inițial. De aici, citându-l pe R. Petrescu, V. Pașca nuanțează faptul că

susține constatarea că falimentul a apărut odată cu comerțul [94, p. 3]. Dacă la origine falimentul a fost perceput ca o înșelăciune în dauna creditorilor comerciantului, etinomul *fallo* – *fallere* având în latină și sensul de a înșela, mai târziu s-a făcut distincția între:

- *falimentul neculpabil*, datorat unor cauze subiective sau riscului normal al activității comerciale și falimentul fraudulos,

- *falimentul culpabil*, datorat malversațiunilor comerciantului, modului risipitor în care și-a administrat fondul de comerț [94, p. 4].

Falimentul, conchide V. Pașca, apare astfel ca un fenomen cu rol regulator într-o economie de piață sănătoasă, eliminând blocajele economice. Procedura comercială a falimentului este o procedură colectivă, concursuală, unică și unitară, cu rol de apărare colectivă a creditorilor față de insolvența comerciantului [94, p. 4]. Deși doctrina și legislația penală a atenuat caracterul infamant al falimentului și a deplasat preocuparea creditorilor dinspre lichidarea judiciară a masei falimentare spre redresarea afacerii comerciale, incriminarea falimentului fraudulos, menționează V. Pașca, este mai mult decât o măsură de precauție, este o cerință a principiului echității care stă la baza justiției sociale [94, p. 5].

În opinia autorului V. Pașca, concursul de texte, precum și cosmetizarea falimentului printr-o noțiune echivalentă dar mai ambiguă (lichidarea judiciară) au fost de natură să creeze confuzii, în aplicarea legii, timp în care faliții au prosperat. Incriminarea bancrutei frauduloase doar din domeniul societăților comerciale a determinat, în opinia autorului citat, nerespectarea principiului constituțional al egalității în fața legii [94, p. 6-7]. Se menționează, de asemenea, că neaprofundarea conținutului constitutiv al infracțiunii de bancrută frauduloasă și o anumită comoditate a organelor judiciare, ținând de ușurința administrării probațiunii, fac să se rețină în sarcina bancrutarilor frauduloși doar unele fapte care sunt absorbite de infracțiunea de bancrută frauduloasă (falsul în actele contabile sau distrugerea ori sustragerea de înscrisuri), după cum interesele creditorilor falitului, care ar reclama aducerea la masa falimentară a bunurilor și valorilor sustrate de acesta sunt neglijate prin reținerea în sarcina falitului doar a unei infracțiuni conexe, evaziunea fiscală, comisă în dauna creanțelor fiscale ale statului, uitându-se că unele forme ale evaziunii pot fi în același timp și acțiuni în dauna acționarilor și a creditorilor societății, existând un concurs de infracțiuni [94, p. 7].

Conform Codului comercial român, care incrimina atât bancruta simplă, cât și cea frauduloasă, se indica că pentru existența infracțiunii de bancrută simplă se cerea ca încetarea plăților să fi fost precedată, însoțită sau urmată de unele acțiuni sau inacțiuni imputabile comerciantului, fără ca între acestea și încetarea plăților să fi fost neapărat un raport de cauzalitate. Ele confereau, însă, caracter infracțional falimentului (încetării plăților), deoarece

relevau o culpă în producerea falimentului ori erau vădit săvârșite în dauna creditorilor [94, p. 18]. Cu toate acestea, în ultim sens viza, în opinia noastră, se impune stabilirea concomitentă atât a unor daune cauzate creditorilor, cât și intenționalitatea (dar nu simpla culpă) de comitere a unor fapte aflate în raport de cauzalitate cu urmările prejudiciabile.

Bancruta frauduloasă apărea în calitate de formă agravantă a infracțiunii de bancrută simplă, elementul de agravare fiind intenția frauduloasă (*animus fraudandi*) [94, p. 25]. Sub aspectul laturii obiective, condiția *sine qua non* a existenței infracțiunii era existența stării de încetare a plăților, aceasta fiind însoțită de următoarele manopere frauduloase: *sustragerea sau falsificarea registrelor; distrugerea, tănuirea sau disimularea activului; simularea de datorii și declararea frauduloasă a pasivului; vânzarea de active sub valoare* [94, p. 25-26].

În context, faptele comise de către prepușii sau reprezentanții comerciantului falit, de directorii și administratorii societăților comerciale, de judecătorul sindic ori de terțe persoane interveniente în procedura falimentului, fără a fi acționat în înțelegere cu comerciantul falit erau denumite de doctrină *quasi-bancrut*. Or, acestea erau săvârșite și de persoane care nu aveau calitatea de comerciant și erau incriminate și pedepsite prin trimitere la prevederile legale referitoare la incriminarea și sancționarea bancrutei simple sau frauduloase, după caz [94, p. 27].

V. Pașca susține că bancruta frauduloasă prezintă toate caracteristicile unei infracțiuni complexe. Neplata la scadență a datoriilor comerciale este elementul esențial care condiționează existența încetării plăților. Starea de încetare a plăților sau falimentul, conceput ca stare de fapt este denumit în literatura de drept comercial și insolvență comercială [94, p. 53-57].

În opinia noastră, ca finalitate a abordării opiniilor autorului V. Pașcă, constatăm că nu oricare insolvență prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolvențarea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în mișcare o acțiune penală privind insolvențarea, atunci instituția insolvențării urmează a fi examinată, în anumite cazuri, în calitate de situație-premisă - semn preexistent al infracțiunii.

În aserțiunea autorului I. Schiau (*Regimul juridic al insolvenței comerciale* [110]), comerțul este una dintre cele mai vechi activități umane, aceasta intervenind din momentul în care omul a realizat conceptul de proprietate, delimitând sfera bunurilor care-i aparțineau de ceea ce aparținea celorlalți [110, p. v-vi].

În contextul cercetărilor desfășurate de către I. Schiau, sunt examinate formele de manifestare a insolvenței comerciale, precum și remediile pe care legiuitorul român le-a conceput pentru combaterea acesteia și care sunt încorporate, în principal, procedurii reorganizării judiciare și a falimentului [110, p. v-vii].

Pe parcursul timpului, constată autorul citat referindu-se mai cu seamă la legislația anglo-saxonă, insolvența comercială și falimentul au fost privite ca termeni echivalenți, ambele noțiuni definind o stare de incapacitate de plată. În concepția promovată de legislațiile europene desprinse din dreptul roman, noțiunea de faliment are o accepțiune mai largă decât cea de insolvență comercială [110, p. 3].

În același timp, nu de puține ori, între noțiunile de insolvabilitate și insolvență s-au creat nedorite confuzii și s-au tras nepermise semne de egalitate. Termenul de insolvabilitate definește un dezechilibru al patrimoniului debitorului, caracterizat prin prezența unui pasiv patrimonial care depășește activul. Această stare deficitară a patrimoniului debitorului are drept consecință imposibilitatea, pentru creditorii acestuia, de a obține acoperirea integrală a creanțelor lor scadente pe calea executării silite [110, p. 3-4].

Noțiunea de insolvabilitate are conotații diferite în materie civilă și în materie comercială. Astfel, în materie civilă, starea de insolvabilitate a unui debitor care nu este comerciant mai poartă și denumirea de *deconfitură* (insolvabilitate civilă [81, p. 51]). În domeniul dreptului civil starea de insolvabilitate produce o serie de consecințe cu efect patrimonial: privează pe debitor de o serie de drepturi și conduce la desființarea raportului juridic ce-i leagă pe acesta de alte persoane fizice sau juridice [110, p. 4].

În materie comercială, insolvabilitatea nu produce aceleași efecte ca în dreptul civil și aceasta datorită faptului că, în comerț, elementele patrimoniale ce țin de activ sunt completate de forța creditului; astfel, chiar dacă un comerciant nu mai are în patrimoniul său suficiente active pentru a-și achita datoriile, el va putea surmonta această situație apelând la credite; atât timp cât el se bucură de credit, dovedindu-se un bun platnic, solvabilitatea sau insolvabilitatea sa nu va produce efecte și nu interesează din punct de vedere legal. Doar atunci când își pierde creditorul, comerciantul debitor nu va mai putea face față obligațiilor sale patrimoniale, cu consecința că va fi supus procedurii de executare silită a falimentului [110, p. 4-5].

După cum constată I. Schiau, semnificația juridică a conceptului de faliment a fost abordată în doctrina juridică de specialitate sub mai multe ipostaze:

► **faliment**

- procedură prin care toate bunurile unei persoane insolubile sunt transformate în lichidități, rezultatul urmând a fi distribuit între creditorii acesteia;
- procedură exercitată de tribunale, în condițiile legii, privind activele și afacerile unui debitor insolubil;
- totalitatea normelor de drept substanțial și de drept procedural prin care se organizează apărarea în comun a creditorilor unui comerciant în încetarea de plăți, în scopul de a lichida

patrimoniul acestuia și de a repartiza în ei ceea ce va rezulta – bineînțeles până la concurența creanțelor lor;

- procedură de executare silită, având caracter unitar, colectiv, concursual și egalitar, care vizează toate bunurile debitorului comun al mai multor creditori și este menită să dea satisfacție intereselor fiecăruia dintre aceștia împotriva comerciantului care se află în imposibilitate de a rambursa creditele primite;

- procedură de executare silită aplicabilă comercianților care se găsesc în încetare de plăți pentru datoriile comerciale, cu scopul de a lichida avutul acestora, pentru satisfacerea, în mod egalitar, a tuturor creditorilor lor;

- formulare sintetică, organizarea legală și procedurală a apărării în comun a creditorilor față de insolvența comerciantului;

- instituție juridică reglementată de lege cu scopul de a asigura administrarea și lichidarea societății comerciale, în interesul creditorilor comuni ai patrimoniului acesteia, atunci când se află în imposibilitate de a-și plăti datoriile asumate în legătură cu actele de comerț pe care le-a încheiat [110, p. 6-8].

Multiple nuanțe detalizate în contextul interpretării sistematice și logice a instituției insolvabilității sunt determinate de către autorul V. Palamarciuc (*Noi reglementări în cadrul procedurii de insolvabilitate* [92, p. 21-23]). V. Palamarciuc, operând cu textul reglementărilor referitoare la instituția insolvabilității, remarcă faptul că procedurile procesului de insolvabilitate sunt următoarele:

- *procedura falimentului*,

- *procedura de restructurare* [92, p. 21-22].

În context, procedura falimentului a substituit procedura de lichidare a patrimoniului debitorului și presupune o procedură de insolvabilitate concursuală colectivă și egalitară care se aplică debitorului în vederea lichidării patrimoniului acestuia pentru acoperirea pasivului, iar procedura de restructurare, care a substituit procedura planului, presupune întocmirea, aprobarea, implementarea și respectarea unui plan complex de măsuri în vederea remedierii financiare și economice a debitorului și achitării datoriilor acestuia conform programului de plată a creanțelor [92, p. 22].

O instituție analizată în mod particular de către V. Palamarciuc este cea a tranzacției, care, menționează autorul, poate fi încheiată la orice stadiu de examinare a procesului de insolvabilitate, de către participanții la proces. În opinia autorului citat, această instituție este o formă specială a tranzacției reglementată de C. pr. civ. al RM. Tranzacția trebuie să conțină dispoziții cu privire la modul și la termenele de achitare a creanțelor validate. Confirmarea de

către instanța de insolabilitate a tranzacției constituie temei pentru încetarea procesului de insolabilitate [92, p. 23].

O lucrare publicată complexă elaborată recent în Republica Moldova este cea a autorului Gh. Macovei (sub forma unei teze de doctorat) - *Procedura de declarare a insolabilității* [81]. În opinia autorului autohton, pe fundalul insuficienței doctrinei naționale în materie de insolabilitate, dar și a unei practici judiciare bine formate, desfășurarea procedurilor de insolabilitate tradițional este îngreunată de problemele de ordin procedural care apar în legătură cu necesitatea desfășurării de 11 către instanța de judecată a unui proces civil, conform unor reguli specifice, adesea diferite de normele procesuale general aplicabile, dar și care nu se află în concordanță cu legea procesual civilă-cadru – *Codul de procedură civilă*. Se păstrează în continuare o neconcordanță dintre normele de procedură generale și normele speciale aplicabile la examinarea cauzelor de insolabilitate [81, p. 10-11].

Gh. Macovei conchide că datorită evoluției relațiilor comerciale atitudinea față de insolabilitate ca fenomen economic și juridic se schimbă radical. Treptat aceasta se transformă dintr-un fenomen negativ și condamnat, indiferent de cauzele survenirii, într-un fenomen firesc, care caracterizează economia de piață. În opinia autorului, conceptual, faptul că legiuitorul a optat pentru utilizarea noțiunii de insolabilitate este unul binevenit, deoarece, comparativ cu termenele de bancrută sau faliment, are un înțeles complex, cuprinzând atât procedurile tradiționale de lichidare, cât și procedurile alternative, de restructurare, dar și procedurile de prevenire a insolabilității. În același timp conceptul de insolabilitate este unul interdisciplinar, care cuprinde nu doar aspecte de drept material dar și de drept procedural. Latura procesual civilă a insolabilității este reprezentată de procedura de insolabilitate, menționează autorul [81, p. 68-69]. Nu punem la îndoială veridicitatea acestei opinii științifice, doar că susținem faptul că în dreptul penal urmează a se face uz de o noțiune care evidențiază cel mai bine sistemul de încălcări în acest domeniu, în particular noțiunea de *bancrută*.

Un set de opinii referitoare la procesul concursual, în ansamblu, îl expune autorul rus G. Șerșenevici (*Конкурсный процесс* [207]). În principiu, autorul își identifică ca priorități lansarea unui studiu având ca subiecte: evoluția istorică a legislației concursuale, noțiunea generală a insolabilității (falimentului), inițierea procedurii concursuale, efectele declarării stării de insolabilitate (faliment), procedura concursuală, finalizarea procedurii concursuale.

În opinia autorului G. Șerșenevici, doar dezvoltarea economiei bazate pe creditare poate determina necesitatea creării unor norme materiale și procesuale, care, în ansamblul lor, conturează dreptul concursual în esența lui contemporană, adică cumulul de norme juridice, care

soluționează cerințele scadente asupra patrimoniului, insuficient pentru satisfacerea acestora în mod deplin și complet [207, p. 27].

În opinia autorului G. Șerșenevici, dacă scopul unui proces concursual constă în asigurarea egală a tuturor creditorilor și excluderea unor privilegii subite a unui creditor în raport cu altul, atunci apare întrebarea certă - ce trebuie pus la baza deschiderii procesului, ca un asemenea scop invocat să fie cât mai bine conturat? Astfel, se conchide: pentru prezența insolvabilității, care oferă temei pentru inițierea procesului concursual, poate fi identificată una dintre cele două premise:

- *insuficiența patrimonială*, adică stabilirea depășirii activelor de către pasive ori
- *incapacitatea de plată*, adică depășirea presupusă a activelor de pasive.

În prima situație este cazul identificării unei imposibilități reale de a asigura în mod deplin obligațiunile față de creditorii, în cel de-al doilea caz – incorectitudinea executării obligațiilor, care reflectă potențiala imposibilitate de a asigura achitarea deplină a obligațiilor creditorilor. În primul caz – este *o situație reală*, iar în cel de-al doilea caz – *o presupunere* [207, p. 88].

În opinia autorului G. Șerșenevici,

- unele legislații au rămas a fi conturate pe baze mai vechi, admitând procedura concursuală doar în domeniul comercial (se face referire la Franța, Belgia, Italia),
- alte legislații au introdus, pe lângă procedura concursuală în domeniul comercial, și procedura concursuală necomercială (Austria, Ungaria, Spania, Federația Rusă),
- cel de-al treilea grup de state au evitat acest sistem dualist și au vizat normativ un singur proces concursual, fără a-l delimita în domeniul comercial și necomercial (Germania, Olanda, Marea Britanie) [207, p. 107-108].

Falimentul urmează a fi identificat, definitiv, enunță autorul citat anterior, prin cauzarea intenționată ori imprudentă de către debitorul insolvabil a daunelor creditorilor pe calea micșorării ori tănuirii patrimoniului. În context, falimentul este perceput ca fiind o latură penală a acelei relații civile, care este denumită insolvabilitate. Ea nu constituie un reper permanent și necesar al celei din urmă, dar o realitate întâmplătoare [207, p. 460]. Operând, însă, cu modul de reglementare a relațiilor sociale din domeniul insolvabilității pe cale penală conform C. pen. al RM, stabilim că legiuitorul nu se detașează la efectul falimentului – ca formă de incidență infracțională, fiind prevenția lansată la o etapă mai timpurie – cea a insolvabilității.

Se consideră, astfel, de către G. Șerșenevici, că falimentul este o activitate infracțională, comisă de către un debitor insolvabil, fapt care prezumă insolvabilitatea. Însă, se conchide, că nu trebuie identificată vreo legătură de cauzalitate între aceste acțiuni infracționale și insolvabilitate,

este necesară doar prezența lor concomitentă. Lipsa insolabilității exclude posibilitatea falimentului [207, p. 460-461].

Autorul rus citat face referire la falimentul simplu, subliniind că legislația Federației Ruse admite aplicarea acestuia doar în raport cu persoanele implicate în sfera comercială și nu recunoaște caracterul infracțional al insolabilității imprudente a persoanelor, care nu sunt implicate în comerț [207, p. 463]. La baza activității infracționale stă, în opinia autorului G. Șerșenevici *imprudența* ori *intenționalitatea* din partea debitorului insolabil. În primul caz, se menționează, că este vorba despre un faliment simplu, în cel de-al doilea caz – un faliment intenționat (fraudulos) [207, p. 463].

În context, se conchide că oricare acțiune a debitorului insolabil, deși și dacă elucidează un caracter infracțional, nu va fi considerat faliment, dacă nu este orientată spre cauzarea de daune și nu are ca efect cauzarea de daune creditorilor. În cazul falimentului simplu, debitorul insolabil nu a avut în vedere cauzarea daunei, dar aceasta a constituit rezultatul acțiunilor sale imprudente. În situația falimentului fraudulos, debitorul a conștientizat și a avut în vedere consecințele, care urmau a fi efectele acțiunilor infracționale comise [207, p. 464].

După cum subliniază autorul citat, falimentul fraudulos este particularizat în mod analogic practic de toate legislațiile. În baza legislației ruse, se menționează că falimentul fraudulos atrage o pedeapsă mai mare sau mai mică, în dependență de faptul dacă este legată de insolvența comercială ori necomercială. Pedeapsa mai aspră pentru falimentul comercial se explică prin grija pentru creditul comercial [207, p. 473]. Legislația penală a Republicii Moldova nu particularizează aceste nuanțe specifice.

1.2. Materialele științifice referitoare la răspunderea penală pentru insolabilitatea fictivă, publicate în Republica Moldova

În Republica Moldova, majoritatea lucrărilor importante și consistente în materia infracțiunilor economice, în ansamblu, precum și a infracțiunilor legate de insolabilitate, în mod particular, sunt elaborate de către autorul V. Stati. În acest sens, o primă lucrare analizată este cea dedicată infracțiunilor economice, care vizează, în opinia autorului citat, în calitate de obiect juridic generic – relațiile sociale cu privire la economia națională (relațiile sociale economice), bazate pe următoarele principii de desfășurare a activității economice: libertatea activității economice; exercitarea activității economice în temeiuri legale; concurența loială a subiectelor activității economice; buna credință a subiectelor activității economice; interzicerea formelor vădit infracționale ale conduite subiectelor activității economice (*Infracțiuni economice* [115; 116]). Susținem opinia autorului citat, precum că infracțiunile economice sunt comise în dauna

relațiilor sociale care sunt bazate pe principiile legale de realizare a activității economice în ansamblu, în special principiile libertății activităților economice, exercitării lor pe baze prevăzute de lege, concurenței loiale, bunei credințe și interzicerii formelor vădit infracționale a conduitei subiecților economici (*Locul infracțiunilor legate de insolvabilitate în cadrul părții speciale a dreptului penal din Republica Moldova* [118, p. 53-55]).

Legiuitorii, constată V. Stati, din toate timpurile au căutat a îngrădi, cu diferite norme de drept, insolvabilitatea comercianților (*Conceptul juridic al infracțiunilor legate de insolvabilitate* [112, p. 47]). Doar că, legiuitorii contemporani au înțeles faptul că nu atât ispășirea falitului urmează a fi principala preocupare spre care trebuie să-și canalizeze energiile, cât restabilirea vieții comerciale în limitele normalului și evitarea unor daune eventuale cauzate creditorilor [112, p. 47]. Or, cert este faptul că nu simpla insolvabilitate (o categorie strict de ordin comercial) denotă și pune în mișcare o acțiune penală în baza acestui fapt, ci anumite fapte prejudiciabile admise în ipoteza procesului propriu-zis al insolvabilității.

În context, V. Stati pune în evidență definitiv *locul infracțiunilor de insolvabilitate* în cadrul PS a C. pen. al RM. Prin analizele desfășurate de către autorul V. Stati se cercetează inclusiv conținutul raportului dintre insolvabilitate - fapt comercial, și infracțiunile legate de insolvabilitate - fapte prejudiciabile încadrate în limitele normativului penal [112, p. 47]. Cu adevărat, susține autorul citat, că existența situației de insolvabilitate nu prezumă prezența unor temeiuri necesare și suficiente pentru demararea unui proces penal. Se identifică acest loc de la general la particular, invocându-se faptul că între dreptul penal economic și dreptul penal al afacerilor există un raport de la *întreg la parte*. Caracterul raportului stabilit între instituțiile vizate, se constată, este determinat de faptul că infracțiunile din domeniul afacerilor sunt incidente categoriei mai extinse a infracțiunilor economice. Or, activitatea de afaceri este una dintre genurile de activitate economică. Punând în evidență semnificația unei *activități economice* (oricare activitate de producție și/sau valorificare a mărfurilor (lucrărilor ori serviciilor), precum și alt gen de activitate orientată spre obținerea de venituri, indiferent de rezultatele acesteia), V. Stati evidențiază faptul că de sensul activității economice este vizată și activitatea de întreprinzător [118, p. 53]. Potrivit acestor ultime rațiuni, se enunță că, din moment ce activitatea de afaceri (activitatea de întreprinzător, activitatea comercială) constituie una din genurile activității economice, infracțiunile din domeniul afacerilor fac parte integrantă din categoria infracțiunilor economice [118, p. 53]. Cu alte cuvinte, pornind de la ideea că activitatea economică este orice activitate de producție și/sau valorificare a mărfurilor (lucrărilor, serviciilor), precum și altfel de activitate direcționată spre obținerea de profituri, indiferent de rezultatele ei, autorul V. Stati constată apartenența corespondentă a insolvabilității la domeniul

complex al activităților economice (*Locul infracțiunilor legate de insolvabilitate în cadrul părții speciale a dreptului penal din Republica Moldova* [118, p. 53-54]). În opinia autorului citat, infracțiunile legate de insolvabilitate sunt componente ale categoriei de infracțiuni din domeniul afacerilor, care, la rândul lor, sunt parte componentă a infracțiunilor economice [118, p. 54].

Deși, la prima vedere este cert că instituția insolvabilității – ca o instituție juridică – se identifică ca fiind o categorie a segmentului comercial, acest fapt rămâne a fi doar la vedere. Or, în conformitate cu art. 1 alin. (2) al *Legii insolvabilității* se prevede că „prezenta lege este aplicabilă persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, întreprinzătorilor individuali, inclusiv titularilor de patentă de întreprinzător, societăților de asigurări, fondurilor de investiții, companiilor fiduciare, *organizațiilor necomerciale*, înregistrate în Republica Moldova în modul stabilit” [75]. Și dacă anterior, cadrul normativ puncta pe categoria insolvabilității doar din perspectiva unei activități de întreprinzător, iar aceasta din urmă constituia parte integrantă a activității economice, era ușor de concluzionat precum că infracțiunile legate de insolvabilitate constituiau elemente componente ale infracțiunilor din domeniul afacerilor, ultimele reprezentând o parte a infracțiunilor economice [118, p. 53].

Autorul A. Borodac (*Manual de drept penal. Partea specială* [16]), definind infracțiunile economice ca fiind acțiunile sau inacțiunile prejudiciabile, comise intenționat, care periclitează sau produc daune prejudiciabile ordinii de efectuare a activităților economice în producția, repartiția, schimbul și consumul bunurilor și serviciilor materiale, raportând această infracțiune la patru grupuri distincte (infracțiuni economice cu caracter general, infracțiuni economice în domeniul finanțelor, infracțiuni economice în domeniul comerțului; infracțiuni economice în domeniul construcției) atribuie infracțiunile de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă la subgrupul de infracțiuni economice în domeniul finanțelor [16, p. 304-305].

În opinia autorului A. Borodac, condițiile survenirii răspunderii penale pentru insolvabilitatea fictivă sunt următoarele:

- a) declararea insolvabilității fără semne ale incapacității de plată;
- b) informații evident false în sprijinul acestei declarații;
- c) inducerea în eroare a creditorilor despre situația financiară reală a debitorului;
- d) cauzarea de daune în proporții mari creditorilor [16, p. 340].

Nu suntem pe deplin în acord cu această opinie lansată anterior, precum și în context de către A. Borodac, precum că latura obiectivă a infracțiunii de insolvabilitate fictivă este alcătuită din trei semne:

- 1) insolvabilitatea fictivă;
- 2) daune în proporții mari;

3) legătura de cauzalitate din acțiunile și consecințele indicate [16, p. 340].

Or, nu poate același semn să constituie și consecință a infracțiunii și condiție de incriminare, și scop (semn subiectiv) și condiție (semn obiectiv) a infracțiunii.

V. Stati supune analizei infracțiunile legate de insolvabilitate – în calitate de subgrup al infracțiunilor economice, constituit din incriminările indicate la art. 252 C. pen. al RM – *insolvabilitatea intenționată* și art. 253 C. pen. al RM – *insolvabilitatea fictivă*. Denumirea convențională a unor categorii de infracțiuni – ca fiind *infracțiuni legate de insolvabilitate*, autorul V. Stati o argumentează pe baza unor premise doctrinare, legislative și logice [118, p. 53]. Cu adevărat, remarcă autorul V. Stati, fiind o situație, deci un eveniment care nu posedă trăsăturile unei infracțiuni, insolvabilitatea, prin sine însăși, nu poate constitui un fapt juridic care să aibă ca efect atragerea unei persoane la răspundere penală. Acest ultim fapt indică la necesitatea operării cu sintagma de *infracțiuni legate de insolvabilitate*, nuanțând faptele infracționale de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă, iar acestea din urmă (desemnând relațiile sociale legate de insolvabilitate) formează categoria juridică a *dreptului penal al insolvabilității* [118, p. 54-55].

Totuși, V. Stati consideră eventualele substitute ale sintagmelor „faliment intenționat” și „faliment fictiv” (anterior prevăzute de C. pen., în art. 155⁴), precum „insolvabilitatea intenționată” și „insolvabilitatea fictivă”- nu pot fi consacrate în legea penală. Motivul invocat de către autorul citat este precum că termenul de insolvabilitate nu poate caracteriza, prin sine însuși, vreo faptă volitivă, mai cu seamă vreo infracțiune. În context, se susține necesitatea reabilitării termenului generic de „bancrută”, care ar contura o unică soluție în acest sens [112, p. 47]. Acest ultim fapt îl susținem pe deplin și noi în teza de doctorat.

Un moment principal, abordat într-o manieră individuală de către V. Stati, se referă la latura obiectivă a infracțiunii de insolvabilitate intenționată, care precizează următoarele semne care formează structura infracțiunii în cauză: fapta prejudiciabilă, urmările prejudiciabile, legătura de cauzalitate între fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile, *ambianța infracțiunii* (desfășurarea procedurii de restructurare sau a procedurii falimentului sau situația de prevedere a insolvabilității) [115, p. 474; 81, p. 573]. Remarcăm că această *ambianță a infracțiunii* este invocată de către autor doar referitor la infracțiunea de insolvabilitate intenționată, nu și în cazul insolvabilității fictive, în acest ultim caz fiind necesară determinarea următoarelor semne ale laturii obiective a infracțiunii: fapta prejudiciabilă, urmările prejudiciabile și raportul de cauzalitate între faptă și urmări [115, p. 486; 81, p. 573].

Practica mondială, consemnează V. Stati, cunoaște două moduri de abordare a problemei criteriului de insolvabilitate. Primul dintre ele, se enunță, are un caracter obiectiv: debitorul este

declarat insolubil, dacă nu dispune de mijloacele necesare în vederea achitării cu creditorii, despre care fapt mărturisește neexecutarea, *sub amenințarea de faliment*, a obligațiilor având o valoare determinată, ajunsă la scadență (*criteriul fluxului de mijloace bănești* ori *criteriul de insolvență comercială*) (*Noțiunea de insolabilitate în contextul infracțiunii de faliment intenționat* [119]). Al doilea mod de abordare a problemei criteriului de insolabilitate constă în faptul că în calitate de insolubil poate fi recunoscut debitorul, valoarea patrimoniului căruia este mai mică decât cuantumul total al obligațiilor lui (*criteriul structurii bilanței de plăți* ori *criteriul de insolabilitate stricto sensu* [119, p. 64]).

V. Stati specifică (evident în baza unui act normativ modificat) că dacă în cazul falimentului intenționat, în modalitatea creării stării de insolabilitate, chiar persoana vinovată contribuie la producerea acestei stări, atunci în cazul falimentului intenționat, în modalitatea exagerării de insolabilitate, starea respectivă preexistă, pe ea grefându-se săvârșirea faptei prevăzute de legea penală [119, p. 64].

Din perspectiva unor interpretări sistematice, se impune analiza lucrărilor științifice ale autorului V. Stati publicate în vederea identificării nuanțelor de reglementare a infracțiunilor legate de insolabilitate în alte state (de exemplu - *Faptele penale legate de faliment în legislațiile Germaniei și Elveției* [114, p. 37-39]). Este importantă, sub aspectul nuanțelor normative definitorii, conturarea detaliizării admise de către autor în raport cu sistemele prin care este vizată legislația penală falimentară a statelor europene: *romanică, germanică și mixtă*, având la bază criteriul subiectului infracțiunii. În cadrul sistemului romanic – sunt întreprinzătorii (comercianții); sistemul germanic identifică în această calitate pe oricine, indiferent de profesia exercitată; în cadrul sistemului mixt – se conturează o combinație a celor două forme anterior menționate [114, p. 37].

Este principială remarca după care noțiunea de bancrută (infracțiunea care însoțește falimentul și care se exprimă în neregulile financiare în dauna creditorilor) se deosebește de noțiunea de insolabilitate, folosită în dreptul comercial, constată V. Stati cu referire la legislațiile penale analizate. Și este cu adevărat o necesitate ca prima noțiune să fie condiționată de cea din urmă. După cum enunță, pe bună dreptate V. Stati, esența normelor tradiționale despre bancrută, cristalizate în Europa către sec. XIX, constă în criminalizarea bancrutei frauduloase. Dreptul german contemporan nu mai clasifică fapta de bancrută frauduloasă și bancrută imprudentă, remarcă autorul citat anterior, deși în jurisprudență sunt deosebite faptele bancrutare imprudente și faptele bancrutare intenționate, care pot fi exprimate în componența materială de bancrută și în componența de pericol abstract [114, p. 37-38]. În context, legislația penală a

Republicii Moldova supune răspunderii penale infracțiunile de insolvabilitate doar din perspectiva unor componente materiale de infracțiuni.

Este importantă identificarea admisă de V. Stati a punctului de plecare în definirea noțiunii de bancrută în dreptul german – conceptul de *recesiune*, antrenând existența unei componente de pericol abstract – adică comiterea intenționată a faptelor inadmisibile în această stare, ori a unei componente materiale de bancrută – comiterea unor fapte inadmisibile în această stare de recesiune, fapte care au provocat această stare, fiind suficientă intenția directă a subiectului activ.

Prin constituirea unui subgrup în cadrul infracțiunilor economice – *infracțiuni legate de insolvabilitate* – se lansează și lucrarea autorilor S. Brînză și V. Stati (*Tratat de drept penal. Partea specială* [21]). În acest context, sunt analizate infracțiunile de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă. Autorii citați menționează că sub denumirea marginală de insolvabilitate intenționată (art. 252 C. pen. al RM) sunt reunite trei variante-tip de infracțiuni și două variante agravante de infracțiuni (I-a variantă-tip – insolvabilitatea intenționată care a cauzat creditorului daune în proporții mari, a II-a variantă-tip – insolvabilitatea intenționată care a cauzat creditorului daune în proporții deosebit de mari; a III-a variantă-tip – cauzarea insolvabilității băncii, prin acțiuni sau inacțiuni intenționate ale administratorului acesteia, inclusiv prin efectuarea cheltuielilor excesive, vinderea activelor băncii la un preț sub valoarea reală a acestora, asumarea obligațiilor nerezonabile, angajarea în relații de afaceri cu o persoană insolvabilă, omiterea colectării creanțelor băncii la scadență sau în orice alt mod contrar bunei administrări, care diminuează intenționat patrimoniul băncii; variantele agravante, raportate selectiv la anumite variante-tip ale infracțiunii: săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane; de un grup de administratori și/sau de acționari; cu scopul de a evita plata creanțelor și repornirea afacerii bancare) [21, p. 297-298].

Referitor la insolvabilitatea fictivă, se enunță că denumirea marginală reunește două variante-tip ale infracțiunii (insolvabilitatea fictivă care a cauzat creditorului daune în proporții mari; insolvabilitatea fictivă care a cauzat creditorului daune în proporții deosebit de mari) și o singură variantă agravantă (raportată la prima variantă-tip a infracțiunii – săvârșirea acesteia de două sau mai multe persoane) [21, p. 307].

În delimitare de infracțiunea de escrocherie, autorii S. Brînză și V. Stati conchid asupra faptului că deosebirea principială dintre infracțiunile în cauză se exprimă în aceea că insolvabilitatea fictivă poate fi comisă doar în prezența circumstanțelor de notificare de către făptuitor a insolvabilității debitorului, procedură care derulează în conformitate cu *Legea insolvabilității*, iar în ipoteza infracțiunii de escrocherie prezența acestei circumstanțe nu este obligatorie [21, p. 310]. De asemenea, se precizează că la aplicarea răspunderii penale conform

art. 253 alin. (1) C. pen. al RM nu este necesară calificarea suplimentară în baza art. 361 C. pen. al RM, între aceste norme atestându-se o concurență dintre norma generală și norma specială (se va aplica doar norma prevăzută de art. 253 C. pen. al RM) [21, p. 310]. Susținem acest punct de vedere, doar cu precizarea că dacă este vorba despre folosirea documentului fals. Or, art. 361 C. pen. al RM vizează și multe alte modalități normative și nicidecum abordarea elementului material în forma falsificării nu poate fi concepută, de asemenea, sub aspectul acestei concurențe determinate.

V. Berliba și R. Cojocaru (*Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* [10]) dezvoltă unele detalii normative ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă, precizându-se că pericolul social al acesteia rezidă în modul și modalitatea de manifestare a încălcării intereselor creditorului, iar în cazuri particulare și a intereselor statului [10, p. 553].

În acest demers științific, este evaluată și delimitarea infracțiunilor de insolvabilitate intenționată și fictivă, care, în opinia autorilor citați, rezidă într-un singur semn de evaluare a modalității normative: în cazul insolvabilității intenționate incapacitatea de plată a debitorului este reală, dar existența acesteia este condiționată de anumite încălcări comise de către subiecții activi, pe când în cazul insolvabilității fictive, deși procedura de intentare a procesului de insolvabilitate este legală, informația înaintată pentru intentarea acestui proces este falsă [10, p. 554].

În asemenea mod, după cum au constatat și alți autori autohtoni (în special S. Brînză și V. Stati), V. Berliba și R. Cojocaru insistă pe o corelație între infracțiunea de insolvabilitate fictivă și infracțiunea de escrocherie. Or, în opinia acestor autori declarația intenționat falsă a incapacității de plată într-o formă și procedură neprevăzută de lege poate forma, după caz, conținutul normativ al infracțiunii de escrocherie [10, p. 554].

1.3. Cercetările științifice desfășurate în materia insolvabilității fictive în alte state

Cu adevărat, menționează autorul belarus V. Hiliuto (*Сущность криминального банкротства* [205, p. 74]), precum că în condițiile actuale de dezvoltare a economiei naționale, protecția drepturilor și intereselor devine una dintre sarcinile de bază ale statului. În context, un pericol iminent, menționează I. Clepițchii îl prezintă atentatele ilegale asupra acestor drepturi, care amenință nu numai interesele particulare, dar și afectează încrederea în circuitul economic, limitând economia de un izvor financiar important – credite și investiții, fără de care nu poate fi percepută dezvoltarea reală a economiei naționale [citată după 205, p. 74]. Or, falimentul, din punctul de vedere al relațiilor economice configurate în cadrul unei economii de piață reprezintă

o formă civilizată de acceptare a pierderii în cadrul luptei concurențiale, un mijloc complex de tratare a economiei prin excluderea din circuitul civil a subiectului insolubil, cu luarea în vedere a intereselor nu numai ale creditorilor, dar și ale debitorilor, excluzându-se metodele infraționale de obținere a creditului [205, p. 74].

În cadrul unei economii de piață reale, menționează V. Hiliuto, falimentul constituie un fenomen social obișnuit (tradițional) și poate fi efectul unor erori privind activitatea economică (în particular, activitatea de întreprinzător), cât și efectul unor cauze obiective – situația economică nefavorabilă, concursul accidental de împrejurări, politica economică nerațională a statului etc. Aceste ultime premise oferă posibilitatea de a invoca falimentul doar ca o denotare a faptului unui eșec în activitatea economică și nu trebuie să constituie temei pentru intervenția unor relații de natură juridico-penală. Cu toate că, este corect evidențiat de către V. Hiliuto, în cazul în care cu acest fapt sunt legate anumite activități ilegale, este posibilă și intervenția normativului penal, adică a efectelor juridice ale acestuia - răspunderea penală [205, p. 74].

După cum menționează V. Hiliuto, legislația penală a Republicii Belarus, asemenea legislațiilor mai multor state care formează Comunitatea Statelor Independente (CSI), rezultă din faptul că în calitate de temeiuri social-economice ale răspunderii pentru acțiunile legate de insolabilitate se recunosc obiectivitatea desfășurării activității de întreprinzător și a activității economice în ansamblu pe riscul propriu și eventualul conflict, contrapunere a intereselor participanților acestei activități. În context, scopul răspunderii penale vizează asigurarea intereselor corelate ale dezvoltării economiei și a participanților ei individuali (creditori și debitori), precum și asigurarea respectării unei proceduri concrete de faliment [205, p. 74].

În opinia autorului citat, infrațiunile legate de insolabilitate, fiind incluse în capitolul dedicat infrațiunilor care atentează la ordinea de desfășurare a activității economice (în sfera economică), au ca obiect relațiile în sfera economică: ordinea prevăzută de lege de recunoaștere a subiectului economic ca fiind insolubil; relațiile sociale legate de realizarea ori posibilitatea realizării instituției insolabilității; relațiile sociale în sfera falimentului, care asigură drepturile și interesele cetățenilor, persoanelor juridice și ale statului de la neîndeplinirea obligațiilor în legătură cu insolabilitatea durabilă a subiecților activității economice; relațiile social-economice, bazate pe principiul încrederii subiecților activității economice; relațiile sociale care asigură interesele activității economice în domeniul antreprenorialului, intervenite în cazul insolabilității debitorului [205, p. 74].

După cum se constată din conținutul legii penale a Republicii Belarus, remarcă pe bună dreptate autorul V. Hiliuto, insolabilitatea pasibilă de răspundere penală constituie întotdeauna un rezultat final, anterior cărui fapt intervin diferite forme ale activităților abuzive, înșelăciune,

delapidări de fonduri etc. În contextul construcției normativului penal referitor la infracțiunile legate de insolvabilitate, autorul citat enunță că legiuitorul urmează să prevadă asemenea realități întregite, favorizându-se sancționarea infracțiunilor comise în diferite sfere, diverse potrivit circumstanțelor faptice, dar unificate în raport cu orientarea infracțională [205, p. 74].

Este corect enunțat de către V. Hiliuto, că insolvabilitatea imprudentă nu este compatibilă cu răspunderea penală, mai cu seamă operându-se cu legislația penală a Republicii Belarus (în fapt este posibilă alegația și la multe alte legislații penale, inclusiv cea a Republicii Moldova).

Pornind de la ideea că infracțiunile prevăzute de art. 252 și art. 253 C. pen. al RM sunt omogene după caracteristica lor, este justificată, în opinia noastră, analiza lucrărilor științifice publicate referitor la aceste infracțiuni în baza unui model general, operând, în context, cu multiplele particularități individuale ale acestor infracțiuni.

În acest demers de cercetare, I. Cojevnicov și G. Spirin (*Расследование преступлений в сфере экономики. Руководство для следователей* [169]) menționează că falimentul presupune că activele întreprinderii, în mod sumar, nu acoperă pasivele – obligațiunile, inclusiv datoria creditară [169, p. 361]. Deseori întreprinderea, însă, este interesată în faliment. Desigur, procedura de faliment, în marea majoritate a cazurilor, constituie un rezultat al nerentabilității, incapacității concurențiale a întreprinderii. Ea se desfășoară în limitele cadrului normativ și, deși intervin procedurile juridice și consecințele de drept, dar are loc în afara intervenției legii penale. Aceste premise oferă temei de a conchide că reglementarea juridică a situațiilor în cauză nu sunt de natură penală, dar civilă [169, p. 361].

I. Cojevnicov și G. Spirin oferă atenție semnelor preexistente și conținutului constitutiv al infracțiunilor legate de insolvabilitate, prevăzute de legislația penală a Federației Ruse. De principiu, autorii indică la obiectul infracțiunii ca fiind activitatea, bazată pe lege, de producere, comercială, financiară și altă activitate economică a întreprinderii, organizației, firmei, întreprinderii individuale. De aici și faptul că dauna patrimonială, materială, economică, cauzată creditorilor intervine în calitate de urmare prejudiciabilă concretă a acestor fapte infracționale [169, p. 361-362].

Autorii descriu nu numai infracțiunile de insolvabilitate (faliment) intenționată și insolvabilitate (faliment) fictivă, dar și infracțiunea prevăzută de C. pen. al FR – acțiunile ilegale legate de faliment (art. 196 C. pen. al FR) [169, p. 364-365].

Legiuitorul rus, menționează I. Cojevnicov și G. Spirin, practic dublează textul infracțiunii de faliment intenționat din reglementările conținute în *Legea privind insolvabilitatea (falimentul)*. În ipoteza unor interpretări doctrinare, autorii ruși menționează că deosebirea între infracțiunea de faliment intenționat și faliment fictiv constă în următoarele:

- în cazul falimentului intenționat se comit anumite acțiuni intenționate, care creează pe cale ilegală premise pentru recunoașterea întreprinderii ca fiind insolubilă (falimentată);

- referitor la falimentul fictiv conducătorul și/sau proprietarul organizației comerciale ori întreprinzătorul individual înaintează un anunț vădit fals privind insolabilitatea (falimentul) acestuia [169, p. 365].

În opinia noastră, aceste particularități delimitative urmează a fi relevate prin următoarea formulă tehnică: în cazul insolabilității intenționate, această stare există realmente, dar este provocată de anumite acțiuni ilegale ale conducătorului și/sau ale proprietarului întreprinderii, pe când în cazul insolabilității fictive, starea nu este reală, conducătorul și/sau proprietarul întreprinderii anunțând în mod fals despre o asemenea stare nereală.

Susținem pe deplin, însă, opinia autorilor I. Cojevnicov și G. Spirin, precum că scopul acestui anunț fals este anume înșelarea creditorilor pentru obținerea unor avantaje ori majorări de termen pentru achitarea creditelor, precum și eliberarea de datorii [169, p. 366]. Și dacă, se menționează cu referire la C. pen. al FR, precum că semnele infracțiunii de insolabilitate fictivă, care urmează a fi probate, sunt foarte bine conturate în textul legii penale și nu necesită anumite comentarii, atunci acest fapt nu poate fi raportat și la C. pen. al RM, care, în fapt, nu elucidează, prin intermediul textului normativ, conținutul infracțiunii de insolabilitate fictivă, în particular, precum și a infracțiunilor legate de insolabilitate, în ansamblul lor.

Un aspect important analizat de către autorii citați este cel al manifestării infracțiunilor legate de insolabilitate sub aspect subiectiv. Se consemnează, că toate infracțiunile legate de insolabilitate se manifestă, în contextul laturii subiective, prin vinovăție intenționată și un motiv ilegal al activității infracționale. În ansamblu, se invocă o lipsă de deosebire, decât sub aspectul unor nuanțe de detaliu. I. Cojevnicov și G. Spirin precizează că toate infracțiunile se manifestă prin vinovăție în forma intenției directe. Or, în context, se enunță că textul formulat de către legiuitorul rus nu lasă loc în descrierea comportamentului infracțional pentru interpretarea acestuia ca manifestat prin vinovăție imprudentă ori chiar intenție indirectă [169, p. 367].

După cum menționează, pe drept cuvânt, autorul D. Ciuncan (*Bancruta frauduloasă*), deși se observă că reglementarea actuală a bancrutei frauduloase încearcă să acopere cele mai vaste zone de fraudare a creditorilor, scopul legiuitorului este acela al *salvării de la un faliment, și nu al sancționării penale a falitului* [29, p. 124]. Susținem pe deplin acest fapt, indicând la premisa că falimentul și insolabilitatea constituie categorii de drept comercial (civil), iar natură penală o pot căpăta doar unele încălcări legate de această categorie juridică. În acest sens, corect invocă D. Ciuncan, precum că și procedura falimentului, ca jurisdicție comercială, este independentă de procedura penală și se desfășoară independent una de alta. În detaliu, menționează autorul citat,

esența bancrutei are ca premisă o intenție frauduloasă (prezumată), rezultând din diminuarea valorii activelor în scopul neonorării (chiar viitoare) a creditorilor și o intenție frauduloasă (manifestă) prin înstrăinarea în fraudă creditorilor [29, p. 125]. În concluzie, D. Ciuncan constată că bancruta are drept consecință o declarație de insolvență, dar premisele unor modalități particulare sunt delimitate net de momentul declanșării falimentului. În opinia autorului, infracțiunea are o singură premisă, care este fraudarea, înșelarea creditorilor, cu diferite grade de prezumare a acestei intenții [29, p. 124] (este cazul a sublinia că aceste detalizări ale autorului D. Ciuncan au fost bazate pe normativul penal existent în anul 2000 în România).

Cu soluții privind răspunderea și sancționarea falimentului fraudulos se impune și autorul român V. Pașca (*Falimentul fraudulos. Răspundere și sancțiuni* [95]). După cum se enunță, falimentul unei afaceri – fenomen normal într-o economie de piață, devine patogen când este cauzat prin mijloace frauduloase [95, p. 3].

V. Pașca conchide că anularea actelor frauduloase, răspunderea patrimonială a managerilor, răspunderea penală a acestora ori răspunderea civilă sau penală a lichidatorilor sunt mijloace mult prea puțin utilizate, deși cazurile de faliment fraudulos sunt atât de frecvente. Autorul citat analizează formele de răspundere juridică pentru falimentul fraudulos, pentru că, se subliniază, normele care reglementează această răspundere constituie nucleul dur al oricărei legiferări în domeniul falimentului, iar relevarea disfuncționalităților acestei instituții juridice poate contribui la o mai bună reglementare [95, p. 4].

De principiu, autorul V. Pașca face referire la nulitatea relativă – sancțiune a actelor juridice încheiate în fraudă creditorilor (sub aspectul unor elemente generale, cazurile de nulitate relativă, anularea actelor dobânditorilor, anularea actelor încheiate în cursul procedurii de reorganizare judiciară, acțiuni în anularea actelor frauduloase, exercitarea acțiunii în constatarea nulității absolute și a acțiunii în anulare pentru vicii de consimțământ, decizii ale Curții Constituționale, practică judiciară), răspunderea patrimonială pentru falimentul fraudulos, răspunderea penală pentru falimentul fraudulos (făcându-se referiri detaliate la bancruta frauduloasă prevăzută de art. 282 din Legea nr. 31/1990, infracțiunile de bancrută frauduloasă prevăzute de Legea nr. 64/1995 *privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului*), răspunderea patrimonială a administratorului judiciar sau a lichidatorului, răspunderea penală a administratorului sau lichidatorului judiciar pentru administrarea masei falimentului. Din cursul analizei multitudinii de opinii lansate de către V. Pașca, o atenție aparte a fost acordată segmentului de analiză a răspunderii penale în caz de faliment fraudulos, manifestat în diferite forme de realizare a infracțiunii (*normativ ori faptic*). După cum se menționează, infracțiunea

este complexă când în conținutul său intră, ca element sau ca circumstanță agravantă, o acțiune sau inacțiune care constituie prin ea însăși o faptă prevăzută de legea penală [95, p. 153].

Se conchide (o opinie de altfel susținută de marea majoritate a autorilor români) că bancruta frauduloasă prezintă toate caracteristicile infracțiunii complexe. Ea presupune, sub aspectul laturii obiective, conjugarea a cel puțin două activități distincte: o faptă omisivă, starea de încetare a plăților, care trebuie să fie precedată, însoțită sau urmată de acțiuni sau inacțiuni indicate de lege și care pot constitui infracțiuni de sine stătătoare, dar care grefate pe starea de incapacitate de plată conferă acestuia caracter infracțional, contopindu-se într-o infracțiune distinctă, având un obiect juridic complex [95, p. 153].

După cum menționează V. Pașca, etimologic, noțiunea de bancrută frauduloasă implică existența stării de faliment, fiind definită ca faliment însoțit de nereguli financiare în dauna creditorilor [95, p. 154]. În acest context, se face o delimitare între *falimentului de fapt* – în sensul încetării plăților și condiție pentru existența infracțiunii [95, p. 155], și un *faliment juridic*. Sunt suficiente argumente, menționează V. Pașca, pe lângă cele de natură etimologică, pentru a susține că starea de faliment este un element esențial al infracțiunii de bancrută frauduloasă [95, p. 155].

V. Pașca concluzionează, în această gamă de opinii științifice, că dacă starea de încetare a plăților constituie o condiție necesară și suficientă pentru declanșarea procedurii comerciale a reorganizării judiciare sau a falimentului, ea constituie o condiție necesară dar nu suficientă pentru declanșarea acțiunii penale pentru bancruta frauduloasă. Starea de încetare a plăților trebuie să fie precedată, însoțită sau urmată de acțiuni de falsificare a evidențelor societății, de sustragere sau distrugere a acestora ori de ascunderea unei părți din active sau mărirea frauduloasă a pasivului societății, fapte care-i conferă caracter infracțional falimentului de fapt [95, p. 159]. În opinia autorului citat, falimentul, ca stare juridică, statuată prin hotărâre judecătorească, primește caracter infracțional doar dacă este urmat de acțiuni de înstrăinare a unei părți din activul societății [95, p. 160].

C. Voicu, A. Boroș, F. Sandu, I. Molnar (*Drept penal al afacerilor* [127]) remarcă că o societate comercială poate fi supusă procedurii reorganizării judiciare și a falimentului în momentul în care încetează plățile pentru datoriile sale comerciale. Dizolvarea societății comerciale are ca efect deschiderea procedurii lichidării [127, p. 42]. În opinia autorilor citați, infracțiunea de bancrută frauduloasă afectează, în mod generic, deci, relațiile sociale a căror normală existență și dezvoltare este condiționată de respectarea dispozițiilor legale privind desfășurarea activităților comerciale [127, p. 106]. Fără a oferi un aspect complex obiectului juridic special al infracțiunii de bancrută frauduloasă, autorii români citați indică, în calitatea

acestui, la relațiile sociale privind normala desfășurare a activităților unei societăți comerciale, încrederea mediilor comerciale și a publicului, precum și procedura falimentului a căror normală existență și dezvoltare este condiționată de corectitudinea anumitor categorii de persoane referitoare la îndeplinirea obligațiilor societății. De aici, corelat cu analiza modalităților normative incidente infracțiunii, și ideea existenței unui obiect material constituit, după caz, din evidențele societății, registrele societății, un act ori bilanțul contabil, ori o parte însemnată din active [127, p. 106].

M. Hotca operând, în calitate de citat, cu ideea că bancruta frauduloasă constituie o infracțiune în domeniul afacerilor [65, p. 187], invocă la necesitatea identificării categoriei infracțiunii din care face parte această bancrută frauduloasă. În acest context, autorul răspunde prin intermediul a două componente: *stabilirea genului proxim al infracțiunii de bancrută frauduloasă din punctul de vedere al obiectului juridic generic și raportarea infracțiunii de bancrută frauduloasă la formele unității infracționale* [65, p. 187].

În opinia autorului M. Hotca, obiectul juridic generic al infracțiunii de bancrută frauduloasă îl reprezintă relațiile sociale comerciale (de afaceri) referitoare la desfășurarea legală și onestă a activităților de schimb economic. Astfel, se anunță că principalele caracteristici ale infracțiunilor din domeniul afacerilor sunt: *cifra neagră a criminalității este mai mare decât media generală a fenomenului infracțional; activitatea de tragere la răspundere penală este foarte costisitoare* [C. Voicu, A. Boroș etc. citați după 65, p. 187]; *organele judiciare nu folosesc întotdeauna aceeași măsură în aplicarea legii penale* [65, p. 187].

În sensul indicat anterior, M. Hotca remarcă și caracterul complex al infracțiunii de bancrută frauduloasă. În cazul infracțiunilor complexe, nu numai obiectul juridic poate fi complex, ci și obiectul material. Bancruta frauduloasă are, însă, un obiect juridic complex, dar obiectul material este, de regulă, simplu [65, p. 187].

Infracțiunea de bancrută frauduloasă, se menționează, are în prezent un tratament penal necorespunzător, deoarece pedepsele principale sunt prea blânde comparativ cu gradul de pericol social abstract al infracțiunii [65, p. 187]. *De lege ferenda*, se consideră că se impune sancționarea mai aspră a infracțiunii de bancrută frauduloasă, așa cum a fost sancționată când era prevăzută în Legea nr. 31/1990 (*cu închisoarea de 3 la 12 ani*).

Nu trebuie confundată, consemnează M. Hotca, diminuarea aparentă a activelor debitorului, care, poate fi nereală, cu starea de insolvență, care nu poate fi decât reală. O faptă poate constitui infracțiune numai dacă ea a fost comisă în realitate. Or, fără existența stării de insolvență nu poate fi realizat conținutul infracțiunii de bancrută frauduloasă. O altă problemă discutată în teoria de specialitate este aceea dacă infracțiunea de bancrută frauduloasă poate fi

comisă în cursul procedurii reorganizării judiciare. Având în vedere conținutul reglementării normative, M. Hotca apreciază că infracțiunea de bancrută frauduloasă poate fi comisă și în timpul procedurii reorganizării judiciare [65, p. 187].

După cum menționează autorii români Gh. Alecu și C. Chiriac, etimologic, noțiunea de bancrută frauduloasă implică existența stării de insolvență, fiind definită ca *faliment însoțit de nereguli financiare în dauna creditorilor* [4, p. 10]. Deși, în acest ultim aspect, nu suntem de acord cu autorii citați, precum că obiectul juridic generic al infracțiunii de bancrută frauduloasă îl constituie relațiile sociale privitoare la activitatea de afaceri, care trebuie să se desfășoare cu bună-credință astfel, încât participanții la această activitate să nu sufere prejudicii produse prin nesocotirea regulilor comerciale [4, p. 10]. Și acest fapt îl argumentăm prin ideea că infracțiunea de bancrută frauduloasă formează, de rând cu alte infracțiuni, un pericol pentru economia țării în ansamblu, iar ca efect, definirea în acest mod a obiectului juridic generic, în viziunea noastră, comportă un caracter restrictiv. În esență, este vorba mai mult de o precizare a obiectului juridic special, decât a celui generic. Or, obiectul juridic special este un element constitutiv al obiectului juridic generic. Ultima consemnare a ideii este vizată inclusiv prin precizarea autorilor citați, precum că obiectul juridic special este constituit din relațiile sociale privind normala desfășurare a activității unui debitor în sensul protejării creditorilor comerciali în fața datornicilor lor care nu respectă regulile de afaceri [4, p. 10].

Gh. Alecu și C. Chiriac nu achiesează la opinia expusă în literatura de specialitate română, precum că statul devine subiect pasiv al acestei infracțiuni. Or, se enunță că în această calitate, statul este subiect pasiv general al oricărei infracțiuni, calitatea de subiect pasiv general neconfundându-se cu calitatea de subiect pasiv principal. De aici și opțiunea științifică după care, subiecți pasivi principali ai infracțiunii de bancrută frauduloasă sunt creditorii, asociații, acționarii societății, deținătorii de obligațiuni emise de către debitorul aflat în insolvență comercială, ale căror creanțe sunt diminuate sau imposibil de executat din cauza falimentului [4, p. 10].

C. pen. al RM anterior (care a acționat până în anul 2003) a prevăzut, pe lângă falimentul intenționat sau fictiv și infracțiunea de *încălcarea a legislației cu privire la faliment*. O asemenea abordare a păstrat textul C. pen. al FR (evident în alte limite și în alt contur de incriminare), indicându-se la infracțiunea de *acțiuni ilegale în caz de faliment* (art. 195 C. pen. al FR). Din perspectiva analizei textului normativului penal în acest context, este necesar de evidențiat caracterul descriptiv al normelor care reglementează infracțiunile legate de insolvabilitate potrivit C. pen. al FR. Unii autori indică la multiple discrepanțe legate de prevederea textului normativ și eventuala aplicare a legii penale în acest sens. Astfel, autorii L. Prozementov și E.

Mahno invocă asupra unei controverse tehnice între conținutul art. 195 C. pen. al FR – acțiuni ilegale în caz de faliment și conținutul propriu-zis al infracțiunii, aceasta din urmă putând contura atât forma pasivă a comportamentului infracțional, cât și cea activă. În sensul analizei infracțiunii de acțiuni ilegale în caz de faliment, autorii L. Prozementov și E. Mahno susțin, ca de altfel și autorul V. Stati (opinia a fost expusă anterior) existența semnului obiectiv legat de *ambianța de comitere a infracțiunii*, care permite de a determina prezența componentei de faliment fraudulos, iar lipsa acesteia – la caracterul non-infracțional al comportamentului sau la prezența altei componente de infracțiune [167, p. 50-52].

În contextul tezei de doctorat au fost examinate și unele opinii științifice lansate de către autorul L. Mojaiscaia (*Арбитражный управляющий как субъект преступных банкротств (см.195, 196 УК РФ [159, p. 44])*). Relațiile din domeniul insolvenței au conturat mai multe etape de dezvoltare. În context, se menționează cel puțin trei etape ale acestei evoluții din perspectiva analizei legislației Federației Ruse. Cu toate acestea, se consemnează că modificarea legislației în mod real nu a influențat asupra soluționării unei sarcini prioritare a legii penale – apărarea patrimoniului organizației-debitoare și prevenirea falimentelor criminale la comandă [159, p. 44].

O problemă semnificativă la care face referire L. Mojaiscaia ține de faptul care anume aspect al „conducătorului” – ca categorie juridică - urmează a fi luat în vedere de către cel care aplică norma de drept în primul rând la examinarea cauzelor penale legate de insolvență? Invocându-se opinia autorului Iu. Orlovșchii, se anunță că drepturile și obligațiile conducătorului pot fi repartizate convențional în două grupuri:

a) grupul de drepturi și obligațiuni ale conducătorului – în calitate de angajat;

b) grupul de drepturi și obligațiuni ale conducătorului – organ al persoanei juridice [citată după 159, p. 44].

Conținutul drepturilor și obligațiilor administratorului (mediatorului) nu corespund nici primului grup de drepturi și obligațiuni, nici celui din urmă. În context, raportul dintre drepturile și obligațiile conducătorului și cele ale administratorului (mediatorului) pot fi examinate corelativ doar din perspectiva unor participanți ai relațiilor civile. Totuși, din momentul trecerii la acesta a împuternicirilor organului de gestionare a debitorului, se consideră însăși ca acțiuni ale acestor organe, fapt care invocă în această ipoteză calitatea de subiect activ al infracțiunii de insolvență [159, p. 44].

Lansarea ideii autorului N. Egorova vizează admiterea răspunderii penale a administratorului (mediatorului) ca fiind un abuz de serviciu [citată după 159, p. 44]. În concluzie, L. Mojaiscaia conchide că răspunderea penală a administratorului (mediatorului), adică

recunoașterea acestuia în calitate de subiect al infracțiunii urmează a fi antrenată doar în cazul comiterii de către acesta a acțiunilor la etapele conducerii externe și producerii concursuale – ca conducător al organizației debitoare [159, p. 44].

Una dintre lucrările rare dedicate exclusiv infracțiunii de insolvabilitate fictivă este cea elaborată de către autorul rus V. Antonov (*Фиктивное банкротство: ответственность руководителя коммерческой организации* [131]). În acest sens, autorul citat menționează că legislația penală a Federației Ruse prevede răspunderea penală a conducătorului organizației comerciale pentru insolvabilitatea (falimentul) fictivă. În context, pericolul social al acestei infracțiuni constă în faptul că creditorii organizației comerciale nu obțin în termenul scadent mijloacele financiare, fapt care determină și executarea obligațiilor individuale. În realitate, organizația comercială dispune de mijloace în vederea desfășurării activității de întreprinzător, însă acest ultim fapt este tănuț în vederea eschivării de la stingerea obligațiilor ori în scopul obținerii unor eșalonări ale executării obligațiilor scadente [131, p. 15].

Din punct de vedere al laturii subiective, menționează V. Antonov, infracțiunea de insolvabilitate fictivă se manifestă prin vinovăție în forma intenției. Deoarece în conținutul normei prevăzute de art. 197 C. pen. al FR se face precizarea scopului infracțiunii, intenția – ca formă a vinovăției penale – poate fi doar directă, intenția indirectă fiind exclusă. Scopul de bază al subiectului activ al infracțiunii – *a induce în eroare creditorii, a crea impresia falsă a insolvabilității*. În marea majoritate a cazurilor conducătorul organizației comerciale urmărește o tranzacție care va permite abolirea totală a executării obligațiilor sale [131, p. 15].

Momentul depunerii cererii la organele competente determină consumarea infracțiunii de insolvabilitate fictivă, consemnează V. Antonov. Anunțul verbal făcut creditorilor privind insolvabilitatea organizației comerciale, în dependență de circumstanțele reale, poate fi calificată ca fiind o escrocherie ori un abuz de serviciu [131, p. 15].

Normativul penal referitor la infracțiunile legate de insolvabilitate este incident doar în măsura în care urmările prejudiciabilă posedă un indicator cantitativ prestabilit. În dependență de acest indicator cantitativ, infracțiunile legate de insolvabilitate pot lua aparența altor infracțiuni ori chiar a altor încălcări de lege. În acest sens, autorul B. Colb descrie specificul răspunderii administrative pentru insolvabilitate (faliment) potrivit legislației Federației Ruse (*Административная ответственность за банкротство* [143]).

În opinia autorului B. Colb, infracțiunile legate de insolvabilitate sunt particulare oricăror state în care este specifică economia de piață. În context, pericolul social al acestor infracțiuni constă în faptul că debitorul în mod intenționat se eschivează de la achitarea obligațiilor sale financiare, utilizând în acest sens diverse mijloace (insolvabilitatea intenționată ori

insolvabilitatea fictivă, micșorarea masei concursuale, și acest ultim fapt denaturează, în primul rând, instituția obținerii creditelor, limitează activitatea investițională [143, p. 26].

Spre deosebire de legislația unor state care au acumulat destulă experiență în lupta cu asemenea infracțiuni, legiuitorul rus, menționează B. Colb, a construit componentele acestor infracțiuni în mod individual, în formă materială: infracțiunea este comisă dacă s-a cauzat daune în proporții mari. B. Colb enunță că forma materială a componentei de infracțiune este elaborată pentru acele categorii de infracțiuni, în care urmările sunt vizibile din start. Referitor la infracțiunile legate de insolvabilitate, se vizează că daunele intervin peste o perioadă de timp, de regulă mare, după comiterea infracțiunii, adică după finalizarea procesului concursual. La acea etapă documentele dispar, probele nu mai sunt prezente, companiile create pentru o scurtă perioadă de timp, cărora li s-au transferat activele, sunt lichidate de mult timp. Cu certitudine, se invocă, o asemenea lege penală nu acționează eficient, cauzele penale suferă eșec. În acest sens, revendicarea eșecului nu se pune în seamă organelor de aplicare a normelor de drept. Calitatea prescrierii acestor conținuturi normative rezultă și din faptul că prin ele se invocă subiectul existent - proprietarul organizației, deși este bine cunoscut că organizația este autodeținător al proprietății sale. De asemenea, au intervenit numeroase probleme legate de determinarea daunei în proporții mari. Adică debitorul, în vederea achitării creanțelor scadente ale creditorilor, transmite averea sa, care va fi vândută în bază concursuală, și prețul acesteia va depinde de situația de vânzare la data realizării acesteia [143, p. 26].

Nu se poate ignora și faptul că mărimea daunei cauzate nu se află în legătură cauzală cu acțiunile debitorului, dar se predetermină de situația pe piață. Raportul de cauzalitate devine, astfel, un principiu, dar nu un obiect al discuțiilor [143, p. 26].

Important este și faptul că evaluarea activelor debitorului influențează diferit asupra componentelor de infracțiune. Dacă sunt constatate active în proporții mari, atunci acest fapt este binevenit în cazul insolvabilității intenționate, deoarece acest moment va diminua dauna cauzată creditorilor, respectiv această componentă de infracțiune poate fi în genere exclusă. În cazul în care este vorba despre micșorarea masei concursuale tabloul se prezintă invers: cu cât este mai mare valoarea activelor tănuite, cu atât este mai mare dauna cauzată creditorilor [143, p. 26].

Din anul 2002 legislația Federației Ruse operează cu răspunderea administrativă pentru încălcările legate de insolvabilitate. În acest ultim context a intervenit necesitatea conturării corelației între răspunderea penală și cea administrativă în cazul faptelor ilegale legate de insolvabilitate. În ipoteza analizei textului normativ, se evidențiază faptul că legislația administrativă a copiat textul normelor penale referitor la infracțiunile legate de insolvabilitate, prin excluderea semnului care vizează urmările prejudiciabile și excluderea din lista subiecților a

proprietarilor organizațiilor vizate. Acest ultim fapt confirmă ideea că prezența în limitele componentelor de infracțiune legate de insolvabilitate a urmărilor prejudiciabile nu soluționează problema, dar, în opinia lui B. Colb, o creează [143, p. 26].

Răspunderea pentru faptele ilegale legate de insolvabilitate constituie una dintre cele mai complexe. În opinia autorului B. Colb, includerea răspunderii administrative pentru faptele ilegale legate de insolvabilitate constituie o înlocuire aparentă a protecției de la aceste fapte infracționale, iar în esență – un mijloc de eschivare de la răspunderea penală. În locul excluderii urmărilor prejudiciabile și a unor subiecți neexistenți, remarcă autorul citat, și în acest sens a se reanima aceste componente de infracțiune, asemenea cum este operant în alte state dezvoltate, se creează iluzia unei protecții juridice [143, p. 26].

B. Colb exprimă propriile opinii științifice și pe dimensiunea faptelor legate de abuz în caz de faliment (*Злоупотребления при банкротстве* [144]). După cum constată B. Colb, ca urmare a examinării cauzelor legate de insolvabilitate, de instituția insolvabilității și falimentului abuzează atât debitorul, cât și creditorul. În primul caz, acestea se referă la eschivarea de la achitarea obligațiilor financiare, admitând fapte ilegale de insolvabilitate fictivă, micșorează masa concursuală. Pericolul social al acestor fapte constă nu numai în faptul că se încalcă interesele persoanelor concrete, dar și se subminează bazele gajului și creditului [144, p. 17].

O problemă aparte identificată de B. Colb este că cauzele penale în materia insolvabilității practic nu ajung în instanță. O cauză individuală în acest sens este perceperea eronată ori lipsa perceperei corelației între dreptul civil și dreptul penal la examinarea acestui gen de infracțiuni. În esență, se menționează de autorul citat, procesul comercial și cel penal posedă funcții diferite în contextul luptei cu falimentul infracțional. Falimentul – constituie o relație civilă între părți, iar conflictele rezultate din acesta se soluționează în ipoteza procesului comercial și pot fi tranzacționate la oricare etapă a acestuia. În acest calcul de interese, implicarea dreptului penal ar fi timpurie până la finalizarea procesului comercial. Adică stabilirea faptului de insolvabilitate intenționată ori insolvabilitate fictivă constituie prerogative ale dreptului civil, iar importanța acestora pentru procesul penal poate fi definitorie. Important este că aceste decizii stabilesc fapte care conturează latura obiectivă a infracțiunilor legate de insolvabilitate. Nu sunt identificate aceste fapte, nu sunt prezente temeiurile răspunderii penale și, respectiv, nu există circumstanțe pentru pornirea urmăririi penale [144, p. 17]. În opinia autorului B. Colb, pornirea urmăririi penale și tragerea la răspundere penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitate până la intervenția unei decizii a instanței comerciale în materia insolvabilității prezumă tragerea la răspundere penală până la apariția temeiului răspunderii penale (componenta de infracțiune).

Anume însușirea complexă a acestor noțiuni va condiționa desfășurarea unei justiții eficiente și va împiedica operarea cu instituția insolvenței în scopuri infracționale [144, p. 17].

O implicație activă a autorului B. Colb este constatată și în raport cu cercetările legate de delimitarea infracțiunilor legate de insolvență și alte infracțiuni adiacente. În particular, invocăm detalizarea particularităților de delimitare a infracțiunii de insolvență intenționată și escrocherie (*Разграничение мошенничества и преднамеренного банкротства* [145]). Făcând referire la literatura criminologică, B. Colb menționează că se constată precum că insolvența intenționată este comisă de către persoane care au interese economice de scurtă durată, care nu urmăresc investiții de lungă durată, reputația cauzei sale. Însă acest fapt menționat nu răspunde la întrebarea: *de ce asemenea fapte se comit atât de frecvent?* Deseori, delimitarea între insolvența intenționată și escrocherie este ilustrată prin delimitarea în timp a apariției intenției infracționale, la delimitarea subiecților infracțiunii, conținutului înșelăciunii. Nimeni, subliniază B. Colb, nu specifică delimitarea faptului că în cazul escrocheriei subiectul nu recunoaște faptul cauzării daunei materiale părții vătămate și nu enunță gătina de a recupera această daună, iar în situația insolvenței intenționate totul decurge într-un alt mod: este recunoscut faptul cauzării daunei materiale și se exprimă gătina de a o recupera. Se neagă doar un singur moment – intenționalitatea cauzării daunei respective [145, p. 14].

Operând cu un exemplu elocvent în acest context, B. Colb precizează: *să se presupună o anumită organizație, cu o reputație ireproșabilă pe piață. Această organizație este cumpărată ori se schimbă corpul de conducere. Aceste modificări, evident, nu sunt afișate. După aceasta, în ipoteza reputației obținute, organizația ia în credit un lot mare de mărfuri, iar mai apoi această marfă o vinde la preț minim. Banii sunt însușiți și se declară stare de insolvență. În mod obiectiv sunt conturate două tranzacții de ordin civil: procurarea în credit și vânzarea. Fiecare tranzacție în parte nu este contrară legislației. Dar rezultatul (insolvența) și scopul (eschivarea de la achitarea creanțelor financiare) denotă faptul comiterii unei infracțiuni – insolvența intenționată. În opinia autorului B. Colb, o asemenea calificare este eronată. În acest context, subiectul nu poate nega faptul cauzării daunei materiale. Și acesta are la dispoziție doar două variante eventuale: ori să „fugă” de perspectiva răspunderii penale pentru escrocherie, ori să legalizeze dauna cauzată, utilizând procedura juridico-civilă de insolvență, care poate dura mai mult timp. O asemenea finalizare a operațiunilor – nu este întâmplare, dar o realitate logică [145, p. 14].*

Cu adevărat, menționează autorul B. Colb (*Состав преступления и понятие банкротства* [146]), întreprinderile care suportă pierderi ori nu obțin profit necesar sunt în drept de a decide asupra lichidării lor, deoarece pot, de altfel, falimenta. Însă, în prealabil, ea

trebuie să-și onoreze toate obligațiunile față de creditori, inclusiv plățile obligatorii la buget și în fondurile extrabugetare. După achitarea obligațiunilor, decizia de lichidare vizează numai întreprinderea și nimeni nu poate crea, în acest sens, careva obstacole [146, p. 47].

Dar dacă întreprinderea are datorii scadente, atunci problema lichidării atinge interesele creditorilor, deoarece lichidarea întreprinderii – debitor fără succesor - stinge obligațiunile sale. Acest ultim fapt poate fi folosit de către persoanele cu rea credință. Stabilirea răspunderii penale urmează a proteja societatea contra unor asemenea fapte prejudiciabile. Doar concretizările admise de legislația civilă permit a formula anumite componente de infracțiuni clare, legate de insolvabilitate [146, p. 47].

1.4. Concluzii la Capitolul 1 al tezei

1. Problema științifică importantă soluționată a constat în elaborarea unui mecanism normativ eficient care vizează răspunderea penală pentru infracțiunea de insolvabilitate fictivă (bancrută frauduloasă, în forma pseudobancrutei), fapt care va contribui la eficientizarea sistemului de atribuire a unor fapte prejudiciabile la categoria unei infracțiuni de acest gen, în vederea impulsivării sistemului de aplicare a acestuia în cadrul încălcării unor relații sociale incidente.

2. Scopul tezei de doctorat a constat în desfășurarea unor cercetări științifice complexe care vizează reevaluarea politicii penale a statului în contextul faptelor prejudiciabile legate de insolvabilitatea fictivă, prin identificarea unor posibilități de evitare a unor interpretări extensive defavorabile și creându-se un cadru tipic de delimitare a insolvabilității fictive de alte infracțiuni.

3. Obiectivele tezei de doctorat au vizat: - identificarea și evaluarea opiniilor expuse în literatura de specialitate din Republica Moldova și din alte state referitoare la reglementarea instituției insolvabilității (bancrutei, falimentului); - analiza și interpretarea materialelor științifice elaborate în materia temei tezei de doctorat, prin valorificarea gradului de investigare a acestui subiect și conturarea nivelului inițial și efectelor cercetărilor desfășurate; - analiza actelor normative care reglementează instituția insolvabilității – ca instituție de drept comercial, în vederea creării unui cadru normativ eficient, ajustat la standardele europene; - interpretarea actelor normative adoptate în diferite state din perspectiva unor reguli comparative, precum și a normelor adoptate la nivel european și internațional; - cercetarea limitelor de configurare a unui sistem normativ în materia insolvabilității în Republica Moldova; - argumentarea și fundamentarea științifică a reglementării răspunderii penale pentru insolvabilitate (bancruta frauduloasă) în forma insolvabilității fictive (pseudobancrută); - investigarea complexă a noțiunii de insolvabilitate, insolvență, faliment, bancrută din punct de vedere textual și normativ; -

analiza și interpretarea semnelor preexistente (semne referitoare la obiect juridic și obiect material; subiect activ și pasiv) ale infracțiunii de insolabilitate fictivă; - determinarea unor procedee de determinare a semnelor care caracterizează conținutul constitutiv (semne referitoare la latura obiectivă și latura subiectivă) al infracțiunii de insolabilitate fictivă; - clarificarea asupra unor repere de delimitare a infracțiunii de insolabilitate fictivă de alte infracțiuni asemănătoare; - înaintarea, argumentarea și promovarea în perspectivă a unor recomandări legate de determinarea, pe cale normativă, a unor modalități de manifestare normativă a infracțiunii de insolabilitate fictivă.

4. Instituția insolabilității și falimentului ține de domeniul dreptului civil comercial.

5. Implicarea dreptului penal vizează nu doar un proces adiacent - ca implicație în această materie complexă, dar și această ultimă intervenție nu se face în afara unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolabilității și falimentului în mod civil.

6. A fost dictată necesitatea cercetării nu numai a materialelor științifice care vizează cu strictețe răspundere penală pentru infracțiunile legate de insolabilitate, ci și a celor care descriu aceste instituții din punctul de vedere al blanchetei normei penale. Or, nu se poate vorbi despre o infracțiune legată de insolabilitate, fără a se cunoaște conținutul propriu-zis și semnificația insolabilității ca atare.

7. Literatura de specialitate determină că etimologia termenului *faliment* indică proveniența acestuia din limba latină, de la verbul *fallo-fallere*, tradus prin *a lipsi, a scăpa* – în sensul că falitul nu-și îndeplinește obligația de a plăti creditorilor săi, dar având, totodată, și sensul de *a înșela*.

8. Nu oricare insolabilitate prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolabilitatea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în mișcare o acțiune penală privind insolabilitatea, atunci instituția insolabilității urmează a fi examinată, în anumite cazuri, în calitate de situație-premisă - semn preexistent al infracțiunii.

9. C. pen. al RM anterior (care a acționat până în anul 2003) a prevăzut, pe lângă falimentul intenționat sau fictiv și infracțiunea de *încălcarea legislației cu privire la faliment*. O asemenea abordare a păstrat textul C. pen. al FR (evident în alte limite și în alt contur de incriminare), indicându-se la infracțiunea de *acțiuni ilegale în caz de faliment* (art. 195 C. pen. al FR).

10. În țara noastră, la moment, statisticile judiciare și polițienești nu prefigurează o situația de condamnare a faptelor infracționale în domeniul complex al insolabilităților. Acest ultim

moment este dictat, în viziunea noastră, inclusiv de anumite incoerențe normative: la nivelul dreptului penal, la nivelul corelației între dreptul penal și referințele de blanchetă etc.

11. Este vizibilă delimitarea conceptuală între situația de insolvență comercială și starea de insolvabilitate.

12. Simplul refuz al unei plăți pe care debitorul de bună-credință l-a considerat întemeiat, nu putea și nici nu poate constitui o probă suficientă de încetare a plăților; cu alte cuvinte, pentru a fi declarat în faliment, comerciantul trebuie să fi comis fapte sau acte din care să rezulte că va fi incapabil să-și onoreze datoriile.

13. Nu suntem de acord cu opinia lansată în literatura de specialitate română, precum că obiectul juridic generic al infracțiunii de bancrută frauduloasă îl constituie relațiile sociale privitoare la activitatea de afaceri, care trebuie să se desfășoare cu bună-credință astfel, încât participanții la acesta activitate să nu sufere prejudicii produse prin nesocotirea regulilor comerciale. Or, infracțiunea de bancrută frauduloasă formează, de rând cu alte infracțiuni, un pericol pentru economia țării în ansamblu, iar ca efect, definirea în acest mod a obiectului juridic generic, în viziunea noastră, comportă un caracter restrictiv. În esență, este vorba mai mult de o precizare a obiectului juridic special, decât a celui generic.

14. Literatura de specialitate din țară și de peste hotare nu este univocă în detalizarea obiectului material al infracțiunilor de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă, fapt datorat inclusiv cadrului normativ diferit adoptat în aceste state.

15. Nu considerăm oportună delimitarea unor greșeli admise în *intenționate* și *neintenționate*. Or, sub aspectul răspunderii penale în cazul faptelor ilegale legate de insolvabilitate intervine, în mod obligatoriu, necesitatea conturării unei intenționalități infracționale. În context, devine incompatibilă corelația între noțiunea de *greșeală* și cea de *intenție*.

16. Art. 361 C. pen. al RM vizează și multe alte modalități normative decât cele incidente infracțiunilor de insolvabilitate, și nicidecum abordarea elementului material în forma falsificării nu poate fi concepută sub aspectul concurenței determinate.

17. Legislația penală a Republicii Moldova supune răspunderii penale infracțiunile legate de insolvabilitate doar din perspectiva unor componente materiale de infracțiuni.

18. Pornind de la ideea că infracțiunile prevăzute de art. 252 și art. 253 C. pen. al RM sunt omogene după caracteristica lor, a fost justificată analiza lucrărilor științifice publicate referitor la aceste infracțiuni în baza unui model general, operând, în context, cu multiplele particularități individuale ale acestor infracțiuni.

19. Particularitățile delimitative între infracțiunea de insolvabilitate intenționată și cea de insolvabilitate fictivă urmează a fi relevate prin următoarea formulă tehnică: în cazul insolvabilității intenționate, această stare există realmente, dar este provocată de anumite acțiuni ilegale ale conducătorului și/sau ale proprietarului întreprinderii, pe când în cazul insolvabilității fictive, starea nu este reală, conducătorul și/sau proprietarul întreprinderii anunțând în mod fals despre o asemenea stare nereală.

20. În baza legislației ruse, se menționează că falimentul fraudulos atrage o pedeapsă mai mare sau mai mică, în dependență de faptul dacă este legată de insolvența comercială ori necomercială. Pedeapsa mai aspră pentru falimentul comercial se explică prin grija pentru creditul comercial. Legislația penală a Republicii Moldova nu particularizează aceste nuanțe specifice.

2.

INSOLVABILITATEA – SITUAȚIE-PREMISĂ PENTRU CALIFICAREA INFRAȚIUNILOR LEGATE DE INSOLVABILITATE

2.1. Repere evolutive referitoare la instituția insolvenței

Instituția insolvenței (falimentului), după cum se precizează în literatura de specialitate, este cunoscută din timpuri străvechi. O cercetare evolutivă în aspect cronologic, ar impune analiza instituțională de la antici, prin epoca medievală, epoca modernă și urmând epoca contemporană. Cert este însă faptul că la baza dreptului contemporan al insolvenței se statuează conceptele care s-au format în diferite perioade de dezvoltare a comunităților. Evident, că aceste concepte au fost permanent sub presiunea unor modificări, determinate de nivelul și condițiile de viață, continuitatea istorică a normativului în ansamblu.

Existența unor repere normative legate de faliment se atestă *în dreptul antic*, în particular în conținutul legilor evreilor, legile grecești, pentru ca apoi această atestare să fie mai evidentă în dreptul roman. Astfel, legile străvechi ale evreilor se impuneau cu reglementări potrivit cărora debitorul era eliberat de datorii, acordându-i posibilitatea de a începe o nouă afacere. Această ultimă reglementare a suferit mai multe modificări pe parcursul dezvoltării omenirii. Normele adoptate în Grecia antică și cele romane aveau un caracter mult mai dur în raport cu debitorul care nu-și onora obligația. De regulă, atitudinea negativă a creditorilor se rasfrângea nemijlocit asupra debitorului, transformându-se într-o răzbunare personală prin urmărirea distrugerii bunurilor acestuia, chiar cu riscul de a nu-și satisface cerințele materiale.

În context, se identifică premisa după care doar o economie evaluată și bazată pe credit poate da naștere procesului de creare a unor astfel de norme de drept, care, în ansamblul lor, formează dreptul insolvenței în accepțiunea actuală a acestuia. Ar fi eșuată tentativa de a identifica în dreptul popoarelor antice careva amprente ale unei asemenea instituții juridice complexe cum este insolvența. Totuși, după cum se relevă anume în contextul unor civilizații dezvoltate, calitatea de asigurare a datoriei o avea nu bunurile debitorului, ci debitorul însuși.

Instituția falimentului își are originea în procedura *venditio bonorum*, care, la rândul ei, a fost precedată de procedura de executare *manus inectio*, consacrată prin Legea celor 12 table (anul 451 î. Hr.). Legea în cauză a acordat creditorilor (persoanelor care cedează o valoare cu titlu rambursabil), al căror debitor (persoană care datorează o valoare creditorilor) nu-și ținea angajamentele, dreptul de a-l aduce în sclavie și chiar de a-l omorî și a împărți corpul datornicului în bucăți, dacă terții nu manifestau voința de a-i plăti suma datorată. Uneori, însă,

prin încheierea unei convenții, debitorii puteau să-și schimbe întrucâtva situația – să se pună sub dependența creditorilor săi. Nimeriți în această situație specială, ei se numeau *nexi (legați)*. În ambele cazuri silirea debitorului de a-și îndeplini obligațiile se făcea prin execuțiunea asupra persoanei și nu asupra bunurilor acesteia. Creditorul, subliniază autorii M. Costin, M. Mureșean, V. Ursa, putea ține debitorul să muncească pentru sine până la răscumpărare [42, p. 326].

Odată cu evoluția societății romane, dreptul a înlocuit, pe de o parte, justiția privată cu justiția publică, iar pe de altă parte a înlocuit răzbunarea personală, adică *vânzarea ca sclav a debitorului sau uciderea acestuia cu încasarea datoriei din patrimoniul debitorului*. Procedura *venditio bonorum* prevedea punerea sub sechestru a bunurilor debitorului, iar creditorii erau trimiși pentru a supraveghea aceste bunuri și a împiedica debitorul să-și majoreze datoriile. În cazul în care debitorul nu stingea sau nu aducea un garant, în continuarea procedurii se organiza vânzarea bunurilor acestuia, cu repartizarea ulterioară a sumei de bani obținute între creditorii. În urma declanșării și comercializării bunurilor, debitorul suporta o degradare în plan social și devenea *persoană cu onoare civilă diminuată* (așa-numită *persona infamia*). Or, acest ultim curs lua amploare în cazul în care nu se recurgea la *cession bonorum*, adică cedarea de bună voie în favoarea creditorului a tuturor bunurilor pe care le posedea. Legiuitorul roman nu distingea insolvabilitatea de faptele reprobabile, care o însoțeau. Încetarea plăților de una singură era suficientă pentru a aplica o pedeapsă debitorului. Ulterior, ideea de a ucide pe debitorul de rea-credință a fost suprimată. Caesar a abolit închisoarea pentru datorii, înlocuind-o cu cesiunea bunurilor.

Cert este, deci, că nici insolvabilitatea și nici bancruta nu au origine romană. Romanii nu au deosebit din punct de vedere juridic comercianții de necomercianți. Raporturile dintre creditorii și debitorii erau eminent de drept civil, dar nu de drept comercial (această ramură de drept nu era identificată). Or, instituția juridică a insolvabilității este parte componentă a dreptului comercial. Ca probă pertinentă a celor consemnate imediat anterior, este faptul că terminologia dreptului insolvabilității a apărut mult mai târziu, anume după dispariția Imperiului Roman.

Termenul *falit (faliment)* provine de la cuvântul italian *fallere* (*a lipsi, a da greș, a înșela* [81, p. 50]), întrucât falitul a lipsit de la datoria de a da satisfacție (de a plăti) creditorilor săi. În acest sens, Gh. Macovei susține că la origini *falit, faliment* erau noțiuni aplicabile celor care au ajuns la incapacitatea de plată prin aceasta fraudând interesele creditorilor, acționând contrar acestora [1 citat după 81, p. 50].

Termenul vizat, ca și *bancarotta* (de la care a provenit termenul de *bancrută*) a apărut pentru prima dată în legile comerciale ale Genovei, Florenței, Milanului, Veneției și ale altor

orașe-state italiene. Deși Italia este patria dreptului penal, nu poate fi contestat adevărul că tot această țară este și țara dreptului comercial.

Totuși, autorul S. Sasserath consemnează că legislația antică nu a distins falimentul de bancrută și nu invoca anumite semne de delimitare a bancrutei simple de bancruta frauduloasă, deși, în contradictoriu, V. Renouard (un autor francez) sublinia că falimentul și bancruta erau cunoscute romanilor, anume la romani a apărut bancruta frauduloasă.

În *evul mediu*, dreptul roman, după o reabilitare ulterioară perioadei de stagnare, a fost impus pentru a-și îndeplini rolul activ de regulator al relațiilor sociale. Acest rol iminent cunoaște și o abordare mai intensă în perioada sec. XXI- XXII.

Preluarea instituției falimentului a determinat impunerea unui caracter represiv. Or, faliiții erau tratați cu multă asprime, impunându-se penalități dezonorante, ca de altfel precum delicvenților ordinari. Comparativ cu perioada antică a dreptului roman, în contextul procedurii falimentului deveneau vizați doar negustorii, menționează autorul I. C. Cătuneanu [25, p. 639-641].

Negustorii din aceeași ramură de comerț se uneau în corporații pentru a-și promova și proteja interesele comune. Corporația era condusă de un comitet alcătuit dintr-un consiliu în frunte cu un consul, care, la rândul lui, avea atribuții administrative și jurisdicționale. Litigiile, inclusiv încasarea datoriilor de la debitori, intervenite între membrii aceleiași corporații, erau examinate de comitetul în cauză și se finalizau cu o decizie obligatorie pentru părți [77].

Soluțiile pătrunse de principiul echității și al bunei-credințe erau preluate de conducerea altor corporații, fiind în continuare perfecționate și răspândite. În unele dintre statutele orașelor italiene au fost găsite și elemente ale falimentului, inclusiv *starea de încetare a plăților, desesizarea, concordatul, nulitățile unor acte frauduloase* etc. În aceeași perioadă au avut loc și primele procese de faliment de proporții. Potrivit izvoarelor scrise, falimentului erau supuși nu numai micii comercianți, dar și societățile comerciale mari, a căror insolvabilitate era comparată de cronicari cu pagubele provocate de un război, deoarece puteau fi atinse interesele populației unor orașe întregi, menționa comercialistul roman M. A. Dumitrescu [59, p. 384].

În anul 1326 s-a ruinat societatea *Scaii*, care datora deponenților săi aproximativ 400 mii de florini de aur. În cazul în care în anul 1343 a falimentat societatea *Peruzzi*, iar mai apoi (1346) - compania *Bardi*, au fost cauzate daune practic întregii populații europene. Anume din acea perioadă devine iminentă diferențierea debitorilor insolvabili în:

- *făliți* (persoane care din cauza administrării nepricepute a bunurilor ajungeau în imposibilitatea de a-și onora obligațiile) și

- *bancrutieri* (debitori necinstiți, care cu bună știință săvârșeau fapte nedemne în defavoarea creditorului, fiind tratați mai dur decât faliiți).

Aceste două categorii de debitori insolvabili s-au păstrat și în legislația ulterioară, fiind preluate de Franța mai întâi în *Ordonanța lui Colbert cu privire la comerțul terestru* din anul 1673 (cunoscută sub numele de **Code Savary**) [61], iar apoi, prin Legea din 15 septembrie 1807 a fost votat *Codul comercial francez* (după cum remarcă F. Giurgea, codul în cauză marchează o delimitare a materiei civile de cea comercială, constituind, totodată, un moment de răscruce în evoluția ulterioară a reglementărilor în materie comercială - *Codul olandez* (1811), *Codul belgian*, *Codul brazilian* (1933), *Codul spaniol* (1835), *Codul turc* (1850), *Codul egiptean* (1826), *Codul german* (1861)) [61]. După realizarea unității statale a Italiei, în anul 1882, este elaborat *Codul comercial italian*. *Codul elvețian al obligațiunilor*, din anul 1881, reunește materia civilă și cea comercială, dar se mențin și norme adresate exclusiv comercianților.

În ideea celor consemnate anterior rezultă faptul că **perioada modernă** își manifestă un caracter inițial în dezvoltare, după ce este adoptat *Codul comercial francez* din anul 1807. Preluându-se duritatea instituției falimentului și bancrutei din *Ordonanța privind comerțul terestru* din anul 1873, reglementarea viza realizarea a două scopuri principale:

- un **scop imediat**, care consta în asigurarea plății creanțelor creditorilor și sancționarea falitului;

- alt **scop** (cu caracter **mediat**), care indica la asanarea activității comerciale.

Falitul putea fi reținut pe tot parcursul procedurii, iar dacă se constata că este vinovat de bancrută, era sancționat penal. Cu toate că legea era dură, ea nu și-a materializat efectul vizat, fapt care a determinat și anumite modificări lansate ulterior. Legiuitorul francez și-a propus alte obiective, în particular atenuarea măsurilor față de debitorii insolvabili, reabilitarea faliiților, aplicarea măsurilor de lichidare judiciară. Or, procedura de faliment, fiind de lungă durată, reglementările ulterioare înlocuiau falimentul comercianților (persoane fizice) cu falimentul societăților comerciale. Modificările enunțate au identificat o altă etapă de formare a dreptului falimentar în Franța (așa-numita etapa a II-a), care a urmărit scopul:

- accelerării procedurii,
- sancționării prin decădere din drepturi,
- tragerii la răspundere materială a administratorilor societăților comerciale falite.

În ipoteza unor indicatori istorici, se atestă faptul că infracțiunile economice, în special infracțiunile legate de bancruta simplă și bancruta frauduloasă, concurența neloială, contrabanda etc., se identifică în cadrul reglementărilor normative abia în perioada modernă. Și acest ultim context intervine drept urmare a stabilirii, cristalizării și dezvoltării modului de producție

capitalist, mai cu seamă după ce producerea de mărfuri, comerțul interior și exterior au cunoscut o dezvoltare rapidă. Deci, anume caracterul inseparabil de comerț și pasiunile umane, preistoria insolvenței și infracțiunilor legate de insolvență începe odată cu comerțul. Adică după cum consemnează N. Roșca, falimentul, ca și însuși comerțul, are o evoluție îndelungată [107, p. 4]. Cert este, că devreme ce fraudă se dezvoltă în paralel cu tranzacțiile, de la început a apărut necesitatea stabilirii unor reguli în vederea aducerii moralității în comerț, protejării comerțului contra lipsei de experiență, apărării lui împotriva perfidiei și relei credințe.

Următoarea perioadă (*epoca contemporană*) este relevantă celei de-a doua jumătăți a sec. XX. În contextul scopului anterior al falimentului - transformarea în bani a bunurilor debitorului, repartizarea acestora între creditori și eliberarea debitorului de bună-credință de povara datoriei și acordarea posibilității de a-și reîncepe activitatea fără datorii, acesta (falimentul) devine pe parcursul perioadei vizate - modificat.

Astfel, în a doua jumătate a sec. XX, legislația multor state își reorientează scopul prin justificarea efortului de păstrare a debitorului în dificultatea de întreprinzător și restabilirea solvenței acestuia sau eșuarea lui în mod organizat. În ipoteza acestui fapt, a fost aplicat un sistem de măsuri, în particular măsuri de instituire a procedurii prealabile de reglementare a dificultăților financiare, acordare a unor termene suplimentare pentru onorarea obligațiilor, îmbunătățire a managementului, aplicare a procedurii de reorganizare. Eforturi în acest sens a depus legiuitorul francez, care urmărea patru scopuri, în special:

- *prevenirea dificultăților,*
- *redresarea întreprinderilor în situații compromise,*
- *lichidarea întreprinderilor,*
- *sancționarea conducătorilor culpabili.*

Un semn caracteristic principal al legislației adoptate viza acordarea unei atenții prioritizate segmentului de reabilitare a debitorului, chiar și în dauna intereselor creditorilor (partinitate *radical pro-debitoare*).

În această perioadă (etapa contemporană de dezvoltare a comunităților) sunt adoptate mai multe legi speciale, care vizau domeniul de insolvență și insolvență (în Germania - 5 octombrie 1994 - **Regulament cu privire la insolvență**; în SUA rămâne a fi în vigoare **Codul federal al insolvenței** (US Code. BANKRUPTCY REFORM ACT) [44] din 1978 (obligatoriu pentru toate statele); în Anglia - a fost adoptată a noua **Lege cu privire la insolvență** - 1986, care se aplica uniform tuturor debitorilor și este în vigoare și la momentul actual).

În contextul Republicii Moldova, este demonstrat că primul izvor de drept penal al insolvenței, aplicat pe teritoriul actual al Republicii Moldova, a fost **Regulamentul cu privire**

la faliti, adoptat în Imperiul Rus la 19 decembrie 1800. Actul normativ respectiv, menționează G. Șerșenevici, a fost constituit din două părți:

- prima parte era consacrată insolvabilității comerciale,
- a doua parte conținea prevederi referitoare la asumarea obligațiilor de către nobilii necomercianți, precum și referitoare la insolvabilitatea acestor persoane [156, p. 135-136].

La baza conceptului de insolvabilitate era pus, subliniază V. Fomin, criteriul supra îndatorării, atunci când patrimoniul debitorului era insuficient pentru acoperirea tuturor datoriilor [203, p. 135]. Pe lângă insolvabilitatea comercială și insolvabilitatea necomercială erau vizate *insolvabilitatea fortuită, insolvabilitatea imprudentă și insolvabilitatea frauduloasă*.

Ulterior, insolvabilitatea imprudentă și insolvabilitatea frauduloasă au fost incluse în conținutul categoriei generice de **bancrută**. Bancruta imprudentă era pedepsită cu închisoare și privare de încredere (descalificare profesională). În contextul acestor fapte erau sancționați numai comercianții.

Pe de altă parte, bancrutarii frauduloși erau pedepsiți, consemnează I. Foinițchii, după cum urmează:

- ▶ *necomercianții* – asemenea ca pentru înșelăciune, iar
- ▶ *comercianții* – în modul în care se pedepsea hoția publică [202, p 362].

Totuși, invocarea la sancțiunile de drept comun pune în vedere un caracter neevoluat al dreptul penal al insolvabilității rus în perioada de început al sec. XIX.

În perioada imediat următoare (sec. XIX) are loc conturarea în aspecte generale a conținutului cadrului normativ cu privire la bancrută - infracțiune - în accepțiunea tradițională. Acest fapt a fost datorat, de principiu, influenței *Codului comercial francez* din anul 1807 și a *Codului penal francez* din anul 1810.

În vederea eliminării deficiențelor aplicării *Regulamentului cu privire la faliti*, la 23 iunie 1832 a fost adoptat *Regulamentul Imperiului Rus cu privire la insolvabilitatea comercială* [138, p. 260]. Actul normativ în cauză a reglementat procesul insolvabilității până aproape de căderea Imperiului Rus. În context, autorul rus A. Trainin menționa (1913) că, făcându-și apariția în timpurile când ca celulă economică de bază era economia naturală iobagistă, el a devenit un anacronism în Rusia capitalistă a sec. XX [178, p. 4].

Raportată la legislația anterioară, actul normativ respectiv conținea un cumul de ajustări calitative, prevăzându-se, în special, caracterizarea mult mai completă a indicatorilor insolvabilității și bancrutei, consacrandu-se expres și caracterul comercial al instituției insolvabilității.

În context, prin insolvabilitate comercială se înțelegea situația când persoana care practica comerțul sau meșteșugurile, în afară de faptul că nu dispunea de bani în numerar în sumă de 1500 ruble, pentru achitarea datoriilor, ea nu dispunea nici de avere pentru a stinge toate datoriile sale în termen scadent. Diferența era admisă ca și anterior, între *insolvabilitatea fortuită*, *insolvabilitatea imprudentă* și *insolvabilitatea frauduloasă* (*insolvabilitatea rea-intenționată*), cele din urmă două fiind catalogate ca elemente ale bancrutei.

Insolvabilitatea fortuită era determinată ca situația când debitorul ajungea în momentul în care nu era în stare să plătească datoriile, însă nu din vină proprie, ci din cauza unui cumul de circumstanțe ale căror tip de caracteristici sunt definite de lege. În limitele acestor circumstanțe inoportune erau incluse, menționează V. Nabocov, *inundația*, *incendiul*, *invazia inamicului*, *declinul subit al debitorilor*, *alte circumstanțe neprevăzute*, cu condiția că acestea erau recunoscute de către creditorii [160, p. 154].

Implicarea normativului penal și a răspunderii penale pentru bancruta simplă și bancruta frauduloasă impunea anumite particularități de delimitare în Imperiul Rus. În context, dacă sistemul francez al legislației penale recunoștea în calitate de subiecți ai ambelor forme de bancrută doar comercianții, iar cel german – persoanele care practicau orice profesie, atunci în sistemul rus – în calitate de subiecți ai bancrutei frauduloase - puteau fi considerate oricare persoane, pe când bancruta simplă putea fi incriminată numai comerciantului.

Dezvoltarea producției și a circulației mărfurilor, consolidarea economiei de schimb în Moldova au determinat ca fiind necesar, în sec. XIX, pedepsirea persoanelor care, pentru a nu-și plăti datoriile, declarau în mod fraudulos că sunt în stare de încetare a plăților. Acești falși frauduloși erau condamnați împreună cu cei care au tănuț bunurile lor sau cu cei care au pretins în mod fals că sunt și ei creditorii.

Referitor la Principatul Moldovei, consemnăm că principalul izvor de drept penal care a fost în vigoare între anii 1826-1865 a fost Codica Criminalicească a Moldovei. Cap. XV din Partea a II-a a acestui act codificat era intitulat *Pentru iconomicosul faliment* (paragraful 245-247). Or, însăși formularea acestui titlu denotă confuzia între faptul falimentului și fapta umană care a condus la acest lucru. De altfel, nu putea fi neglijată preocuparea legiuitorului moldovean pentru configurarea dimensiunilor penale ale unei probleme până atunci necunoscute. Prin punerea în aplicare, de la 1 mai 1865, a *Codului penal român* - s-a realizat opera de unificare a dreptului penal din cele două principate românești, iar condicile criminalicești din Moldova și Țara Românească au fost abrogate. Secțiunea a VI (art. 343-348) din Cap. II *Crime și delictes contra proprietăților* al Cărții a II-a a *Codului penal român* din anul 1865 avea menirea de a reglementa răspunderea penală pentru infracțiunile în materie de faliment. Codul comercial din

anul 1840 a fost completat și reîntocmit în legătură cu adoptarea noilor reglementări penale. Pedepsa pentru bancruta frauduloasă a fost schimbată: *munca silnică* a cedat *recluziunii*.

Concomitent cu adoptarea, la 10 mai 1887, a *Codului comercial român*, s-a decis comasarea, în cadrul conținutului actului legislativ enunțat, a tuturor normelor de drept care se referă, într-un fel sau altul, la situația comerciantului. Legiuirea în cauză a fost inspirată din *Codul comercial italian* din anul 1883, care a adoptat o concepție similară *Codului comercial francez* din anul 1807. În ipoteza acestui ultim fapt, sunt atestate asemănări consistente în ceea ce privește urmărirea și sancționarea bancrutei în legislațiile care s-au inspirat din *Codul comercial Napoleon*.

O problemă foarte controversată în literatura și practica judiciară interbelică a constituit chestiunea: *este oare constatarea prealabilă a falimentului, printr-o hotărâre judecătorească declarativă de faliment, o condiție esențială pentru existența infracțiunii de bancrută?*

În acest ultim sens al analizelor teoretice, se distingea între două sisteme principale:

a. Un prim sistem viza excluderea oricărei legături între acțiunea publică de bancrută și acțiunea comercială de faliment, stabilindu-se caracterul independent al celor două acțiuni. În acest sens, se conchide că urmărirea penală a comerciantului nu atrage și declararea lui în stare de faliment (această opinie a fost susținută de către autorii D. Alexandrescu, M. Demetrescu etc. [5, p. 616; 49, p. 203]).

b. Al doilea sistem (susținut de către autorii A. Rocco, F. Sion etc. [106, p. 8; 111, p. 9-39]), care, invocând o origine comună a ambelor acțiuni, identifică între ele raporturi de subordonare cauzală. În sens de deducție, se face alegație la faptul că urmărirea penală se naște în general prin efectul sentinței de declarare în stare de faliment și ea nu mai poate continua dacă această stare este ridicată.

În perioada sovietică, în condițiile în care statul devine proprietarul monopolist al mijloacelor de producție, se considera că a admite existența instituției insolvenței este a admite recunoașterea posibilităților erorilor în conducerea statului și, implicit, discreditarea statului, afectându-i prosperitatea economică. Anume aceste motive invocate au determinat lipsa unor reglementări a infracțiunilor legate de insolvență în acea perioadă de evoluție a Republicii Moldova.

Abia în anul 1994 [32], în Codul penal (redacția 1961) este introdusă norma prevăzută de art. 155⁴ C. pen. al RM - *Falimentul intenționat și fictiv*. În fapt, se indica la o interpretare absolută a normei în cauză, prin precizarea modalităților normative incidente infracțiunii. Astfel, legea incrimina (în varianta tipică) *acțiunile unei persoane cu funcție de răspundere și/sau ale proprietarului debitorului (cetățeanului), constând în crearea ori exagerarea premeditată a*

insolvabilității debitorului, cauzarea unor daune acestuia în interesele proprii sau în interesele altor persoane, gestionarea intenționat incompetentă a afacerilor (falimentul intenționat), declararea intenționat falsă de către debitor a insolvabilității sale cu scopul de a induce în eroare creditorii pentru a obține de la aceștia amânarea și/sau eșalonarea plăților cuvenite creditorilor sau reducerea la datorii (falimentul fictiv), precum și acțiunile nelegitime întreprinse prevăzând insolvabilitatea debitorului sau după deschiderea procedurii concursuale, prin care creditorului (creditorilor) i-au fost cauzate prejudicii în proporții mari, manifestate prin: 1) tăinuirea unei părți din bunurile debitorului sau din obligațiile acestuia; 2) tăinuirea, nimicirea, falsificarea oricărui act de evidență privind activitatea economică a debitorului; 3) neoperarea înscrirurilor necesare în documentele contabile; 4) nimicirea, vânzarea sau gajarea unei părți din bunurile debitorului, luate în credit și neachitate (pedeapsa - privațiune de libertate pe un termen de până la trei ani sau amendă de la șaptezeci și cinci până la două sute de salarii minime). În formă agravantă deveneau incidente aceleași acțiuni comise de un grup de persoane, în urma unei înțelegeri prealabile, sau care i-au cauzat daune în proporții deosebit de mari creditorului (creditorilor) (pedeapsa - privațiune de libertate pe un termen de la doi la cinci ani).

Aceste dispoziții de natură penală erau puse în acțiune prin invocarea reglementărilor conținute în Legea nr. 851/1992, iar apoi prin Legea nr. 786/1996 [73; 74]. În viziunea noastră, indicarea la noțiunea de faliment în contextul legii penale nu era coerentă acțiunilor prevăzute expres în conținutul normei prevăzute de art. 155⁴ C. pen. al RM (redacția 1961).

În primul rând, acțiunile descrise anticipau semnificația propriu-zisă a falimentului, iar prin aceasta – și justificarea descrierii acțiunilor comise înainte și după deschiderea procedurii concursuale. Or, operând cu procesul concursual, putea fi determinată ca soluție nu numai falimentul debitorului, ci și reorganizarea acestuia. De asemenea, acțiunile ilegale ale debitorului nu indicau la vreo careva încălcare directă și expresă a procedurii de faliment, ci a procedurilor care anticipează această situație – insolvența comercială. Pe de altă parte, susținem inițiativa legiuitorului de atunci, de a fixa în textul legii penale anumite modalități care rezultă din conținutul reglementărilor variabile, fapt care impuneau o mai mare previzibilitate a normativului penal în acest sens.

Pe altă parte, într-un mod specific, s-a încercat, în anul 1998, de a se reglementa, în mod separat, răspunderea penală pentru falimentul intenționat și fictiv, adică niște acțiuni ilegale comise până și după pornirea procesului concursual, și așa-numita *încălcare a legislației cu privire la faliment* (art. 155⁷ C. pen. al RM (redacția 1961 - introdus prin Legea nr. 1554/1998)), care indica la următoarele modalități normative în conținutul acestei încălcări:

1) *tăinuirea de administratorul procedurii concursuale (administratorul arbitral) a informației vizând cui, când și sub ce formă a fost transmisă o parte din bunurile debitorului;*

2) *neprezentarea, la cererea administratorului procedurii concursuale (administratorului arbitral), a bunurilor aflate la debitor în folosință sau la păstrare;*

3) *neprezentarea, la cererea administratorului procedurii concursuale (administratorului arbitral), a documentelor contabile;*

4) *tăinuirea de administratorul procedurii concursuale (administratorul arbitral) a tranzacțiilor efectuate de către persoana cu funcție de răspundere și/sau de către proprietarul debitorului cu unul dintre creditorii (cu unii creditorii) sau cu o altă persoană după deschiderea procedurii falimentare, dacă tranzacțiile în cauză oferă unor creditorii drepturi preferențiale față de alți creditorii la satisfacerea cerințelor, care a fost admisă după aplicarea sancțiunilor administrative sau care a condus la cauzarea daunelor în proporții mari (pedeapsa - privațiune de libertate pe un termen de până la un an sau amendă de la șaptezeci și cinci până la două sute de salarii minime).*

La acea etapă și la momentul actual, această răspundere juridico-penală poate fi incidentă infracțiunilor de abuz de putere sau abuz de serviciu, exces de putere sau depășire a atribuțiilor de serviciu, fals în acte publice, neglijență infracțională. Legiuitorul, însă, a considerat necesar particularizarea răspunderii penale, mai cu seamă, a răspunderii administratorului procedurii concursuale, și anume după pornirea acestui proces complex cu caracter concursal.

În context, constatăm că deși doctrina și legislația penală a atenuat caracterul infamant al falimentului și a deplasat preocuparea creditorilor dinspre lichidarea judiciară a masei falimentare spre redresarea afacerii comerciale, incriminarea falimentului (insolvabilității) fraudulos (frauduloase), menționează V. Pașca, se înscrie printre măsurile de precauție, cerința principiului echității care stă la baza justiției sociale [94, p. 5].

2.2. Stare de încetare a plăților - incapacitate de plată - insolvență – insolvabilitate - faliment - bancrută: noțiuni, semne de identificare și caracterizare de ansamblu

Activitatea economică în ansamblu, în particular activitatea comercială, subliniază N. Roșca, se înscrie printre activitățile umane cu evoluție îndelungată [90, p. 4-5], așa cum a fost descris anterior. Această activitate a fost sesizată din momentul inițial al realizării de către persoana umană a conceptului de proprietate. Or, se are în vedere delimitarea sferei bunurilor care aparțineau unei persoane de sfera bunurilor care aparțineau altor persoane umane. Prin practicarea unui schimb de bunuri, activitatea comercială a constituit, inițial, **un instrument menit acoperirii necesităților imediate și curente ale vieții cotidiene.**

Apariția banilor și a premisei în care schimbul bunurilor a fost substituit prin vânzarea acestora, comerțul și activitatea comercială se înscrie în limitele unor ocupații, profesii, care vizează un caracter immanent speculativ. În context, activitatea comercială, fiind practică de anumite grupuri specializate, a devenit a fi desfășurată nu pentru asigurarea unor necesități proprii, ci pentru satisfacerea necesităților mai multor persoane și obținerea de venituri din perspectiva unor asemenea activități desfășurate.

Activitatea comercială (*comerțul este motorul economiei de piață* [94, p. 3], iar *libertatea comerțului a dat naștere concurenței*) vizează, după cum am anunțat anterior, **venitul** (profitul – venitul net) (la romani se indica la faptul că *finis mercatorum est lucrum*). Obținerea de profit, prin implicarea caracterului speculativ al activității comerciale, impunea asumarea unui anumit **risc** (*riscul comercial se naște din concurență*). Riscul este mai mult sau mai puțin previzibil. În context, constată I. Schiau, interconexiunile specifice lumii moderne constituie nu numai un avantaj, ci și un factor de risc [110, p. 519-520].

Acest risc era asumat de persoanele implicate în activitatea comercială desfășurată și era subordonat anume imperativului inițial invocat – **profit**. În ansamblu, activitatea comercială (*activitatea de producere și circulație a mărfurilor și serviciilor*; or, o economie de piață sănătoasă se caracterizează prin circulația liberă și rapidă a mărfurilor și banilor într-un circuit care se reia neîntrerupt: **producție – marfă – bani – producție** [94, p. 3]) se bazează, de regulă, pe raporturile juridice contractuale configurate între comercianți. În cadrul anume a acestor raporturi, materializate prin intermediul creditelor (după cum subliniază autorul G. Șerșenevici, *dezvoltarea economiei bazate pe creditare poate determina necesitatea creării unor norme materiale și procesuale, care, în ansamblul lor, conturează dreptul concursual în esența lui contemporană, adică cumulul de norme juridice, care soluționează cerințele scadente asupra patrimoniului, insuficient pentru satisfacerea acestora în mod deplin și complet* [207, p. 27]) și executării cu bună credință a obligațiilor asumate, are loc asigurarea tehnico-materială a activității, desfacerea bunurilor, îndeplinirea lucrărilor și prestarea serviciilor. Or, neexecutarea voluntară a obligațiilor oferă creditorului dreptul de a cere executarea silită:

- fie **prin predarea materială a bunului** care face obiectul contractului sau realizarea creanțelor, prin oprirea sumelor pe care debitorul le are de primit de la proprii săi debitori,
- fie **prin vânzarea silită a bunurilor debitorului** și încasarea sumelor rezultate din valorificarea fiecărui bun, atunci când alte proceduri de executare nu sunt posibile.

O astfel de procedură nu este în concordanță cu interesele comercianților, când debitorul comerciant se află în incapacitate de a plăti datoriile. Prin aplicarea normelor de drept comun, unul dintre creditori, cel care a solicitat primul executarea sau are o creanță privilegiată, ar fi

plătit în întregime, iar ceilalți nu ar putea recupera nimic din creanțele lor. Debitorul s-ar bucura, însă, de încrederea tuturor creditorilor săi și în cazul în care nu mai poate acoperi datoriile lor cu lichidități. Trebuie să se ia în considerare interesele tuturor creditorilor săi, care au drepturi egale asupra patrimoniului debitorului lor.

Cerințe de asemenea gen au determinat legiuitorul să instituie o procedură specială de executare colectivă, egalitară și concursuală, asupra bunurilor debitorului comerciant, aflat în imposibilitatea de a efectua plățile comerciale. Procedura respectivă a fost denumită *faliment* (falimentul, ca și însuși comerțul, are o evoluție îndelungată [107, p. 4-5]).

În context, instituția falimentului a fost inclusă în sistemul de drept al Republicii Moldova în anul 1992 (odată cu adoptarea Legii nr. 851/1992 *cu privire la faliment*). La 26 martie 1996 a fost adoptată o nouă *Lege cu privire la faliment*. Legea nr. 786/1996, ca de altfel și legile analogice ale altor state, a avut un triplu scop:

- protejarea intereselor creditorilor de acțiunile cu rea-credință ale debitorului;
- protejarea intereselor unor creditori de acțiunile cu rea-credință ale altor creditori;
- protejarea intereselor debitorului de acțiunile cu rea-credință ale creditorilor săi.

În prezent, atât pe plan legislativ, cât și în aspect doctrinar și jurisprudențial, se utilizează o terminologie diversificată:

- *stare de încetare a plăților*,
- *incapacitate de plată*,
- *insolvență comercială*,
- *insolvabilitate* [43, p. 60],
- *faliment*,
- *faliment fraudulos*,
- *bancrută simplă*,
- *bancrută frauduloasă* etc.

A. Starea de încetare a plăților. Incapacitatea de plată.

În doctrina juridică *incapacitatea de plată* este denumită ca insolvență, reprezentând absența fondurilor bănești necesare plății obligației scadente. Starea de insolvență este independentă de raportul pasiv-activ patrimonial, în sensul că ea nu presupune în mod necesar ca activul patrimonial să fie inferior pasivului. Cauza insolvenței poate constitui un raport nepotrivit între activele imobiliare și lichiditățile financiare ale unui debitor, o politică imprudentă de investiții care nu produce lichidități în ritmul necesar efectuării plăților scadente, blocarea lichidităților în operații de lungă durată sau, pur și simplu, menționează I. Schiau, realizarea unor afaceri soldate cu pierderi financiare [110, p. 5-6].

*Legea Republicii Moldova a insolabilității nr. 149/2012 definește **incapacitatea de plată** ca situație financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea lui de a-și executa obligațiile pecuniare scadente, inclusiv obligațiile fiscale [75].*

Încetarea plăților nu este întotdeauna sinonimă cu insolvența; debitorul poate refuza să facă anumite plăți pentru motive pe care el le consideră întemeiate. Pe de altă parte insolvența poate fi dedusă nu numai din încetarea plăților [110, p. 6].

Suntem de acord cu acest fapt, neachiesând, de altfel, la opțiunea științifică a autorului Gh. Gheorghiu, care remarcă că încetarea plăților și insolvență sunt echivalente, deosebindu-se de noțiunea de insolabilitate [60, p. 50]. Cu adevărat, aceste categorii se deosebesc între ele, dar toate luate în particular nu reclamă echivalență chiar nici între încetarea plăților și insolvență. Mai cu seamă că însăși încetarea plăților de către debitor este o prezumție legală a insolvenței sale, cu consecințele specifice acestui mijloc de plată [60, p. 45].

În consecință, anume desfășurarea unei activități ineficiente poate determina întreprinzătorul la o stare de încetare a plăților și neonorare a obligațiilor ajunse la scadență (adică *starea de încetare a plăților*). În acest context, se constată o manifestare exterioară a dificultăților pe care le întâmpină întreprinzătorul, deoarece ele sunt imediat sesizate de către creditorii. Or, creditorul, conchide N. Roșca, poate demonstra doar că debitorul nu a efectuat plata pentru obligația ajunsă la scadență [107, p. 44]. Încetarea obiectivă de efectuare a plăților se datorează lipsei de lichidități sau neonorării obligațiilor ajunse la scadență datorită depășirii valorii activelor de către pasive. Adică, încetarea de plăți reprezintă o situație dificilă a patrimoniului debitorului, care nu-i permite acestuia să facă plățile din cauza lipsei sumelor de bani disponibile [60, p. 45]. Anume încetarea de plăți, insistă cu adevărat Gh. Gheorghiu, permite a se aprecia asupra condițiilor de aplicare a procedurii, în mod concret și exact **în funcție de datele factice** [60, p. 45].

Unul dintre cele mai importante demersuri procedurale întreprinse după deschiderea procedurii constă în determinarea întinderii obligațiilor debitorului aflat în încetarea de plăți, asumate în raport cu creditorii săi. Data încetării plăților constituie elementul în funcție de care se apreciază întreaga conduită a debitorului, materializată în actele și faptele sale [60, p. 51].

Incapacitate de plată prezumă, în aserțiunea autorilor A. Boroi, M. Gorunescu, M. Popescu, *situația în care datornicul nu este în măsură să-și onoreze obligațiile ajunse la scadență* [20, p. 153].

Chiar dacă, menționează I. Schiau, incapacitatea de plată și tratamentul ei juridic vizează insolvența debitorului, după deschiderea procedurii -i o eventuală stare de insolabilitate primește semnificații acute, întrucât succesul aplicării unui plan de reorganizare sau lichidare și eficiența

unei proceduri de faliment sunt condiționate de posibilitatea acoperirii pasivului cu activul existent [110, p. 258].

În opinia autorilor M. Costin și A. Miff, *starea de încetare a plăților* (care are ca element principal *neplata la scadență a datoriilor comerciale* [43, p. 383]) sau falimentul, conceput ca o stare de fapt [43, p. 383], este asociată insolvenței comerciale, care se definește ca o stare complexă care consistă în neplata de către comerciant a obligațiilor ajunse la scadență, iar nu în dezechilibrul patrimoniului debitorului. Or, dezechilibrul financiar manifestat prin depășirea activului patrimonial de către pasiv nu comportă în mod obligatoriu, se menționează pe drept cuvânt, și apariția stării de încetare a plăților [43, p. 61]. Încetarea de plată, conchide R. Petrescu, este o stare *manifestă, reală, efectivă* și urmează să rezulte din situații de fapt [98, p. 47-48].

În context, devine iminentă și legătura între:

► ***starea de încetare a plăților*** (*condiție de fond* - starea de fapt a comerciantului care nu face față obligațiilor sale contractuale; stare care constă în imposibilitatea de plată a datoriilor din cauza ruperii echilibrului dintre activul și pasivul patrimoniului [98, p. 47-48]) și

► ***incapacitatea de plată***, cea din urmă fiind anume situația în care se află un debitor care nu este în măsură să-și onoreze obligațiile de plată la scadență [43, p. 69].

Deci, nu oricare stare de încetare a plăților semnifică o incapacitate de plată, dar oricare incapacitate de plată este condiționată sau însoțită de starea de încetare a plăților. Acest ultim fapt rezultă inclusiv din conținutul *Legii Republicii Moldova a insolvențității* nr. 149/2012 [75], care prevede în mod expres că *incapacitatea de plată este, de regulă, prezumată în cazul în care debitorul a încetat să efectueze plăți*.

Astfel, pentru declararea în faliment a comerciantului nu este suficientă dovada încetării virtuale a plăților, care se prefigurează mai mult ca o eventualitate; este necesar ca debitorul să se afle într-o stare de neputință concretă de a face față obligațiilor comerciale scadente, fără a avea vreo relevanță dacă din punct de vedere valoric, patrimonial acesta se caracterizează printr-o stare de solvabilitate sau non-solvabilitate [43, p. 86].

Pentru ca împrejurarea în care se află comerciantul să fie calificată ca încetare de plăți, imposibilitatea de a onora obligațiile contractate trebuie să fie:

- ***reală***,
- ***obiectivă***,
- ***permanentă*** (*constantă*),
- ***publică*** (*să fie cunoscută în sfera comercianților și să se manifeste prin semne exterioare care sunt de natură să dăuneze creditului său*) [43, p. 59, 89].

Ca urmare a tuturor cauzelor și efectelor de insolvență se impun măsuri sigure de redresare. Cu alte cuvinte, menționează cu adevărat M. Costin și A. Miff, redresarea debitorului comerciant conturează acele limite ale ansamblului de măsuri și operațiuni menite să asigure supraviețuirea debitorului în viața comercială, să propulseze activitatea sa comercială și să-i permită relansarea economică [43, p. 308].

În acest ultim sens, susținem opinia autorului V. Pașca, precum că dacă *starea de încetare a plăților constituie o condiție necesară și suficientă pentru declanșarea procedurii comerciale a reorganizării judiciare sau a falimentului*, ea constituie **o condiție necesară, dar nu suficientă, pentru declanșarea acțiunii penale pentru insolvabilitatea (bancruta) frauduloasă**. Starea de încetare a plăților trebuie să fie precedată, însoțită sau urmată de acțiuni de falsificare a evidențelor societății, de sustragere sau distrugere a acestora ori de ascundere a unei părți din active sau mărirea frauduloasă a pasivului societății, fapte care-i conferă caracter infracțional falimentului de fapt [94, p. 61].

B. Insolvența – categorie și concept - aparține dreptului comercial și presupune neplata datoriilor născute din creanțe comerciale ajunse la scadență de către comerciantul-debitor, stare care poate să apară indiferent de raportul valoric dintre activul și pasivul patrimonial, este suficient să existe și să se constate o imposibilitate manifestă de plată a datoriilor comerciale [43, p. 63]; stare de încetare a plăților pentru datoriile comerciale, adică după cum menționează autorii N. Roșca și S. Baieș, *o stare financiară în care societatea comercială nu-și poate onora obligațiile ajunse la scadență din lipsa temporară de mijloace bănești* [109, p. 375]. Această concluzie determină analiza conceptului și categoriei de insolvență potrivit interpretărilor doctrinare din România.

În opinia autorului V. Pașca, insolvența comercială înseamnă, deci:

- lipsa de lichidități, fapt care face imposibilă efectuarea plăților;
- o insuficiență a lichidităților, o absență a fondurilor bănești necesare plății obligațiilor scadente.

Un comerciant poate avea un patrimoniu în care activul să fie mai mare decât pasivul și totuși, din cauza imobilizării activului și a lipsei de credit comercial, să nu aibă lichiditatea necesară efectuării plăților scadente, fiind astfel în incapacitate de plată și putând fi declarat falit [94, p. 58].

Starea de insolvență este independentă de raportul pasiv-activ patrimonial, în sensul că ea nu presupune în mod necesar activul patrimonial să fie inferior pasivului (deși în literatura de specialitate se indică și invers, activele societății depășesc pasivele [94, p. 58]).

Insolvența poate surveni chiar și atunci când activul este superior pasivului, dar când debitorul nu poate mobiliza într-un ritm satisfăcător resursele financiare necesare acoperirii la scadență a datoriilor sale comerciale [110, p. 5-6].

Consecința imediată a insolvenței o reprezintă starea de încetare a plăților în contul datoriilor scadente; constatarea insolvenței unui comerciant debitor îndreptățește pe creditorii acestuia să declanșeze împotriva lui procedura insolvenței. În context, comunitatea de afaceri își fundamentează activitatea comercială pe securitatea operațiilor comerciale, rapiditatea acestora și promovarea creditului, iar aceste exigențe ale comerțului sunt grav afectate de declanșarea insolvenței comerciale [110, p. vi]. Deci, prezumția încetării plăților nu poate fi înlăturată decât dacă debitorul contestă creanțele și refuză plata în baza unor excepții pe care el le socotește cu bună credință, întemeiate [60, p. 45-46]. Insolvența este legată de imposibilitatea debitorului de a face față plăților scadente cu sumele de bani disponibile, neinteresând raportul dintre activul și pasivul patrimoniului debitorului, iar insolvențabilitatea este legată de raportul financiar dintre activul și pasivul patrimonial al debitorului, reflectând acea situație în care elementele de pasiv depășesc activul patrimonial [60, p. 50].

În aserțiunea autorului Gh. Macovei, operând cu punctul de vedere al cadrului normativ național, termenul de insolvență urmează a fi definit ca *incapacitate de plată sau insolvențabilitate relativă, stare ce caracterizează debitorul care nu poate achita creanțele sale din cauza lipsei de active lichide* [81, p. 52]. Nu achiesăm la acest ultim punct de vedere. Pe măsură ce autorul citat subliniază că *insolvența poate fi definită ca un anumit fel al insolvențabilității, o categorie a acesteia, cel mai des fiind identificată cu noțiunea de incapacitate de plată*, se creează, în opinia noastră, confuzia între insolvențabilitate și insolvență comercială.

Este justificată, ca răspuns, precizarea autorilor M. Costin și A. Miff, care susțin că **delimitarea** conținutului noțiunilor de *insolvență comercială* și *insolvențabilitate* a răspuns nu doar unor pretenții de teoretizare, ci și unor necesități de ordin practic [43, p. 62]. Starea de încetare a plăților nu este întotdeauna sinonimă cu insolvența; debitorul poate refuza să facă anumite plăți din motive pe care el le consideră întemeiate. Pe de altă parte, insolvența poate fi dedusă nu numai din încetarea plăților, ci și din unele manifestări ale debitorului: mărturisirea, fuga, continuarea plăților cu mijloace obținute în mod fraudulos. Pe parcursul timpului insolvența comercială și falimentul au fost privite ca termeni echivalenți, ambele noțiuni definind o stare de incapacitate de plată. În concepția promovată de legislațiile europene desprinse din dreptul roman, noțiunea de faliment are un conținut mai larg decât cea de insolvență comercială [110, p. 3].

În accepțiunea utilizată pe plan internațional, conceptului de insolvență comercială trebuie acordată o dublă semnificație, și anume cea care

► *conturează situația debitorului care nu mai poate face față datoriilor sale comerciale cu sumele de bani disponibile*, și cea care

► *desemnează sistemul de măsuri prin care se urmărește ca, prin lichidare sau reorganizare, averea debitorului să producă resursele financiare necesare acoperirii pasivului* [110, p. 9].

Prin prisma acestor analize constatăm faptul că insolvența comercială – **categorie de drept comercial** – indică la starea de încetare a plăților și incapacitatea de plată. *Nu oricare insolvență comercială se desfășoară în insolvabilitate.*

În fapt, atât starea de încetare a plăților, cât și incapacitatea de plată și insolvența sunt procese, lucru care nu poate dicta eventualitatea și realitatea desemnării acestora în anumite încălcări, mai cu seamă infracțiuni. Or, aceste procese țin nemijlocit de domeniul dreptului comercial.

C. Insolvabilitatea este o noțiune specifică dreptului civil, desemnând starea deficitară a patrimoniului unui debitor care se concretizează în depășirea valorică a elementelor active de către componentele pasivului, cu consecința imposibilității creditorilor de a obține plata datoriilor exigibile, pe calea executării silite [43, p. 63].

În opinia autorilor N. Roșca și S. Baieș, *insolvabilitatea absolută* sau *insolvabilitatea propriu-zisă* este o stare în care valoarea activelor ei depășesc valoarea pasivelor, cerințele creditorilor vor putea fi satisfăcute parțial [109, p. 376]. Nu suntem de acord pe deplin cu opinia acestor autori, în fapt insolvabilitatea fiind asociată, ca conținut, cu insolvența.

Or, în aserțiunea noastră, insolvența prezumă o situație de drept comercial, iar insolvabilitatea implică mijloace de drept civil. Adică, insolvabilitatea ca stare este inițiată și decurge printr-un proces judiciar. Atât timp cât procesul vizat nu se inițiază, poate fi vorba despre insolvență, dar nu despre insolvabilitate. Insolvabilitate presupune nu numai situația financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată, ci și constatarea acestei situații prin act judecătoresc de dispoziție [75]. În același context, dacă în alt stat a fost deschis un proces de insolvabilitate împotriva unui debitor care dispune de active pe teritoriul Republicii Moldova, executarea asupra activelor acestuia poate fi inițiată doar în cazul existenței unui acord bilateral între statul respectiv și Republica Moldova cu privire la *insolvabilitatea transfrontalieră*.

Deci, pentru prezența insolvabilității, care oferă temei pentru inițierea procesului concursual, poate fi identificată una dintre cele două premise:

- *insuficiența patrimonială* (stabilirea depășirii activelor de către pasive) ori
- *incapacitatea de plată* (depășirea presupusă a activelor de pasive).

În acest curs de analize, R. Petrescu definește insolvabilitatea ca o stare de fapt a patrimoniului și care constă în neputința de a efectua plăți și de a-și achita datoriile ajunse la scadență. În fapt, încetarea de plăți este o condiție de fond rezultată din imposibilitatea de plată a datoriilor [98, p. 47-48].

Deci, conform art. 2 al Legii cu privire la insolvabilitate nr. 149/2012, *insolvabilitatea* constituie o situație financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată, constatată prin act judecătoresc de dispoziție [75].

Procedura falimentului invocă procedura de insolvabilitate concursuală colectivă și egalitară care se aplică debitorului în vederea lichidării patrimoniului acestuia pentru acoperirea pasivului [75]. În fapt, Legea nr. 149/2012 face distincție (art. 60 alin. (6)) între:

- ***procedura de insolvabilitate*** (procedură prin care debitorul intră, după o perioadă de observație, în procedură de restructurare sau în procedură a falimentului),

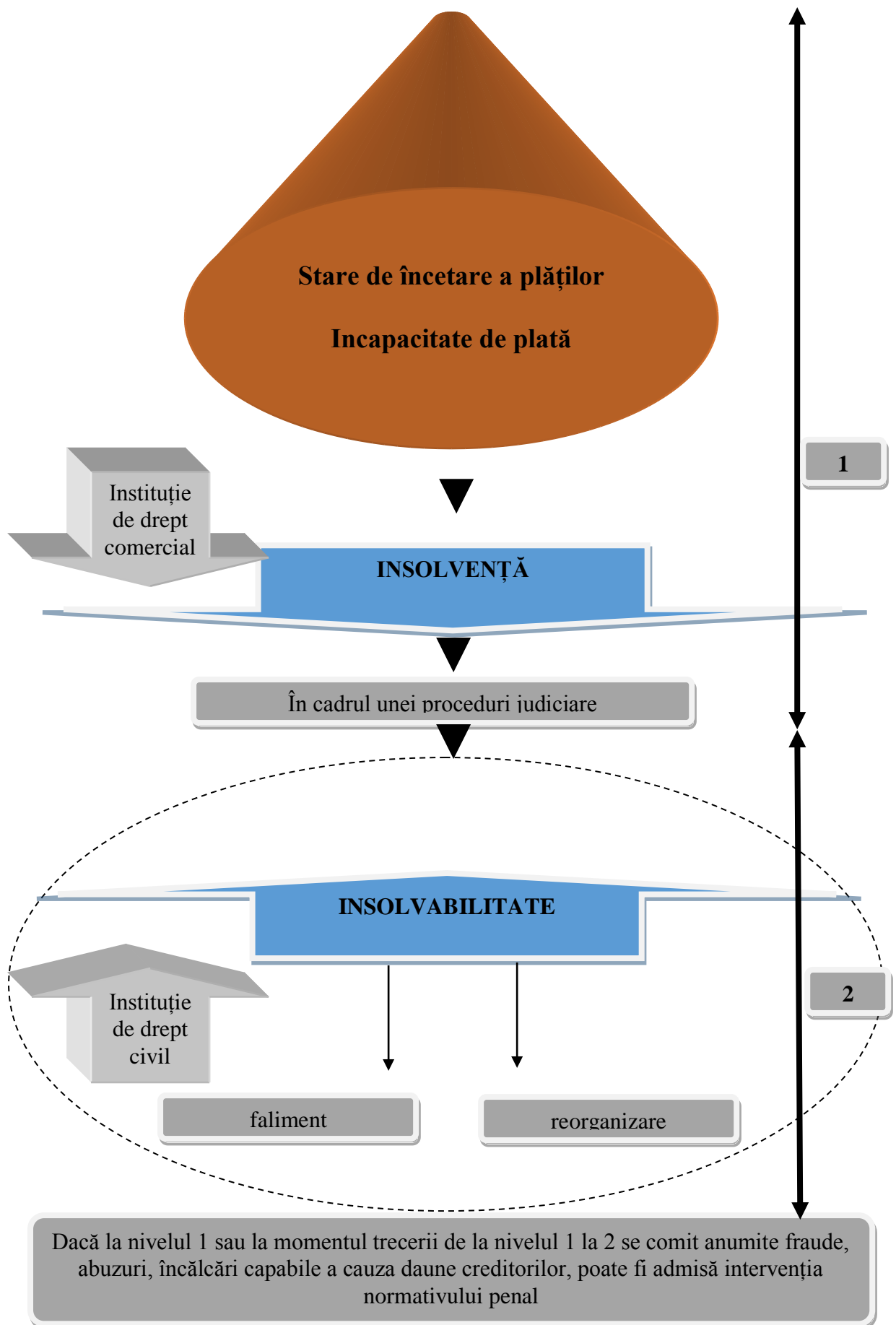
- ***procedura falimentului*** (a substituit procedura de lichidare a patrimoniului debitorului și presupune o procedură de insolvabilitate concursuală colectivă și egalitară care se aplică debitorului în vederea lichidării patrimoniului acestuia pentru acoperirea pasivului [92, p. 22]),

- ***procedura de restructurare*** (una dintre procedurile procesului de insolvabilitate care se aplică debitorului și care presupune întocmirea, aprobarea, implementarea și respectarea unui plan complex de măsuri în vederea remedierii financiare și economice a debitorului și achitării datoriilor acestuia conform programului de plată a creanțelor).

V. Palamarciuc, operând cu textul reglementărilor referitoare la instituția insolvabilității, remarcă faptul că procedurile procesului de insolvabilitate sunt următoarele: *procedura falimentului* și *procedura de restructurare* [92, p. 21-22]. Suntem de acord pe deplin cu acest ultim punct de vedere. Or, de altfel, anume ca urmare a insolvabilității – efect al insolvenței – care are ca premisă incapacitatea de plată (inclusiv starea de încetare a plăților) – intervine procedura de faliment sau procedura de restructurare, dar nu procedura de insolvabilitate este în curs paralel cu procedura de faliment ori procedura de restructurare.

În context, în opinia noastră, se constată că nu oricare insolvabilitate prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolvabilitatea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în mișcare o acțiune penală privind insolvabilitatea, atunci instituția insolvabilității urmează a fi examinată, în anumite cazuri, în calitate de situație-premisă - semn preexistent al infracțiunii (Reprezentare grafică - **Corelația definitorie între incapacitatea de plată – starea de încetare a plăților – insolvență – insolvabilitate - faliment**) [69, p. 31].

CORELAȚIA DEFINITORIE ÎNTRE INCAPACITATEA DE PLATĂ – STARE DE ÎNCETARE A PLĂȚILOR - INSOLVENȚĂ - INSOLVABILITATE – FALIMENT

Or, după cum rezultă din art. 248 alin. (2) al *Legii insolvenței* nr. 149/2012, aplicarea stării de insolvență nu exclude aplicarea față de debitor a unor sancțiuni contravenționale sau **pedepse penale** pentru fapte care constituie contravenții sau infracțiuni. În acest sens, la cererea comitetului creditorilor, administratorul/ lichidatorul transmite organelor procuraturii toate documentele spre a fi examinate la obiectul existenței de motive (fapte) care ar putea angaja urmărirea penală a debitorului sau a membrilor organelor lui de conducere [75].

Noțiunea de insolvență are conotații diferite și dacă se examinează de la materia civilă la cea comercială (în fapt este invocată corelația între insolvență și insolvență). Astfel, în materie civilă, starea de insolvență a unui debitor care nu este comerciant mai poartă și denumirea de *deconfitură*. În domeniul dreptului civil starea de insolvență produce o serie de consecințe cu efect patrimonial: privează pe debitor de o serie de drepturi și conduce la desființarea raportului juridic care-l leagă pe acesta de alte persoane fizice sau juridice [110, p. 4].

În materie comercială, insolvența nu produce aceleași efecte ca în dreptul civil și aceasta datorită faptului că, în comerț, elementele patrimoniale care țin de activ sunt completate de forța creditului; astfel, chiar dacă un comerciant nu mai are în patrimoniul său suficiente active pentru a-și achita datoriile, el va putea surmonta această situație apelând la credite; atât timp cât el se bucură de credit, dovedindu-se un bun platnic, solvența sau insolvența sa nu va produce efecte și nu interesează din punct de vedere legal. Doar atunci când își pierde creditorul, comerciantul debitor nu va mai putea face față obligațiilor sale patrimoniale, cu consecința că va fi supus procedurii de executare silită a insolvenței [110, p. 4-5].

Insolvența este caracterizată de două stări (existența cumulativă a două condiții [109, p. 376]):

- *starea de fapt* și

- *starea de drept*.

Starea de fapt presupune imposibilitatea onorării obligațiilor ajunse la scadență, care poate fi reprezentată printr-o insuficiență a lichidităților, o absență a fondurilor bănești necesare plății obligațiilor scadente.

Ca stare de drept, prin insolvență se subînțelege procesul judiciar, care se întindează împotriva societății comerciale incapabile de a-și onora obligațiile ajunse la scadență și care se desfășoară sub supravegherea și controlul instanței de judecată [109, p. 376].

În context, tranzacția, care poate fi încheiată la orice stadiu de examinare a procesului de insolvență de către participanții la proces intervine ca o instituție reglementată de C. pr. civ. al RM și care trebuie să conțină dispoziții cu privire la modul și termenele de achitare a

creanțelor validate. Confirmarea de către instanța de insolabilitate a tranzacției constituie temei pentru încetarea procesului de insolabilitate [92, p. 23].

Este principială remarca după care nu achiesăm la opțiunea științifică a autorului Gh. Macovei, care conchide că insolabilitatea include toate aspectele legate de incapacitatea de plată sau supraîndatorare, sub aspect de instituție de drept cuprinzând inclusiv noțiunile de insolvență, faliment, bancrută, procedură de insolabilitate [81, p. 51]. Or, din analizele desfășurate (anterior și ulterior) este evidentă delimitarea conceptuală a acestor categorii economico-juridice.

D. Faliment.

Instituția juridică a falimentului se originează în dreptul roman, după cum menționează M. Costin și A. Miff, sub denumirea de *venditio bonorum* – procedură de executare silită a debitorului care nu-și îndeplinea obligațiile asumate [43, p. 7].

Venditio bonorum era caracterizată prin două faze: *mission in bona* (instalarea creditorilor în patrimoniul debitorului pentru a exercita supravegherea acestuia și nu în mod necesar pentru a-l deposeda) și numirea unui *magister bonorum* (ales numai de creditorii, cu sarcina de a trece la lichidarea averii debitorului) [43, p. 7].

În fapt, M. Costin și A. Miff, N. Roșca, Gh. Macovei determină că etimologia termenului *faliment* indică proveniența acestuia din limba latină, de la etinomul *fallo-fallere*, tradus prin *a lipsi, a scăpa* – în sensul că falitul nu-și îndeplinește obligația de a plăti creditorilor săi, dar având, totodată, și sensul în latină de *a înșela, a eșua, a da greș* [107, p. 7; 43, p. 31-32; 60, p. 8; 81, p. 50], adică, subliniază Gh. Gheorghiu - debitorul lipsește de la datoria de a plăti creditorii săi, dar totodată și îi înșeală [60, p. 8].

În acest ultim sens, V. Pașca enunță că dacă la origine falimentul a fost perceput ca o înșelăciune în dauna creditorilor comerciantului, mai târziu s-a făcut distincția între:

- *falimentul neculpabil*, datorat unor cauze subiective sau riscului normal al activității comerciale și
- *falimentul fraudulos, culpabil*, datorat malversațiunilor comerciantului, modului risipitor în care și-a administrat fondul de comerț [94, p. 4].

În opinia noastră, falimentul nu poate fi asociat, ca conținut, cu încetarea plăților, ultima fiind conturată doar ca premisă a celei dintâi, dar nicidecum într-un mod obligatoriu. Cu adevărat, simplul refuz al unei plăți pe care debitorul de bună-credință l-a considerat întemeiat nu putea și nici nu poate constitui o probă suficientă de încetare a plăților; cu alte cuvinte, pentru a fi declarat în faliment, comerciantul trebuie să fi comis fapte sau acte din care să rezulte că va fi incapabil să-și onoreze datoriile [43, p. 58].

Termenul a fost preluat în limba italiană sub denumirea de *fallere*, în sensul de a greși, a înceta o plată și denumirea *falimento* (în germană – *falliment*), care se traduce prin *faliment*, *eroare*, *greșeală* și chiar *înșelăciune*. Comerciantul în stare de încetare de plăți a fost numit *falito* în limba italiană, termen preluat în limba română sub denumirea de *falit* (persoană care se află în stare de faliment; om insolubil; care se află într-o situația dezastruoasă, care a suferit un eșec total [50, p. 365]), în limba franceză se numește *failli*, în limba spaniolă - *fallido*, iar în limba engleză – *fallure* și *bunkruptcy*. Terminologia are, însă, același sens: desemnează falimentul - instituție juridică - care reglementează modalitatea de executare silită a bunurilor debitorului comerciant aflat în stare de încetare a plăților. Adică, de regulă, starea de fapt în care se găsește comerciantul care a încetat plățile pentru datoriile sale comerciale este denumită *faliment*. Prin același termen este desemnată starea juridică a comerciantului împotriva căruia s-a pronunțat o sentință declarativă de faliment.

În acest sens, interpretările textuale invocă asupra *falimentului* – ca o stare a unui comerciant care se află în încetare de plăți, constatată printr-o hotărâre judecătorească, iar prin *ada faliment* se presupune a nu-și mai putea face plățile (în calitate de comerciant, industriaș etc.); a da greș, a nu reuși într-o acțiune, a se prăbuși [50, p. 365], a eșua.

Cu adevărat, susține R. Petrescu, în vorbirea curentă cuvântul *faliment* evocă un insucces, o nereușită, un fiasco sau un eșec. În aspect tehnico-juridic, însă, această abordare obține o altă coloratură. În acest ultim context, termenul de faliment exprimă starea de fapt în care se află o persoană determinată, respectiv un comerciant, care, datorită unor acțiuni săvârșite în exercitarea profesiei sale nu mai poate onora, la scadență, obligațiile asumate. Nu este exclus, în acest sens, posibilitatea că această stare de fapt să provină din acte de fraudă sau de înșelăciune [98, p. 11].

Falimentul este considerat și o organizare judecătorească a apărării în comun a intereselor tuturor creditorilor contra debitorului lor comun, aflat în încetare de plăți și, prin aceasta, o măsură legală de protejare a creditului. Doctrina de specialitate, în definirea semnificației acestui concept, relevă caracterul de procedură de executare silită unitară, colectivă, concursuală și egalitară asupra bunurilor debitorului comun - a mai multor creditori, destinată satisfacerii intereselor acestora, starea sau situația unui comerciant supus acestei proceduri fiind caracterizată prin încetarea plăților sau insolvență. Adică, conchide V. Pașca, falimentul apare astfel ca **un fenomen cu rol regulator într-o economie de piață** sănătoasă, eliminând blocajele economice [94, p. 4].

C. Bălescu consideră falimentul ca o organizare legală și procedurală a apărării colective a creditorilor în fața insolvenței comerciantului (Bonelli), având drept scop lichidarea întreprinderii, distribuirea produsului lichidării în chip perfect egalitar între creditori și

sanționarea debitorului culpabil, în vederea satisfacerii ordinii publice. M. Costin și A. Miff consemnează că anume această definiție remarcă asupra naturii duble a instituției juridice: de ordine publică și de interes privat [43, p. 35].

Gh. Macovei conchide că, reieșind din reglementarea anterioară, cât și curentă în domeniul insolvenței, falimentul urmează a fi definit ca *un anumit fel de procedură de insolvență, ce cuprinde lichidarea concursuală și proporțională a patrimoniului unui debitor insolvent cu scopul satisfacerii creanțelor creditorilor săi*; faliment, în sensul strict legal al cuvântului, menționează autorul citat, este doar *un mod de desfășurare a procedurii de insolvență îndreptat exclusiv asupra lichidării patrimoniului și repartizării produsului acestuia* [81, p. 52].

În context, considerăm că falimentul este astfel privit ca o modalitate de lichidare a pasivului, fără a exclude însă comiterea, de către comerciantul persoană fizică sau de organele de conducere ale persoanei juridice, a unor elemente componente ale infracțiunii de *bancrută frauduloasă*. Actuala procedură a falimentului a devenit o procedură de plată a datoriilor, prin reorganizare și redresare, renunțând la caracterul punitiv. Falimentul devine o *ultima ratio* [98, p. 80].

Definiția falimentului permite a evidenția și unele caractere ale procedurii de faliment în sens restrâns, în particular

- *caracterul judiciar*,

- *caracterul unitar* (procedura falimentară se răsfrânge asupra tuturor bunurilor aflate în patrimoniul comerciantului-debitor, fără a distinge după cum acestea ca părți integrate în patrimoniu în momentul declarării falimentului ori fiind ieșite din sfera patrimonială a comerciantului falit erau readuse în mijlocul acesteia, în interesul masei credale; în opinia autorului N. Roșca este vorba despre masa activă sau masa debitoare, care reprezintă totalitatea valorilor patrimoniale pe care le are debitorul și care pot fi urmărite de către creditori; această masă vizează atât bunurile materiale, cât și drepturile patrimoniale cu care debitorul insolvent răspunde pentru obligațiile asumate, dar neexecutate [107, p. 136]);

- *caracterul colectiv (concursual)* [107, p. 9] (se concentrează multitudinea de creditori comuni ai unui comerciant ajuns în stare de încetare a plăților pentru datoriile sale comerciale; ansamblul creditorilor formau *masa credală* sau *masa concursuală*).

În viziunea autorilor Gh. Gheorghiu, M. Costin, A. Miff, specificitatea falimentului decurge din o listă de caractere mult mai extinsă, și anume: *caracterul judiciar*, *caracterul colectiv și concursual* (n. a. – *au fost redactate anterior*), *caracterul egalitar* (falimentul mijlocește interesele tuturor creditorilor falitului deodată și împreună, în cadrul unei proceduri unice), *caracterul general și unitar* [60, p. 10-44] (n. a. – *a fost redactat anterior*); *caracterul*

profesionalității (profesional) (o trăsătură importantă și specifică, care decurge din cel puțin două aspecte: - subiectul pasiv al procedurii putea fi numai comerciantul care a dobândit această calitate potrivit legii, fiind excluși debitorii civili și ceilalți profesioniști care exercitau cu titlu profesional activități care nu erau comerciale; - numai creditorii comerciali puteau provoca declararea falimentului debitorului lor, fiind exceptați creditorii cu creanțe civile sau de altă natură decât cea comercială); *caracterul executoriu* [60, p. 10-45; 43, p. 36-39].

Autorii N. Roșca și S. Baieș indică la caracterul judiciar, caracterul unitar și caracterul colectiv (concurșual) – în calitate de caractere ale procedurii de insolvență [109, p. 377-378]. Suntem de acord anume cu acest ultim fapt, caracterele vizate fiind incidente procedurii de insolvență și nu falimentului. Deși, în anumite cazuri prevăzute de legislația în vigoare, procedura falimentului poate fi inițiată concomitent cu procedura insolvenței (procedura simplificată a falimentului).

În opinia autorului N. Anderson, falimentul urmează a fi identificat, definitiv, și prin cauzarea intenționată ori imprudentă de către debitorul insolvent a daunelor creditorilor pe calea micșorării ori tănuirii patrimoniului. În context, falimentul este perceput ca fiind o latură penală a acelei relații civile, care este denumită insolvență. Ea nu constituie un reper permanent și necesar al celei din urmă, dar o realitate întâmplătoare [211, p. 460]. Operând, însă, cu modul de reglementare a relațiilor sociale din domeniul insolvenței pe cale penală conform C. pen. al RM, stabilim că legiuitorul nu se detașează de efectul falimentului – ca formă de incidență infracțională, fiind prevenția lansată la o etapă mai timpurie – cea a insolvenței.

Ca urmare, noțiunea de insolvență este strâns legată de noțiunea faliment. În unele legislații acestea sunt considerate sinonime, în altele prin insolvență se înțelege ceea ce alții înțeleg prin faliment, deși este preferată utilizarea unei singure noțiuni [211, p. 280]. Există, însă, și legislații care fac distincție între aceste două categorii economico-juridice, considerând insolvența o stare de fapt a debitorului insolvent, iar falimentul o stare de drept, adică o insolvență constatată de către instanța de judecată. În context, în opinia noastră, această legătură se desprinde la limitele categoriilor economico-juridice de insolvență și insolvență.

Totuși, la nivelul abordărilor desfășurate, constatăm necesitatea de a plasa și a lăsa noțiunile proprii diferitor ramuri de drept în formă neschimbată, iar ca proces - și neincidente materiei de drept penal. Or, nu poate fi considerată corectă abordarea insolvenței – ca instituție de drept civil, ca proces prevăzut de legislația civilă, și, în același timp – ca infracțiune. Instituția insolvenței nu are nimic comun cu sistemul de fapte de natură penală. Numai anumite încălcări admise în acest proces al insolvenței pot deveni incidente naturii infracțiunii. Aceste ultime rațiuni determină necesitatea de a valorifica instituția infracțiunii:

- nu prin intermediul categoriei juridice civile (insolvabilitate),
- nu prin intermediul unor efecte ale procedurii de insolvabilitate (faliment);
- nu prin intermediul conceputului comercial de insolvență,

ci prin intermediul **unor noțiuni care să specifice încălcările** în limitele acestor proceduri. În fapt, în aserțiunea noastră, este posibil uzul termenului de **bancrută** (*bancrută frauduloasă, pseudobancrută*).

F. Bancrută.

Ca semnificație apropiată falimentului, susține Gh. Gheorghiu, este și termenul *bancrută* – preluat mai ales în dreptul englez sub forma „bankruptcy”, termen provenind din limba italiană „banca rotta”, în traducere „bancă ruptă” - obiceiul din târgurile medievale de a sfărâma taraba (tejgheaua, banca) negustorului neplatnic (fraudator, falit) [60, p. 8].

Autorul V. Pașca, însă, accentuează că în limba română cuvântul *bancrută* a pătruns din limba franceză, fiind echivalentul cuvântului *vanqueroute*, care are semnificația unui **faliment al unui comerciant ocazionat de culpa sa și pedepsit de lege** [94, p. 8].

Conform interpretărilor textuale, bancruta semnifică

- *a da faliment* (din limba germană *bankrottieren* [50, p. 84], din limba italiana *bancarotta*, din limba franceză *banqueroute*) [26],
- faliment însoțit de nereguli financiare făcute în dauna creditorilor,
- situație a unui comerciant falit, vinovat de rea administrare sau de fraudă,
- situație de insolvabilitate a unei firme (întreprinderi),
- faliment al unei firme vinovată de agravarea situației creditorilor,
- stare a unui debitor care nu-și poate plăti datoriile sau nu-și poate respecta angajamentele (bancrută frauduloasă – bancrută datorată unei gestionări incorecte [26].

În interpretările textuale cu elemente de analiză economică și juridică, bancruta este definită ca o stare a unui debitor care nu-și poate plăti datoriile sau nu-și poate respecta angajamentele; stare de încetare a plăților din **vina debitorului**, declarată de tribunal. În această situație se află persoanele fizice sau juridice care efectuează fapte de comerț și cărora li se constată **nereguli financiare, acte de neglijență sau imprudență, acte de fraudă în dauna creditorului** și declarate de către instanța de judecată competentă ca fiind insolvabile, neputând să-și onoreze plățile la scadență [51].

Bancruta atrage asupra acestuia în mod automat falimentul cu toate consecințele aferente (există două tipuri de bancrută: **bancrută frauduloasă** și **bancrută simplă** - dacă desfășurarea este materializată în acte de incompetență sau de imprudență [20, p. 41]). Cu alte cuvinte,

bancruta – este o **denumire dată infracțiunii** care constă în gestionarea incorectă de către un comerciant a patrimoniului său și al cărui rezultat este starea de faliment [20, p. 41].

Conform *Codului comercial român*, care incrimina atât bancruta simplă, cât și bancruta frauduloasă, se indica că pentru existența infracțiunii de bancrută simplă se cerea ca încetarea plăților să fi fost precedată, însoțită sau urmată de unele acțiuni sau inacțiuni imputabile comerciantului, fără ca între acestea și încetarea plăților să fi fost neapărat un raport de cauzalitate. Ele confereau, însă, caracter infracțional falimentului (încetării plăților), deoarece relevau o culpă în producerea falimentului ori erau vădit săvârșite în dauna creditorilor [94, p. 18].

Cu toate acestea, în acest ultim sens, în opinia noastră, se impune stabilirea concomitență atât a unor daune cauzate creditorilor, cât și intenționalitatea (dar nu simpla culpă) de comitere a unor fapte aflate în raport de cauzalitate cu aceste urmări prejudiciabile.

Bancruta frauduloasă apărea în calitate de formă agravantă a infracțiunii de bancrută simplă, elementul de agravare fiind intenția frauduloasă (*animus fraudandi*). Sub aspectul laturii obiective, condiția *sine qua non* a existenței infracțiunii de bancrută frauduloasă era identificarea stării de încetare a plăților, aceasta fiind însoțită de următoarele manopere frauduloase:

- *sustragerea sau falsificarea registrelor;*
- *distrugerea, tănuirea sau disimularea activului;*
- *simularea de datorii și declararea frauduloasă a pasivului;*
- *vânzarea de active sub valoare* [94, p. 25-26].

În context, faptele comise de către prepușii sau reprezentanții comerciantului falit, de directorii și administratorii societăților comerciale, de judecătorul sindic ori de terțe persoane interveniente în procedura falimentului, fără a fi acționat în înțelegere cu comerciantul falit erau denumite de doctrină *quasi-bancrut*. Or, acestea erau săvârșite și de persoane care nu aveau calitatea de comerciant și erau incriminate și pedepsite prin invocarea prevederilor legale referitoare la incriminarea și sancționarea bancrutei simple sau frauduloase [94, p. 27].

Toate cele analizate, sub aspect de drept civil și comercial, precum și din perspectiva interpretărilor normative și textuale, denotă faptul că infracțiunea prevăzută de art. 253 C. pen. al RM urmează a fi redenumită: din *insolvabilitate fictivă* în bancrută frauduloasă sub forma *pseudobancrutei*.

Bancruta prevede încălcările admise în proces de insolvabilitate. Cu titlu de opinie, este necesară incriminarea doar a *bancrutei frauduloase* (care poate fi cu caracter *premeditat* și *pseudobancrutar*), care este admisă prin faptele intenționate și ilegale ale creditorilor, precum și prin fraudă admisă de către aceștia (care nu poate fi decât intenționată).

În acest sens, deși ar fi existentă deosebirea între o bancrută simplă și o bancrută frauduloasă, nu ar fi necesară, luând în calcul gradul prejudiciabil al infracțiunii, incriminarea pe cale penală a faptelor de bancrută simplă. Argumentele noastre sunt justificate din realitatea și necesitatea luării în vedere a faptului că insolvabilitatea apare în textul art. 252 și art. 253 C. pen. al RM ca un sistem de acțiuni (inacțiuni) aflate în raport de cauzalitate cu daunele cauzate creditorilor, iar în alte situații (norme prevăzute de legea penală) – insolvabilitatea este determinată ca o urmare imediată (consecință prejudiciabilă) a infracțiunii.

În acest ultim sens, punem în evidență:

- art. 239 alin. (2) lit. b) C. pen. al RM (acordarea unui credit, împrumut sau despăgubirii/indemnizației de asigurare cu încălcarea intenționată a legii, regulilor de creditare, politicilor de acordare a împrumuturilor sau normelor de prudență financiară, dacă *au condus la **insolvabilitatea** instituției financiare, asociației de economii și împrumut, organizației financiare nebankare sau asigurătorului*);

- art. 245⁵ alin. (2) C. pen. al RM (*refuzul intenționat de a dezvălui și/sau prezenta informațiile prevăzute de legislația privind piața financiară nebankară sau bancară, sau prezentarea intenționată a unor informații neautentice, denaturate sau false, dacă aceste acțiuni au condus la **intentarea procesului de insolvabilitate***);

- art. 245⁷ alin. (2) C. pen. al RM (*nerespectarea de către participantul profesionist la piața financiară nebankară a condițiilor stabilite în licență, a regulilor prudențiale stabilite prin lege și prin actele normative ale Comisiei Naționale a Pieței Financiare, dacă aceste acțiuni au condus la **intentarea procesului de insolvabilitate***);

- art. 245⁸ alin. (2) C. pen. al RM (*desfășurarea activității de estimare a valorilor mobiliare și a activelor ce se referă la ele cu încălcarea prevederilor legislației, inclusiv acțiunile intenționate ale estimatorului – participant profesionist la piața valorilor mobiliare de subestimare sau supraestimare a valorilor mobiliare, dacă aceste acțiuni au condus la **intentarea procesului de insolvabilitate***);

- art. 245⁹ alin. (2) C. pen. al RM (*încălcarea legislației privind convocarea și desfășurarea adunării generale a asociaților (acționarilor) societății comerciale, săvârșită în anumite modalități strict prescrise (alin. (1) lit. a)-i)), care au adus la **insolvabilitatea societății comerciale***).

Or, nu considerăm că același termen, care nu este de natură penală, poate și trebuie în dreptul penal să fie interpretat ca diferite semne ale componenței de infracțiune: element material al infracțiunii ori urmare imediată (consecință prejudiciabilă) a acesteia.

2.3. Elemente de drept penal comparat în materia infracțiunilor legate de insolvabilitate

Cu adevărat menționează V. Stati, este foarte dificil a se face o apreciere a acestor norme de pe poziția concepțiilor noastre juridice [114, p. 37-39]. În mod condițional, legislația penală falimentară (în materia insolvabilității) a statelor europene poate fi clasificată în trei sisteme:

- *romanică*, alias franceză (doar pe întreprinzătorul (comerciantul) poate avea calitatea de subiect al infracțiunilor legate de insolvabilitate);

- *germanică* (recunoaște pe oricine, indiferent de profesiunea exercitată, în calitate de subiecte ale infracțiunilor legate de insolvabilitate);

- *mixtă* (sunt combinate caracteristicile celor două sisteme enunțate) [114, p. 37-39].

Aceste sisteme de reprezentare a legislației penale în materia insolvabilității se manifestă prin specific de reglementare penală, fapt care impune cu necesitate cercetarea legislației penale a mai multor state.

România.

Astfel, C. pen. al Rom. în vigoare pune în evidență răspunderea penală pentru *bancruta simplă, bancruta frauduloasă și gestiunea frauduloasă* [90; 71, p. 199].

Legea penală românească definește bancruta simplă (art. 240 C. pen. al Rom.), sub aspectul conținutului, ca fiind *neintroducerea sau introducerea tardivă, de către debitorul persoană fizică ori de reprezentantul legal al persoanei juridice debitoare, a cererii de deschidere a procedurii insolvenței, într-un termen care depășește cu mai mult de 6 luni termenul prevăzut de lege de la apariția stării de insolvență* (se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă). Din conținutul normei invocate este desprinsă ideea anunțată anterior, precum că bancruta frauduloasă intervine la etapa insolvenței și poate implica finalul acestui proces (categorii) - prin intentarea unui proces de insolvabilitate.

Spre deosebire de bancruta simplă, bancruta frauduloasă (art. 241 C. pen. al Rom.) prezumă *fapta persoanei care, în fraudă creditorilor: a) falsifică, sustrage sau distruge evidențele debitorului ori ascunde o parte din activul averii acestuia; b) înfățișează datoriile inexistente sau prezintă în registrele debitorului, în alt act sau în situația financiară sume nedatorate; c) înstrăinează, în caz de insolvență a debitorului, o parte din active* (se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani).

În același demers de reglementare normativă, este inclusă și infracțiunea de gestiune frauduloasă, care face alegație la *pricinuirea de pagube unei persoane, cu ocazia administrării sau conservării bunurilor acesteia, de către cel care are ori trebuie să aibă grija administrării sau conservării acelor bunuri* (se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă).

Agravarea infracțiunii de gestiune frauduloasă are loc în cazul în care *fapta a fost săvârșită de administratorul judiciar, de lichidatorul averii debitorului sau de un reprezentant sau prepus al acestora* (pedeapsa este închisoarea de la unu la 5 ani), precum și în cazul în care toate *aceste fapte sunt săvârșite în scopul de a dobândi un folos patrimonial* (se pedepsesc cu închisoarea de la 2 la 7 ani).

Tabelul nr. 1

**UNELE SEMNE CORELATIVE ÎNTRE INFRAȚIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al RM și C. pen. al Rom.**

	C. pen. al Rom.	C. pen. al RM
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Titlul II – <i>Infracțiuni contra patrimoniului</i> , Cap. III – <i>Infracțiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii</i>	Cap. X – <i>Infracțiuni economice</i>
Referitor la latura obiectivă	Prevede expres formele de manifestare obiectivă a infracțiunii	Nu pune în evidență asemenea forme, fiind acționate prin intermediul unui semn variabil de blanchetă
Referitor la sancțiune	Raportată la categoria infracțiunii prevăzute de C. pen. al RM, infracțiunea de bancrută simplă – este una ușoară, infracțiunea de bancrută frauduloasă – infracțiune mai puțin gravă, gestiunea frauduloasă în varianta tipică și agravantă – infracțiune gravă, în modalitatea deosebit de agravantă – infracțiune gravă.	Insolvabilitatea intenționată generală – în varianta tipică și agravantă – infracțiune mai puțin gravă, insolvabilitatea băncii, în varianta tipică și agravantă – infracțiune deosebit de gravă; insolvabilitatea fictivă – infracțiune mai puțin gravă.
Tipuri de insolvabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Bancrută simplă Bancrută frauduloasă	Insolvabilitate intenționată Insolvabilitate fictivă
Tip de componentă	Formale – art. 240, 241 Materială – art. 242	Materiale – art. 252, 253

Este important a consemna că legiuitorul român a mers pe calea reglementării atât a faptelor care anticipează procesul de insolvabilitate (la etapa insolvenței), cât și cele care se manifestă la etapa administrării și conservării bunurilor creditorilor [71, p. 200].

În viziunea noastră, această reglementare este analogică situației normativului stipulat inițial în C. pen. al RM (redacția C. pen. al RM – 1961), care prevedea și încălcarea legislației cu privire la faliment, pe lângă răspunderea penală pentru falimentul intenționat și fictiv.

Deși nu fac obiectul cercetării noastre - limitele intervenției normativului penal după pornirea procedurii propriu-zise de insolvabilitate - considerăm totuși că această abordare a legiuitorului român este justificată. Justificarea în cauză devine importantă mai cu seamă din realitatea conturării clare a limitelor subiecților activi incidenți infracțiunii, precum și a sancționării speciale a faptelor comise de către aceste persoane publice. Or, conform art. 73 alin. (2) al Legii insolvabilității nr. 149/2012, *pentru comiterea de acțiuni ilegale în exercitarea atribuțiilor, administratorul/lichidatorul poartă răspundere disciplinară, materială, contravențională sau **penală**, conform legii* [75]. Iar potrivit art. 109 alin. (7) al aceluiași act normativ, *persoana căreia i s-au remis spre păstrare bunuri poartă, în conformitate cu legislația, răspundere pentru prejudiciul cauzat intenționat sau din culpă. Însușirea sau înstrăinarea bunurilor remise spre păstrare atrage răspundere contravențională sau **penală** în conformitate cu legislația.*

Toate infracțiunile prevăzute de C. pen. al Rom. în materie de bancrută vizează punerea acțiunii penale în mișcare în baza plângerii prealabile a persoanei vătămate (subiectul pasiv al infracțiunii).

Este important faptul consemnării în C. pen. al Rom. a modalităților normative incidente infracțiunii (Tabelul nr. 1 – **Unele semne care delimitează infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al RM și C. pen. al Rom.**). Acest fapt se impune mai cu seamă din perspectiva garantării securității juridice prin asigurarea respectării unitare a legislației. Or, în lipsa unui mecanism care să asigure coerența practicii instanțelor naționale, se pot naște incertitudini permanente și diminuarea încrederii publicului în sistemul judiciar, care reprezintă una dintre componentele statului de drept [101, p. 12]. În context, devine iminentă recomandarea Consiliului de Stat francez, determinată de constatarea agravării problemelor legate de securitatea juridică oferită de legislația franceză: „*să legiferăm mai puțin, dar să legiferăm mai bine*” [212, p. 12].

Referirea la *Legea insolvabilității* nr. 149/2012 nu determină în mod expres limitele elementului material al infracțiunilor legate de insolvabilitate. Astfel, potrivit art. 15 al actului normativ invocat, *în cazul insolvabilității debitorului din culpa fondatorilor (membrilor) lui, a membrilor organului executiv sau a unor alte persoane care au dreptul de a da indicații obligatorii pentru debitor ori care pot influența în alt mod acțiunile debitorului (insolvabilitate intenționată), aceștia poartă răspundere subsidiară solidară față de creditori în măsura în care*

bunurile debitorului sunt insuficiente pentru executarea creanțelor creditorilor. Dacă debitorul depune cerere introductivă în cazul în care dispune de posibilități reale de a satisface integral creanțele creditorilor (insolvabilitate fictivă), persoanele culpabile menționate poartă răspundere pentru prejudiciile cauzate creditorilor prin depunerea cererii [75].

De asemenea, este importantă, în mod definitiv delimitarea, potrivit C. pen. al Rom., între *bancruta simplă* și *bancruta frauduloasă*, însă ambele infracțiuni comportă caracter intenționat. Doar că în cazul bancrutei frauduloase sunt operate manoperele frauduloase – *înșelare, acțiuni ilegale* etc. Spre deosebire de C. pen. al Rom., C. pen. al RM face delimitare conceptuală între *insolvabilitatea intenționată* și *insolvabilitatea fictivă*.

În opinia noastră, delimitarea de concept pe baza normativului penal din Republica Moldova are loc pe baza a două semne diferite (obiectiv și subiectiv), deși în aspect subiectiv nu se constată nicio delimitare – ambele infracțiuni sunt comise prin vinovăție intenționată. Eroarea conceptuală pune în evidență faptul indicării la insolvabilitatea intenționată – ca infracțiune, deși insolvabilitatea fictivă de asemenea comportă caracter intenționat [71, p. 201].

Lituania.

Conform C. pen. al Lituaniei se face distincție între *procedura de insolvabilitate* și *procedura de faliment* în însuși conținutul normei penale [187; 72, p. 206].

Astfel, art. 213 C. pen. al Lit. (cauzarea insolvabilității sau falimentului la întreprinderea (societatea comercială)) prevede răspunderea penală pentru cauzarea insolvabilității sau falimentului în mod imprudent (art. 213 alin. (1) C. pen. al Lit.) și aceeași cauzare intenționată (art. 213 alin. (2) C. pen. al Lit.). Ca și legiuitorul din Republica Moldova, legiuitorul lituanian nu specifică careva modalități normative de manifestare obiectivă a infracțiunilor de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate imprudentă (Tabelul nr. 2 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Lit. și C. pen. al Azerb.**).

În context, se operează, de asemenea, ca și în cazul legislației penale a Republicii Moldova, cu un semn variabil de blanchetă. Infracțiunile, fiind descrise prin intermediul unor componente materiale (asemenea C. pen. al RM), în C. pen. al Lit. se indică la diferite categorii de subiecți pasivi ai infracțiunii, luând în vedere delimitarea conceptuală între **provocarea intenționată** sau **imprudentă a insolvabilității sau falimentului**. Astfel,

► în cazul insolvabilității intenționate – se prezumă ca urmare imediată – *cauzarea unei daune considerabile statului, autoadministrării, altei întreprinderi (societăți comerciale) ori drepturilor și intereselor legitime ale altei persoane,*

► iar referitor la insolvabilitatea imprudentă – intervin în calitate de consecințe prejudiciabile (urmare imediată) – *daunele cauzate drepturilor și intereselor legitime ale altor persoane* [187].¹

Tabelul nr. 2

**UNELE SEMNE CORELATIVE ÎNTRE INFRAȚIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al Lit. și C. pen. al Azerb.**

	C. pen. al Lit.	C. pen. al Azerb.
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Cap. XI – <i>Fapte infracționale în sfera economiei naționale</i>	Cap. XXIV – <i>Infrațiuni în sfera activității economice</i>
Referitor la latura obiectivă	Nu prevede expres formele de manifestare obiectivă a infracțiunii	Prevede expres formele de manifestare obiectivă a infracțiunii de acțiuni ilegale în caz de faliment, deși în contextul falimentului premeditat și a falimentului fictiv – această abordare lipsește
Referitor la sancțiune	Raportată la categoria infracțiunii prevăzute de C. pen. al RM, infracțiunea de provocare din imprudență a insolvabilității sau falimentului – este una mai puțin gravă, infracțiunea de provocare intenționată a insolvabilității sau falimentului – infracțiune m gravă; insolvabilitatea simplă și insolvabilitatea falsă – infracțiuni ușoare	Raportată la categoria infracțiunii prevăzute de C. pen. al RM, infracțiunea de <i>acțiuni ilegale în caz de faliment</i> – este una ușoară
Tipuri de insolvabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Cauzarea din imprudență a insolvabilității sau falimentului Cauzarea intenționată a insolvabilității sau falimentului Insolvabilitatea simplă și insolvabilitatea falsă	Nu se face distincție, deși dacă facem referire la C. pen. al RM, atunci devine incriminată doar insolvabilitatea intenționată, dar nu și cea fictivă
Tip de componentă	Materială – art. 213	Materială – art. 210, 211, 212

¹ Статъя 213. Доведение предприятия (предпринимательского общества) до неплатежеспособности и банкротства.

Conform art. 214 C. pen. al Lit. se prevede răspunderea penală pentru *nedepunerea cererii sau depunerea unei cereri false cu privire la insolvabilitate*, fiind delimitată incriminator prin diferite forme de manifestare și prin diferite sancțiuni (în limitele infracțiunii ușoare, raportată la legislația penală a Republicii Moldova – art. 16), după cum urmează:

- art. 214 alin. (1) C. pen. al Lit. – *nedepunerea cererii privind insolvabilitatea în cazurile prevăzute de lege*;

- art. 214 alin. (2) C. pen. al Lit. – *depunerea unei cereri privind insolvabilitatea de către debitor sau creditor și în conținutul cărei sunt incluse date vădit false ori datele sunt tănuite, ca urmare a cărei prezentare debitorul poate fi recunoscut ca fiind insolvabil (declararea vădit falsă a insolvabilității)*.

Pentru a acoperi gama de acțiuni ilegale prevăzute de legea specială, legiuitorul lituanian prevede și infracțiunea de *încălcare a regulilor procesului de insolvabilitate*, care constă în *încălcarea conștientă a regulilor procesului de insolvabilitate, comisă de către creditor sau alte persoane interesate* (art. 215 alin. (1) C. pen. al Lit.); *tănuirea informației de instanță sau adunarea creditorilor ori altor persoane prevăzute de lege ori inducerea lor în eroare, precum și încheierea tranzacțiilor în favoarea unor sau altor creditori pe seama altora, fapte comise în mod intenționat de către administratorul în procesul de insolvabilitate* (art. 215 alin. (2) C. pen. al Lit.); *crearea obstacolelor în procesul de insolvabilitate, reflectate în acțiunile debitorului care nu prezintă instanței, administratorului, adunării creditorilor ori altor persoane prevăzute de lege a informației necesare, eschivarea de la participarea în examinarea cauzei, înstrăinarea ilegală a bunurilor, tănuirea bunurilor ori tranzacțiilor, tănuirea, nimicirea sau falsificarea documentelor ori alte acțiuni intenționate, care împiedică mersul procesului de insolvabilitate*.

Azerbaidjan.

C. pen. al Azerb. califică faptele infracționale în materia insolvabilității, printr-o abordare tehnico-normativă complexă, deși fără o delimitare între insolvabilitatea intenționată și insolvabilitatea imprudentă, insolvabilitatea simplă și insolvabilitatea frauduloasă. În fapt, se pune în evidență infracțiunea care vizează *acțiunile ilegale în caz de faliment* (art. 210 C. pen. al Azerb. [188]¹), atribuită la categoria infracțiunilor în sfera activității economice (o asemenea localizare se identifică și din analiza C. pen. bulgar: Cap. 6 – Infracțiuni economice. Secțiunea Ia – Infracțiuni contra creditării [191, p. 167]). Este importantă lipsa de delimitare între insolvabilitatea simplă și insolvabilitatea frauduloasă, răspunderea penală fiind catalogată la nivelul doar a celei frauduloase.

¹ Статья 210; Статья 211. Преднамеренное банкротство; Статья 212. Фиктивное банкротство.

Acțiunile ilegale în caz de faliment sunt prevăzute într-un mod exhaustiv, indicându-se la tănuirea bunurilor sau obligațiunilor patrimoniale, a mărimii lor, a locului aflării ori a altei informații cu privire la bunuri, înstrăinarea sau nimicirea bunurilor, precum și tănuirea, nimicirea, falsificarea documentelor contabile ori a altor documente de evidență care reflectă activitatea economică, dacă aceste fapte sunt comise de către conducătorul sau proprietarul organizației-debitor și au cauzat daune în proporții considerabile. Într-o altă variantă de incriminare (art. 210.2 C. pen. al Azerb.) este prevăzută răspunderea penală pentru satisfacerea ilegală a cerințelor patrimoniale ale unor creditori separați de către conducătorul sau proprietarul organizației-debitor ori de către întreprinzătorul individual, care cunoaște cu certitudine despre insolvabilitatea de fapt a sa (faliment), conștient în dauna altor creditori, precum și primirea acceptului unei asemenea satisfaceri creditorului, care cunoaște despre prerogativa acordată lui de către debitorul insolvabil în dauna altor creditori, dacă aceste acțiuni au cauzat daune în proporții mari [188].

Referitor la detalizarea și delimitarea normativă a infracțiunilor de faliment premeditat și faliment fictiv, legiuitorul din Azerbaidjan nu le descrie prin anumite modalități normative cu caracter obiectiv strict determinat (Tabelul nr. 2 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Lit. și C. pen. al Azerb.**), lansându-se, totuși, în anumite specificări tehnice.

Astfel, art. 211 (*falimentul premeditat*) prevede în 211.1 - *crearea intenționată sau majorarea incapacității de plată, comisă de către conducătorul sau proprietarul organizației comerciale, precum și de către întreprinzătorul individual în interese personale sau interesele terțelor persoane, cauzându-se daune considerabile*. Forma agravantă (art. 211.2 C. pen. al Azerb.) este diferențiată prin intermediul **cauzării unei daune în proporții mari sau a altor urmări grave**.

Falimentul fictiv (art. 212 C. pen. al Azerb.) este definit (212.1) ca fiind *declararea vădit falsă de către conducătorul sau proprietarul organizației comerciale, precum și de către întreprinzătorul individual a insolvabilității sale în scopul inducerii în eroare a creditorilor pentru obținerea eșalonării ori amânării datoriilor, dacă aceste fapte au cauzat daune considerabile*.

Delimitarea variantei tipice a infracțiunii de insolvabilitate fictivă de cea agravantă are loc pe seama consecințelor prejudiciabile: de la daune considerabile (212.1) la daune în proporții mari sau alte urmări grave (art. 212.2).

Un asemenea mod de definire normativă alege și legiuitorul din Cîrgâz, care în art. 218 C. pen. al Cîrg. Detalizează falimentul fals, adică declararea vădit falsă de către conducătorul sau

proprietarul organizației comerciale, precum și de către întreprinzătorul individual, referitor la insolvabilitate, cu scopul inducerii în eroare a creditorilor pentru obținerea eșalonării sau amânării creditelor, obținerea reducerilor de achitare a lor ori neplata lor, care a cauzat daune mari (pedeapsa - amendă de la 100 la 300 mărimi minime ale salariului lunar ori închisoare de până la 2 ani) [190, p. 221].

Spre deosebire de legislația penală a Republicii Moldova, este importantă, din punct de vedere al previzibilității legii penale, invocarea în art. 210 C. pen. al Azerb. a subiecților activi care devin incidenți infracțiunii de acțiuni ilegale în caz de faliment [71, p. 210].

În context, nu susținem realitatea incriminării satisfacerii – *acceptului de satisfacere a cerințelor patrimoniale ale unor creditori din punctul de vedere al incriminării bilaterale*. Or, dacă se admit încălcări din partea conducătorului sau proprietarului organizației-debitor ori de către întreprinzătorul individual, nu devine iminentă și necesară, inclusiv din considerentul gradului prejudiciabil al faptelor comise, calificarea ca infracțiune și a acceptării acestei acțiuni de satisfacere a creanțelor patrimoniale.

Cazahstan.

C. pen. al Caz., ca de altfel și C. pen. al Azerb., și C. pen. al RM, atribuie infracțiunile legate de insolvabilitate – la categoria generică de *infracțiuni în sfera activității economice*. Doar cu remarcă, că legiuitorul din Cazahstan esențial extinde limitele acestor infracțiuni și la alte categorii, comparativ cu legislațiile enunțate și analizate *supra* [193].¹

Aceste limite extinse se referă la:

- acțiunile ilegale în caz de reabilitare și faliment (art. 237 C. pen. al Caz. [192, p. 240-242]),
- falimentul premeditat [192, p. 242] (art. 238 C. pen. al Caz.),
- cauzarea insolvabilității (art. 239 C. pen. al Caz.) și
- falimentul fals [192, p. 242-243] (art. 240 C. pen. al Caz.).

În fapt, legiuitorul din Cazahstan invocă, în situația infracțiunii de acțiuni ilegale în caz de reabilitare și faliment – la tănuirea bunurilor sau obligațiunilor patrimoniale, datelor despre bunuri, mărimea lor, locul aflării ori a altei informații despre bunuri, transmiterea bunurilor în altă posesie, înstrăinarea sau nimicirea bunurilor, precum și tănuirea, nimicirea, falsificarea documentelor contabile și/sau a altor documente de evidență, care reflectă activitatea economică, dacă asemenea acțiuni au fost comise de către fondatorul (participantul), persoana cu funcție de răspundere, organele persoanei juridice, întreprinzătorul individual, precum și de către persoana

¹ Статья 237. Неправомерные действия при реабилитации и банкротстве; Статья 238. Преднамеренное банкротство; Статья 239. Доведение до неплатежеспособности; Статья 240. Ложное банкротство.

împuțernicită cu atribuții de gestionare a bunurilor și dosarelor debitorului la reabilitare sau faliment ori în prevederea falimentului și s-a cauzat o daună în proporții mari (art. 237 alin. (1) C. pen. al Caz.). În același text normativ (ca variantă tipică separată – art. 237 alin. (2) C. pen. al Caz.) este prevăzută răspunderea penală pentru satisfacerea ilegală a creanțelor patrimoniale ale unor creditori, în dauna altor creditori de către subiecți speciali (vizați anterior), în cazul în care se cunoaște despre situația de fapt a insolvabilității (faliment).

Referitor la distincția între *falimentul premeditat* și *falimentul fals*, legiuitorul din Cazahstan operează cu următoarele semne:

a) **falimentul premeditat** este definit ca fiind *crearea intenționată sau majorarea incapacității de plată, comisă în rezultatul acțiunilor (inacțiunilor) fondatorului (participantului), persoanei cu funcție de răspundere, persoanei care gestionează organizația comercială ori altă organizație, organelor persoanei juridice, precum și întreprinzătorului individual în interese personale sau ale altor persoane, cauzându-se daune în proporții mari sau alte urmări grave*. În context, legiuitorul face deosebire între **falimentul premeditat**, legat de insolvența comercială (activitatea de întreprinzător) și **insolvența financiar-bancară și de asigurare** (activitatea financiar-bancară și de asigurare);

b) **falimentul fals** – *anunțarea vădit falsă ca urmare a acțiunilor și/sau ale deciziilor luate de către fondator (participant), persoană cu funcție de răspundere, persoană care gestionează o organizație comercială sau altă organizație, organ al persoanei juridice, întreprinzător individual – a insolvabilității sale cu scopul inducerii în eroare a creditorilor în vederea obținerii amânării sau suspendării plăților față de creditori ori reducerilor creanțelor, precum și neachitarea acestor creanțe, dacă faptele comise au cauzat daune în proporții mari*.

În context, legiuitorul cazah face deosebire între *acțiuni ilegale care determină falimentul*, precum și *crearea intenționată a insolvabilității*, în acest ultim sens delimitându-se **acțiunile care au provocat insolvabilitatea întreprinzătorului și insolvabilitatea instituției financiare**.

Federația Rusă.

Prin atribuirea infracțiunilor legate de insolvabilitate la categoria infracțiunilor în sfera activității economice, legiuitorul rus (ca și cel cârgâz) include în acest cadru următoarele categorii de fapte infracționale (Tabelul nr. 3 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Caz. și C. pen. al FR**):

- acțiunile ilegale în caz de faliment (art. 195 C. pen. al FR; art. 216 C. pen. al Cârg.);
- falimentul premeditat (art. 196 C. pen. al FR; art. 217 C. pen. al Cârg.);
- falimentul fictiv (art. 197 C. pen. al FR; C. pen. al Cârg.) [171; 197; 190, p. 219-221].

**UNELE SEMNE CORELATIVE ÎNTRE INFRAȚIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al Caz. și C. pen. al FR**

	C. pen. al Caz.	C. pen. al FR
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Cap. XXIV – <i>Infrațiuni în sfera activității economice</i>	Secțiunea VIII – <i>Infrațiuni în sfera economică</i> , Cap. XXII – <i>Infrațiuni în sfera activității economice</i>
Referitor la latura obiectivă	Prevede expres formele de manifestare obiectivă a infracțiunii	Prevede în mod expres, dar nu complet, formele de manifestare obiectivă a infracțiunii
Referitor la sancțiune	Raportată la categoria infracțiunii prevăzute de C. pen. al RM, infracțiunea de <i>acțiuni ilegale în caz de faliment</i> – este una ușoară	Raportată la categoria infracțiunii prevăzute de C. pen. al RM, infracțiunea de <i>acțiuni ilegale în caz de faliment</i> – este dependentă de modalitatea normativă și devine ori infracțiune ușoară, ori infracțiune mai puțin gravă; falimentul premeditat și falimentul fictiv – sunt infracțiuni grave.
Tipuri de insolvabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Se face distincție între falimentul premeditat (art. 238), falimentul fals (art. 240), precum și acțiunile ilegale în caz de reabilitare și faliment (art. 237), precum și cauzarea insolvabilității (art. 239)	Se face distincție între falimentul premeditat (art. 196), falimentul fictiv (art. 197), precum și acțiunile ilegale în caz de faliment (art. 195)
Tip de componentă	Materiale. În sensul infracțiunii prevăzute de art. 239 alin. (2) C. pen. al Caz. – urmarea imediată este cauzarea insolvabilității care a determinat lichidarea forțată a organizației financiare.	Materiale – dauna în proporții mari este incidentă infracțiunilor respective

Conform art. 195 C. pen. al FR se face delimitare între acțiuni ilegale în caz de faliment, legate de:

(1) tănuirea bunurilor, drepturilor patrimoniale sau obligațiilor de acest gen, informației cu privire la bunuri, mărimii și locului lor, ori a altor informații privind bunurile, drepturile și

obligațiunile patrimoniale, transmiterea bunurilor altor persoane, înstrăinarea sau nimicirea bunurilor debitorului – persoană juridică, cetățeanului, inclusiv ale întreprinzătorului individual, precum și tăinuirea, nimicirea, falsificarea documentelor contabile sau a altor documente de evidență care reflectă activitatea economică a persoanei juridice sau întreprinzătorului individual, dacă aceste fapte au fost comise în cazul prezenței semnelor falimentului și au cauzat daune în proporții mari;

(2) satisfacerea ilegală a creanțelor patrimoniale ale unor creditori pe seama bunurilor debitorului – persoană juridică de către conducătorul acestei persoane juridice sau fondatorul (participantul) ori cetățeanul, inclusiv întreprinzătorul individual, în dauna evidentă a altor creditori, dacă asemenea acțiuni au fost comise în prezența semnelor falimentului și au cauzat daune în proporții mari;

(3) împiedicarea ilegală a activității administratorului procedurii concursuale ori a administrației provizorii a organizației financiare sau de creditare, inclusiv eschivarea ori refuzul de la transmiterea către aceștia a documentelor necesare pentru îndeplinirea obligațiilor puse în sarcina lor ori a bunurilor care aparțin persoanei juridice, inclusiv organizației financiare sau de creditare, în cazurile în care funcțiile conducătorului persoanei juridice, inclusiv ale organizației financiare sau de creditare sunt puse în seama administratorului procedurii concursuale, conducătorului administrației provizorii a organizației financiare sau de creditare, precum și în cazurile în care față de cetățean, inclusiv întreprinzătorul individual, este inițiată procedura aplicabilă în cazul falimentului, cu condiția că aceste fapte au cauzat daune în proporții mari.

Infrațiunea de faliment premeditat este valorificată normativ prin intermediul unor descrieri, deși nu perfect dimensionate la modalități concrete, dar într-o măsură mai mare de previzibilitate comparativ cu legislația penală a Republicii Moldova [71, p. 214].

Astfel, art. 196 C. pen. al FR și art. 197 C. pen. al FR indică la delimitarea conținuturilor infrațiunilor de *faliment premeditat* și *faliment fictiv* (Tabelul nr. 3 - **Unele semne corelative între infrațiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Caz. și C. pen. al FR**). În context:

- **falimentul premeditat** prezumă săvârșirea de către conducătorul sau fondatorul (participantul) persoanei juridice sau cetățean, inclusiv întreprinzătorul individual, a acțiunilor (inațiunilor), care în mod vădit produc incapacitatea persoanei juridice sau cetățeanului, inclusiv întreprinzătorului individual, de a satisface în mod complet cerințele creditorilor în forma obligațiilor financiare și (sau) de a realiza obligațiunile privind achitarea plăților obligatorii, dacă aceste acțiuni (inațiuni) au cauzat daune în proporții mari;

- **falimentul fictiv** – declarația publică vădit eronată a conducătorului sau fondatorului (participant) persoanei juridice, precum și a cetățeanului, inclusiv a întreprinzătorului individual, privind incapacitatea sa de plată, dacă prin asemenea fapte s-au cauzat daune în proporții mari [197].

Estonia.

Și C. pen. al Est. determină infracțiunile legate de insolvabilitate (faliment) - ca parte componentă a infracțiunilor economice. Art. 148² C. pen. al Est. prevede răspunderea penală pentru falimentul (insolvabilitatea) premeditată, în particular *crearea intenționată sau majorarea considerabilă de către debitor a capacității sale de plată pe calea nimicirii, deteriorării, dăruirii nejustificate, transferului bunurilor peste hotarele țării ori asumarea unor obligațiuni neîntemeiate, precum și pe calea avantajării unui creditor față de altul, dacă debitorul cunoștea că drept urmare a dificultăților economice existente ori preconizate faptele lui pot cauza daune intereselor creditorilor* (se pedepsește cu amendă sau arest).

Legiuitorul estonian face distincție între:

- *falimentul premeditat* (art. 148²),
- *tăinuirea bunurilor și datoriilor în procedura cauzelor de faliment sau în cauzele înaintării cererii despre solicitarea bunurilor* (art. 148³) și
- *neexecutarea obligațiunii anunțării sau depunerii cererii* (art. 148¹¹) (Tabelul nr. 4 -

Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Est. și C. pen. al Germ.).

Conform art. 148³ alin. (1) C. pen. al Est., *tăinuirea de către debitor a bunurilor sau datoriilor în procedura cauzelor de faliment (insolvabilitate) sau în cazurilor de înaintare a cererii de pretindere a bunurilor ori prezentarea informațiilor eronate sau vădit false despre acestea sau alte circumstanțe* se pedepsește cu amendă sau arest [201]. Art. 148³ alin. (2) C. pen. al Est. formulează o clauză de impunitate pentru infracțiunea respectivă, adică *debitorul este liberat de răspundere penală, dacă el, până la confirmarea în judecată sub jurământ a corectitudinii borderoului de patrimoniu și datorii, va corecta datele eronate sau vădit false, fie va preîntâmpina în alt mod producerea consecințelor dăunătoare pentru creditor*. După cum constată V. Stati, din analiza legislației estoniene, momentul limită până la care poate fi făcută desistarea nu a fost ales întâmplător: după expirarea acestuia se consideră că făptuitorul mai are *la activ* o infracțiune săvârșită, și anume – **sperjurul** [120, p. 38-40].

Potrivit art. 148¹¹ C. pen. al Est. este incriminată *neîndeplinirea de către un membru ale conducerii societății societății cu răspundere limitată sau societății pe acțiuni a obligațiunii privind organizarea adunării participanților sau a adunării generale a acționarilor în cazul în*

care din conținutul balanței este evident că bunurilor constituie mai puțin de jumătate din capitalul social sau de acțiuni, precum și neprezentarea de către membrul de conducere sau lichidatorul societății comerciale, societății necomerciale sau fondului, care are statut de persoană juridică de drept privat, a cererii privind falimentul (insolvabilitatea) în modul prevăzut de lege se pedepsește cu amendă sau privațiune de libertate pe un termen de până la 1 an.

Tabelul nr. 4

**UNELE SEMNE CORELATIVE ÎNTRE INFRAȚIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al Est. și C. pen. al Germ.**

	C. pen. al Est.	C. pen. al Germ.
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Cap. VII – <i>Infrațiuni economice</i>	Secțiunea XIV – <i>Infrațiuni legate de insolvență</i>
Referitor la latura obiectivă	Se indică expres modalitățile de manifestare obiectivă a infracțiunilor	Modalitățile normative sunt prevăzute în mod expres până la nuanțe economice specificate în legea penală.
Referitor la sancțiune	Prin analiza infracțiunilor prevăzute de C. pen. al Est. Prin intermediul art. 16 C. pen. al RM, stabilim faptul că toate infracțiunile legate de insolvabilitate sunt catalogate infracțiuni ușoare.	Infrațiuni ușoare și mai puțin grave (raportate la art. 16 C. pen. al RM). În cazul favorizării debitorului, comisă în anumite circumstanțe deosebit de grave, infracțiunea poate căpăta și statut de infracțiune gravă.
Tipuri de insolvabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Se face distincție între <i>faliment premeditat</i> (art. 148 ²), <i>tănuire a bunurilor și datoriilor în procedura cauzelor de faliment sau în cauzele înaintării cererii despre solicitarea bunurilor</i> (art. 148 ³) și <i>neexecutare a obligațiunii anunțării sau depunerii cererii</i> (art. 148 ¹¹).	Insolvabilitatea simplă (§283) și insolvabilitatea deosebit de gravă (§283a), încălcarea legislației contabile (§283b), precum și favorizarea debitorului (§283c). În cazul insolvabilității simple se face distincție între insolvabilitatea intenționată și insolvabilitatea imprudentă
Tip de componență	Infrațiunile sunt descrise prin intermediul unor componente formale. În mod indirect se constată delimitarea între falimentul fraudulos și falimentul simplu.	Componente formale

În fapt, se constată delimitarea între:

- ▶ *falimentul premeditat* (care valorifică un ansamblu de modalități normative incidente comportamentului ilegal care predetermină insolvabilitatea (falimentul)) și
- ▶ depunerea cererii privind inițierea procedurii concursuale, care vizează anumite date false ori eronate.

Specific pentru legislația penală estoniană în materia infracțiunilor legate de insolvabilitate este descrierea tiparului normativ al infracțiunii prin intermediul unor componente formale. În context, delimitarea infracțiunii de fals și infracțiunii de insolvabilitate simplă intervine la nivelul obiectului material al infracțiunii, nu și la nivelul laturii obiective a acesteia, stabilindu-se posibilitatea punerii în acțiune doar a regulilor de concurență dintre o normă generală și o normă specială.

Alte legislații. Pe măsura analizei legislației penale a unor state europene, devine principială delimitarea între *bancrută* (infracțiunea care însoțește falimentul și care se exprimă în neregulile financiare în dauna creditorilor) și *insolvabilitate*, care are uz de tehnică comercială. Cu adevărat, noțiunea și conținutul bancrutei este condiționată de existența/inexistența insolvabilității. În context, în calitate de insolvabil intervine nu în mod obligatoriu un bancrutar, deși, pe de altă parte, bancrutarul poate fi doar un insolvabil. De aici și formula precum că în cazul în care persoana declarată insolvabilă a realizat cerințele scadente ale creditorilor săi, decade posibilitatea și realitatea incriminării bancrutei [71, p. 215].

În acest segment de analiză, constatăm faptul invocat de V. Stati, precum că răspunderea penală pentru faptele legate de faliment în Germania și Elveția este foarte complex redată, operându-se în ipoteza legii Germaniei cu:

- *bancruta*,
- *cazul deosebit de grav de bancrută*,
- *nerespectarea obligațiunii de ținere a registrelor contabile*,
- *avantajarea de către debitorul insolvabil a unor creditor în dauna altora*,
- *acțiuni ilegale în contul debitorului insolvabil*,

iar în situația Elveției:

- *bancruta frauduloasă*,
- *fraude legate de sechestru*,
- *bancruta simplă și deconfitura*,
- *violarea obligației de ținere a contabilității*,
- *avantaje oferite unor creditor* [120, p. 37].

Germania.

Cu referire la legislația germană, stabilim faptul că reperul de bază al noțiunii de bancrută este conceptul de *recesiune* – stare de criză financiară sau de insolvabilitate inițială. În calitate de premise obiective ale urmării penale pentru bancrută intervine starea de încetare a plăților, deschiderea procedurii de faliment, prezentarea demersului privind deschiderea unei astfel de proceduri. În fapt, bancruta poate fi comisă și durează cât este în vigoare recesiunea. Punctul final al bancrutei coincide cu finalizarea procedurii de faliment.

Este important a se menționa faptul că C. pen. al Germ. (§283) [213] invocă o componentă materială de bancrută, manifestată prin comiterea unor fapte inadmisibile până la starea de recesiune, care au provocat această stare, pentru calificare fiind suficientă intenția indirectă a făptuitorului. Deși un susținem sub aspectul gradului prejudiciabil al infracțiunii (în materie de analiză și referire la C. pen. al RM), §283 C. pen. al Germ. (alin. 4, 5) prevede răspunderea pentru *faptele bancrutare imprudente* (Tabelul nr. 4 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Est. și C. pen. al Germ.**), comise de către persoana care nu cunoaște, din neglijență, despre starea de recesiune ori comise de o persoană care cauzează, superficial, starea de recesiune [114, p. 37-39].

C. pen. al Germ. agravează răspunderea penală pentru bancrută în cazul în care scopul infracțiunii este unul material sau dacă a fost creat în mod conștient pericolul de distrugere sau de pierdere a valorilor patrimoniale încredințate.

Elveția.

Legislația penală elvețiană, invocă V. Stati, face distincție între răspunderea penală pentru *bancrută simplă* și *bancrută frauduloasă* (Tabelul nr. 5 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Elv. și C. pen. al Span.**), această distincție fiind de ordin **obiectiv** (modalitățile normative de manifestare a infracțiunilor sunt diferite) și **subiectiv** (este necesar chiar stabilirea unei neglijențe grave în cazul bancrutei simple) [114, p. 37-39]. Această delimitare, în viziunea noastră, este confirmată mai cu seamă prin *procedee indirecte*, dar **nu directe**. Or, bancruta frauduloasă presupune, în context, intenție și un scop determinat (scopul de a cauza daune creditorilor).

Este principială includerea în capitolul dedicat infracțiunilor contra patrimoniului a infracțiunii de *management defectuos* (art. 165 C. pen. al Elv.). Conform variantei tipice a infracțiunii în cauză, *debitorul care admite un management defectuos, și anume pe calea transferării nesatisfăcătoare a capitalului, cheltuielilor vădit majorate, speculației riscante, garanțiilor nechibzuite ori utilizării creditului, irosirii valorilor patrimoniale ori neglijenței la realizarea activității profesionale și la gestionarea bunurilor, creează sau micșorează*

*incapacitatea sa patrimonială ca debitor, creează incapacitatea sa și cunoscând despre aceasta reduce din situația sa patrimonială, dacă în raport cu acesta este deschisă procedura concursuală sau a fost înaintată decizia despre neasigurarea pretenției (se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 5 ani) [206]. În context, debitorul, asupra bunurilor căruia este depus sechestrul, este supus răspunderii penale doar în baza plângerii creditorului, care a obținut certificatul (dovada) privind neasigurarea pretenției (această plângere, conform legislației elvețiene, se depune în termen de 3 luni de la ziua confirmării unui gaj nerezultativ, care oferă temei pentru eventuala înaintare a cerinței). Este important a consemna faptul că legislația penală elvețiană, ca de altfel în delimitare de toate normativele penale adoptate și analizate în contextul cercetării științifice respective, prevede, în mod expres, faptul că *creditorul, care determină sau instigă debitorul la acțiuni nejustificate, cheltuieli neraționale ori la speculație riscantă sau îl exploatează irositor, nu are dreptul de a depune plângere în sensul anunțat anterior* (art. 165 alin. 2/3). Se constată că implicația creditorului poate, conform textul C. pen. al Elv., să determine absolvirea de răspundere penală a debitorului pentru anumite fapte ilegale.*

Pe lângă managementul defectuos, C. pen. al Elv. prevede răspunderea penală și pentru alte infracțiuni legate de insolvabilitate (art. 167 – *avantajul acordat unuia dintre creditorii*; art. 168 – *coruperea legată de executarea constrânsă a deciziei*; art. 170 – *dobândirea de la instanță a anumitor prerogative prin înșelăciune în hotărârea judecătorească despre insolvabilitate*; 171 – *contractul judecătoresc legat de insolvabilitate*; dar și art. 324 - *nesupunerea terțelor persoane în procesul de asigurare a datoriei, în procedura concursuală și în procedura legată de insolvabilitate* (Secțiunea XX – *Încălcarea reglementărilor juridice ale Confederației*).

Potrivit art. 167 C. pen. al Elv., *debitorul, care cunoștea despre insolvența sa și în scopul acordării unor preferințe unuia dintre creditorii în dauna altuia, realizează acțiuni orientate spre neachitarea în termen a datoriilor, achită în termen datoriile în alt mod decât mijloacele specifice de plată, asigură datoria din contul mijloacelor proprii, nefiind obligat să o facă este supus răspunderii penale. Legea descrie în mod nemijlocit că aceste fapte sunt infracționale și pasibile de răspundere penală doar în cazul în care față de debitor a fost inițiată procedura concursuală sau a fost înaintat certificatul privind neasigurarea pretenției.*

În baza art. 168 C. pen. al Elv. este supusă pedepsei cu închisoare sau amendă faptele persoanei care prezintă sau garantează creditorului ori reprezentanților acestuia anumite facilități, pentru a obține votul său la adunarea creditorilor sau a comisiei creditorilor ori pentru a influența asigurarea în baza contractului judiciar privind insolvabilitatea ori respingerea acestui contract. În același demers normativ, sunt supuse sancțiunii sub formă de închisoare – persoanele care prezintă sau garantează gestionarului concursual, membrului conducerii concursuale, persoanei

împuternicite sau lichidatorului anumite facilități speciale, pentru a influența asupra deciziei lor, precum și faptele persoanei care își permite de a se folosi de asemenea facilități sau a le garanta sie [206].

Tabelul nr. 5

**UNELE SEMNE CORELATIVE ÎNTRE INFRAȚIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al Elv. și C. pen. al Span.**

	C. pen. al Elv.	C. pen. al Span.
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Secțiunea II - <i>Fapte infracționale contra patrimoniului</i> I - <i>Fapte infracționale contra patrimoniului</i> Secțiunea XX – <i>Încălcarea reglementărilor juridice ale Confederației</i>	Cartea II, Titlul XIII
Referitor la latura obiectivă	Prevede din punct de vedere obiectiv modalitățile normative de manifestare a infracțiunii	Deși se detalizează anumite modalități normative, nu sunt descrise explicit din punct de vedere obiectiv
Referitor la sancțiune	Infrațiuni mai puțin grave	Prin analiza infracțiunilor prevăzute de C. pen. al Est. Prin intermediul art. 16 C. pen. al RM, stabilim faptul că toate infracțiunile legate de insolabilitate sunt catalogate infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave.
Tipuri de insolabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Se face distincție între insolabilitatea intenționată și insolabilitatea fictivă, ambele în contextul unui management defectuos (art. 165 C. pen. al Elv.)	Nu se face distincție între diferite forme de faliment, răspunderii penale fiind supus, de principiu, doar bancruta frauduloasă
Tip de componentă	Componente formale	Componente formale, urmările prejudiciabile fiind luate în vedere la individualizarea pedepsei penale

Debitorul, care induce în eroare pe creditorul său, persoana împuternicită sau organul ocupat cu problemele insolabilității referitor la situația sa patrimonială, pentru a obține în acest mod moratoriul privind insolabilitatea sau contractul de insolabilitatea sancționat în ordine judiciară, o terță persoană care realizează asemenea acțiuni în folosul debitorului se pedepsește

conform art. 170 C. pen. al Elv. (închisoare - legea prevede că în cazul în care în partea specială a C. pen. al Elv. nu este prevăzută limita închisorii, aceasta poate fi până la 3 ani – art. 36 C. pen. al Elv.).

Totuși, în pofida unui contract judiciar al insolabilității, art. 171 C. pen. al Elv. prevede expres că în cazul art. 165, 167 etc. aceste norme acționează și dacă este aprobat un asemenea contract. Dacă o persoană majoră

- transmite sau pune la dispoziție spre administrare organului concursual nu toate lucrurile persoanei decedate sau debitorului dispărut, cu care avea o activitate economică comună,

- nu declară despre sine ca debitor recunoscut falimentat, în termenul de examinare a cererii,

- dispune de bunuri ale debitorului în calitate de debitor-gajist sau în baza altor temeieri și nu le pune la dispoziție în termenul prevăzut de examinare a cererii,

se sancționează cu amendă.

Polonia.

După cum se procedează în C. pen. al RM, legiuitorul polonez include infracțiunile legate de insolabilitate (faliment) în capitolul dedicat infracțiunilor contra circuitului economic [120, p. 38-40]. În fapt, conform art. 300 alin. (1) C. pen. al Pol. se prevăd anumite fapte de abuz, dar nu însăși semnificația unui faliment (insolabilitate) fictiv sau intenționat. Astfel norma indică la cel care, aflat sub amenințarea insolabilității sau a falimentului, a zădărnicit sau a diminuat executarea obligațiilor față de creditori pe calea înstrăinării, tănuirii, desfacerii, dăruirii, nimicirii, deteriorării sau creării aparenței de deteriorare a părților componente ale patrimoniului său [194]. Legea poloneză face distincție între *insolabilitate* și *faliment*, iar acestea devin o premisă inițială în contextul incriminării infracțiunii enunțate anterior.

Răspunderea penală prevăzută de C. pen. al Pol. în sensul infracțiunii de insolabilitate este agravată în cazul în care această infracțiune cauzează daune mai multor creditori. Noutatea definitivă a dispozițiilor normative în această materie, desprinse din C. pen. al Pol., este cea care determină, în dreptul penal, posibilitatea de acțiune și subiectul pasiv al infracțiunii de insolabilitate (faliment). Astfel, art. 300 alin. (4) C. pen. al Pol. pune accent pe faptul că *dacă în calitate de victimă nu intervine Trezoreria de Stat, urmărirea penală în baza variantei tipice se pornește în baza plângerii victimei* [194].

Art. 301 alin. (2) C. pen. al Pol. operează cu descrierea normativă a infracțiunii de bancrută intenționată (aducerea pe sine la faliment sau la insolabilitate). Este supusă sancțiunii penale și infracțiunea de bancrută imprudentă (art. 301 alin. (3) C. pen. al Pol.) - aducerea pe sine, din nechibzuință, la faliment sau la insolabilitate. Și toate acestea, cu condiția că este vorba nu

despre un singur creditor, ci de mai mulți creditori cu drepturi în raport cu subiectul activ al infracțiunii. Autorul V. Stati determină semnificația unor infracțiuni prevăzute de C. pen. al Pol. prin termenul generic *impetrație bancrutară* (art. 302 C. pen. al Pol.) [120, p. 38-40]. În context, intervine și *acceptul impetrației bancrutare*, care vizează o pedeapsă identică asemenea impetrației bancrutare și consistă în acceptarea unor avantaje pentru acțiunile comise împotriva celorlalți creditori sau dorința de obținere a unor asemenea avantaje.

Spania.

C. pen. al Span. indică (art. 257) la sancționarea (închisoare de la 1 an la 4 ani și amendă în mărime de la 12 la 24 mărimi lunare ale salariului) pentru:

- persoana care se anunță insolubil (falimentat) în raport cu averea sa în dauna altor creditori;
- persoana, care în același scop comite anumite fapte legate de dispunerea bunurilor sau acțiuni care dau naștere la obligațiuni, ce ating, complică sau împiedică punerea sub sechestru sau procedura de executare, ori a obligațiunii judiciare, extrajuciare sau administrative, care se realizează sau va fi realizată [189].

Norma prevăzută de art. 257 C. pen. al Span. se aplică față de obligațiunile sau datoriile de orice natură și de orice gen, de la asigurarea sau achitarea cărora persoana tinde să se eschiveze, inclusiv drepturile economice ale lucrătorilor, independent de faptul, dacă este creditorul persoană particulară sau juridică, privată sau de stat. Infracțiunea este supusă răspunderii penale chiar dacă după comiterea ei a fost inițiat procesul de recunoaștere ca insolubil (falimentar).

Conform art. 258 C. pen. al Span., persoana vinovată de vreo careva faptă infracțională, care, după comiterea ei, în scopul eschivării de la realizarea răspunderii civile reieșite din contextul faptelor infracționale comise, va săvârși acte legate de administrarea sau își va asuma obligațiuni care vor micșora activele, devenind parțial sau pe deplin insolubil este sancționată cu închisoare pe un termen de la 1 an la 4 ani și amendă în mărime de la 12 la 24 salarii lunare.

În context, aceeași pedeapsă este prevăzută în cazul debitorului, care, fiind eventual supus procedurii legate de declare a stării de insolabilitate (faliment) sau la încetarea plăților, neavând permisiunea instanței și nici a organelor ocupate cu declararea insolabilității și în afara situațiilor stabilite de lege, va comite anumite fapte legate de dispunerea de bunuri și acțiuni care dau naștere la creanțe, având obligațiunea de a achita unuia sau mai multor creditori, care au sau nu avantaje, fiind deci cu datorii.

Potrivit art. 260 C. pen. al Span., persoana care se recunoaște falimentat, insolubil sau încetează efectuarea plăților, este sancționat cu închisoare de la 2 la 6 ani și amendă în mărime de la 8 la 24 salarii lunare, și aceasta în cazul în care starea crizei economice sau insolabilitatea

au fost provocate intenționat sau agravate de către debitor ori persoana care acționat din numele ei. Este principial faptul că doar la individualizarea pedepsei penale este necesar de a lua în vedere valoarea daunei cauzate creditorilor, numărul creditorilor și starea economică. Infracțiunea prevăzută de art. 260 C. pen. al Span., precum și infracțiunile legate de aceasta, comise de către debitor sau persoana care acționează în numele lui, vor fi în acțiune fără a aștepta finalizarea procesului civil și independent de prelungirea lui. Valoarea răspunderii civile, reieșite din infracțiunile menționate, urmează a fi luată în vedere în cumul. Și dacă legislația penală a Republicii Moldova nu prevede în mod expres acest fapt, în viziunea noastră C. pen. al Span. explică foarte clar că în niciun caz calificarea insolvabilității în procesul civil nu trebuie să fie legată de jurisdicția penală.

Făcând diferență normativă între perioada de faliment, de recunoaștere a insolvabilității și cea de stopare a plăților (stare de încetare a plăților), legiuitorul spaniol (Tabelul nr. 5 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Elv. și C. pen. al Span.**) prevede răspunderea penală pentru persoana care, în aceste perioade, va prezenta date denaturate despre bilanțul contabil cu scopul de a anunța nejustificat rezultatele vizate (se pedepsește cu închisoare de la 1 an la 2 ani și amendă de la 6 la 12 salarii lunare) [189].

Uzbechistan.

C. pen. al Uzb. include în Cap. XII – *Infracțiuni contra bazelor economiei* [196] (Tabelul nr. 6 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Uzb. și C. pen. al Tur.**) infracțiunile de:

- *pseudofaliment* (art. 180),
- *tăinuire a falimentului* (art. 181) și
- *faliment premeditat* (art. 181¹).

Pseudofalimentul este definit, normativ, ca fiind *anunțarea care nu corespunde realității de către subiectul economic a insolvenței comerciale față de executarea obligațiilor față de creditori, fapte care au cauzat daune în proporții mari* [70, p. 274] (pedeapsa - amendă de la 100 la 200 salarii minime sau privarea de un anumit drept pe un termen de până la 5 ani, muncă corecțională până la 3 ani, limitarea libertății de la 1 la 3 ani sau privațiune de libertate până la 3 ani).

Este un caz aparte să se cunoască despre capacitatea de plată a debitorului dar să se prezinte date denaturate privind insolvabilitatea acestuia, și alta este situația prin care debitorul este în stare de insolvabilitate, dar nu o declară, fapt care antrenează, potrivit C. pen. al Uzb. răspunderea penală pentru *tăinuirea falimentului*.

Astfel, art. 181 C. pen. al Uzb. prevede *tăinuirea intenționată de către subiectul economic a stării de insolvabilitate pe calea prezentării datelor și documentelor care nu corespund realității, falsificarea evidențelor contabile sau altă denaturare a stării de insolvabilitate, care a cauzat daune în proporții mari creditorilor*, care se pedepsește cu amendă de la 100 la 200 salarii minime, privarea de un anumit drept până la 5 ani, muncă corecțională până la 3 ani, limitarea de libertate de la 1 la 3 ani sau privațiune de libertate până la 3 ani.

Tabelul nr. 6

**UNELE SEMNE CORELATIVE ÎNTRE INFRAȚIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al Uzb. și C. pen. al Tur.**

	C. pen. al Uzb.	C. pen. al Tur.
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Cap. XII – <i>Infrațiuni contra bazelor economiei</i>	Cartea III
Referitor la latura obiectivă	Nu se descrie expres modalitățile obiective de manifestare a infracțiunii, deși se operează, principial, cu dispoziții descriptive	Nu se descriu formele de manifestare obiectivă a infracțiunii
Referitor la sancțiune	Infrațiuni mai puțin grave	Prin analiza infracțiunilor prevăzute de C. pen. al Est. Prin intermediul art. 16 C. pen. al RM, stabilim faptul că toate infracțiunile legate de insolvabilitate sunt catalogate infracțiuni ușoare și mai puțin grave.
Tipuri de insolvabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Se face distincție între pseudofalimentul și falimentul premeditat	Se face distincție între diferite faliment intenționat și faliment vinovat
Tip de componentă	Componente materiale – daune în proporții mari creditorilor	Componente formale

Falimentul premeditat, descris printr-o dispoziție descriptivă în textul art. 181¹ C. pen. al Uzb., este definit ca fiind *crearea intenționată sau majorarea incapacității de plată, comisă de către un întreprinzător individual sau o persoană cu funcție de răspundere, fondator (participant) sau proprietar al bunurilor persoanelor juridice, în interese personale sau ale terțelor persoane, care a determinat insolvența economică stabilă (faliment) a acestui întreprinzător individual sau persoanei juridice, fapte care au cauzat daune în proporții mari creditorilor* (se pedepsește cu amendă de la 100 la 200 salarii minime, privare de un drept până

la 5 ani, muncă corecțională până la 3 ani, limitare a libertății de la 1 la 3 ani sau privațiune de libertate până la 3 ani).

Este specific legiuitorul uzbek punerea în evidență a unei forme de individualizare specială a pedepsei penale în cazul unor circumstanțe atenuante. Astfel, se prevede expres în conținutul art. 180, 181, 181¹ C. pen. al Uzb. precum că *în cazul în care are loc repararea daunei materiale cauzate nu poate fi aplicată pedeapsa în forma limitării de libertate sau a privațiunii de libertate* [70, p. 276].

Turcia.

În delimitare de toate celelalte legislații analizate, C. pen. al Tur. (Tabelul nr. 6 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Uzb. și C. pen. al Tur.**) face delimitare între:

- ▶ *falimentul intenționat* (care este sancționat cu închisoare de la 2 la 5 ani) și
- ▶ *falimentul vinovat (cu vinovăție)* – care se pedepsește cu închisoare de la 1 lună până la 2 ani [199].

Operând cu interpretarea formelor de vinovăție, stabilim că legiuitorul turc are în vedere anume delimitarea între *falimentul intenționat* (art. 506 C. pen. al Tur.) și *falimentul imprudent* (art. 507 C. pen. al Tur.). În viziunea noastră, se admite aceeași eroare, doar că direcționată spre alte termene, ca și în C. pen. al RM. Cu alte cuvinte, și falimentul intenționat, conform C. pen. al Tur. este un faliment săvârșit cu vinovăție, precum și în cazul C. pen. al RM – când insolvabilitatea fictivă este comisă doar cu vinovăție intenționată în forma intenției directe [70, p. 276].

Ucraina.

Și legiuitorul ucrainean include în Cap. VII – *Infracțiuni în sfera activității economice* – infracțiunile legate de insolvabilitate (Tabelul nr. 7 - **Unele semne corelative între infracțiunile legate de insolvabilitate conform C. pen. al Ucr.**), făcând distincție conceptuală între:

- falimentul fictiv (art. 218),
- cauzarea falimentului (art. 219) și
- tăinuirea insolvabilității financiare stabile (art. 220) [200; 70, p. 276].

Tăinuirea insolvabilității financiare stabile și falimentul fictiv au fost excluse din C. pen. al Ucr. în anul 2011. Art. 220 prevedea *tăinuirea intenționată de către cetățeanul-fondator sau proprietarul subiectului activității economice, precum și de către persoana cu funcție de răspundere a subiectului activității economice a insolvabilității financiare stabile pe calea prezentării datelor false, dacă aceste fapte au cauzat daune în proporții mari creditorului, iar falimentul fictiv era definit normativ ca fiind declararea oficială vădit falsă de către cetățeanul-*

fondator sau proprietarul subiectului activității economice, precum și de către persoana cu funcție de răspundere a subiectului activității economice, precum și cetățeanul – subiect al activității de întreprinzător despre insolvabilitatea financiară privind executarea cerințelor din partea creditorilor și obligațiunilor față de buget, dacă asemenea acțiuni au cauzat daune mari creditorilor sau statului.

La etapa actuală, limitele infracțiunilor legate de insolvabilitate, conform C. pen. al Ucr., sunt reduse doar la **cauzarea falimentului** (art. 219).

În fapt, cauzarea falimentului este prevăzută ca fiind *comiterea intenționată, din interese materiale, alte interese sau interesele terțelor persoane, de către proprietar sau persoana cu funcție de răspundere a subiectului activității economice a acțiunilor, care determină insolvența financiară a subiectului activității economice, dacă aceste acțiuni au cauzat daună materială mare statului și creditorului* (se pedepsește cu amendă de la 2000 la 3000 venituri minime nesupuse impozitării cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani [200]).

Tabelul nr. 7

**UNELE SEMNE CARE DESCRIU INFRACTIUNILE LEGATE DE
INSOLVABILITATE CONFORM C. pen. al Ucr.**

	C. pen. al Ucr.
Referitor la locul infracțiunii în sistemul Părții speciale a C. pen.	Secțiunea VII – <i>Infracțiuni în sfera activității economice</i>
Referitor la latura obiectivă	Se descrie expres, deși generic, modalitățile obiective de manifestare a infracțiunii
Referitor la sancțiune	Infracțiune mai puțin gravă
Tipuri de insolvabilitate/bancrută determinată prin legea penală	Se pune în evidență doar cauzarea intenționată a falimentului
Tip de componentă	Componentă materială – daune în proporții mari creditorilor sau statului

Deci, legislațiile penale analizate oferă diferite variante normative de previziune a limitelor răspunderii penale pentru infracțiunile legate de insolvabilitate, făcând distincția între:

- *pseudofaliment și faliment premeditat,*
- *faliment intenționat și faliment cu vinovăție,*
- *insolvabilitate (faliment) fictivă și insolvabilitate (faliment) intenționată,*
- *bancrută simplă și bancrută frauduloasă,*
- *faliment premeditat și faliment fictiv,*
- *insolvabilitate simplă și insolvabilitatea deosebit de gravă,*

- *faliment premeditat și faliment fals,*
- *insolvabilitate simplă și insolvabilitate falsă,*
- *cauzare din imprudență a insolvabilității sau falimentului și cauzare intenționată a insolvabilității sau falimentului.*

În opinia noastră, deși se operează cu diferite termene juridice, în context *pseudofalimentul, falimentul fals, insolvabilitatea falsă* sunt reduse la termenul utilizat de legislația penală a Republicii Moldova – **insolvabilitatea fictivă**, iar *falimentul premeditat, insolvabilitatea deosebit de gravă, cauzarea intenționată a insolvabilității sau falimentului* se reduc la semnificația conținutului infracțiunii prevăzute de art. 252 C. pen. al RM – **insolvabilitatea intenționată**. Nu au corespondent în legislația penală a Republicii Moldova *bancruta simplă, insolvabilitatea simplă* (pasibile de răspundere contravențională), fiind supusă răspunderii penale doar bancruta frauduloasă. De asemenea, în afara cadrului normativ în vigoare al Republicii Moldova rămâne *bancruta imprudentă (cauzarea din imprudență a insolvabilității sau falimentului)*.

Totuși, diferențierea între *insolvabilitatea intenționată și insolvabilitatea fictivă nu se face pe baza unui semn subiectiv, ci potrivit unui semn obiectiv*. Aceste rațiuni determină nejustificarea delimitării caracterului intenționat al insolvabilității de cel fictiv, pe măsura ce insolvabilitatea fictivă se caracterizează exclusiv prin vinovăție intenționată.

Susținem opinia unor legiuitori de a face distincție între caracterul premeditat și caracterul fictiv al insolvabilității, deși, sub aspect tehnico-juridic, ambele forme de manifestare a infracțiunii sunt incidente categoriei juridice de bancrută frauduloasă. Anume această faptă infracțională generică (denumire marginală), descrisă prin modalități strict determinate, urmează a fi reglementată de legea penală în vigoare a Republicii Moldova.

Și acest ultim fapt devine și mai pertinent, pe măsura analizei legislației penale a unor state europene, unde apare delimitarea între:

- *bancrută* (infracțiunea care însoțește falimentul și care se exprimă în neregulile financiare în dauna creditorilor) și
- *insolvabilitate*, care are uz de tehnică comercială.

Cu adevărat, noțiunea și conținutul bancrutei este condiționată de existența/inexistența insolvabilității. În context, în calitate de insolvabil intervine nu în mod obligatoriu un bancrutar, deși, pe de altă parte, bancrutarul poate fi doar un insolvabil. De aici și formula după care, dacă persoana declarată insolvabilă a realizat cerințele scadente ale creditorilor săi, decade posibilitatea și realitatea incriminării bancrutei.

2.4. Concluzii la Capitolul 2 al tezei

1. Insolvabilitatea reprezintă un aspect integrant al economiei de piață.
2. Legiuitorul roman nu distingea insolvabilitatea de faptele reprobabile, care o însoțeau.
3. În unele din statutele orașelor italiene din epoca evului mediu au fost găsite elemente ale falimentului, inclusiv starea de încetare a plăților, desesizarea, concordatul, nulitățile unor acte frauduloase etc. În aceeași perioadă au avut loc și primele procese de faliment de proporții.
4. Perioada modernă își manifestă un caracter inițial în dezvoltare după ce este adoptat *Codul comercial francez* din 1807.
5. În ipoteza unor indicatori istorici, se atestă faptul că infracțiunile economice, în special infracțiunile legate de bancruta simplă și bancruta frauduloasă, concurența neloială, contrabanda etc., se identifică în cadrul reglementărilor normative abia în perioada modernă.
6. La baza conceptului de insolvabilitate era pus criteriul supraîndatorării, atunci când patrimoniul debitorului era insuficient pentru acoperirea tuturor datoriilor.
7. Pe lângă insolvabilitatea comercială și insolvabilitatea necomercială se identifică *insolvabilitatea fortuită, insolvabilitatea imprudentă și insolvabilitatea frauduloasă*.
8. Insolvabilitatea fortuită era determinată ca situația când debitorul ajungea în momentul în care nu era în stare să plătească datoriile, însă nu din vină proprie, ci din cauza unui cumul de circumstanțe ale căror tip de caracteristici sunt definite de lege (inundația, incendiul, invazia inamicului, declinul subit al debitorilor, alte circumstanțe neprevăzute, cu condiția că acestea erau recunoscute de către creditorii).
9. În prezent, atât pe plan legislativ, cât și în aspect doctrinar și jurisprudențial, se utilizează o terminologie diversificată: *insolvență comercială, încetare a plăților, incapacitate de plată, debitor, insolvabilitate, bancrută simplă, bancrută frauduloasă, faliment, faliment fraudulos* etc.
10. Falimentul este privit ca o modalitate de lichidare a pasivului, fără a exclude însă unele elemente componente ale infracțiunii de *bancrută frauduloasă (insolvabilitate frauduloasă)*.
11. Semnificația juridică a conceptului de faliment a fost abordată sub mai multe ipostaze, inclusiv instituție juridică reglementată de lege cu scopul de a asigura administrarea și lichidarea societății comerciale, în interesul creditorilor comuni ai patrimoniului acesteia, atunci când se află în imposibilitate de a-și plăti datoriile asumate în legătură cu actele de comerț pe care le-a încheiat.
12. Se constată că nu oricare insolvabilitate prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolvabilitatea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în

mişcare un proces penal privind insolvabilitatea, atunci instituția insolvabilității urmează a fi examinată, în anumite cazuri, în calitate de situație-premisă - semn preexistent al infracțiunii.

13. Insolvabilitatea este caracterizată de două stări: - *starea de fapt* și - *starea de drept*. Starea de fapt presupune imposibilitatea onorării obligațiilor ajunse la scadență, care poate fi reprezentată printr-o insuficiență a lichidităților, o absență a fondurilor bănești necesare plății obligațiilor scadente. Ca stare de drept, prin insolvabilitate se subînțelege procesul judiciar, care se intentează împotriva societății comerciale incapabile de a-și onora obligațiile ajunse la scadență și care se desfășoară sub supravegherea instanței de judecată.

14. Dacă starea de încetare a plăților constituie o condiție necesară și suficientă pentru declanșarea procedurii comerciale a reorganizării judiciare sau a falimentului, ea constituie o condiție necesară, dar nu suficientă, pentru declanșarea acțiunii penale pentru insolvabilitatea (bancruta) frauduloasă.

15. Infracțiunea prevăzută de art. 253 C. pen. al RM urmează a fi redenumită: din *insolvabilitate fictivă* în *bancrută frauduloasă în forma pseudobancrutei* (fiind necesară nominalizarea infracțiunilor legate de insolvabilitate prin termenul generic *bancrută*).

16. Bancruta prevede încălcările admise în proces de insolvabilitate.

17. Este necesară incriminarea doar a bancrutei frauduloase, care este admisă prin faptele intenționate și ilegale ale creditorilor, precum și prin fraudă admisă de către aceștia (care nu poate fi decât intenționată – *bancruta premeditată și pseudobancruta*).

18. Deși este constatată deosebirea între o bancrută simplă și o bancrută frauduloasă, nu ar fi necesară, luând în calcul gradul prejudiciabil al infracțiunii, incriminarea pe cale penală a faptelor de bancrută simplă. Argumentele noastre sunt justificate din realitatea și necesitatea luării în vedere a faptului că insolvabilitatea, care în textul art. 252 și 253 C. pen. al RM apare ca un sistem de acțiuni (inacțiuni) aflate în raport de cauzalitate cu daunele cauzate creditorilor, în alte situații (norme) – insolvabilitatea este determinată ca o urmare imediată (consecință prejudiciabilă) a infracțiunii.

19. Nu considerăm că același termen - insolvabilitatea, care nu este de natură penală, poate și trebuie în dreptul penal să fie interpretat ca diferite semne ale componenței de infracțiune: element material ori urmare imediată (consecință prejudiciabilă) a infracțiunii.

20. În delimitare de toate celelalte legislații analizate, C. pen. al Tur. face deosebire între *falimentul intenționat* și *falimentul vinovat (cu vinovăție)*. Operând cu interpretarea formelor de vinovăție, stabilim că legiuitorul turc are în vedere anume delimitarea între falimentul intenționat și falimentul imprudent. În viziunea noastră, se admite aceeași eroare, doar că direcționată spre alte termene, ca și în C. pen. al RM.

21. C. pen. al Span. explică foarte clar că în niciun caz calificarea insolvenței în procesul civil nu trebuie să fie legată de jurisdicția penală.

22. Legiuitorul român a mers pe calea reglementării atât a faptelor care anticipează procesul de insolvență (la etapa insolvenței), cât și cele care se manifestă la etapa administrării și conservării bunurilor creditorilor, fapt justificat în opinia noastră.

23. În sens penal, legislațiile mai multor state oferă diferite variante normative de previziune a limitelor răspunderii penale pentru infracțiunile legate de insolvență, făcând distincția între *pseudofaliment* și *faliment premeditat*, *faliment intenționat* și *faliment cu vinovăție*, *insolvență (faliment) fictiv* și *insolvență (faliment) intenționat*, *bancrută simplă* și *bancrută frauduloasă*, *faliment premeditat* și *faliment fictiv*, *insolvență simplă* și *insolvența deosebit de gravă*, *faliment premeditat* și *faliment fals*, *insolvență simplă* și *insolvență falsă*, *cauzare din imprudență a insolvenței sau falimentului* și *cauzare intenționată a insolvenței sau falimentului*.

24. Deși se operează cu diferite termene juridice, în context *pseudofalimentul*, *falimentul fals*, *insolvența falsă* sunt reduse la termenul utilizat de legislația penală a Republicii Moldova – ***insolvența fictivă***, iar *falimentul premeditat*, *insolvența deosebit de gravă*, *cauzarea intenționată a insolvenței sau falimentului* se reduc la semnificația conținutului infracțiunii prevăzute de art. 252 C. pen. al RM – ***insolvența intenționată***.

25. Nu are corespondent în legislația penală a Republicii Moldova bancruta simplă (insolvența simplă), fiind supusă răspunderii penale doar bancruta frauduloasă.

26. În afara cadrului normativ în vigoare al Republicii Moldova rămâne bancruta imprudentă (cauzarea din imprudență a insolvenței sau falimentului).

27. Susținem opinia unor legiuitori de a face distincție între ***caracterul premeditat*** și ***caracterul fictiv*** al insolvenței, deși, sub aspect tehnico-juridic, ambele forme de manifestare a infracțiunii sunt incidente categoriei juridice de bancrută frauduloasă. Anume această faptă infracțională generică, descrisă prin modalități strict determinate, urmează a fi reglementată de legea penală în vigoare a Republicii Moldova.

3.

CARACTERISTICA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNII DE INSOLVABILITATE FICTIVĂ (PSEUDOBANCRUTĂ)

Cursul transformării nu numai de drept, ci și de fapt a sistemului economic într-o economie de piață a reclamat necesitatea apărării intereselor legitime ale societăților comerciale de bună credință. Unele elemente evolutive și de dezvoltare a intereselor economice condiționează, totuși, un număr crescând de agenți economici insolvabili. Cadrul normativ în materie de drept penal, care vizează în mod nemijlocit infracțiunile legate de insolvabilitate, trebuie să apere creditorii contra unor fapte de rea-credință, care afectează drepturile patrimoniale ale acestora. Dificultatea impusă este legată de faptul că specificul acestui tipar normativ prezumă o interpretare și aplicare în strânsă concordanță cu normele dreptului comercial și dreptului civil. Or, după cum se constată, multe dintre conceptele circuitului de afaceri (inclusiv și insolvabilitatea), în pofida caracterului lor evident, au nevoie de o interpretare univocă în cazurile în care se atestă sau nu răspunderea penală.

În acest sens, stabilim certitudinea faptului că insolvența (falimentul) întreprinzătorului ca urmare a administrării ineficiente sau iraționale a unor operațiuni financiare sau tranzacții cu risc sporit, precum și a concurenței – este o situație tipică economiei de piață [181, p. 291]. Răspunderea penală este o formă a răspunderii juridice. Ea intervine în cazul săvârșirii unor fapte antisociale grave, denumite generic infracțiuni [99, p. 3]. Activitatea agenților economici se află făcând chiar abstracție de la imperativele legii penale, sub impactul unor cerințe sociale, majore, cum sunt *buna credință*, *loialitatea* și *legalitatea*, definitorii în genere pentru conținutul și desfășurarea în condiții bune a relațiilor interumane în general și a celor profesionale în special. Observarea acestor cerințe, subliniază Iu. Poenaru, îi poate situa pe agenții economici în poziții corecte în raporturile cu statul, cu partenerii de afaceri și cu terții [99, p. 4].

În acest caz intervine problema asigurării intereselor creditorilor și a altor persoane, prin care instituția insolvabilă ori întreprinzătorul individual nu este în stare de a-i stinge datoriile și să realizeze alte obligațiuni patrimoniale scadente. Anume asigurarea intereselor creditorilor protejează în primul rând legislația cu privire la insolvabilitate. Aceste interese devin protejate și prin normativul penal, dar doar în anumite condiții prescrise.

Astfel, infracțiunile legate de insolvabilitate sunt prevăzute în Cap. X C. pen. al RM [33] - *Infracțiuni economice*, în particular:

- art. 252 C. pen. al RM – *Insolvabilitatea intenționată* și
- art. 253 C. pen. al RM – *Insolvabilitatea fictivă*.

În opinia unui grup de autori, în particular L. L. Cruglicov, aceste infracțiuni (două forme de manifestare a *bancrutei frauduloase – insolvabilitatea intenționată și insolvabilitatea fictivă* [155, p. 361]) în ansamblu atentează asupra unui sistem de relații sociale, sunt comise de întreprinzători faliti și intervin sub diferite forme [181, p. 291], inclusiv cele enunțate anterior.

În esență, legea penală actuală a păstrat, de principiu, același cadru de reglementare a răspunderii pentru infracțiunile legate de insolvabilitate, prevăzute în C. pen. al RM anterior (redacția 1961). Deosebirea este atestată în contextul volumului normativ, acest cadru fiind redus prin excluderea răspunderii penale pentru încălcarea legislației cu privire la faliment.

În viziunea noastră, incriminând faptele infracționale legate de insolvabilitate, legea penală urma să descrie mai concret și mai complet conținutul fiecărei norme, indicându-se condițiile indispensabile în care acestea pot fi considerate infracțiuni. Reieșind din conținutul art. 252 C. pen. al RM și art. 253 C. pen. al RM se observă că legiuitorul numește doar infracțiunile, fără a le descrie semnele constitutive ale acestora.

Modul de redare a normelor penale în vigoare impune stabilirea unor coliziuni, luând în vedere faptul că instituția insolvabilității (falimentul) ține de ramura dreptului civil (comercial), și nu de cea penală. Încălcarea, însă, în mod grav, la care legiuitorul cu certitudine ar trebui să facă trimitere, ar constitui o faptă infracțională de acest gen. Pe această cale, examinarea procesului de răspundere penală pentru faptele ilegale legate de insolvabilitate este imposibilă fără analiza legislației în vigoare care reglementează noțiunea și procedura de insolvabilitate [155, p. 361].

În ipoteza celor descrise nu apreciem, în consecință, ideea legiuitorului Republicii Moldova, care a renunțat la varianta unei dispoziții descriptive a normei în favoarea unei dispoziții simple. Astfel, sarcina de interpretare și de aplicare corectă a art. 252 C. pen. al RM și art. 253 C. pen. al RM a fost pusă totalmente în seama destinatarilor și beneficiarilor acestor norme. În aceste condiții, practicienii, raportând faptele concrete la conceptele legale ale infracțiunilor respective, vor trebui să stabilească dacă primele au sau nu caracter infracțional. În lipsa unei descrieri a semnelor esențiale ale infracțiunilor de insolvabilitate intenționată și de insolvabilitate fictivă ei vor fi nevoiți să apeleze la definițiile noțiunilor de faliment intenționat și faliment fictiv stipulate în nomele penale vechi¹ [32].

Un alt dezavantaj evident al incriminărilor, constatat în literatura de specialitate, rezultă din folosirea inadecvată a determinativului insolvabilității „*intenționată*”. Astfel se creează impresia că fapta de insolvabilitate fictivă poate fi săvârșită și din imprudență. Însă, așa cum se va

¹ Art. 155/4, art.155/7 C. pen.

constata ulterior, infracțiunile legate de insolvabilitate, prevăzute de legea penală autohtonă, pot fi comise numai cu intenție.

În viziunea noastră modelul de reglementare juridico-penală, existent în legea penală actuală, pentru infracțiunile legate de insolvabilitate este imperfect și nu poate contribui la realizarea scopului de începere a aplicării în practică a răspunderii vizate. Cu toate că situația infracțională de moment oferă multiple limite complexe ale aplicării normelor referitoare la insolvabilitate [181, p. 296].

În contextul celor relatate, apare necesitatea înaintării unor propuneri concrete, care conturează o opțiune științifică proprie, și anume: *configurarea răspunderii penale complexe pentru acțiunile legate de bancruta frauduloasă* (n. a. – fapt care va fi supus unor argumente temeinice în continuare), ***prin indicarea la modalitățile normative specifice***.

În context, rolul dreptului penal vizează nu doar un proces adiacent - ca implicație în această materie complexă, dar și această ultimă intervenție nu se face în afara unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolvabilității și falimentului în mod civil. Or, nu se poate vorbi despre o infracțiune legată de insolvabilitate, fără a se cunoaște conținutul propriu-zis și semnificația insolvabilității ca atare.

3.1. Elemente preexistente ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă

3.1.1. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de insolvabilitate fictivă

Potrivit art. 51 alin. (1) C. pen. al RM, temeiul real al răspunderii penale îl constituie fapta prejudiciabilă săvârșită, iar componența infracțiunii, stipulată în legea penală, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale.

De aici și premisa normativă (art. 52 C. pen. al RM), precum că se consideră componență a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Or, componența infracțiunii reprezintă baza juridică pentru calificarea infracțiunii potrivit unui articol concret din C. pen. al RM [33]. În lipsa componenței de infracțiune fapta analizată nu poate fi infracțiune [64, p. 208].

Susținem opinia autorilor V. Malinin, M. Cauffman, E. Juravleva etc., care menționează că politica juridico-penală se realizează atât prin activitatea de elaborare a normelor, cât și prin cea de aplicare a lor [209, p. 9].

În enunțul științific al autorului M. Hotca, scopul legii penale poate fi realizat în limite rezonabile, numai dacă în opera de aplicare a acesteia organele judiciare îmbină tehnica cu știința dreptului penal, adică nu este importantă în sine simpla expunere a scopului legii penale în

cadrul dispozițiilor generale ale C. pen., ci esențială este organizarea pe baze științifice a represiei penale [64, p. 5].

Or, anume legislația penală creează baza juridică de luptă contra infracționalității, anume în această sferă complexă se determină infracționalitatea și pasibilitatea de sancționare pe cale penală a faptelor socialmente periculoase săvârșite [209, p. 9]. De aici și contextul teoretic precum că componența de infracțiune constituie o categorie fundamentală a dreptului penal, care se plasează permanent ca o limită superioară a interesului profesional [209, p. 579].

După cum menționează autorul rus V. Cudreașev, pentru soluționarea problemelor legate de delimitarea infracțiunilor în baza obiectului juridic, este prioritară indicarea la structura acestuia, în special care anumite particularități ale obiectului infracțiunii sunt incluse în limitele semnelor componenței de infracțiune și au importanță, pe această cale, pentru calificarea juridică a acesteia [152, p. 347; 64, p. 210].

În context, Gh. Alecu enunță că cunoașterea structurii conținutului infracțiunii este determinantă atât pentru aflarea elementelor componente ale acesteia, cât și pentru cunoașterea anumitor condiții sau elemente pentru existența infracțiunii, a relațiilor reciproce și a naturii poziției acestora în raport cu actul de conduită [3, p. 35].

Astfel, operând cu opinia autorului V. Drăghici, dacă, în principiu, orice normă de incriminare este menită să ocrotească o valoare socială, precum și relațiile sociale care se creează și se dezvoltă în jurul ei, aceasta nu înseamnă că, întotdeauna, în descrierea normei trebuie să apară și obiectul juridic, cel mai adesea acesta se deduce prin eforturile de interpretare a doctrinei penale [58, p. 50].

Deci, o condiție indispensabilă vizând respectarea legalității este ca orice infracțiune concretă săvârșită de o persoană să corespundă conținutului unei infracțiuni din legea penală [91, 278]. Oricare persoană, săvârșind o faptă socialmente periculoasă, prevăzută în mod penal, cauzează prejudicii societății și, evident, relațiilor existente în cadrul acestei societăți. Toate relațiile pe care le apără legea penală și sunt încălcate ca rezultat al săvârșirii infracțiunii, în teoria și practica dreptului penal constituie obiectul juridic al infracțiunii. Oricare infracțiune săvârșită, manifestându-se printr-o anumită faptă socialmente periculoasă (*infracțiunea este definită ca fiind acea faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de o anumită pedeapsă*), constituie prin esența sa un atentat la o anumită valoare socială ocrotită de legislația în vigoare. Legea penală nu prevede nicio infracțiune prin lipsa obiectului juridic de atentare [15, p. 73-81]. Deci, toate faptele prevăzute de legea penală în mod exclusiv atentează la unul dintre obiectele apărute de legea penală.

În opinia autorului Iu. Solopanov, obiectul juridic al infracțiunii este constituit din totalitatea de relații sociale protejate de legea penală, care, drept urmare a unor atentate socialmente periculoase, li se cauzează ori li se pot cauza anumite daune sociale [173, p. 39]. Adică, obiectul juridic al infracțiunii, având o structură internă complexă și complicată, este constituit din anumite relații sociale [152, p. 347].

De altfel, conchide M. Zolyneak [citată după 3, p. 39], obiectul infracțiunii este însăși valoarea socială și relația socială formată în jurul și datorită acestei valori care sunt vătămate, lezate sau puse în pericol prin săvârșirea faptei socialmente periculoase. În acest sens, obiectul infracțiunii preexistă faptei (semn (entitate) preexistent/-ă al/-a infracțiunii) [58, p. 50; 3, p. 39; 62, p. 210].

În același sens, M. Hotca subliniază că obiectul infracțiunii este acel factor al infracțiunii care constă în valoarea socială și relațiile sociale generate de aceasta, vătămate prin fapta (acțiunea sau inacțiunea) interzisă de norma de incriminare [64, p. 209]. Nici o faptă nu poate fi concepută și incriminată fără să se fi avut în vedere obiectul împotriva căruia se îndreaptă [24, p. 199].

După cum constată A. Mihlin, obiectul juridic al infracțiunii predetermină caracterul prejudiciabil al faptei comise, iar pe măsura determinării caracterului prejudiciabil al infracțiunii se poate indica la o delimitare a infracțiunii de alte încălcări de lege [185, p. 26]. Cu alte cuvinte, obiectul juridic al infracțiunii invocă asupra conținutului, caracterului și gradului de pericol social al infracțiunii.

Se cunoaște că în teoria dreptului penal ca obiect juridic al infracțiunii se consideră acele relații sociale care sunt recunoscute în societate și care corespund intereselor întregii societăți. În ceea ce privește însă definirea unică a acestui obiect și a formelor de manifestare a lui, corelația cu obiectul material în literatura de specialitate s-au conturat mai multe idei [162, p. 30]. Relațiile sociale iau naștere în mod iminent în jurul și datorită anumitor valori sociale. Obiectul infracțiunii permite cunoașterea sistemului de valori sociale ocrotite de sistemul de drept respectiv și pune în evidență opțiunea politică cu privire la apărarea anumitor valori pe care legiuitorul le consideră fundamentale pentru funcționarea întregii orânduiri sociale și de stat. În teoria dreptului penal este cunoscut faptul că obiectul infracțiunii este determinat de relațiile sociale existente, cu formele, condițiile materiale, legitățile de manifestare a lor. Anume aceasta permite de a asigura un anumit comportament al membrilor relațiilor sociale, precum și apărarea acestor relații.

Susținând pe deplin opinia autorului român M. Hotca, precum că obiectul infracțiunii prezintă importanță din mai multe puncte de vedere, în particular:

- constituie unul dintre elementele esențiale ale oricărei incriminări;
- constituie un criteriu de așezare și clasificare a infracțiunilor;
- este elementul care permite individualizarea victimei infracțiunii;
- reprezintă unul dintre criteriile de personalizare a sancțiunilor penale;
- este un element care ajută la activitatea de interpretare a normelor de incriminare [64, p. 212],

având la bază aceste premise anunțate, constatăm că teoria dreptului penal face distincție între mai multe categorii de obiecte ale infracțiunii (atât pe verticală, cât și pe orizontală [88, p. 73]), acestea fiind:

◇ obiect juridic:

- ▶ obiect juridic general;
- ▶ obiect juridic generic (de grup);
- ▶ obiect juridic special (nemijlocit);
 - obiect juridic special (nemijlocit) principal (de bază);
 - obiect juridic special (nemijlocit) adiacent (secundar, facultativ);

◇ obiect material [186, p. 84-86].

Cu adevărat, consemnează V. Cudreavțev, obiectul infracțiunii include în sine anumite limite complexe:

- a) relațiile sociale faptice;
- b) forma juridică a acestor relații;
- c) formele materiale, condițiile și legitățile de existență a acestor relații [152, p. 347].

◇ Obiectul juridic, constată autorul român C. Bulai, presupune obiectul propriu-zis al infracțiunii, adică valorile și relațiile sociale amenințate sau vătămate efectiv prin săvârșirea faptei și ocrotite prin incriminarea acesteia [24, p. 196]. După cum menționează, pe bună dreptate, autorul M. Mutu-Strulea - obiectul juridic îl constituie ansamblul de relații sociale și valori sociale ocrotite de legea penală [88, p. 73].

▶ Obiectul juridic general – este obiectul juridic, format dintr-un ansamblu de relații sociale, împotriva cărora sunt orientate toate împreună și fiecare infracțiune în parte, consemnează autorul Iu. Soloponov [173, p. 41]. Cu adevărat, acest obiect este unul comun pentru toate infracțiunile incriminate de legea penală.

Și acesta rezultă, mai cu seamă, din conținutul art. 2 alin. (1) C. pen. al RM, care determină că *legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și*

integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept [33].

Obiectul juridic general al infracțiunii îl constituie valoarea socială și relațiile sociale privitoare la aceasta, apărute de legea penală prin incriminarea faptelor care aduc atingere ori le pun în pericol [126, p. 74-75]. Anume obiectul juridic general oferă posibilitatea:

- de a determina conținutul social-politic al dreptului penal,
- de a stabili caracterul faptelor săvârșite și, în unele cazuri,
- de a deosebi infracțiunile de alte încălcări de lege [15, p. 73-81].

Pentru oricare infracțiune prevăzută de legea penală relațiile sociale și valorile care corespund acestor relații apărute de lege au un caracter comun. În consecință, obiectul juridic general al infracțiunilor economice și, în particular al infracțiunilor legate de insolabilitate, îl constituie acele relații sociale, proclamate și apărute de legea penală în vigoare și care asigură ordinea de drept în Republica Moldova.

Considerăm că obiectul juridic general al infracțiunii este important mai cu seamă din perspectiva unor posibilități de delimitare a infracțiunilor de alte încălcări de lege [41, p. 113]. În materie de infracționalitate, acest semn obiectiv și preexistent nu determină nici o semnificație delimitativă, deoarece el este în aceeași manieră și cu același conținut pentru absolut toate infracțiunile prevăzute de legea penală.

După cum menționează autorul M. Mutu-Strulea, obiectul juridic general este comun pentru toate componentele de infracțiune, constituind totalitatea relațiilor sociale și valorilor sociale ocrotite prin legea penală [88, p. 74].

În context se subliniază, pe bună dreptate de către V. Drăghici, în procesul de selectare a valorilor susceptibile să fie ocrotite cu ajutorul legii penale, legiuitorul are în vedere, pe de o parte, importanța acestor valori sociale care reflectă interesele fundamentale ale individului și ale colectivității, iar pe de altă parte - faptul că protecția acestor valori nu ar fi eficientă prin folosirea altor mijloace juridice sau nejuridice [58, p. 51].

Pe această ultimă cale, A. Borodac detaliază obiectul general al infracțiunilor economice (grupul omogen de infracțiuni care include în componența sa și infracțiunea de insolabilitate fictivă) prin intermediul *relațiilor sociale ale căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de ocrotirea ordinii de drept a Republicii Moldova privind activitatea agenților economici* [16, p. 303].

Nu suntem de acord cu acest ultim fapt, enunțându-se ideea anterior consemnată, precum că obiectul juridic general urmează a fi uniform și același pentru oricare infracțiune, iar

particularizarea ordinii de drept în materia activității agenților economici denaturează din semnificația și esența specifică obiectului juridic general al infracțiunii.

În mod nemijlocit, referitor la infracțiunea de insolvabilitate fictivă, considerăm că problema naturii juridice a infracțiunii, după cum precizează autorul A. Doroftei, este strâns legată de tipul de unitate infracțională compatibil cu conținutul acestei infracțiuni [57, p. 109].

În aceste limite de analiză, nu susținem opțiunea autorilor I. Cojevnicov și G. Spirin, care operează în contextul analizei infracțiunilor legate de insolvabilitate – cu categoria generală de obiect al infracțiunilor (fără o particularizare a categoriei invocate), fiind descris prin intermediul activității legale de producere, comerciale, financiare și a altei activități economice a întreprinderii, organizației, firmei, întreprinzătorului individual [169, p. 361].

În opinia noastră, se invocă obiectul juridic special (nemijlocit), deși autorii fac precizarea că anume aceste detalii au determinat plasarea infracțiunilor legate de insolvabilitate în conținutul Cap. 22 C. pen. al FR – *Infracțiuni în sfera activității economice* [169, p. 361]. Or, obiectul juridic generic este determinat, în mare parte, în calitate de criteriu al repartizării infracțiunilor în anumite grupuri omogene, în particular grupuri prevăzute de diferite capitole ale C. pen. O asemenea abordare rezultă și din analiza C. pen. al Ger. și C. pen. al Elv., care prevăd în calitate de obiect al infracțiunilor legate de faliment - drepturile patrimoniale ale creditorilor asupra satisfacerii creanțelor sale din contul masei debitoare [114, p. 37].

► Obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii indică la obiectul juridic comun al unui grup de infracțiuni, constituit, menționează C. Bulai, dintr-un fascicol de relații sociale (A.Mihlin le identifică prin interese sociale [185, p. 26]), formate în jurul și datorită uneia dintre valorile fundamentale ale societății (statul, persoana umană, proprietatea etc.) [24, p. 197].

Această categorie a obiectului juridic al infracțiunii este particulară unui anumit grup omogen de infracțiuni, adică, după cum subliniază S. Copețchi și I. Hadîrcă, obiectul juridic generic este constituit din cumulul de valori sociale de aceeași natură ocrotit de legea penală [41, p. 113] (deși, în opinia noastră, se cere precizarea și a relațiilor sociale constituite în baza acestor valori sociale).

După cum evidențiază autorul Iu. Solopanov, anume în baza obiectului juridic generic (de grup) are loc repartizarea infracțiunilor în PS a C. pen. În context, se enunță, că deoarece anumite obiecte ale protecției juridico-penale comportă o valoare socială diferită, legea penală diferențiază în baza semnelor obiectului juridic generic și pedeapsa penală pentru diferite categorii de atentate infracționale [173, p. 41].

Obiectul juridic generic, comparativ cu obiectul juridic general, are un caracter mai restrâns. Acesta este constituit dintr-un fascicul de relații sociale formate în jurul și datorită unor

valori fundamentale ale societății, cum sunt, persoana umană, statul, proprietatea, sistemul economic etc. Caracterul comun se evidențiază numai față de un grup de infracțiuni.

În acest sens, legiuitorul, în procesul sistematizării infracțiunilor în capitole, s-a condus anume de specificul obiectului juridic generic al atentatelor infracționale. De regulă, acesta rezultă nemijlocit din denumirea capitolului respectiv al C. pen. O legislație bine sistematizată de către legiuitor constituie un indicator care remarcă că forma de evaluarea a normelor juridico-penale este adecvată principiului sistematic al legislației în vigoare. Anume de la sistematizare pornește eficacitatea și legalitatea aplicării dispozițiilor normative.

Infracțiunile legate de insolvabilitate sunt stipulate în legislația penală în vigoare în Cap. X C. pen. al RM - *Infracțiuni economice*. Cu adevărat, problematica complexă a obiectului juridic al infracțiunilor economice constituie una dintre cele mai importante în știința dreptului penal. De soluționarea ei corectă depinde determinarea esenței social-politice și juridice a acestor infracțiuni, calificarea corectă și delimitarea de alte atentate infracționale. Astfel, autorul S. Poznășev atribuie la obiectul juridic al infracțiunilor economice sfera economico-financiară a statului [citată după 175, p. 6-14]. Continuând această idee, A. N. Trainin atribuie la asemenea infracțiuni faptele, care atentează la interesele statului - ca un subiect economic nemijlocit. Acesta consideră obiectul juridic generic al infracțiunilor economice funcționarea normală a economiei [citată după 175, p. 6-14].

Evident, scopul principal al reformelor economiei de piață este trecere la un alt model al economiei naționale, care să permită o creștere economică. Procesul de reformare a sistemului de reglementare a relațiilor economice comportă multiple dificultăți, reformele nefiind de multe ori consecutive, iar alteori sunt incoerente [174, p. 3]. Alegerea unui anumit model eficient are loc în limitele unei structuri economice istoric create și a resurselor de care dispune statul, fiind orientat de regulă spre piața internă sau cea externă [135, p. 3]. Or, economia, fiind o sferă de circuit a masei de bază a bunurilor naturale, din toate timpurile a fost atractivă pentru persoanele și organizațiile criminale. De altfel, îmbogățirea pe cale infracțională în sfera economică presupune metode specifice și subiecți speciali. Din aceste considerente, atentatele infracționale în această sferă s-au deosebit și se deosebesc prin caracterul complex al metodelor de obținere a bunurilor materiale și a altor particularități specifice [174, p. 3].

Reprezentarea obiectului juridic generic al infracțiunilor economice, susține I. Șișco, corespunde pe deplin determinării și a obiectului juridic generic, și a celui subgeneric – în particular *ordinea stabilită de desfășurare a activității de întreprinzător și a altui gen de activități economice*. Ordinea ierarhică a relațiilor sociale se conturează de normele de drept [208, p. 27].

Luând în vedere faptul că obiectul este un element necesar al componenței de infracțiune, iar obiectul infracțiunilor economice poate fi constituit doar din relații sociale, se pot deduce două concluzii, pe care le nuanțează literatura de specialitate:

- **prima concluzie** – normele infracțiunilor economice protejează acele relații sociale, conținutul cărora este format din drepturile și obligațiunile **deja** stabilite ori normele legislației regulatorii (de reglementare) [208, p. 27] (se evidențiază, în acest aspect definitoriu sistemul normativ referitor la insolvabilitate),

- **a doua concluzie** – cercetarea infracțiunilor economice, precum și a contravențiilor economice, este imposibilă fără examinarea normelor tuturor ramurilor care reglementează relațiile în această sferă: necunoașterea lor exclude posibilitatea de a determina chiar prezența sau absența obiectului unei fapte concrete, respectiv, a componenței de infracțiune [208, p. 27-28].

Unitatea conținutului și formei nu exclude posibilitatea și justificarea, dar uneori și necesitatea cercetării individuale a relațiilor economice și a „coloritului” juridic al ei. Or, dacă conținutul predetermină forma, atunci stabilirea specificului relațiilor economice permite de a înțelege și particularitățile legislației regulatorii, pe cale de consecutivitate - și a obiectului infracțiunilor economice. În acest ultim sens, infracțiunile legate de insolvabilitate impun analiza unor reglementări regulatorii foarte complexe și complicate.

V. Tații specifică în calitate de obiect juridic generic al infracțiunilor economice sistemul economic în ansamblu. În componența acestui sistem intră o totalitate de ramuri ale economiei naționale, sistemul de raporturi social-productive, structura organizațională a economiei naționale și sistemul de dirijare corespunzător. În acest sens, relațiile sociale - obiect al protecției juridico-penale - reflectă anumite raporturi între oameni (subiecte ale relațiilor), care apar în procesul activității lor materiale și spirituale și determină dezvoltarea societății. Această definiție este preluată și de către alți autori la nivel general [175, p. 6-14].

În dreptul penal român obiectul juridic generic al infracțiunilor la regimul stabilit pentru anumite activități economice îl formează acele relații sociale referitoare la buna desfășurare a activităților economice, a regimului legal stabilit pentru acestea [102, p. 222-223].

Autorii V. Cușnir și V. Berliba susțin în prealabil anume această idee, specificând, însă, că sistemul economic care cuprinde aceste activități economice constituie acel ansamblu de procese sociale care au loc în baza raporturilor patrimoniale și a formelor ei organizaționale existente în societate. Ca elemente de bază ale acestui sistem sunt evidențiate [47, p. 61-70]:

- relațiile social-economice, bazate pe toate formele de proprietate recunoscute în societate asupra resurselor și rezultatelor activității economice;

- formele juridico-organizatorice ale activității economice, raporturile concrete create între subiecții economici.

Ca urmare a celor expuse se concluzionează că infracțiunile economice pot fi considerate acele fapte, săvârșite în dauna relațiilor sociale referitoare la buna desfășurare a mecanismului economic luat în ansamblu.

În continuare se poate menționa că pe parcursul evoluției societății noastre și a nivelului de normativitate penală, sistemul infracțiunilor economice a fost interpretat în mod diferit. Astfel, în opinia noastră, susținând autorii autohtoni ocupați cu studiul infracțiunilor economice, acestea din urmă pot fi clasificate în următoarele grupuri: infracțiuni generale contra sistemului economic; infracțiuni din domeniul financiar-bancar; infracțiuni din domeniul antreprenoriatului; infracțiuni legate de insolabilitate; infracțiuni fiscale; infracțiuni din domeniul comerțului și deservirii populației [47, p. 61-70], alte infracțiuni economice.

Teoria dreptului penal rus, însă, spre deosebire de cea a statului nostru, face diferite sistematizări și în cadrul infracțiunilor economice. Toate infracțiunile economice sunt clasificate în următoarele grupuri: infracțiuni din sfera activității economice săvârșite de către persoane cu funcție de răspundere; infracțiuni săvârșite pe calea folosirii ilegale a drepturilor pentru realizarea activității economice; infracțiuni săvârșite cu aplicarea proprietății obținute, primite, păstrate în mod ilegal; infracțiuni săvârșite prin folosirea situației monopoliste pe piață ori a constrângerii; infracțiuni săvârșite prin utilizarea înșelăciunii ori a coruperii; infracțiuni săvârșite prin abuzul la emiterea hârtiilor de valoare ori pe calea fabricării sau desfacerii banilor, hârtiilor de valoare, cardurilor ori a altor documente de plată false; infracțiuni săvârșite cu folosirea drepturilor participantului la activitatea economică externă; infracțiuni săvârșite pe calea desfacerii ilegale a mijloacelor valutare; infracțiuni săvârșite pe calea eschivării de la obligațiunile cu caracter patrimonial.

În acest ultim sens, infracțiunile legate de insolabilitate sunt atribuite de autorii I. Cozacenko, Z. Neznamova etc., la categoria infracțiunilor săvârșite pe calea eschivării de la obligațiile cu caracter patrimonial. Acest grup cuprinde următoarele fapte infracționale: eschivarea de la achitarea plăților vamale (art. 194 C. pen. al FR), acțiuni ilegale în caz de faliment (art. 195 C. pen. al FR), falimentul intenționat (art. 196 C. pen. al FR), falimentul fictiv (art. 197 C. pen. al FR), evaziunea fiscală a persoanei fizice (art. 198 C. pen. al FR), evaziunea fiscală a organizației (art. 199 C. pen. al FR), neîndeplinirea obligațiilor agentului fiscal (art. 199¹ C. pen. al FR), tănuirea mijloacelor financiare sau bunurilor organizației ori întreprinzătorului individual, pe baza cărora are loc încasarea impozitelor și (sau) a taxelor (art. 199² C. pen. al FR) [197].

În ipoteza celor consemnate, stabilim că dacă obiectul juridic generic al infracțiunii se nominalizează prin același conținut, indiferent de infracțiunea analizată, atunci obiectul juridic generic comportă particularități specifice de la un grup omogen de infracțiuni la altul.

În acest context, după cum subliniază A. Doroftei, obiectul juridic generic al infracțiunii de bancrută frauduloasă (insolvabilitate fictivă în cazul legislației penale a Republicii Moldova, deși este doar un element component al bancrutei frauduloase prevăzute de legislația penală a României) îl constituie *relațiile sociale privind organizarea, funcționarea, dizolvarea și lichidarea societăților comerciale, indiferent de forma lor juridică de organizare, de domeniul în care își desfășoară activitatea sau de forma de proprietate pe care se întemeiază* [57, p. 109]. Aceste societăți se bucură de un statut de autonomie atât față de membrii lor, cât și față de stat și au un patrimoniu al lor [102, p. 240].

M. Molnar consideră că obiectul juridic generic al infracțiunii de bancrută simplă îl constituie *relațiile sociale referitoare la normala desfășurare a activității în domeniul economic* [87].

În opinia autorilor C. Voicu, A. Boroi, F. Sandu și I. Molnar, infracțiunea de bancrută frauduloasă are ca obiect juridic generic - *relațiile sociale a căror normală existență și dezvoltare este condiționată de respectarea dispozițiilor legale privind desfășurarea activităților comerciale* [127, p. 106]. Or, după cum enunță O. Predescu, un rol important în buna funcționare a statului și a economiei de piață îl joacă constituirea legală și funcționarea corespunzătoare a societăților comerciale [102, p. 240].

Gh. Gheorghiu consideră infracțiunile legate de bancrută ca având ca obiect juridic de grup relațiile sociale privind funcționarea normală a societăților comerciale, fiecare având și un obiect juridic special [60, p. 214].

Obiectul juridic generic (de grup) al infracțiunii de bancrută frauduloasă, consideră V. Pașca, îl constituie *relațiile sociale privind funcționarea normală și în conformitate cu scopul social economic al societăților comerciale, motiv pentru care infracțiunea a fost incriminată prin legea privind organizarea și funcționarea societăților comerciale* [94, p. 162].

În opinia autorului M. Mutu-Strulea, obiectul juridic generic al infracțiunilor economice (în particular se operează cu infracțiunea de spălare a banilor) îl constituie *economia ca fiind ansamblul activităților umane exercitate în sfera de producere, al celor privind repartitia și consumul de bunuri, al celor în sfera serviciilor, care sunt corelate de scopul comun al dezvoltării generale a țării și al asigurării prosperității cetățenilor* [88, p. 75]. Nu susținem pe deplin acest ultim punct de vedere, deși autorul citat ulterior îl concretizează, fapt care dictează realitatea susținerii depline anume a acestei ultime viziuni: precum că obiectul juridic generic al

infrafracțiunilor economice este constituit din *relațiile sociale care asigură desfășurarea normală a activității economice* [88, p. 77].

Autorul V. Stati detaliază conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor economice prin intermediul ansamblului de relații sociale cu privire la economia națională (relațiile social-economice), bazate pe următoarele principii de desfășurare a activității economice:

- libertatea activității economice;
- exercitarea activității economice în temeiuri legale;
- concurența loială (născută din libertatea comerțului [94, p. 3]) a subiecților activității economice;
- buna credință a subiecților activității economice;
- interzicerea formelor vădit infracționale ale conduite subiecților activității economice [115, p. 13].

Susținem pe deplin această opțiune științifică anunțată, doar cu remarcă neevidențierii unor principii, care depășesc cadrul relațiilor sociale ce formează obiectul juridic generic al infracțiunilor economice. Mai cu seamă că limitele acestor principii poate fi mult mai numeroase, iar interpretarea normei prin intermediul blanchetei poate determina o evaluare instabilă a textului legii penale.

În concluzie, obiectul juridic generic al infracțiunilor economice este constituit din *ansamblul de relații sociale a căror existență și desfășurare normală este condiționată de apărarea sistemului economic în ansamblu (relațiile social-economice)*. Relațiile economice sunt foarte complexe. Doar funcționarea pieței presupune o anumită infrastructură, care prezumă un ansamblu de ramuri, precum și forme variate cu caracter organizațional-juridic. Prin cele din urmă se pulsează circuitul bunurilor, serviciilor, mijloacelor financiare. Multitudinea de ramuri și forme organizațional juridice care formează economia condiționează reglementarea relațiilor economice prin intermediul acestor diferite ramuri: civil, contravențional, bancar, financiar etc. Nu sunt alte relații sociale care să fie reglementate prin intermediul unui asemenea ansamblu de ramuri de drept. Reglementarea juridică a relațiilor economice, în afară de faptul că are loc prin intermediul normelor prevăzute de diferite acte normative, de diferit nivel, este caracterizată și de o multiplicitate a nivelurilor [208, p. 32]. Complexitatea relațiilor economice, conchide I. Șișco, condiționează și o dificultate mare a actelor normative care le reglementează [208, p. 34].

► Obiectul juridic special (nemijlocit, individual) presupune obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni, constituit din *relațiile sociale formate în jurul și datorită unei valori specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare,*

desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva infracțiunii a acelei valori [24, p. 197] (relații sociale specifice care se subsumează valorilor sau relațiilor sociale fundamentale [88, p. 78]).

Cu alte cuvinte, obiectul juridic special îl formează relațiile sociale la care atentează infracțiunea individuală [185, p. 26].

În acest ultim sens, nu achiesăm la opinia autorului Iu. Solopanov, care consideră că obiectul juridic special constituie un element al unei componente concrete de infracțiune [173, p. 41].

În opinia noastră, componența de infracțiune are un caracter abstract întotdeauna, și aceasta (componența de infracțiune) nu poate fi catalogată cu nuanțe abstracte și, concomitent, cu nuanțe de altă natură (reală). De asemenea, este incompatibil caracterul concret cu componența de infracțiune. Or, infracțiunea este ceva concret, iar componența de infracțiune este o categorie abstractă.

În opinia autorului Gh. Alecu, obiectul juridic special este *valoarea socială concretă căreia i se aduce atingere prin infracțiune*, având importanță această categorie a obiectului juridic la determinarea individualității unei infracțiuni în cadrul grupului [3, p. 40].

Nu suntem de acord că între obiectul juridic generic și obiectul juridic special al infracțiunii există întotdeauna un raport de subordonare, în sensul că obiectul juridic special reprezintă o parte din obiectul juridic generic, după cum este abordat de către C. Bulai [24, p. 197], S. Copețchi și I. Hadîrca [41, p. 113].

Aserțiunea noastră o fundamentăm pe ideea că, uneori, legislația penală a Republicii Moldova indică la infracțiuni descrise normativ prin intermediul a două categorii de obiect juridic de bază, unul dintre care nu formează un raport de subordonare logică cu obiectul juridic generic. În același context, obiectul juridic special adiacent nu conturează acest raport de subordonare invocat.

În concluzie, în opinia noastră, de principiu *obiectul juridic special de bază formează un raport de subordonare logică cu obiectul juridic generic*. Totuși, ca regulă generală, distincția între obiectul juridic generic (de grup) și obiectul juridic special (nemijlocit) se fundamentează pe ierarhia și legăturile care se stabilesc în cadrul sistemului de valori [24, p. 198]. În context, susținem pe deplin opinia autorilor S. Copețchi și I. Hadîrca, care consemnează că dacă obiectul juridic special de bază al infracțiunii este situat în planul obiectului juridic generic al infracțiunii, atunci obiectul special secundar se situează, de regulă, în planul altor obiecte juridice generice ale infracțiunii [41, p. 114].

De aici și achiesarea la opinia autorului Gh. Alecu, care indică la prezența unui *obiect juridic complex*, evidențiind că uneori obiectul juridic al infracțiunii este complex atunci când prin fapta socialmente periculoasă sunt lezate deodată două sau mai multe relații sociale, cea mai importantă dintre acestea dând natura acelei infracțiuni [3, p. 40]. Or, caracterul complex al unei infracțiuni este dictat inclusiv de caracterul complex al obiectului juridic de atentare. Însă, se impune, în viziunea noastră, consemnarea ideii precum că caracterul complex al infracțiunii poate descrie uneori specificul naturii unei anumite infracțiuni, dar nu întotdeauna acest specific poate fi constatat pe calea determinării obiectului juridic special principal.

În opinia autorilor A. Doroftei, M. Zarafiu și M. Molnar, obiectul juridic specific (special) al infracțiunii de bancrută este unul complex [87], infracțiunea fiind descrisă atât prin intermediul unui obiect juridic principal, cât și obiect juridic special secundar [129, p. 74; 57, p. 109].

Aceeași poziție este susținută de către V. Pașca. Se menționează în acest ultim sens că infracțiunea de bancrută frauduloasă presupune, sub aspectul laturii obiective, conjugarea a cel puțin două activități distincte: o faptă omisivă, starea de încetare a plăților, care trebuie să fie precedată, însoțită sau urmată de acțiuni sau inacțiuni indicate de lege și care pot constitui infracțiuni de sine stătătoare, dar care, grefate pe starea de incapacitate de plată, conferă acesteia caracter infracțional, contopindu-se într-o infracțiune distinctă, având un obiect juridic complex [95, p. 153, 162]. Cu alte cuvinte, obiectul juridic specific (individual) al infracțiunii de bancrută frauduloasă este complex, caracteristic de altfel infracțiunilor complexe [95, p. 162].

C. Voicu, A. Boroii, F. Sandu și I. Molnar nu consideră obiectul juridic special al infracțiunii de bancrută frauduloasă ca fiind unul complex, acesta urmând a fi determinat de relațiile sociale privind normala desfășurare a activităților unei societăți comerciale, încrederea mediilor comerciale și a publicului, precum și procedura falimentului a căror normală existență și dezvoltare este condiționată de corectitudinea anumitor categorii de persoane referitoare la îndeplinirea obligațiilor societății [127, p. 106].

V. Berliba și R. Cojocaru opiniază asupra faptului că infracțiunile de insolvabilitate sunt descrise în aspect dualist, prin intermediul unui obiect juridic special de bază și a unui obiect juridic special secundar [10, p. 551].

În opinia noastră, specificul incriminării infracțiunii de insolvabilitate fictivă, potrivit art. 253 C. pen. al RM, prezumă existența unui obiect juridic complex al infracțiunii, acesta fiind derivat din contextul relațiilor sociale protejate primar prin norma de incriminare, precum și din relațiile sociale care vizează interesele creditorilor.

- Obiectul juridic special principal (de bază) conturează o corelație cu obiectul juridic special adiacent în cadrul unor categorii de infracțiuni complexe (în sensul că se cauzează daune

la mai multe valori sociale și relații sociale particularizate în acest context, se produc mai multe urmări ori consecințe prejudiciabile).

Nu susținem opinia autorului C. Bulai, care remarcă că prin obiect juridic special principal al infracțiunii se înțelege valoarea socială împreună cu relațiile sociale împotriva cărora se îndreaptă și care sunt apărute prin incriminarea acțiunii principale în cadrul unei infracțiuni complexe [24, p. 199]. Or, și printr-o singură acțiune, care identifică conținutul unitar al elementului material al infracțiunii, se pot cauza daune mai multor valori și relații sociale, antrenându-se, pe această cale, preexistența mai multor obiecte juridice speciale (cu specific principal – fără atentarea la care nu poate fi constatată existența infracțiunii și cu specific adiacent – fără atentarea la care, în unele cazuri particulare, nu poate fi determinată existența infracțiunii corespunzătoare).

În acest context, devine evident faptul că celeritatea relațiilor comerciale internaționale s-au reflectat pe de o parte în convențiile internaționale asupra falimentului, iar pe de altă parte în legile interne privind raporturile de drept internațional privat [60, p. 230]. Importanța unor reglementări juridice internaționale a constat în armonizarea legislației care este deosebită, având în vedere că în condițiile actuale tot mai mulți comercianți au bunuri pe teritoriul mai multor state, reglementările asigurând o satisfacere cât mai deplină a creditorilor lor [60, p. 242].

În acest sens, în anul 1994, Organizația Națiunilor Unite a inițiat un mod de abordare complet diferit pentru a se ajunge la cooperarea internațională în domeniul insolvenței [60, p. 248].

Comisia Națiunilor Unite privind dreptul comercial internațional (UNCITRAL) a elaborat un model de lege privind insolvența transfrontalieră (n. a. – de asemenea, în anul 1989, Asociația internațională a Baroului a propus comunității mondiale o *Lege model privind cooperarea în materia insolvenței transfrontaliere*, acest document evidențiind teoria unității și universalității falimentului și propunând administrarea procedurii judiciare și a averii debitorului sub o singură jurisdicție, indiferent de statul unde se găsesc bunurile), model care poate fi utilizat de orice stat pentru o lege internă, permițând recunoașterea lichidărilor inițiale în alte state [60, p. 248]. De asemenea, în anul 2000 (29 mai) a fost aprobat Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului ***privind procedurile de insolvență*** [60, p. 248].

Necesitatea, pentru comunitatea comercială internațională, de a exista un cadru formal pentru rezolvarea uniformă a cazurilor de insolvență transfrontalieră a condus la elaborarea documentului „*Lege model privind insolvența internațională*” redactat de Comisia Națiunilor Unite pentru Dreptul Comerțului Internațional (UNCITRAL) și adoptat ca document oficial

ONU în sesiunea Adunării Generale din mai 1997 [76]. Două sunt principalele avantaje ale acestui document:

- poate fi adoptat de orice stat nu numai de membrele Uniunii Europene sau ale Consiliului Europei;
- poate fi adopta de orice stat, fără a aștepta o măsură similară în alte state [122, p. 529; 123, p. 332].

A fost, de asemenea, de către unele state membre ale Consiliului Europei încheiat în 1990, la Istanbul, *Convenția Europeană privind anumite aspecte internaționale ale falimentului*. Convenția cuprinde, după cum se arată în Raportul său explicativ, reguli în materie de faliment, prezentând unele aspecte internaționale în considerarea situației bunurilor debitorului sau dispersării creanțelor acestora în diferite state. Principiul de bază al Convenției este acela potrivit căruia competența de a deschide procedura falimentului aparține instanței de la principalul sediu comercial (centru de interes) al debitorului, care este prezumat a fi, până la proba contrară, sediul social al debitorului (art. 4) [40].

Spre deosebire de convențiile internaționale care, odată adoptate și/sau ratificate, dobândesc forță obligatorie și devin o componentă a sistemului legislativ național, legea model constituie un text legislativ care este recomandat statelor pentru a adopta în sistemul național o lege proprie. Legea model este astfel concepută încât să pună la îndemâna statelor care o adoptă un instrument modern de abordare a situațiilor de insolvență transfrontalieră. Aceste situații includ, de regulă, cazuri în care bunurile din averea debitorului sunt amplasate pe teritoriul mai multor state sau cazuri în care unii dintre debitori sau creditori nu aparțin statului în care se desfășoară procedura [76].

Prin analiza tuturor celor consemnate anterior, se prefigurează un sistem de relații sociale. În acest sens, autorul V. Pașca remarcă în calitate de obiect juridic specific principal al infracțiunilor legate de bancrută - *relațiile sociale privind dreptul de gaj al creditorilor societății asupra patrimoniului acesteia și executarea cu bună credință a obligațiilor comerciale* [95, p. 162; 94, p. 65] (relațiile sociale privind dreptul de gaj al creditorilor societății asupra patrimoniului acesteia și executarea cu bună credință a obligațiilor comerciale [95, p. 163]), iar obiectul juridic specific adiacent sau secundar este identic cu obiectul juridic specific al infracțiunilor absorbite, respectiv al infracțiunilor de fals, sustragere sau distrugere de înscrisuri sau gestiune frauduloasă. Se vizează încrederea pe care publicul o poate avea în evidențele societății și actele care emană de la aceasta [94, p. 65-66].

Autorii S. Brînză și V. Stati nu fac diferența principială între obiectul juridic special principal și obiectul juridic special adiacent în cazul infracțiunilor legate de insolabilitate, deși

constată diferite limite ale relațiilor sociale care conturează acest semn obiectiv preexistent al infracțiunii. În context, referitor la insolvabilitatea intenționată, se menționează în calitate de obiect juridic special – *relațiile sociale cu privire la corectitudinea onorării de către debitor a obligațiilor în fața creditorilor* [21, p. 299]. Or, subliniază V. Stati, tocmai de această corectitudine depinde cât de eficientă va fi procedura de restructurare sau procedura falimentului, precum și distribuirea masei debitoare [115, p. 472]. În calitate de obiect juridic special al infracțiunii de insolvabilitate fictivă se anunță *relațiile sociale cu privire la temeinicia intentării unui proces de insolvabilitate* [115, p. 484; 21, p. 299].

V. Berliba și R. Cojocaru susțin că obiectul juridic special de bază este constituit din relațiile sociale care apără activitatea legală de întreprinzător, bancară etc. și determină asigurarea intereselor legitime ale creditorilor [10, p. 551].

Referitor la infracțiunea de bancrută frauduloasă, consemnează A. Doroftei, acesta se identifică prin intermediul unui obiect juridic special principal, constituit din *relațiile sociale privind dreptul de gaj al creditorilor societății asupra patrimoniului acesteia și executarea cu bună-credință a obligațiilor comerciale*, cât și a unui obiect juridic special secundar, ocrotit de lege, după cum menționează autorul citat anterior, identic cu obiectul specific al infracțiunilor absorbite, respectiv al infracțiunilor de fals, sustragere sau distrugere de înscrisuri, vizându-se astfel încrederea pe care publicul o poate avea în actele care emană de la societățile comerciale [57, p. 109]. Cu alte cuvinte, invocă autorul român citat, prin reglementarea infracțiunii de bancrută frauduloasă, legiuitorul urmărește protejarea în egală măsură a intereselor asociaților, acționarilor, deținătorilor de obligațiuni, a terților, creditorii ai societăților comerciale și a statului prin sancționarea faptelor de ascundere a unei părți din activul societății, înfățișarea de datorii inexistente sau prezentarea în registrele societății, de sume nedatorate, cât și a intereselor creditorilor prin sancționarea faptelor de înstrăinare în fraudă acestora, în caz de insolvență a unei societăți a unei părți însemnate din activ [57, p. 109].

În același context, M. Zarafiu precizează că prin incriminarea acestor fapte sunt ocrotite în primul rând *relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității societăților comerciale*, iar în al doilea rând – *relațiile sociale referitoare la încrederea publicului în aceste societăți comerciale* [129, p. 74].

Deoarece aceste fapte se săvârșesc în legătură cu starea de încetare a plăților, menționează M. Zarafiu, sunt ocrotite prin această incriminare și interesele legitime ale persoanelor prejudiciate prin omisiunea de onorare a plăților ajunse la scadență [129, p. 74].

În opinia autorilor L. Gauhman și S. Maximov, obiectul juridic al infracțiunii de insolvență fictivă este format din *totalitatea relațiilor sociale care asigură interesele economice în sfera antreprenoriatului* [184, p. 139].

M. Molnar conceptualizează obiectul juridic specific prin *relațiile sociale referitoare la buna funcționare a activității economice desfășurate de către persoanele care se află în stare de insolvență* [87]. Într-o altă opinie, obiectul juridic al infracțiunii de insolvență fictivă este constituit din *relațiile sociale care asigură interesele creditorilor* [183, p. 113].

În aserțiunea noastră, luând în vedere faptul că relațiile sociale care formează categoria obiectului juridic special al infracțiunilor de insolvență (în particular – insolvența fictivă) urmează a identifica un raport de subordonare logică cu cumulul de relații sociale care se înscriu în elementul de obiect juridic generic al infracțiunilor respective, acesta (obiectul juridic special de bază) trebuie să respecte legătura sistematică cu sistemul de relații sociale care vizează sistemul economic în ansamblu.

Astfel, obiectul juridic special de bază al infracțiunii de insolvență fictivă este constituit din *relațiile sociale a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de respectarea dreptului de gaj a creditorilor și asigurarea unui context legal procedurilor de realizare a procesului concursual* (relațiile sociale privitoare la corectitudinea onorării obligațiilor față de creditorii [21, p. 199]; relațiile sociale a căror existență și normală desfășurare este condiționată de realizarea activității legale de întreprinzător, asigurându-se interesele prevăzute de lege ale creditorilor în situația de insolvență).

Deci, în literatura de specialitate se apreciază, pe drept cuvânt, precum că buna credință a persoanelor care desfășoară activitatea de întreprinzător se exprimă în conformarea acestor persoane cu cerințele etico-morale, în îndeplinirea corectă a obligațiilor reciproce, precum și a obligațiilor față de bugetul de stat. În acest context, *onestitatea, vrednicia de încredere și respectarea promisiunii* sunt niște deziderate fără de care nu poate fi concepută o economie de piață civilizată [164, p. 32]. Despre buna-credință a persoanelor care desfășoară activitate de întreprinzător se vorbește ca despre un principiu al raporturilor contractuale, care presupune obligativitatea onorării lor de către toți participanții, cât și despre un principiu al responsabilității economice, conform căruia orice pagubă, cauzată în rezultatul activității economice, trebuie reparată de către persoana vinovată.

Anume din considerentul determinării și instaurării unui climat de bună credință în activitatea de întreprinzător, legiuitorul nostru a instituit răspunderea penală pentru insolvența fictivă.

În baza celor consemnate, pericolul social al infracțiunii de insolvabilitate fictivă rezultă anume din modul și modalitatea de manifestare a încălcării intereselor creditorului, iar în cazuri particulare - și a intereselor statului [34, p. 546-550].

Pe cale de consecință, stabilim că pericolul social al infracțiunii de insolvabilitate fictivă decurge din *daunele pricinuite activității legale de antreprenoriat privită prin prisma aspectului financiar*. Altfel spus, pericolul social rezidă în încălcarea drepturilor și intereselor legale ale creditorilor și a altor persoane cointeresate, în destabilizarea subiectelor implicate în activitatea legală de antreprenoriat, precum și în încălcarea drepturilor lucrătorilor societăților comerciale, în particular, pe calea micșorării neîntemeiate a locurilor vacante de muncă [147, p. 440].

Dar, este important a constata că, în prezent, operațiunile comerciale depășesc în mod necesar frontierele naturale, iar insolvența comercială generează efecte la nivel internațional, care necesită rezolvări legale adecvate [123, p. 323; 122, p. 515]. Pe această cale anume, este importantă evitarea conflictului de competențe (de jurisdicție [122, p. 518]) și a conflictului de legi [123, p. 323]. Anume necesitatea, pentru comunitatea comercială internațională, de a exista un cadru formal pentru rezolvarea uniformă a cazurilor de insolvență transfrontalieră a condus la elaborarea documentului „Lege model privind insolvența internațională” redactat de UNCITRAL și adoptat ca document oficial ONU în sesiunea Adunării Generale din mai 1997 [122, p. 529; 123, p. 332].

▪ Obiectul juridic special adiacent (secundar), în viziunea autorului C. Bulai, este tratat ca fiind valoarea socială și relațiile sociale corespunzătoare acesteia, împotriva cărora se îndreaptă și care sunt apărate prin incriminarea acțiunii secundare sau adiacente în cadrul unei infracțiuni complexe [24, p. 199].

Am enunțat anterior, lipsa unui acord de opinie cu cele consemnate de C. Bulai, mai cu seamă că însuși autorul determină că în cazul infracțiunilor complexe, pentru determinarea obiectului juridic generic și, deci, pentru așezarea infracțiunii într-un grup sau altul de infracțiuni, hotărâtor este obiectul juridic special principal al acestora [24, p. 199]. De altfel, după cum am anunțat anterior, limitele obiectului juridic special adiacent poate depăși limitele obiectului juridic generic (de grup), lipsind de relevanță certitudinea unei relații de subordonare logică între obiectul juridic generic și obiectul juridic special adiacent al infracțiunii.

V. Berliba și R. Cojocaru susțin că obiectul juridic special facultativ al infracțiunilor de insolvabilitate (în particular – insolvabilitatea fictivă) este format din relațiile sociale care asigură interesele patrimoniale ale creditorilor [10, p. 551].

M. Molnar conchide asupra faptului că obiectul juridic specific vizează în al doilea rând (adică în calitate de obiect juridic specific adiacent) relațiile sociale care se formează în legătură cu protejarea drepturilor creditorilor debitorului aflat în stare de insolvență [87].

După cum menționează V. Pașca, obiectul juridic specific adiacent sau secundar este identic cu obiectul juridic specific al infracțiunilor absorbite, respectiv al infracțiunilor de fals, sustragere sau distrugere de înscrisuri sau gestiune frauduloasă. Se vizează încrederea pe care publicul o poate avea în evidențele societății și actele care emană de la aceasta [95, p. 163].

În context, luând în vedere faptul că infracțiunea de insolvabilitate fictivă poate fi evaluată ca infracțiune având la bază semnificația daunei cauzate creditorilor, precum și diversitatea de modalități faptice incidente (inclusiv falsul și uzul de fals), atestăm determinarea obiectului juridic specific diferit de la o categorie la alta. Adică pot fi incidente, în această ipoteză, relațiile sociale privitoare la interesele patrimoniale ale creditorilor, precum și relațiile sociale care rezultă din conținutul infracțiunilor consumate (uzul de fals).

◇ Obiectul material, în opinia autorului C. Bulai, prezumă entitatea materială asupra căreia se îndreaptă materialitatea actului de conduită, energia fizică a acestuia, amenințându-l cu un pericol de vătămare materială sau provocându-i efectiv o asemenea vătămare [24, p. 196].

Prin obiect material al unei infracțiuni, subliniază N. Popa, se înțelege lucrul material (obiect, bani, act scris etc.) sau persoana fizică asupra căreia se îndreaptă, se realizează ori să răsfrânge materialitatea infracțiunii [100, p. 34]. Conceptul de obiect material este determinat în prezent exclusiv în baza legii penale și mai precis, în conformitate cu descrierea din norma juridică de incriminare; există norme juridice în care acest concept apare în mod explicit, după cum există și norme juridice în care obiectul material rezultă implicit din modul de descriere a conduitei infracționale [100, p. 48]. Cu toate că, în sensul art. 253 C. pen. al RM, acest obiect material devine foarte vag, nefiind invocată nici conduita infracțională, nici semnele unui careva obiect material.

Importanța acestui semn preexistent al infracțiunii (care comportă nu un caracter obligatoriu, ci unul facultativ (fiind obligatoriu pentru constatare doar în cazul unor anumitor infracțiuni)), rezultă inclusiv din premisele după care obiectul material:

- *constituie un indicator al cunoașterii valorilor și relațiilor sociale care formează categoria obiectului juridic al infracțiunii* [24, p. 197];
- *constituie un semn hotărâtor pentru existența unor categorii de infracțiuni;*
- *reprezintă unul dintre elementele care identifică, în anumite cazuri, o calificare corectă a infracțiunii* [31, p. 119];

• *poate determina gravitatea rezultatului și a prejudiciului cauzat prin infracțiune* (de aici și susținerea opiniei lansate de S. Copețchi și I. Hadîrca, precum că legislația penală, uneori, identifică o calificare diferită bazată pe parametri cantitativi diferiți (de exemplu, proporțiile mari ori deosebit de mari; în sensul indicării la anumite categorii de proporții, acești parametri cantitativi sunt trăsături ale obiectului material al infracțiunii, dar nu ale urmărilor prejudiciabile ale infracțiunilor [41, p. 118-119])).

În aserțiunea autorului G. Șerșenevici, în calitate de obiect material al infracțiunii intervine cauzarea daunelor creditorilor. În context, se menționează că oricare acțiune a debitorului insolubil, deși chiar dacă elucidează un caracter infracțional, nu va fi considerată faliment, dacă nu este orientată spre cauzarea de daune și nu are ca efect cauzarea de daune creditorilor. În cazul falimentului simplu, debitorul insolubil nu a avut în vedere cauzarea daunei, dar aceasta a constituit rezultatul acțiunilor sale imprudente. În situația falimentului fraudulos (inclusiv pseudobancruta), debitorul a conștientizat și a avut în vedere consecințele, care urmau a fi efectele acțiunilor infracționale comise [207, p. 464].

Uneori se cere ca obiectul material, în afară de faptul preexistenței lui infracțiunii, să îndeplinească anumite condiții, în special:

- *să constea într-un bun mobil,*
- *să fie de o anumită natură,*
- *să se afle într-un anumit loc etc.* [24, p. 200].

În context, obiectul material presupune bunul material, lucrul sau valoarea împotriva căruia se îndreaptă acțiunea-inacțiunea incriminată și asupra căruia se răsfrâng urmările provocate, aducându-se astfel atingere relațiilor sociale ocrotite de norma de drept penal [3, p. 40].

După cum indică, pe bună dreptate autorul Iu. Solopanov, obiectul material al infracțiunii nu constituie semn preexistent al tuturor componentelor de infracțiune [173, p. 42]. Deci, obiectul material al infracțiunii preexistă numai acele infracțiuni, menționează Gh. Alecu, la care valoarea socială ocrotită constă sau se exprimă într-o entitate materială [3, p. 40].

De aici și necesitatea delimitării obiectului material al infracțiunii de mijloacele (instrumente și mijloace [185, p. 27]) de comitere a infracțiunii, care constituie semn constitutiv obiectiv al componentei de infracțiune și prezumă bunul, lucrul, cu ajutorul căruia se comite infracțiunea [173, p. 43]. N. Popa subliniază că obiectul material al infracțiunii nu se confundă, de regulă, cu instrumentele (mijloacele) materiale care au servit la săvârșirea unei infracțiuni [100, p. 34].

În context, operând cu categoria obiectului material al infracțiunii de bancrută frauduloasă, A. Doroftei susține că obiectul material se concretizează în entități materiale, înscrisuri sau

bunuri asupra cărora se exercită acțiunile sau inacțiunile care, după cum se subliniază, grefate pe starea de încetare a plăților, dobândesc caracter infracțional, generând transformări în materialitatea sau situația juridică a acestora [57, p. 109].

În fapt, autorii A. Doroftei, M. Zarafiu și V. Danileț fac o corelație între modalitățile de comitere a infracțiunii de bancrută frauduloasă și obiectul material al acesteia [48], indicându-se la faptul că în dependență de cele dintâi, obiectul material poate fi constituit din registrele debitorului, situația financiară sau evidențele societății debitorului (în cazul unor modalități – acțiuni de falsificare, sustragere sau distrugere a actelor societății), cât și activul societății – patrimoniul societății, în materialitatea sa [129, p. 74] (în situația altei modalități de manifestare a infracțiunii – înstrăinarea în fraudă creditorilor) [57, p. 109].

În ipoteza infracțiunii de bancrută frauduloasă acțiunile sau inacțiunile care se grefează pe starea de încetare de plată și-i conferă caracter infracțional, se exercită, foarte concis declară literatura de specialitate română, asupra unor entități materiale, înscrisuri sau bunuri, determinând o transformare în materialitatea acestora sau în situația lor juridică [95, p. 163; 94, p. 66]. În raport de modalitățile de comitere a infracțiunii de bancrută frauduloasă, obiect material al acestei infracțiuni, menționează V. Pașca, îl pot constitui evidențele societății, în cazul acțiunilor de falsificare, sustragere sau distrugere a acestora sau bunuri aparținând societății în cazul acțiunilor de ascundere sau de înstrăinare a unor elemente ale patrimoniului [95, p. 163; 94, p. 66].

Corelat cu analiza modalităților normative incidente infracțiunii, C. Voicu, A. Boroș, F. Sandu și I. Molnar determină în calitate de obiect material al infracțiunii de bancrută frauduloasă, după caz, evidențele societății, registrele societății, un act ori bilanțul contabil, ori o parte însemnată din active [127, p. 106]. De aici și problema separată și cu opțiuni științifice controversate expusă în literatura de specialitate, care vizează atribuirea patrimoniului la categoria de obiect material al infracțiunii de bancrută frauduloasă.

În opinia autorului C. Olcescu (citată după A. Doroftei [57, p. 109]) patrimoniul poate constitui obiect material al infracțiunii de bancrută frauduloasă în cazul unor modalități normative (ascunderea unei părți din activul societății, înfățișarea de datorii neexistente sau prezentarea în registrele societății ori în alt act a unor sume nedatorate), pe când V. Pașca (citată după [57, p. 109-110]) consideră această primă aserțiune eronată, invocând faptul că patrimoniul sau activul patrimonial nu au corporalitatea sau materialitate [95, p. 163], patrimoniul fiind privit fie ca totalitatea drepturilor și obligațiilor cu conținut economic, evaluabil în bani, care aparține unei persoane, fie ca expresia contabilă a tuturor puterilor economice atribuite unui subiect de drept [57, p. 110].

În mod eronat, menționează autorul V. Pașca, se susține că obiect material al infracțiunii de bancrută îl constituie patrimoniul sau numai activul patrimonial, deoarece patrimoniul sau activul patrimonial nu au corporalitate, nu au materialitate [94, p. 66]. Cu adevărat, patrimoniul, se subliniază, este valoarea economică a totalității puterilor, facultăților și aptitudinilor cuprinse în câmpul de autonomie a dreptului subiectiv al unei persoane și nu se confundă cu obiectele materiale asupra cărora poartă drepturile subiective ale unei persoane. Doar bunurile corporale pot constitui obiect material al infracțiunii [95, p. 163; 94, p. 66-67].

A. Doroftei susține că, analizând infracțiunea de bancrută frauduloasă prin prisma motivației legiuitorului de a proteja interesele unor persoane care pot fi satisfăcute numai în condițiile în care nu se aduce niciun prejudiciu patrimoniului societății în sensul diminuării lor reale sau aparente, atunci patrimoniul perceput ca totalitate bunurilor care aparține unei persoane poate constitui obiectul material al infracțiunii de bancrută frauduloasă [57, p. 110].

În aserțiunea autorilor V. Berliba și R. Cojocaru, în calitate de obiect material al infracțiunilor legate de insolvabilitate apar bunurile materiale, obligațiunile patrimoniale, documentele care conțin date (informații) vizând bunurile debitorului, locurile aflării acestora sau altă informație despre aceste bunuri; documentele contabile; actele care reflectă activitatea economică a antreprenorului individual sau a organizației [10, p. 551].

V. Stati conchide foarte complex și minuțios asupra existenței acestui semn obiectiv preexistent al infracțiunii – *bunurile (corporale sau incorporale) care fac parte din activul debitorului; bunurile (corporale sau incorporale) care fac parte din pasivul debitorului (care sunt datorate creditorilor); oricare act de evidență contabilă sau statistică privind activitatea economică a debitorului (bilanțul contabil, alte documente contabile; devizul; procura; ordinal de plată; registrul de gestiune; registrul acționarilor; registrul ședințelor și deliberărilor consiliului de administrație; registrul obligațiunilor; registrul ședințelor și deliberărilor comitetului de direcție; registrul deliberărilor și controalelor cenzorilor; registrul de evidență a părților sociale; registrul asociațiilor; alte registre și documente prevăzute în documentele de constituire a persoanei care practică activitatea de întreprinzător); documentele și înregistrările audio-video, conținând informația vizând cui, când și sub ce formă a fost transmisă o parte din bunurile debitorului, ori altă informație care are o importanță deosebită pentru creditori* [115, p. 473-474].

Referitor la infracțiunea de insolvabilitate fictivă, în opinia autorilor S. Brînză și V. Stati, obiectul material îl reprezintă *documentele false, și anume: cererea scrisă falsă de intentare a procesului de insolvabilitate; anexele la această cerere, și ele false* [115, p. 485; 21, p. 307].

În opinia noastră, anumite documente, mai cu seamă este evident în cazul insolvabilității fictive, constituie mijloc de comitere a acesteia.

3.1.2. Subiectul infracțiunii de insolvabilitate fictivă

În conformitate cu art. 275 pct. 3), 5), 7), 8) C. pr. pen. al RM, urmărirea penală nu poate fi pornită, iar dacă a fost pornită, nu poate fi efectuată, și va fi încetată în cazurile în care:

- fapta nu întrunește elementele infracțiunii, cu excepția cazurilor când infracțiunea a fost săvârșită de o persoană juridică;
- a intervenit decesul făptuitorului;
- în privința unei persoane există o hotărâre judecătorească definitivă în legătură cu aceeași acuzație sau prin care s-a constatat imposibilitatea urmăririi penale pe aceleași temeuri;
- în privința unei persoane există o hotărâre neanulată de neîncepere a urmăririi penale sau de încetare a urmăririi penale pe aceleași acuzații [31].

Apelând la descrierea acestor semne care caracterizează subiectul activ al infracțiunii, stabilim faptul că fiecare dintre ele se pune în acțiune doar prin stabilirea reală a temeiului juridic al răspunderii penale, iar în prima situație indicată – acest temei juridic lipsește. Temeiul juridic al răspunderii penale presupune stabilirea obligatorie a semnelor obiective și subiective ale infracțiunii. În acest ultim sistem de semne este inclus și cel care vizează subiectul (activ și pasiv) infracțiunii.

Conform art. 5 alin. (1) C. pen. al RM, persoanele care au săvârșit infracțiuni sunt egale în fața legii și sunt supuse răspunderii penale fără deosebire de sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.

În baza art. 6 alin. (2) C. pen. al RM, *răspunderii penale și pedepsei penale este supusă numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea penală*, iar invocând art. 7 alin. (2) C. pen. al RM - *nimeni nu poate fi supus de două ori urmăririi penale și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă*.

Deci, infracțiunea – pentru a fi supusă răspunderii penale – implică, din perspectiva subiectului activ al infracțiunii (element preexistent al infracțiunii) antrenarea identificării semnelor subiectului activ general, iar în unele cazuri - și a unor trăsături legate de calitățile speciale ale acestui subiect activ. Semnele generale ale subiectului activ al infracțiunii sunt [147, p. 27-32; 149, p. 42-48]: persoana fizică [52, p. 93-100]; responsabilitatea; vârsta răspunderii penale. În opinia autorului C. Bulai aceste condiții generale prevăd vârsta minimă cerută de lege, responsabilitatea, libertatea de voință și de acțiune [23, p. 151].

Potrivit art. 21 C. pen. al RM, sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani. Persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani sunt pasibile de răspundere penală numai pentru săvârșirea unor anumitor infracțiuni, iar în lista normativă a acestora nu se regăsește infracțiunea prevăzută de art. 253 C. pen. al RM, fapt care determină invocarea vârstei de 16 ani a subiectului activ al infracțiunii în acest ultim caz. De asemenea, o persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe:

a) *fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice;*

b) *fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere;*

c) *fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere.*

O persoană fizică se consideră împuternicită cu funcții de conducere dacă are cel puțin una din următoarele funcții:

- *de reprezentare a persoanei juridice;*
- *de luare a deciziilor în numele persoanei juridice;*
- *de exercitare a controlului în cadrul persoanei juridice.*

Persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în PS din C. pen. Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită. În context, a fost în mod premeditat anunțată legătura dintre răspunderea penală a persoanei fizice și răspunderea penală a persoanei juridice, anticipându-se o legătură corelativă între subiectul activ al infracțiunii de insolabilitate fictivă și debitor.

În context, I. Oancea consideră subiect activ al infracțiunii ca fiind *persoana care săvârșește o infracțiune și care este chemată la răspundere penală și pedepsită, precum și cel care o pregătește sau încearcă săvârșirea ei, precum și complicele, instigatorul, organizatorul* [91, p. 286].

În fapt, punctând pe semnele generale ale subiectului activ al infracțiunii – persoană fizică - este mai puțin probabil, menționează V. Pașca, ca oricare persoană să poată fi autor (subiect

activ) al infracțiunii de bancrută frauduloasă (în special, insolvabilitate fictivă), deoarece o persoană străină de societate nu poate avea reprezentarea stării de încetare a plăților - element esențial al infracțiunii de bancrută frauduloasă, fără reprezentarea căreia, fapta constituind, după caz, o infracțiune de fals ori sustragere sau distrugere de înscrisuri [94, p. 83; 95, p. 176].

Subiectul activ al infracțiunii de bancrută frauduloasă, consideră autorii C. Voicu, A. Boroș, F. Sandu și I. Molnar, este unul *calificat*, neputând fi decât comerciantul [127, p. 106].

În același sens, literatura de specialitate identifică subiectul infracțiunii prin conducătorul sau proprietarul organizației comerciale, precum și întreprinzătorul individual [183, p. 114], adică declararea insolvabilității poate fi realizată printr-o cerere privind inițierea procedurii concursuale de insolvabilitate (faliment) depusă în instanță și semnată de către conducătorul debitorului – persoană juridică sau persoana care îl înlocuiește ori debitor – persoană fizică [181, p. 295; 172, p. 171].

Pe această cale, nu susținem opinia autorului O. Predescu, care conchide că subiectul activ al infracțiunii de bancrută frauduloasă este, de regulă necircumstanțiat, putând fi orice persoană care răspunde din punct de vedere penal și care, cunoscând starea de încetare a plăților de către societate, săvârșește una dintre faptele enunțate în norma de incriminare [102, p. 248].

După L. Gauhman și S. Maximov, subiectul activ al infracțiunii este persoana care a atins vârsta de 16 ani, conducător sau proprietar al organizației comerciale sau întreprinzător individual (identic ca în cazul insolvabilității intenționate [184, p. 139]).

V. Verin accentuează că subiecții ai ambelor infracțiuni sunt conducătorul sau proprietarul organizației comerciale, precum și întreprinzătorul individual [133, p. 57].

Ca subiect al infracțiunii în cazul debitorului – persoană juridică poate fi persoana fizică, responsabilă, vârsta de 16 ani, care este descrisă prin prisma unor semne speciale obligatorii: persoana cu funcție de răspundere a debitorului. Atribuțiile persoanelor cu funcție de răspundere, care activează în cadrul unei persoane juridice care practică activitatea de întreprinzător, sunt prevăzute de documentele de constituire a acestor persoane. Autoritatea de a semna cererea debitorului cu privire la deschiderea procedurii concursuale poate fi determinată din conținutul acestor documente.

Conform art. 1 alin. (2) al *Legii insolvabilității*, prevederile acesteia sunt aplicabile:

- persoanelor juridice, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare,
- întreprinzătorilor individuali, inclusiv titularilor de patentă de întreprinzător,
- societăților de asigurări,
- fondurilor de investiții,
- companiilor fiduciare,

- organizațiilor necomerciale, înregistrate în Republica Moldova în modul stabilit [75].

Pe această cale se prevede, în mod expres, că reglementările conținute în *Legea insolvențabilității* nu se aplică băncilor [75].

Deci, *debitor* este orice persoană, indicată anterior, ***care are datorii la plata creanțelor scadente***, inclusiv a creanțelor fiscale, împotriva căreia a fost depusă în instanța de judecată o cerere de intentare a unui proces de insolvențabilitate. Cert este că subiectul activ al infracțiunii nu poate fi asociat conținutului noțiunii de debitor.

În context, legislația Republicii Moldova pune accentul pe diferiți subiecți - participanți la procedura de insolvențabilitate, în particular:

- *administratorul provizoriu*,

- *administratorul insolvențabilității* (persoană desemnată în condițiile legii pentru supravegherea și/sau administrarea debitorului **în perioada de observație** (*perioadă cuprinsă între data admiterii cererii introductive spre examinare și data intentării procedurii de insolvențabilitate sau data confirmării planului procedurii de restructurare, sau, după caz, data intrării în faliment*), **în procesul de insolvențabilitate** (*procedură prin care debitorul intră, după o perioadă de observație, în procedură de restructurare sau în procedură a falimentului*) și/sau **pe durata restructurării** (*una dintre procedurile procesului de insolvențabilitate care se aplică debitorului și care presupune întocmirea, aprobarea, implementarea și respectarea unui plan complex de măsuri în vederea remedierii financiare și economice a debitorului și achitării datoriilor acestuia conform programului de plată a creanțelor*) în conformitate cu competențele stabilite de lege),

- *lichidatorul* (persoană desemnată în condițiile legii să conducă activitatea debitorului **în cadrul procedurii falimentului**, atât în procedură generală, cât și în procedură simplificată, în conformitate cu competențele stabilite de lege),

- *creditorii* (persoană fizică sau persoană juridică deținător al unui drept de creanță asupra patrimoniului debitorului, care poate face dovada creanței sale față de acest patrimoniu în condițiile legii; *creditori chirografari* – clasă de creditorii ale căror creanțe față de debitor au apărut înainte de intentarea procesului de insolvențabilitate și nu sunt asigurate prin garanții; *creditori garanțați* – clasă de creditorii ale căror creanțe față de debitor au apărut înainte de intentarea procesului de insolvențabilitate și sunt asigurate prin garanții reale în conformitate cu legea; *creditori ai masei* – creditorii ale căror creanțe față de debitor au apărut după intentarea procesului de insolvențabilitate și se execută în prealabil, în mod curent, pe măsura apariției lor),

- *adunarea creditorilor* (se convoacă de către ***administratorul insolvențabilității*** sau, după caz, de către ***lichidator***),

- *comitetul creditorilor (după intentarea procesului de insolvabilitate și până la prima adunare a creditorilor*, instanța de insolvabilitate poate institui, în raport cu numărul creditorilor din tabelul preliminar de creanțe, un comitet al creditorilor din 3 sau 5 reprezentanți ai creditorilor cu cele mai mari ca valoare creanțe garantate sau creanțe chirografare),

- *debitorul* (orice persoană, indicată de lege, care are datoriile la plata creanțelor scadente, inclusiv a creanțelor fiscale, *împotriva căreia a fost depusă în instanță de judecată o cerere de intentare a unui proces de insolvabilitate*) sau, după caz, *reprezentantul debitorului* (membri ai organelor de conducere ale debitorului pot fi: - debitorul persoană fizică ce desfășoară activitate individuală de întreprinzător, - fondatorul întreprinderii individuale sau al gospodăriei țărănești (de fermier), - administratorii societăților comerciale, - membrii organelor executive, - membrii consiliilor de supraveghere (de observatori), - lichidatorii și membrii comisiilor de lichidare, - contabilii).

Prevederile acestei situații se aplică persoanelor care dețineau funcțiile respective la data intentării procesului de insolvabilitate, precum și celor care au deținut aceste funcții pe parcursul ultimelor 24 luni anterioare intentării procesului);

- *alte organe și persoane stabilite.*

Organele și persoanele stabilite *trebuie să asigure efectuarea rapidă a actelor și a operațiunilor prevăzute de lege, realizarea în condițiile legii a drepturilor și a obligațiilor celorlalți participanți la aceste acte și operațiuni.*

Procesul de insolvabilitate se intentează doar în temeiul unei cereri de intentare a procesului de insolvabilitate (**cerere introductivă**). După cum consemnează autorul Gh. Macovei, înaintarea cererii introductive presupune respectarea a o serie de condiții de fond și de formă obligatorii pentru a fi primite de instanța de judecată [81, p. 71]. Deci, intentarea unui proces de insolvabilitate presupune existența unui temei. Temeiul general de intentare a unui proces de insolvabilitate constă în **incapacitatea de plată a debitorului** (n. a. - premisă care a fost supusă analizei, sub aspectul conținutului ei, în Cap. 2 al tezei de doctorat). Temeiul special de intentare a unui proces de insolvabilitate constă în supraîndatorarea debitorului în cazul în care acesta este persoană juridică responsabilă de creanțele creditorilor în limitele patrimoniului său. În acest caz, la baza evaluării patrimoniului debitorului trebuie pusă continuarea activității lui dacă acest fapt este posibil.

Componența și mărimea obligațiilor debitorului sunt cele existente la momentul depunerii cererii introductive, dacă legea nu prevede altfel. La determinarea temeiurilor de insolvabilitate se iau în calcul:

a) *mărimea obligațiilor pecuniare, inclusiv suma restanței la livrarea bunurilor, la prestarea serviciilor și la îndeplinirea lucrărilor care urmează a fi plătite de către debitor;*

b) *mărimea datoriilor la credite, la împrumut, plus dobânda care urmează a fi achitată de către debitor;*

c) *mărimea prejudiciilor care urmează a fi recuperate de la debitor;*

d) *mărimea obligațiilor la bugetul public național prevăzute de lege.*

La constatarea insolvabilității debitorului nu se ia în calcul valoarea creanțelor constituite din: penalități și/sau din alte sancțiuni financiare aferente neexecutării obligațiilor, precum și orice obligație de plată față de asociații (membrii, acționarii) debitorului.

Conform art. 12 al Legii insolvabilității nr. 149/2012, *dreptul de a depune cerere introductivă îl au:*

- *debitorul,*

- *creditorii,*

- *alte persoane indicate în lege.*

În opinia noastră, se constată, la acest moment, o incoerență normativă, prin care, conform art. 10 alin. (2) al Legii insolvabilității nr. 149/2012 - *temeiul general de intentare a unui proces de insolvabilitate constă în incapacitatea de plată a debitorului*, iar în baza art. 13 al aceleiași legi, debitorul este în drept să depună cerere introductivă în situația în care există **pericolul intrării lui în incapacitate de plată** când, în mod previzibil, nu-și va putea executa la scadență obligațiile pecuniare.

În opinia noastră, nu este vorba despre pericolul intrării în incapacitate de plată, atât timp când însuși temeiul este lăsat la etapa incapacității de plată. În context, dreptul de a depune cerere introductivă în numele debitorului, în cazul în care acesta nu este persoană fizică, îl au: organul executiv, persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, deține dreptul de reprezentare a debitorului, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului.

Debitorul este obligat să depună cerere introductivă în cazul în care: executarea integrală a creanțelor scadente ale unui sau ale mai multor creditori poate cauza imposibilitatea satisfacerii integrale la scadență a creanțelor celorlalți creditori; în cadrul lichidării, care se efectuează conform altor legi, devine evident că debitorul nu poate satisface integral creanțele creditorilor. Această obligație intervine imediat, dar nu mai târziu de expirarea a 30 zile calendaristice din data survenirii temeiurilor expres prevăzute de lege. Când debitorul nu depune cerere introductivă în cazurile și în termenul prevăzut de lege, persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, are dreptul de a reprezenta debitorul, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului răspund subsidiar în fața creditorilor pentru obligațiile apărute după

expirarea termenului prevăzut. Aceste persoane, este indicat în art. 14 alin. (4) al Legii insolvenței, **sunt trase la răspundere penală în conformitate cu legea**. În fapt, în asemenea cazuri, este vorba despre o bancrută simplă, care, conform legii penale a Republicii Moldova nu este sancționată decât indirect prin intermediul unor infracțiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul. În context, însă, se operează, în cazul bancrutei simple, cu C. con. al RM, în particular art. 288 C. con. al RM, care prevede: *încălcarea legislației cu privire la insolvență, manifestată prin: nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvență; depunerea de către debitor a cererii de intentare a procesului de insolvență fictivă; tănuirea de administratorul provizoriu a documentelor activității economice și a documentelor de evidență contabilă; publicarea ori divulgarea în alt mod a informațiilor privind insolvența debitorului până la data intentării procesului de insolvență; depunerea de către o persoană, în mod intenționat, fără existența unui temei de insolvență, a cererii de intentare a procesului de insolvență contra debitorului pentru a aduce prejudicii reputației comerciale a acestuia (se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale)* [30].

Deci, dacă debitorul depune o cerere introductivă în cazul în care dispune de posibilități reale de a satisface integral creanțele creditorilor (insolvență fictivă), **persoanele culpabile** (fondator (membru) al debitorului, membrii organului executiv sau alte persoane care au dreptul de a da indicații obligatorii pentru debitor ori care pot influența în alt mod acțiunile debitorului) poartă răspundere pentru prejudiciile cauzate creditorilor prin depunerea cererii.

Creditorul poate depune cerere introductivă dacă are un interes legitim în intentarea procesului de insolvență și își poate argumenta creanțele și temeiurile de intentare a procesului de insolvență. Dacă cererea introductivă este admisă spre examinare, instanța de insolvență este dator să-l audieze pe debitor. Creditorul nu este în drept să inițieze proces de insolvență în cazul în care debitorul se află în proces de restructurare, cu excepția cazului în care creanța a apărut după intentarea procesului.

Dacă, după admiterea cererii introductive spre examinare, se constată existența unei cereri introductive formulată de debitor și/sau a unei sau mai multor cereri formulate de creditori împotriva aceluiași debitor nesoluționate încă, instanța de judecată va dispune din oficiu conexarea lor la instanța de insolvență care a pus prima pe rol cererea introductivă, cu examinarea acestora într-un singur dosar. În cazul în care în cererea introductivă debitorul declară că se află în stare de insolvență și își exprimă intenția de a lichida sau de a-și restructura activitatea, instanța de judecată va adopta, în cel mult 10 zile lucrătoare, cu citarea

debitorului, o hotărâre de intentare a procesului de insolvabilitate fără drept de recurs, obligându-l, după caz, să prezinte un plan al procedurii de restructurare.

Instanța de insolvabilitate hotărăște, în baza aprecierii temeiului de insolvabilitate și a faptelor constatate în cadrul examinării cererii introductive, asupra intentării procedurii de insolvabilitate sau asupra respingerii cererii introductive. Hotărârea de intentare a procedurii de insolvabilitate devine executorie în momentul pronunțării. Dispozitivul hotărârii se înmânează administratorului desemnat imediat.

Referitor la întreprinzătorul individual, starea de insolvabilitate poate fi declarată de către instanța de insolvabilitate la cererea debitorului sau a creditorului în privința obligațiilor pecuniare ajunse la scadență și nestinse în termen, legate atât de activitatea de întreprinzător a debitorului, cât și de activitățile cu caracter personal. Odată cu intrarea în incapacitate de plată, întreprinzătorul individual este obligat ca, în termen de 30 zile, să adreseze instanței de insolvabilitate o cerere introductivă. Instanța de insolvabilitate va emite, în cel mult 30 zile de la data înregistrării cererii introductive, o hotărâre de respingere a cererii introductive ca fiind neîntemeiată sau de declarare a întreprinzătorului individual ca insolubil și va iniția față de acesta procedura simplificată a falimentului. Procedura de observație față de întreprinzătorul individual nu se aplică. Dacă, după aplicarea procedurii simplificate a falimentului, se constată că debitorul dispune de capacități operaționale viabile care ar permite redresarea solvabilității lui, instanța de insolvabilitate, la cererea lichidatorului, dispune încetarea procedurii falimentului și trecerea în procedură de restructurare în modul stabilit de lege.

În același context, se completează lista subiecților activi ai infracțiunii de insolvabilitate fictivă și cu alte persoane, care pot depune o cerere introductivă în acest sens. În particular, ne referim la faptul că cererea introductivă privind intentarea procesului de insolvabilitate a

- gospodăriei țărănești (de fermier) poate fi înaintată de **conducătorul gospodăriei** doar cu acordul scris al tuturor membrilor ei;

- unei societăți de asigurări poate fi depusă de către **debitor**, de **creditorii chirografari** și de **organul de stat autorizat să reglementeze activitatea de asigurare**;

- a unui participant profesionist la piața valorilor mobiliare poate fi depusă de către **debitor**, de **creditorii chirografari** și de **autoritatea de stat abilitată cu funcții de reglementare pe piața valorilor mobiliare**;

- a unei asociații de economii și împrumut poate fi depusă de **asociația de economii și împrumut debitoare**, de **creditorii chirografari** și de **Comisia Națională a Pieței Financiare**.

În opinia autorilor C. Voicu, A. Boroi, F. Sandu și I. Molnar, participația este posibilă în toate formele sale, pentru existența coautoratului calitatea specială cerută de norma de

incriminare trebuind îndeplinită de către toate persoanele care săvârșesc nemijlocit fapta [127, p. 106].

Cu toate acestea, această regulă este generală, dar adaptarea la o situație concretă de comitere a infracțiunii de insolvabilitate fictivă poate invoca anumite particularități specifice: în primul rând, cererea se semnează de către conducătorul întreprinderii sau proprietarul acesteia, precum și de către întreprinzătorul individual. În fapt, este în afara certitudinii existențiale depunerea unei cereri de intentare a procedurii de insolvabilitate semnată de către mai multe persoane, care au dreptul și/sau obligația depunerii ei. Crearea, însă, a aparenței unei insolvabilități, care în realitate este inexistentă, nu poate amplifica ideea unei participații simple, eforturile subiecților depuse în acest sens fiind concepute în limitele participației complexe.

Subiectul pasiv principal este statul prin organele competente în aceasta materie; subiectul pasiv secundar este reprezentat de creditorul ale cărui interese financiare sunt periclitare prin introducerea tardivă a cererii prevăzute de lege, subliniază M. Molnar [87].

În mod greșit se susține că subiect pasiv al infracțiunii este statul – ca titular al valorii sociale protegute de lege, susține pe bună dreptate V. Pașca. În această calitate statul este subiect pasiv general al oricărei infracțiuni, calitatea de subiect pasiv general nu se confundă cu calitatea de subiect pasiv principal [94, p. 83-84; 95, p. 177].

Subiectul pasiv, consideră autorii C. Voicu, A. Boroi, F. Sandu și I. Molnar, este constituit din persoana prejudiciată prin activitatea făptuitorului, în speță de către creditorii societății [127, p. 106].

Cu alte cuvinte, subiecți pasivi principali ai infracțiunii de bancrută frauduloasă sunt creditorii, acționarii societății, deținătorii de obligațiuni ale căror creanțe sunt diminuate și imposibil de executat datorită falimentului. În numele lor se exercită de altfel și acțiunea civilă alăturată acțiunii penale [94, p. 84; 95, p. 177]. Ei nu sunt subiecți pasivi secundari, deoarece valoarea socială principală ocrotită de lege prin incriminarea bancrutei frauduloase este starea de solvabilitate a societății comerciale și dreptul de gaj general al creditorilor asupra patrimoniului societăților debitoare, prejudiciate prin actele săvârșite în fraudă creditorilor [94, p. 84; 95, p. 177]. În secundar, subiect pasiv al infracțiunii este statul, ca garant și ocrotitor al ordinii de drept [127, p. 106].

Aceste ultime premise oferă temei justificat de a susține opinia autorilor S. Brînză și V. Stati, care subliniază că victimă a infracțiunii (n. a. – subiect pasiv al infracțiunii) prevăzute de art. 253 C. pen. al RM este creditorul [21, p. 308].

Infracțiunea este susceptibilă de a se manifesta în toate formele de participație penală. Activitatea organizatorului, instigatorului sau complicei infracțiunii este individualizată sub

aspectul pedepsei penale, prin incriminarea faptelor comise în formă de autor unic sau participație simplă (coautorat), această ultimă formă de realizare a infracțiunii fiind mai mult teoretică, decât practică. Pentru a califica o faptă infracțională ca săvârșită în participație nu este suficientă realizarea faptică a acesteia de două sau mai multe persoane, ci mai este necesar ca realitatea de fapt să corespundă conceptului juridic al participației stabilit de legiuitor la art. 41 C. pen. al RM. Cu alte cuvinte, calificarea juridică a faptei comise în participație implică luarea în considerație a art. 41 C. pen. al RM, pentru evitarea unor soluții eronate în evaluarea activității conjugate a făptuitorilor.

Unul dintre semnele principale ale participației presupune că nu o persoană, ci două sau mai multe persoane săvârșesc fapta prevăzută de legea penală (acțiune sau inacțiune), orientată împotriva unuia și aceluiași obiect [125, p. 16]. Acest semn al participației necesită a fi constatat în procesul calificării juridice a infracțiunii sub două aspecte: *cantitativ* și *calitativ*.

Aspectul cantitativ există atunci când fapta infracțională este realizată efectiv de două sau mai multe persoane sau, altfel spus, trebuie să existe o pluralitate de făptuitori la comiterea uneia și aceleiași infracțiuni. În acest sens legiuitorul determină doar limita minimă a făptuitorilor, care trebuie să fie de cel puțin două persoane. De aici rezultă, că la săvârșirea infracțiunii poate participa un număr nelimitat de persoane, această împrejurare neavând importanță nici pentru existența participației, nici pentru calificarea acesteia.

Sub *aspect calitativ*, există participație penală numai atunci, când la săvârșirea infracțiunii participă două sau mai multe persoane, care posedă condițiile legale ale subiectului infracțiunii. Această condiție este prevăzută expres în art. 42 alin. (6) C. pen. al RM. Potrivit textului de lege participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii. Aceasta înseamnă că fiecare dintre participanții la infracțiune trebuie să aibă vârsta răspunderii penale, să fie persoane fizice și responsabile [34, p. 121; 142, p. 65].

Teza admiterii existenței participației penale și în ipoteza participării la săvârșirea infracțiunii a unor persoane, care nu posedă semnele subiectului infracțiunii, a fost promovată de către unii autori și în literatura de specialitate [170, p. 97; 161, p. 293-294; 137, p. 22; 136, p. 35].

D. Saveliev, în argumentarea acestei poziții, invocă ideea potrivit căreia, o trăsătură obligatorie a infracțiunii o constituie pericolul social al acesteia, iar comiterea ei în participație îi sporește în mod firesc gradul de pericol (al faptei) în toate cazurile [170, p. 97]. Autorul are în vedere atât situațiile de săvârșire a infracțiunii de către persoane care posedă semnele subiectului infracțiunii, cât și acelea de săvârșire a infracțiunii de un subiect, împreună cu o altă persoană care nu are această calitate. Achiesăm la opinia potrivit căreia, însă, pentru existența participației

- ca instituție juridică este necesar ca persoanele participante să posede semnele subiectului infracțiunii [157, p. 387; 80, p. 203; 148, p. 59; 15, p. 191; 14, p. 142].

Prin urmare considerăm că există participație penală doar atunci, când la săvârșirea infracțiunii participă cel puțin două persoane, care au calitatea de subiect al infracțiunii, adică sunt responsabile și au atins vârsta răspunderii penale. În ipoteza comiterii faptei infracționale de către o persoană care întrunește condițiile legale pentru a putea fi supusă răspunderii penale, împreună cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc condițiile subiectului infracțiunii, activitatea infracțională nu poate fi calificată ca fiind comisă în participație.

Tot aici trebuie de menționat că în legislația penală sunt prevăzute conținuturi de infracțiune, precum este cea a insolvabilității fictive, care sunt specifice prin aceea că nu pot fi comise de oricine, ci numai de unii subiecți speciali, care îndeplinesc unele condiții suplimentare (speciale), în afară de cele generale necesare pentru subiectul infracțiunii. Aceste infracțiuni în teoria și practica dreptului penal se numesc infracțiuni cu subiect special. Sub acest aspect putem remarca că în situația în care subiectul infracțiunii este special, poate exista participație penală simplă (comiterea infracțiunii de două sau mai multe persoane) la o asemenea faptă numai dacă autorul sau un coautor au calitatea cerută de lege (deși aprobată numai la nivel teoretic, nu și practic). Ceilalți participanți vor fi supuși răspunderii penale în funcție de contribuția avută la săvârșirea infracțiunii în calitate de organizator, instigator ori complice.

3.2. Elemente constitutive ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă

3.2.1. Latura obiectivă a infracțiunii

Dezvoltarea modernă a societății umane și nevoile economice și sociale ale populației, au determinat și chiar impus desfășurarea activităților comerciale într-un cadru organizat și bine determinat. Totuși, o trăsătură caracteristică economiei contemporane este dezvoltarea și răspândirea fraudelor legate de bancrută, adică a unor acțiuni orientate spre recunoașterea organizației ca falit și cele însoțite de încălcarea legislației în vigoare referitor la această sferă de reglementare [132, p. 361].

Cu adevărat, subliniază autorul P. Iani, prin incriminarea infracțiunilor economice în ansamblu se apără contra atentatelor infracționale relațiile care sunt stabilite de actele normative ce depășesc sfera ilicitului penal [210, p. 13]. Antreprenoriatul, precum și întreaga activitate economică, este însoțită de riscul asumării unor pierderi nu numai însăși antreprenorului nemijlocit, dar și contragenților săi. Este real acest fapt deoarece includerea oricărui agent economic în circuitul civil presupune o oarecare încredere și față de el și față de acțiunile sale.

Pentru ca riscul creditorilor să devină cât mai mic, mai ne semnificativ, legiuitorul a inclus în cadrul dreptului real *instituția insolvenței*. Ca bază de incriminare au constituit-o normele juridico-civile, în particular reglementările din *Legea insolvenței*.

Astfel, sfera și limitele insolvenței sunt reglementate de legislația civilă, legea penală doar apără această sferă de incidență. De aceea normele de blanchetă care reglementează faptele de natură economică (infracțiunile economice) necesită în cazul aplicării lor - invocarea obligatorie a altor acte normative (cadrul normativ regulator). În acest sens, desigur, noțiunea de *insolvență* poate fi înțeleasă doar în sensul în care este admisă de legea civilă. Deși, utilizarea în contextul diferitor acte normative a mai multor termeni în unul și același sens este posibilă și obligatorie, doar în cazul în care legiuitorul nu a prevăzut altceva în mod expres.

Deci, latura obiectivă a infracțiunii de insolvență fictivă se caracterizează prin:

- *declararea vădit falsă de către conducătorul sau proprietarul organizației comerciale, precum și de către întreprinzătorul individuale, a insolvenței sale;*
- *urmarea prejudiciabilă în forma unor daune în proporții mari sau deosebit de mari;*
- *raportul de cauzalitate între elementul material și urmările prejudiciabile* [183, p. 113; 184, p. 139].

Elementul material al infracțiunii de insolvență fictivă.

Conform art. 51 C. pen. al RM și art. 14 C. pen. al R.M., la baza răspunderii penale stă întotdeauna fapta socialmente periculoasă concretă, adică acțiunea sau inacțiunea unei anumite persoane care provoacă o daună prejudiciabilă relațiilor sociale, ocrotite de legea penală. Potrivit acestei teze și a unui principiu din dreptul penal, *nimeni nu poate fi tras la răspundere penală pentru convingerile sale politice sau religioase*. De aici rezultă că ideile, convingerile, dispoziția și reputația persoanei nu sunt pedepsite de dreptul penal.

Elementul material este componentul principal al laturii obiective a infracțiunii și constă în actul material săvârșit, actul de conduită uman interzis de legea penală. El poate să apară fie sub forma ***acțiunii***, fie sub cea a ***inacțiunii***.

Referitor la infracțiunea de insolvență fictivă, elementul material se înfățișează sub forma unei acțiuni în oricare din modalitățile care sunt descrise de *Legea insolvenței nr. 149/2012* și pot fi în legătură de cauzalitate cu eventualele daune în proporții mari cauzate creditorilor [127, p. 107].

Cu adevărat, particularitățile acestor relații economice sunt încorporate în normele ramurilor de drept regulatorii și, de regulă, doar prin acestea din urmă devin accesibile normele juridico-penale. Însă unele particularități ale acestor relații sociale (comportamentul participanților) trebuie în mod nemijlocit să se ia în vedere la criminalizarea infracțiunilor

economice, la interpretarea și aplicarea eficientă a acestor norme din C. pen. [208, p. 42], fapt care ar determina și delimitarea mai clară a infracțiunilor [208, p. 42].

Acest ultim fapt nu a fost valorificat de către legiuitorul din Republica Moldova, care poate antrena ideea efectului lipsei unei practici adecvate de combatere a infracțiunilor legate de insolvabilitate prin mijloace de drept penal.

În conținutul juridic al infracțiunii, elementul material este desemnat printr-un cuvânt sau printr-o expresie, așa-numitul „verbum regens”, care indică acțiunea sau inacțiunea interzisă. În sensul legii penale, elementul material este determinat prin sintagma generică de *insolvabilitate fictivă*.

În context, interpretarea de blanchetă oferă insolvabilității următorul conținut juridic: *situație financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată, constatată prin act judecătoresc de dispoziție*.

De fapt, în opinia noastră, nu poate accede o *situație financiară* în calitate de element material al infracțiunii. Mai cu seamă că însăși realitatea unei stări de incapacitate de plată nu este constatată și această nu preexistă. Adică, prin incriminarea infracțiunii de insolvabilitate fictivă, legiuitorul a avut în vedere existența infracțiunii fără declararea și constatarea stării de faliment [86, p. 11, 94].

La fel, ca și în cazul insolvabilității intenționate, în cazul insolvabilității fictive, legiuitorul nu oferă o interpretare descriptivă, apelând la determinarea elementului material printr-un semn de blanchetă. În context, autorul D. Ciuncan remarcă că falsificarea, sustragerea sau distrugerea evidențelor societății sau ascunderea unei părți din activul societății, înfățișarea de datorii inexistente sau prezentarea în registrele societății, în alt act sau în bilanț, a unei sume nedatorate constituie o modalitate de bancrută frauduloasă. În această modalitate alternativă nu este necesară existența falimentului declarat a societății, adică starea de nesolvabilitate comercială a firmei [29, p. 124-126; 27; 28].

În acest sens, caracterul fictiv al acestei eventuale insolvabilități poate fi orientat spre:

- capacitatea/incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată (situație financiară a debitorului caracterizată prin incapacitatea lui de a-și executa obligațiile pecuniare scadente, inclusiv obligațiile fiscale; incapacitatea de plată este, de regulă, prezumată în cazul în care debitorul a încetat să efectueze plăți);
- constatarea printr-un act judecătoresc de dispoziție (insolvabilitatea se depășește prin proces judiciar complex care combină în special perioada de observație, procedura de insolvabilitate, care continuă cu procedura de restructurare sau cu procedura falimentului, sau cu alte proceduri stabilite în lege și care se intentează de instanța de judecată).

Interpretarea normelor de blanchetă identifică faptul că printre principalele competențe ale instanței de insolvență în cadrul *Legii insolvenței* sunt:

- pronunțarea motivată a hotărârii de intentare a procesului de insolvență și, după caz, de intrare în insolvență atât prin procedura falimentului, cât și prin procedura de restructurare a debitorului;

- **tragerea la răspundere a membrilor organelor de conducere care au contribuit la insolvența debitorului, precum și sesizarea organelor de urmărire penală în legătură cu faptele reprobabile săvârșite de aceștia [...].**

După cum am menționat anterior, procesul de insolvență se intentează doar în temeiul unei **cereri de intentare a procesului de insolvență** (cerere introductivă). Această intentare a unui proces de insolvență presupune existența unui *temei*. În context, dacă temeiul general de intentare a unui proces de insolvență constă în incapacitatea de plată a debitorului, atunci temeiul special de intentare a unui proces de insolvență constă în supraîndatorarea debitorului în cazul în care acesta este persoană juridică responsabilă de creanțele creditorilor în limitele patrimoniului său. În acest caz, la baza evaluării patrimoniului debitorului trebuie pusă *continuarea activității lui dacă acest fapt este posibil*.

Componența și mărimea obligațiilor debitorului sunt anume cele identificate la momentul depunerii cererii introductive. În ipoteza determinării temeiurilor de insolvență se iau în calcul: *mărimea obligațiilor pecuniare* (inclusiv suma restanței la livrarea bunurilor, la prestarea serviciilor și la îndeplinirea lucrărilor care urmează a fi plătite de către debitor); *mărimea datoriilor la credite, la împrumut, plus dobânda care urmează a fi achitată de către debitor; mărimea prejudiciilor care urmează a fi recuperate de la debitor; mărimea obligațiilor la bugetul public național prevăzute de lege*. De altfel, la constatarea insolvenței debitorului nu se ia în calcul valoarea creanțelor constituite din penalități și/sau din alte sancțiuni financiare aferente neexecutării obligațiilor; orice obligație de plată față de asociații (membrii, acționarii) debitorului.

Obligațiunea de depunere a cererii introductive intervine pentru debitorul în situația în care există unul dintre temeiurile prevăzute de lege și cu specificarea: executarea integrală a creanțelor scadente ale unui sau ale mai multor creditori poate cauza imposibilitatea satisfacerii integrale la scadență a creanțelor celorlalți creditori; în cadrul lichidării, care se efectuează conform altor legi, devine evident că debitorul nu poate satisface integral creanțele creditorilor. Legislația în vigoare prevede un termen de depunere a cererii introductive. În ipoteza nerespectării termenului prevăzut de lege pentru depunerea cererii introductive sau, în genere, în cazul nedeunerii acesteia se operează cu o bancrută simplă. De exemplu, art. 240 C. pen. al Rom. prevede bancruta simplă ca fiind:

- *neintroducerea de către debitorul persoana fizică ori de reprezentantul legal al persoanei juridice debitoare, a cererii de deschidere a procedurii insolvenței;*

- *introducerea tardivă, de către debitorul persoana fizică ori de reprezentantul legal al persoanei juridice debitoare, a cererii de deschidere a procedurii insolvenței, într-un termen care depășește cu mai mult de 6 luni termenul prevăzut de lege de la apariția stării de insolvență.*

Această formă de identificare a bancrutei își găsește, potrivit legislației Republicii Moldova, incidență în conținutul răspunderii contravenționale (art. 288 C. con. al RM), care pune în evidență, pe lângă alte modalități normative de manifestare a infracțiunii, și pe *nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvabilitate.*

În acest sens, **nu este justificată prevederea din art. 14 alin. (4) al Legii insolvabilității**, care vizează că în cazul în care debitorul nu depune cerere introductivă în situațiile și în termenul prevăzut de lege, persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, are dreptul de a reprezenta debitorul, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului sunt trase la **răspundere penală**. În fapt, această formă de manifestare a comportamentului ilegal, incidentă conținutului de bancrută simplă, este pasibilă de răspundere contravențională, dar nu penală. Deci, cu referire la acest ultim subiect, **se impune, în viziunea noastră modificarea art. 14 alin. (4) al Legii insolvabilității, prin înlocuirea sintagmei „răspundere penală” cu „răspundere contravențională”** (această viziune a fost inițiată pentru materializare prin Proiectul de Lege nr. 130 pentru modificarea și completarea Legii insolvabilității nr. 149 din 29.06.2012, cu modificările și completările ulterioare [103; 165; 7] – **Anexa nr. 1 – Proiectul de Lege nr. 130 pentru modificarea și completarea Legii nr. 149 din 29 iunie 2012; Anexa nr. 2 - Проект Закона № 130 о внесении изменений и дополнений в Законе о несостоятельности № 149 от 29.06.2012, с последующими изменениями и дополнениями; Anexa nr. 3 - Aviz la proiectul de lege pentru modificarea art. 14 din Legea insolvabilității nr. 149 din 29 iunie 2012).**

Deci, normele de blanchetă obligă depunerea cererii introductive imediat, dar nu mai târziu de expirarea a 30 zile calendaristice din data survenirii temeiurilor prevăzute. Dacă debitorul depune o cerere introductivă în cazul în care dispune de posibilități reale de a satisface integral creanțele creditorilor, persoanele culpabile poartă răspundere pentru prejudiciile cauzate creditorilor prin depunerea cererii, în particular, în cazul unei urmări imediate predeterminate – pentru infracțiunea de insolvabilitate fictivă.

În cererea introductivă a debitorului trebuie să se indice: codul fiscal și numerele conturilor bancare ale debitorului; valoarea creanțelor creditorilor, mărimea dobânzilor și penalităților

aferente; temeiul creanțelor și termenele lor de executare, cu specificarea sumei creanțelor decurgând din daunele cauzate vieții și sănătății, precum și ale creanțelor salariale față de angajații debitorului; suma datoriilor la bugetul public național; motivarea temeiului insolvabilității; date despre cererile de chemare în judecată a debitorului primite spre examinare de către instanța de judecată, precum și despre titlurile executorii asupra bunurilor debitorului; date despre bunurile debitorului, inclusiv despre mijloacele bănești și creanțele lui; candidatura propusă la funcția de administrator al insolvabilității/ lichidator.

Conform art. 85 al *Legii insolvabilității*, instanța de insolvabilitate preîntâmpină debitorul privitor la obligațiile și la răspunderea lui în conformitate cu prevederile C. pr. civ. al RM. Instanța de insolvabilitate cere debitorului să semneze, înainte de prima adunare a creditorilor, următoarea declarație: “Declar pe onoarea și pe răspunderea mea că orice informație, orală sau scrisă, pe care o voi prezenta instanței de insolvabilitate despre patrimoniul debitorului și despre activitatea lui de întreprinzător sau despre orice alt fapt pe care îl cunosc este adevărată și completă”. În cazul în care cererea introductivă este depusă de debitor, acesta, odată cu cererea, prezintă și declarația prevăzută anterior.

Termenul de examinare a cauzei de intentare a procesului de insolvabilitate este de cel mult 60 zile lucrătoare de la data admiterii cererii introductive spre examinare. În funcție de circumstanțele cauzei și de motivele temeinice, instanța de insolvabilitate poate decide majorarea termenului de examinare a cauzei cu 15 zile lucrătoare. După judecarea cererii introductive, instanța de insolvabilitate adoptă una din următoarele hotărâri:

- se constată insolvabilitatea debitorului și i se intentează proces de insolvabilitate;
- se constată insolvabilitatea debitorului și i se intentează procedură simplificată a falimentului;
- se intentează procedură accelerată de restructurare a debitorului;
- se respinge cererea introductivă și se refuză intentarea unui proces de insolvabilitate față de debitor.

Instanța de insolvabilitate hotărăște, în baza aprecierii temeiului de insolvabilitate și a faptelor constatate în cadrul examinării cererii introductive, asupra intentării procedurii de insolvabilitate sau asupra respingerii cererii introductive. Hotărârea de intentare a procedurii de insolvabilitate devine executorie în momentul pronunțării.

Pe tot parcursul perioadei de observație, al procedurii de insolvabilitate, al procedurii falimentului și/sau al procedurii de restructurare, administratorul/ lichidatorul poate introduce în instanța de insolvabilitate acțiuni în vederea anulării următoarelor acte juridice dacă ele afectează bunurile debitorului: orice act juridic fictiv sau fraudulos încheiat de debitor în ultimii 3 ani

precedenți intentării procedurii de insolvabilitate, care a afectat drepturile creditorilor; transferurile cu titlu gratuit din partea debitorului făcute în ultimii 3 ani precedenți înaintării cererii introductive, cu excepția actelor de îndeplinire a unor obligații morale sau actelor pentru binele public (de sponsorizare), în care generozitatea donatorului este proporțională patrimoniului său; tranzacțiile încheiate în ultimii 3 ani precedenți înaintării cererii introductive, în care prestația debitorului este vădit mai mare decât cea primită; transferurile de proprietate de la debitor către un creditor în contul unei datorii anterioare sau în folosul acestuia din urmă, efectuate în ultimele 4 luni precedente înaintării cererii introductive, care au ca efect creșterea sumei pe care creditorul ar urma să o primească în cazul lichidării debitorului; transferurile de proprietate de la debitor către un creditor în contul unei datorii anterioare sau în folosul acestuia din urmă, efectuate în ultimele 4 luni precedente înaintării cererii introductive, la care creditorul nu avea dreptul sau care nu ajunseră la scadență; acordarea gratuită a unui gaj sau a unei ipotecă, a oricărei alte garanții pentru o creanță care era neasigurată în ultimele 4 luni anterioare înaintării cererii introductive sau pentru o creanță a unui acționar sau asociat al debitorului într-o perioadă similară, dacă aceste creanțe nu au ajuns la scadență pînă la data intentării procedurii de insolvabilitate; orice acte încheiate și garanții acordate de către debitor după înaintarea cererii introductive.

Poate fi admisă și procedura simplificată a falimentului prevăzută de lege și se aplică debitorilor aflați în stare de insolvabilitate care se încadrează în una din următoarele categorii: întreprinzători individuali și gospodării țărănești (de fermier), titulari ai patentei de întreprinzător; persoane juridice care nu dețin niciun bun în patrimoniul lor ori ale căror bunuri sînt insuficiente pentru a acoperi cheltuielile procesului și niciun creditor sau terț nu se oferă să avanseze ori să garanteze sumele corespunzătoare; societăți comerciale și necomerciale dizolvate anterior formulării cererii introductive; debitori care nu sînt îndreptățiți să beneficieze de procedura de restructurare prevăzută de lege.

Procesul de insolvabilitate încetează la cererea debitorului dacă acesta garantează că, după încetarea procesului, nu va fi în stare de insolvabilitate sau de supraîndatorare (în situația în care ultima a servit drept temei pentru intentarea procedurii de insolvabilitate).

Este important a se indica că dacă în alt stat a fost deschis un proces de insolvabilitate împotriva unui debitor care dispune de active pe teritoriul Republicii Moldova, executarea asupra activelor acestuia poate fi inițiată doar în cazul existenței unui acord bilateral între statul respectiv și Republica Moldova cu privire la insolvabilitatea transfrontalieră. Menționăm faptul că Republica Moldova, cel puțin la etapa actuală, nu are semnat niciun acord bilateral cu privire la insolvabilitate cu alte state.

Deci, anume acțiunea sau inacțiunea socialmente periculoasă este etapa premergătoare a oricărei infracțiuni. De aceea ele ocupă locul principal în latura obiectivă a infracțiunii și dau naștere altor etape: consecințelor socialmente periculoase și raportului de cauzalitate între elementul material și urmările prejudiciabile. Fiecare faptă infracțională, prin definiția sa, este socialmente periculoasă, nelegitimă și aduce daune valorilor și relațiilor sociale ocrotite de dreptul penal sau le pune într-o stare periculoasă. Asemenea faptă este social periculoasă, din motivul că în ea își găsește expresie atentarea la obiectele ocrotite de legea penală și este nelegitimă, deoarece subiectul încalcă cerințele legii penale.

Cele nuanțate anterior permit a concluziona asupra faptului că elementul material al infracțiunii de *insolvabilitate fictivă*, prevăzut expres în lege anume prin sintagma *insolvabilitatea fictivă*, constă în **acțiunea de depunere a cererii introductive în instanța de insolvabilitate**, această cerere având la bază un temei nejustificat și ireal. Adică, în context, ***nu este existentă o stare de incapacitate de plată a debitorului***. De altfel, această stare de incapacitate de plată trebuie să fie inexistentă în realitate, dar nu doar în baza documentelor justificative. În contextul celor consemnate, se propune modificarea art. 253 alin. (1) C. pen. al RM, prin invocarea unei acțiuni unice în forma **depunerii de către debitor a cererii introductive în baza unui temei fals de intentare a procesului de insolvabilitate** (această propunere a fost materializată prin intermediul unui proiect de lege pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002 [104; 166] – **Anexa nr. 4 – Proiectul de Lege nr. 145 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, cu modificările și completările ulterioare; Anexa nr. 5 – Проект Закона № 145 о внесении изменений и дополнений в Уголовном Кодексе Республики Молдова №985/2002**).

Cu alte cuvinte, este vorba de cazul în care nu este o stare de incapacitate de plată, dar debitorul depune o cerere falsă referitor la această situație, precum și în cazul în care se *înfățișează anumite datorii inexistente sau se prezintă în anumite acte sau în situația financiară a debitorului careva sume nedatorate*. Deci, în sensul normei prevăzute de art. 253 C. pen. al RM, acest caracter fictiv vizează o acțiune unică sau o acțiune conturată prin mai multe acte, care determină fictivitatea acestei declarații a incapacității de plată.

În fapt, reiterăm că cererea depusă urmează a fie vădit falsă. Caracterul vădit (evident) fals este un semn subiectiv, care face referire la *evidentul* pentru conducătorul sau proprietarul organizației comerciale sau întreprinzătorul individual, care declară asupra incapacității de plată (insolvabilității, falimentului) [184, p. 139] false, cunoscându-se că organizația comercială sau întreprinzătorul individual are capacitatea de a asigura creanțele scadente ale creditorilor în măsură deplină [184, p. 139].

Adică insolvabilitatea fictivă (falsă) se înfățișează ca o situație cu totul diferită decât cea a insolvabilității intenționate. În acest caz (insolvabilitatea fictivă), organizația comercială sau întreprinzătorul individual are la dispoziție suficiente active pentru a satisface creanțele scadente ale creditorilor, însă în mod evident fals declară referitor la insolvabilitatea sa în scopul inducerii în eroare a creditorilor pentru obținerea amânării sau eșalonării plăților, reducerii acestora sau anularea lor [181, p. 295].

Astfel, urmând acest enunț menționat, considerăm că incorect a fost soluționat următorul caz: *potrivit sentinței s-a stabilit că S.S., fiind fondator și deținând funcția de director al SRL „T”, urmărind intenția de a cauza daune considerabile creditorilor, a adus agentul economic la insolvabilitate intenționată în următoarele împrejurări. Astfel, în scopul neachitării datoriilor sale către SVP din Moldova, în 2010 SRL „T”, în persoana inculpatului, s-a adresat către Curtea de Apel Economică a RM cu cerere introductivă cu privire la intentarea procesului de insolvabilitate, din motivul că are datorii creditoriale în mărime de 1 171 416 lei și se află în incapacitate de plată. În 2010 Curtea de Apel Economică a admis spre examinare cererea introductivă depusă de inculpat, iar în 2011 a pronunțat hotărârea de intentare a procedurii de insolvabilitate în privința SRL „T”, confirmând lista creditorilor, în care figurează I.S. (soția lui S.S.), acționara cu cota de 20% din capitalul statutar al SRL „T”, S.Sv. și P.I. În 2012 de către Direcția Generală Control și Revizie a CCCEC (actualul CNA) a fost emis Actul reviziei economico-financiare la SRL „T”, care a constatat că, în urma verificării corectitudinii și stabilirii cantității de puiet de pește vărsat în lacul G., s-a stabilit că contractul încheiat în 2007 de vânzare-cumpărare a puietului de pește, în rate și cu plata amânată cu SRL „P.” are un caracter fictiv, deoarece s-a dovedit faptul că pretinsele livrări de puiet de pește efectuate de SRL „P” au fost reflectate documentar, dar de facto aceste livrări nu au avut loc. Astfel, datoria în sumă de 2 589 652 lei, a SRL „T” față de SRL „P” este una ireală și a constituit elementul definițiv în stabilirea incapacității de plată a întreprinderii SRL „T”, deoarece reprezintă ponderea a 70% din valoarea totală a creanțelor înaintate de creditorii. Din motivul tranzacțiilor dubioase efectuate de către inculpat, întreprinderea SRL „T” nu a fost capabilă de a-și desfășura activitatea economică normală și totodată să-și onoreze obligațiunile conform contractului din 2007, încheiat cu SVP a Moldovei, în persoana președintelui B.F. de activitate în comun, având ca obiect colaborarea părților în menținerea și îmbogățirea diversității biologice în lacul de acumulare G., precum și creșterea peștelui spre realizare, cu organizarea pescuitului și cu desfășurarea luptei contra braconajului, în rezultatul căruia directorul SRL „T” S.S. nu a achitat SVP din Republica Moldova, suma de 576 712 lei și ilegal a reținut în beneficiul său patrimoniul SVP din Republica Moldova, în sumă de 106 180 lei, cauzându-i daune în proporții deosebit de*

mari în mărime de 682 892 lei [45]. Or, incapacitatea de plată a fost de asemenea ireală, datorită unor tranzacții fictive. Acest demers determină lansarea ideii de existență a unei fictivități raportate la incapacitatea de plată a debitorului. Chiar dacă a fost inițiată procedura cu crearea aparenței unor tranzacții fictive desfășurate anterior, în prezența condiției stabilirii depunerii cererii introductive de către debitor sau persoanele împuternicite, se poate identifica, în viziunea noastră, o insolvabilitate fictivă. În cazul în care cererea introductivă nu a fost introdusă de către debitor sau persoanele împuternicite ale acestuia, atunci despre infracțiuni legate de insolvabilitate nu poate fi vorba. În context se stabilește o infracțiune concurentă în această corelație: fals, uz de fals etc.

Depunerea cererii introductive de pornire a procedurii de insolvabilitate urmează a respecta anumite limite normative. După formă, actele necesare intentării procesului de insolvabilitate trebuie să fie perfectate conform regulilor prevăzute de *Legea insolvabilității*, iar după conținut actele trebuie să fie false, adică în realitate debitorul are capacitatea de a achita în termenele stabilite creanțele scadente ale creditorilor, fie că activele debitorului nu sunt depășite de pasive. În cazul în care are loc declararea intenționat falsă a incapacității de plată într-o formă și procedură neprevăzută de lege, poate forma, după caz, conținutul infracțiunii de escrocherie (art. 190 C. pen. al RM).

Comunicând faptul insolvabilității debitorului, făptuitorul îl confirmă prin prezentarea de acte false care reflectă activitatea economică a debitorului și care se anexează la cererea cu privire la deschiderea procedurii concursuale. În acest caz uzul de fals al actelor publice sau al altor documente va fi cuprinsă de conținutul infracțiunii de insolvabilitate fictivă, fără o invocare suplimentară a infracțiunilor legate de acest uz de falsuri.

Independent de modalitatea normativă, art. 253 C. pen. al RM indică la o urmare imediată în forma unor *daune în proporții mari cauzate creditorilor*. Și dacă, conform legislației penale române modalitatea normativă concretă invocă o anumită urmare imediată (în funcție de fiecare modalitate normativă, urmează a fi analizată, în opinia autorilor C. Voicu, A. Boroi, F. Sandu și I. Molnar, și *urmarea imediată* [127, p. 107]), acest ultim fapt nu devine pertinent și cert rezultând din conținutul legislației penale a Republicii Moldova (art. 253 C. pen. al RM), care vizează în calitate de element material - insolvabilitatea fictivă, manifestată într-o singură modalitate faptică – *depunerea unei cereri introductive false*.

Deci, urmarea imediată constă în cauzarea unor daune în proporții mari creditorilor, în primul rând, de pierderile creditorilor în forma prejudiciului material real și a venitului ratat [181, p. 296], cu condiția că depășește anumite limite cantitative, evaluate în bani.

De aici și contextul, că cererea introductivă, deși poate fi depusă de creditori, nu este relevantă pentru a fi admisă în ipoteza infracțiunii prevăzute de art. 253 C. pen. al RM. Or, prezentarea unei cereri introductive false de către creditori, prin cauzarea unor daune acestor creditori înseși, exclude răspunderea penală în baza lipsei semnelor componente de infracțiune (lipsește obiectul juridic de atentare). Cauzarea daunei se cuprinde de intenția directă sau indirectă a persoanelor, care sunt subiecți ai infracțiunii de insolvabilitate fictivă (falsă) [181, p. 296].

Dauna desemnează o pagubă, prejudiciu ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni; iar în context se are în vedere anume dauna materială – ca fiind paguba adusă unui drept patrimonial [20, p. 90].

Conform art. 126 C. pen. al RM, prin *daune în proporții mari* trebuie înțelese acele prejudicii patrimoniale reale sau în forma unor venituri nerealizate care depășesc, la momentul săvârșirii infracțiunii, valoarea a 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei. Potrivit art. 126 alin. (1¹) C. pen. al RM, se consideră proporții deosebit de mari valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește valoarea a 40 salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei (la moment fiind individualizată răspunderea penală în baza art. 253 alin. (2) lit. b) C. pen. al RM)).

Daunele se manifestă prin dauna cauzată unui creditor sau comasată drept o daună pe seama daunelor produse mai multor creditori [184, p. 134]. Această daună se stabilește de fiecare dată prin analiza și evaluarea tuturor circumstanțelor cauzei [184, p. 135].

În baza art. 25 C. pen. al RM, infracțiunea se consideră consumată dacă fapta săvârșită întrunește toate semnele constitutive ale componente de infracțiune. În fapt, momentul consumării unei infracțiuni este în corelație nemijlocită cu structura componente de infracțiune prevăzută de norma penală [147, p. 47-49]. Consumarea este forma tipică a infracțiunii, constând în faptul că *iter criminis* atinge ultima etapă externă, fie prin atingerea rezultatului (când este vorba de o infracțiune materială), fie prin executarea integrală (când este vorba de o infracțiune formală).

În context, subliniem că teoria penală face distincție între diferite componente de infracțiune în baza mai multor criterii delimitative (după gradul prejudiciabil al infracțiunii prevăzute prin componentele vizate; după modul de descriere a semnelor componente de infracțiune; după structura laturii obiective a infracțiunii). Autorii români A. Ungureanu și C. Bulai operează cu distincția între infracțiuni *formale (de atitudine)* și infracțiuni *materiale (de rezultat)* [23, p. 130-133; 126, p. 75-78].

Infracțiunile formale sunt acele infracțiuni pentru a căror existență este suficient ca rezultatul să constea într-o stare de pericol, iar *infracțiunile materiale* – sunt infracțiunile pentru a căror existență este necesară producerea unui rezultat material. În ipoteza terminologiei utilizate, clasificarea componentelor de infracțiune în materiale, formale și formal-reduce este importantă nu numai în plan teoretic (pentru cercetarea componentelor de infracțiune), dar și pentru soluționarea unor probleme de importanță practică (determinarea momentului consumării infracțiunii, posibilitatea existenței unor modalități de tentativă etc.).

Sușinem pe deplin aserțiunea autorului român G. Antoniu [6, p. 38-39], precum că faptele concrete cu relevanță penală produc direct sau mijlocit o atingere valorilor sociale ocrotite de legea penală. Acest ultim fapt nu exclude, însă, situația ca legiuitorul, după voința sa, să aleagă un număr de incriminări la care rezultatul se produce direct sau cel mai adesea mijlocit asupra relațiilor sociale și să pretindă ca acest rezultat să fie dovedit, în timp ce în raport cu alte incriminări să nu aibă o atare pretenție, presupunând că rezultatul se produce întotdeauna. Rezultatul care se va răsfrânge asupra valorii sociale ocrotite și care constituie justificarea oricărei incriminări oferă temei de a susține numai că toate incriminările au la bază un rezultat. Delimitarea infracțiunilor formale de infracțiunile de rezultat, constată G. Antoniu, are o altă bază de pornire și anume opțiunea legiuitorului de a condiționa existența unor incriminări de dovedirea rezultatului sau de a nu formula o atare pretenție. În context, activitatea fizică infracțională, realizată în întregime, poate fi urmată de producerea unor modificări în lumea externă, care să corespundă consecinței vătămătoare sau prejudicioase, răului pe care legea penală l-a avut în vedere atunci când a incriminat acea activitate. Această urmare întregeste conținutul infracțiunii [56, p. 118].

În context, infracțiunea de insolvabilitate fictivă, fiind o formă de manifestare a bancrutei frauduloase, se consideră consumată din momentul survenirii urmării imediate, iar prin această concluzie se determină ca fiind prezentă o descriere a componentei materiale a infracțiunii [183, p. 113; 184, p. 139], adică *infracțiunea se consideră consumată din momentul depunerii, în baza legii, a unei cereri introductive false de intentare a procesului de insolvabilitate, prin cauzarea unor daune în proporții mari creditorilor*. Anume din acest moment se poate vorbi despre lezarea obiectului apărut de legea penală. Or, introducerea cererii de intentare a procesului de insolvabilitate în instanța judecătorească presupune efectuarea unor proceduri complexe, care poate include diferite expertize, controale etc. Implicarea debitorului pretins insolubil într-o asemenea procedură costisitoare se poate răsfrânge în mod negativ asupra stării financiar-patrimoniale a debitorului. În consecință, datorită specificului relațiilor legate de insolvabilitate, vor fi prejudiciate interesele creditorilor. Este important ca această prejudiciere, în varianta tipică

a infracțiunii, să fie, cantitativ, evaluată la mărimea unor daune în proporții mari cauzate creditorilor.

Pentru întregirea faptică a laturii obiective a infracțiunii este importantă și determinarea unor condiții obiective de incriminare. Cu alte cuvinte, pentru caracterizarea deplină a acțiunii infracționale o mare importanță o are situația săvârșirii infracțiunii, precum și mijloacele pe care subiectul le-a întrebuințat acționând asupra obiectului infracțiunii, asupra altor procese din realitatea obiectivă. În legătură cu fapta prejudiciabilă este și problema locului, timpului, modului și mijlocului de săvârșire, deoarece: în unele cazuri, aceste elemente fac parte din descrierea laturii obiective în norma de incriminare așa încât, stabilirea lor este necesară pentru o corectă calificare juridică a faptei; în alte cazuri, aceste semne nu fac parte din descrierea laturii obiective a infracțiunii, dar stabilirea acestora are importanță în calitate de circumstanțe atenuante sau agravante, după caz, ajutând la corecta individualizare a pedepsei penale.

Legiuitorul a identificat insolvabilitatea fictivă ca fiind determinată obiectiv prin intermediul acțiunii de *depunere* a unei cereri introductive *în instanța de insolvabilitate* (rezultând din analiza blanchetei normative). Instanța de insolvabilitate este obligată să admită spre examinare cererea introductivă în raport cu care se adoptă imediat o încheiere, dar *în cel mult 3 zile* de la data depunerii. Anume în baza aprecierii *temeiului de insolvabilitate și a faptelor constatate în cadrul examinării cererii introductive*, se hotărăște asupra intentării procedurii de insolvabilitate sau asupra respingerii cererii introductive. De aici și condiția obligatorie de incriminare – intentarea unui proces de insolvabilitate. Dar, între procesul de intentare a procesului de insolvabilitate și cauzarea unor daune creditorilor poate fi o durată de timp mai mică sau mai mare, mai mult sau mai puțin predeterminată, fapt pentru care susținem ideea de a fixa normativ o componentă de infracțiune cu caracter formal, și anume lăsată, în aspect consumativ, la etapa comiterii elementului material al infracțiunii: *depunerea de către debitor a cererii introductive în baza unui temei fals de intentare a procesului de insolvabilitate, cu condiția admitterii acestuia*. În perspectiva unor modificări de lege penală promovate în materia reglementării infracțiunii de insolvabilitate fictivă, ar fi **necesară determinarea daunelor cauzate creditorilor doar ca efect al epuizării infracțiunii, dar nu a consumării acesteia** (crearea unei componente cu conținut formal al infracțiunii de insolvabilitate fictivă). Adică, epuizarea infracțiunii de bancrută frauduloasă se prezintă sub forma continuării infracțiunii după momentul consumării.

De altfel, este important a consemna faptul că procesul concursual al insolvabilității oricărei întreprinderi în mod convențional poate fi configurat prin trei etape:

- 1) crearea de către debitor a stării de insolvabilitate;
- 2) examinarea cauzei în instanță, etapă inițiată cu depunerea unei cereri în acest sens;

3) executarea hotărârii care vizează desfășurarea procedurilor concursuale.

La oricare dintre aceste etape este posibilă comiterea infracțiunii de acțiuni ilegale în caz de faliment, însă acțiunile orientate spre falimentul intenționat (insolvabilitatea intenționată, insolvabilitatea premeditată) și falimentul fals (insolvabilitatea fictivă, pseudobancruta) se comit la prima etapă. Acțiunile ilegale în caz de insolvabilitate pot fi comise la oricare etapă, făcându-se delimitare între acțiunile ilegale în prevederea falimentului și în procesul falimentului [155, p. 364].

Este important a menționa că în cazul insolvabilității fictive (insolvabilității false, pseudobancrutei) o cerere corespunzătoare în instanță o adresează anume debitorul, alți declaranți în această ipoteză fiind mai puțin probabili. Din aceste rațiuni, de fiecare dată la depunerea cererii de către debitor, urmează să se verifice versiunea referitoare la prezența semnelor de insolvabilitate fictivă [155, p. 367].

Legătura de cauzalitate rezultă din însăși materialitatea infracțiunii incriminate. Între acțiunile amintite și starea de încetare a plăților nu trebuie să existe o legătură de cauzalitate, fiind suficient ca acestea să premerge ori să însoțească această stare pentru a-i conferi un caracter fraudulos bancrutei, prin denaturarea sau ascunderea reală a situației de capacitate de plată de debitorului.

De altfel, nu susținem opinia autorului V. Pașca, care remarcă că aceste acțiuni *pot să urmeze acestei stări* [95, p. 164]. În cazul în care starea de încetare a plăților (starea de insolvență) există deja și este depusă o cerere introductivă în contextul anume a acestei stări de incapacitate de plată, nu poate fi vorba despre o infracțiune de insolvabilitate fictivă. Expresia sugerează în primul rând existența raportului de cauzalitate între fapta personală și prejudiciul suferit de averea debitorului și consecutiv de către creditorii, dar totodată și aplicarea textului chiar și în situația în care fapta a constituit o **condiție** favorabilă pentru realizarea efectului [123, p. 321].

În raport cu forma activității infracționale (acțiune sau omisiune), infracțiunile se împart în infracțiuni comisive și infracțiuni omisive. În teoria dreptului penal și în practica judiciară se mai deosebesc infracțiuni simple și infracțiuni complexe (latura obiectivă a infracțiunii simple se exprima prin săvârșirea unei singure acțiuni (inacțiuni) și pricinuirea unui singur prejudiciu; în cazul infracțiunii complexe actele de activitate (inactivitate) sunt strâns legate între ele atât prin unitatea exterioară, cât și prin cea interioară, alcătuind latura obiectivă a unei singure infracțiuni).

Infracțiunea de insolvabilitate fictivă, care constă în depunerea cererii introductive în anumite condiții de timp, loc, alte împrejurări, este o infracțiune comisivă și, independent de faptul că cauzează ori poate cauza daune unui sau mai multor creditorii, infracțiunea comportă un caracter simplu (fără implicare a unui specific complex):

- o singură faptă prejudiciabilă,
- o singură consecință prejudiciabilă,
- un singur obiect juridic de atentare și
- o singură formă de vinovăție atestată.

În legătură cu descrierea infracțiunii de insolvabilitate fictivă se constată lipsa unei relevanțe a acesteia în raport cu infracțiunea prelungită. În viziunea noastră, infracțiunea de insolvabilitate fictivă, fiind evaluată juridic doar printr-un act unic, nu este compatibilă cu prelungirea acesteia. În cazul comiterii mai multor acte, trebuie să fie diferite temeiuri de intentare a procesului de insolvabilitate, iar pe cale de consecință – și existența unui concurs de infracțiuni.

Conform art. 25 alin. (2) C. pen. al RM, se consideră infracțiune neconsumată pregătirea de infracțiune și tentativa de infracțiune. Unii autori români menționează că actele pregătitoare și tentativa, deși posibile la infracțiunea de bancrută, sunt lăsate în afara incriminării de către legiuitor [127, p. 107-108].

Conform art. 26 alin. (1) C. pen. al RM, se consideră pregătire de infracțiune *înțelegerea prealabilă de a săvârși o infracțiune, procurarea, fabricarea sau adaptarea mijloacelor ori instrumentelor, sau crearea intenționată, pe altă cale, de condiții pentru săvârșirea ei dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, infracțiunea nu și-a produs efectul*. Adică actele preparatorii sunt acele acte prin care se pregătește săvârșirea infracțiunii, prin care se creează condițiile și se apropie mijloacele necesare îndeplinirii infracțiunii.

În teza incriminării actelor de pregătire, se consideră că aceste acte, prin destinația lor, creează condiții favorabile pentru săvârșirea unei infracțiuni și deci se integrează în procesul causal al activității infracționale. Actele de pregătire fac posibilă începerea executării, creează un pericol, o amenințare pentru societate și fac necesară incriminarea lor. Prin intervenirea legii penale chiar în faza de preparare, se preîntâmpină amplificarea cauzalității potențiale începute [56, p. 119].

În baza art. 27 C. pen. al RM, tentativa prezumă *acțiunea sau inacțiunea intenționată îndreptată nemijlocit spre săvârșirea unei infracțiuni dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, aceasta nu și-a produs efectul*.

În cazul insolvabilității fictive este posibilă, în aserțiunea noastră, atât pregătirea, cât și tentativa de infracțiune. Tentativa este acea încercare nereușită a infracțiunii, constând în punerea în executare a hotărârii de a săvârși infracțiunea, executare care a fost întreruptă sau nu și-a produs rezultatul.

Realizarea unor acte premărgătoare depunerii cererii introductive, care sunt legate de crearea aparenței (fictivității) unor datorii inexistente sau deținerea unor acte false în vederea prezentării

lor în instanța de insolvabilitate, va fi interpretată ca fiind o pregătire a infracțiunii de insolvabilitate fictivă.

Doar folosirea și deținerea actelor false va fi interpretată ca fiind o parte a infracțiunii de insolvabilitate fictivă, nu și falsul propriu-zis al actelor care conturează situația fictivă. Acest fals urmează a fi calificat distinct.

În cazul în care cererea introductivă a fost depusă în instanța de judecată, dar nu s-a intentat un proces de insolvabilitate, constatându-se faptul unui temei fictiv, poate fi vorba despre o tentativă de infracțiune în acest sens.

3.2.2.

Latura subiectivă a infracțiunii

Prin latura subiectivă a unei infracțiuni se înțelege atitudinea mentală cu caracter antisocial a persoanei care săvârșește o faptă prevăzută și pedepsită de legea penală. Ea include trei elemente: elementul subiectiv (moral), mobilul și scopul săvârșirii infracțiunii.

Deci, legea penală nu incriminează simpla atitudine psihică a infractorului, intenția neconcretizată într-o faptă care să prezinte pericol social. Simpla rezoluție infracțională nu are nici o relevanță pentru legea penală; în acest caz, se impune prevenirea realizării gândirii infracționale, iar nu reprimarea ei [56, p. 119]. Adică, răspunderea penală nu este una obiectivă, dedusă exclusiv din materialitatea faptei, ci trebuie fundamentată și pe constatarea vinovăției, în una dintre formele acesteia anume reglementată de legea penală [99, p. 4].

De la regula generală, că procesul psihic anterior activității fizice infracționale nu cade sub prevederile legii penale, există totuși unele excepții. O primă excepție o formează cazul în care faza spirituală prezintă un aspect extern, în sensul că deliberarea și rezoluțiunea de a săvârși infracțiunea au fost realizate în comun de mai multe persoane. În această situație, aspectul extern al deliberării și luării rezoluțiunii este considerat ca formând latura obiectivă a unei alte infracțiuni incriminate de sine stătător. O a doua excepție o constituie incriminarea, ca infracțiune *sui generis*, a fazei oratorii, în care rezoluțiunea de a săvârși o infracțiune se relevă, se exteriorizează, prin comunicarea verbală sau printr-un alt mijloc [56, p. 119].

Deci, elementul subiectiv (sub orice formă a vinovăției prin care se manifestă: *intenție* sau *imprudență*) se caracterizează, așa cum rezultă din textul de lege, printr-o manifestare de conștiință și voință care se reflectă în fapta ilicită săvârșită de către făptuitor. În conținutul vinovăției se constată existența a doi factori, care rezultă explicit sau implicit din definițiile cuprinse în lege. Acestea sunt: factorul intelectual sau actul de conștiință și factorul volitiv sau actul de voință. În funcție de particularitățile lor, legiuitorul a definit intenția și imprudenața ca

modalități sub care se pot prezenta [24, p. 140]. Modul deosebit de manifestare a acestor factori față de rezultatul faptei, permite delimitarea formelor și modalităților vinovăției. Perceperea laturii subiective a componenței de infracțiune necesită clarificarea sensului pe care-l conțin noțiunile de intenție sau imprudență. Intenția și imprudența constituie formele atitudinii psihice a persoanei față de consecințele socialmente periculoase ale faptei sale, față de consecințele penale. Astfel, fapta este săvârșită cu intenție când subiectul prevede rezultatul acesteia și urmărește producerea lui prin săvârșirea faptei sau acceptă posibilitatea producerii lui, fapta este săvârșită din imprudență când persoana prevede rezultatul faptei pe care nu-l acceptă, socotind fără temeii că nu se va produce, ori nu prevedea rezultatul deși trebuia și putea să-l prevadă.

Factorul volitiv este caracterizat, la rândul său, prin aceea că subiectul urmărește producerea rezultatului său, ori fără a-l urmări, acceptă posibilitatea producerii sale, sau speră că nu se va produce.

Pentru realizarea elementului subiectiv, de regulă, este suficientă constatarea intenției sau imprudenței în una dintre modalitățile sale. Dintre cele două forme de vinovăție consacrate de lege, intenția reprezintă o formă în care se exprimă o poziție psihică mai intensă, mai activă; în această formă se mobilizează în mare măsură funcțiile psihice, decât în cazul imprudenței. De aceea, fapta prevăzută cu intenție prezintă un grad de pericol social mai ridicat, decât o faptă manifestată prin-o formă de vinovăție imprudentă. Aceste ultime rațiuni fac dovada faptului că faptele legate de bancruta simplă (manifestate prin imprudență) nu pot face, în viziunea noastră, obiectul unor reglementări juridico-penale – anume datorită gradului prejudiciabil limitat al acestor fapte.

Vinovăția persoanei, exprimată prin anumite acțiuni socialmente periculoase, pot fi stabilite inclusiv în baza unor circumstanțe obiective identificate în procesul cercetării cauzei. Drept condiție generală pentru aceasta servește recunoașterea faptului că orice conduită a omului, orice acțiune sau inacțiune volitivă constituie un ansamblu de factori obiectivi și subiectivi. Vinovăția persoanei se exprimă întotdeauna prin săvârșirea unor acțiuni sau inacțiuni socialmente periculoase. Elementele obiective ale infracțiunii se combină cu elementele ei subiective. În context, elementul subiectiv al infracțiunii rezultă din coroborarea elementului material al infracțiunii cu dispozițiile normelor art. 17, 18 sau 19 C. pen. al RM și diferă în funcție de modalitatea concretă de săvârșire.

În ansamblu, infracțiunile legate de bancrută (simplă sau frauduloasă [20, p. 41]) se săvârșesc cu forma de vinovăție a intenției, directă sau indirectă, când fapta este comisivă. În unele cazuri, legate de infracțiunea omisivă, ea poate fi săvârșită atât cu intenție, cât și din imprudență, neavând importanță scopul sau mobilul săvârșirii faptei. Or, de acestea din urmă se

va ține seama la individualizarea judiciară a pedepsei penale. În ultimul caz, care vizează comiterea infracțiunilor legate de bancrută într-un anumit scop – acela de fraudare a terților creditori – infracțiunea se manifestă, subiectiv doar prin intenție directă.

În context, subliniem că esența bancrutei constă în faptul că întotdeauna vom avea ca premise o intenție frauduloasă (prezumată) rezultând din diminuarea valorii activelor în scopul neonorării, chiar viitoare, a creditorilor și o intenție frauduloasă (manifestă), prin înstrăinarea în fraudă creditorilor. Bancruta frauduloasă, fiind o fraudare a creditorilor, implică, în mod conceptual, dolul, acel *animus fraudandi* caracteristic oricărei fraude [94, p. 84; 95, p. 177].

Din această ultimă perspectivă, latura subiectivă a infracțiunii de insolvabilitate fictivă (formă de manifestare a bancrutei frauduloase) se manifestă doar prin intenție directă [172, p. 171], adică vinovatul își dă perfect seama de faptul că depune o cererea introductivă falsă în instanța de judecată în cazul existenței reale a capacității de plată, prevede că prin această cauzează daune creditorilor și dorește anume aceasta. Cu alte cuvinte, persoana și-a dat seama că face o declarație falsă despre incapacitatea de plată a debitorului, a prevăzut posibilitatea și inevitabilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile și a dorit producerea lor [183, p. 113-114].

Indiferent de modalitatea de comitere a infracțiunii de bancrută frauduloasă, săvârșirea infracțiunii din culpă este exclusă [94, p. 84; 95, p. 177].

În context, susținem opinia autorilor L. Gauhman și S. Maximov, care nuanțează latura subiectivă a infracțiunii de insolvabilitate fictivă prin prezența vinovăției în forma intenției directe și a scopului infracțiunii. Scopul - în calitate de semn al laturii subiective a acestei infracțiuni - este raportat la:

- *scopul imediat,*
- *scopul ulterior.*

De altfel, scopul imediat constă în inducerea în eroare a creditorilor, iar scopul ulterior – obținerea amânării sau eșalonării plăților, reducerea acestora sau anularea lor [184, p. 139].

În opinia altor autori, se face referire doar la scopul ulterior. Astfel, scopul infracțiunii, deși în mod normativ nu este prevăzut, faptic ar putea fi: inducerea în eroare (pentru amânarea și/sau eșalonarea plăților cuvenite creditorilor, obținerea de reduceri la datorii [34, p. 546-550]; anularea plăților [183, p. 114]). Autorul rus S. Niculin menționează că amânarea și/sau eșalonarea plăților cuvenite creditorilor, obținerea de reduceri la datorii este posibilă doar în baza legilor în vigoare [150, p. 171]. Referitor la debitorul care a declarat asupra incapacității de plată (insolvabilității), pot fi admise proceduri de reorganizare și lichidare, dar la oricare etapă de examinare a cauzei privind insolvabilitatea poate fi încheiată o tranzacție, când se atestă o înțelegere între debitor și

creditor referitor la stingerea obligațiilor debitorului, anularea creditului, amânarea sau eșalonarea lui etc. [181, p. 295-296]. Anume la acest rezultat tind în primul rând întreprinzătorii sau conducătorii organizației comerciale debitoare, care au declarat fictiv despre incapacitatea de plată (insolvabilitatea) a sa. În multiple cazuri „faliții fictivi” își ating scopul desfășurării procedurilor de lichidare în vederea liberării de achitarea creditelor [181, p. 296].

În același sens, s-au expus și autorii români C. Voicu, A. Boroș, F. Sandu și I. Molnar, în special că infracțiunea de bancrută frauduloasă se săvârșește doar cu intenție directă, calificată prin scop (în vederea diminuării aparente a activelor – în cazul unor modalități normative, fraudarea terților creditori – în cazul altor modalități normative de manifestare a infracțiunii) [127, p. 108].

O. Predescu nu vorbește despre un careva scop, dar califică latura subiectivă a infracțiunii ca fiind manifestată prin vinovăție intenționată [102, p. 249].

De asemenea și autorul V. Pașca enunță că falsificarea evidențelor societății, sustragerea sau distrugerea acestora, ascunderea unei părți din active ori înfățișarea de datorii existente trebuie săvârșite în scopul prevăzut de legiuitor prin expresia *în vederea diminuării aparente a valorii activelor*, ceea ce impune săvârșirea faptei cu intenție directă, o intenție calificată prin scop [94, p. 84-85; 95, p. 177-178].

V. Verin subliniază că insolvabilitatea fictivă (falimentul fals) se comite prin înșelăciune sau inducere în eroare a creditorilor în scop material [133, p. 56].

În opinia noastră, cu adevărat, pentru existența scopului – semn subiectiv al infracțiunii de insolvabilitate fictivă este necesară comasarea scopului imediat cu unul dintre scopurile ulterioare. Scopul inducerii în eroare a creditorilor constă în tendința de a crea o percepere de către ei a unei stări false referitor la situația patrimonială de fapt a debitorului, care constă *aparent* în imposibilitatea de a asigura achitarea creanțelor scadente în volum deplin [184, p. 139].

Scopul obținerii amânării sau eșalonării plăților scadente de creditorii lor reprezintă tendința de a pune în vedere creditorilor anumite termene neavantajoase și neconfortabile pentru ei, dar avantajoase și confortabile debitorului, termene de achitare a plăților respective, ceea ce poate determina și trebuie să determine obținerea unui venit sau altui avantaj patrimonial al acestuia în dauna intereselor creditorilor; scopul obținerii unei reduceri a plăților sau anularea acestora constau în tendința de a impune creditorii spre a micșora mărimea creditului ori în genere a refuza achitarea lui, ceea ce este egal proporțională tendinței de obținere a unui venit patrimonial care cauzează concomitent daună materială creditorilor [184, p. 130-140].

În context, este importantă analiza faptului dacă termenul de *intenționat* din titlul infracțiunii de insolvabilitate intenționată indică la forma de vinovăție a acesteia și anume acest semn

subiectiv face delimitarea dintre infracțiunea de insolvabilitatea intenționată și insolvabilitatea fictivă.

În viziunea noastră, mai potrivit pentru norma prevăzută de art. 252 C. pen. al RM ar fi sintagma de *bancruta premeditată*, care ar consemna o realitate obiectivo-subiectivă, dar nu numai o manifestare subiectivă a infracțiunii. Pe această cale, și infracțiunea de insolvabilitate fictivă se manifestă subiectiv, prin intenție, și doar prin forma intenției directe. Însă, în acest ultim caz, luând în vedere că insolvabilitatea nu poate fi fictivă, luând în vedere determinantele acestei instituții juridico-civile și legătura lor cu caracterul fictiv constat, promovăm conceptul de *pseudobancrută* (ca formă de manifestare a bancrutei frauduloase). Ambele categorii juridice: bancruta premeditată și pseudobancruta nu punctează în delimitare pe anumite elemente de diferit gen, iar caracterul premeditat poate fi corect rezultat din prevederea expresă a acestui fapt ori din prefixul *pseudo* al bancrutei.

3.3. Forme și modalități factice ale infracțiunii de insolvabilitate fictivă. Delimitarea de alte infracțiuni

Promovând politica unui stat de drept, Republica Moldova tinde spre realizarea cât mai eficientă a principiilor legalității, umanismului și democratismului. Un rol deosebit în cadrul activității de realizare a acestor principii generale îl au mijloacele de drept penal [13, p. 19-22]. Luând în vedere etapa de dezvoltare pe care o parcurge Republica Moldova la moment, reglementarea juridică a tuturor tipurilor de relații sociale care se desfășoară în cadrul acestui organism social (constituind substanța ramurilor dreptului) trebuie în mod indubitabil să se subordonează principiului legalității. Evident că principiul legalității încadrează în orbita sa, în mod firesc, întreaga reglementare din C. pen. în vigoare [53, p. 8]. Statul de drept implică cu certitudine, pe lângă alte trăsături definitorii, și supremația legii [121, p. 157-163].

Acceptând ca obligatorie și necesară funcția de garanție a legii, constatăm, prin invocarea opiniei autorului A. Ionaș, că anume legea este cea etichetă care trebuie să prevadă anumite limite ale activității cetățenilor. Această etichetă legală constă, în primul rând, în faptul că numai prin lege se pot stabili asemenea limite și, în al doilea rând, nici o autoritate publică nu poate impune cetățenilor alte limite decât cele consacrate nemijlocit în conținuturile normative [67, p. 10-11].

Prin tratamentul novator realizat de către legiuitor în domeniul dreptului penal se trasează, pe de o parte, liniile de demarcație între faptele ilicite penale (infracțiuni) și faptele ilicite nepenale (contravenții administrative, delict civile, abateri disciplinare), iar pe de altă parte,

granițele înăuntrul cărora legea penală poate fi concret incidentă, respectând principiul fundamental al legalității [53, p. 9]. Cu alte cuvinte, stabilindu-se delimitarea concretă între faptele supuse răspunderii penale și cele supuse altor forme de răspundere juridică, stabilim în mod concret și precis faptele care cad nemijlocit sub incidența legii penale.

În această ordine de idei, aplicarea cât mai corectă a dispozițiilor în materie de răspundere penală pentru faptele infracționale săvârșite, în particular răspunderea penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitate (bancruta frauduloasă), depinde în mare măsură de corectitudinea legislației elaborate și de cunoașterea esenței reglementărilor normative impuse. Respectiv, apelând la teoria calificării juridice a infracțiunii invocăm existența unui proces îndelungat, minuțios și complicat, care are drept scop anume asigurarea legalității incriminării și a legalității sancționării penale [13, p. 202].

Complexitatea procesului de calificare juridică a infracțiunilor este dictată de necesitatea evaluării și interpretării juste a diferitor norme cu caracter penal în materie de răspundere penală pentru infracțiunile legate de insolvabilitate, de modalitățile normative expres adoptate și, evident, de instituțiile la care facem referire în raport cu calificarea infracțiunii concrete, în cazul nostru – a infracțiunii de insolvabilitate fictivă. Un cumul separat de dificultăți, a căror soluționare justificată determină în mare măsură calificarea juridică corectă a infracțiunilor în ansamblu sunt cele legate de instituția concurenței normelor penale și procedeele de calificare juridică a acestora [179, p. 8-9], precum și a concursului de infracțiuni. Adică, în fapt, examinând procedeele de bază și metodele de alegere a normei juridico-penale în cazurile când există suficiente semne ce delimitează componentele de infracțiune, prevăzute de mai multe norme penale, trebuie să ne orientăm atenția și asupra unor asemenea situații, când în fapta prejudiciabilă săvârșită se stabilesc semnele a două sau mai multe norme juridico-penale [152, p. 417].

Studiind multiplele dispoziții cu caracter penal, observăm că multe dintre acestea au tangență comună cu infracțiunea de insolvabilitate fictivă, adică unele sau chiar toate semnele unui conținut normativ se intercalează în conținutul altuia, se intersectează, se suprapun reciproc, ceea ce determină și dublarea într-o oarecare măsură a normelor penale, menționează autorul A. Gherțenon [citată după 152, p. 417].

Normele prevăzute de art. 252, art. 253 C. pen. al RM unifică o circumstanță extrem de principală: răspunderea pentru infracțiunile legate de insolvabilitate în cazul în care se cauzează daune mari [133, p. 56]. Delimitarea între norme constă în următoarele trăsături ale componentei de infracțiune. Faptele prevăzute de art. 252 C. pen. al RM se caracterizează prin crearea intenționată ori majorarea limitelor incapacității de plată (insolvabilității), comise de către

conducătorul sau proprietarul organizației comerciale sau întreprinzătorul individual, în interesele personale sau ale altor persoane, care au cauzat daune în proporții mari. De aici și contextul că răspunderea penală pentru insolvabilitatea intenționată (falimentul premeditat) intervine în cazul în care insolvabilitatea întreprinderii comerciale survine nu ca urmare a condițiilor obiective de administrare, dar ca efect al acțiunilor intenționate ale persoanelor vinovate [133, p. 56]. În aceste limite este important, pentru a realiza infracțiunea de insolvabilitate intenționată, să se dovedească starea de încetare a plăților și încheierea unor acte de înstrăinare făcută în fraudă creditorilor [102, p. 249]. Răspunderea penală pentru insolvabilitatea fictivă survine în cazul declarării vădit false de către conducătorul sau proprietarul organizației comerciale, precum și de către întreprinzătorul individual a stării de insolvabilitate, în scopul inducerii în eroare a creditorilor în vederea eșalonării sau amânării plăților, reducerea cotelor de plăți sau anularea lor, dacă s-a cauzat o daună în proporții mari [133, p. 56].

Delimitarea infracțiunii de insolvabilitate fictivă (art. 253 C.pen. al RM) de infracțiunea de insolvabilitate intenționată (art. 253 C. pen. al RM) rezidă, după cum subliniază C. Gurschi și V. Berliba într-un singur semn de evaluare a modalității normative [34, p. 549]: în cazul insolvabilității intenționate (art. 252 C. pen. al RM) incapacitatea de plată a debitorului (în special, supraîndatorarea debitorului, în cazul în care debitorul reclamat este o persoană juridică responsabilă de creanțele creditorilor în limitele patrimoniului ei) este reală, dar existența acesteia este condiționată de anumite încălcări comise de către subiecți speciali, pe când în cazul insolvabilității fictive (art. 253 C. pen. al RM), deși procedura de intentare a procesului de insolvabilitate este legală, informația înaintată pentru intentarea acestui proces este falsă [34, p. 546-550].

În viziunea noastră, un concurs ideal între infracțiunea de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă nu poate exista, între aceste infracțiuni atestându-se o delimitare. La delimitarea infracțiunilor este vorba despre două sau mai multe norme, care nu coincid sau nu se contrapun în nici măcar un semn. La concurența normelor penale, însă, toate normele conțin semnele generale și fapta infracțională comisă putea fi încadrată în limitele oricăreia dintre acestea în ipoteza ideii inițiate, erorile legate de soluționarea incorectă a problemelor concurenței sunt mai greu de depistat și de înlăturat [153, p. 250-251].

De asemenea este necesară concretizarea delimitării între conținuturile normative concurente și corelației conținuturilor omogene de infracțiune. Conținuturile omogene se deosebesc între ele după unul sau mai multe semne. În acest context, unul dintre conținuturile corelate conține un semn, care este lipsă în cazul celui de-al doilea conținut, iar celui de-al doilea

fi este caracteristic semnul ce se află lipsă în cazul celui dintâi. În cazul concurenței normelor penale numai una dintre norme conține semne care sunt lipsă în cazul celeilalte. De aici rezultă faptul că se poate ca normele concurente de a le prezenta ca conținuturi complexe, dacă una se va completa cu semnele care nu ajung [152, p. 422].

În opinia noastră, operând cu cele semnalate anterior, nu trebuie confundată noțiunea de *delimitare* cu cea de *concurență*. În context, între infracțiunea de insolvabilitate fictivă și infracțiunea de insolvabilitate intenționată pot fi determinate doar regulile delimitării, fără o concretizare și o prezență a unor reguli de concurență, iar admiterea unor evaluări a infracțiunilor prin concurs este posibilă doar în cazul unui concurs real.

Deci, nu considerăm justificată soluția instanței de judecată de a califica în concurs depunerea cererii introductive bazate concomitent pe anumite date neveridice, complementate de anumite fapte intenționate care au determinat starea de incapacitate de plată a debitorului. Or, în viziunea noastră, starea de incapacitate de plată a debitorului poate exista, fiind posibilă intervenția răspunderii penale în baza unor fapte prejudiciabile determinate, ori poate să nu existe, dar prin prezentarea cererii introductive false, care fictiv atestă o stare de incapacitate de plată, se indică la infracțiunea de insolvabilitate fictivă.

*Prin sentința Judecătorei Bălți din 19 martie 2015, MA a fost condamnat în baza art. 252 alin. (2) lit. b) C. pen. al RM și art. 253 alin. (2) lit. b) C. pen. al RM. Pentru a se pronunța în sensul celor expuse, instanța de fond a reținut că, inculpatul MA, activând în calitate de administrator al SC „F” SRL, **pe parcursul anilor 2008-2009**, în scopul declarării SC „F” SRL ca agent economic insolvabil, intenționat a creat situația financiară dificilă a întreprinderii nominalizate, prin următoarea schemă frauduloasă: în 2008, în temeiul contractului de credit încheiat cu BC „MA” SA, a obținut un credit în valoare de 2 400 000 lei pentru procurarea mijloacelor fixe, inclusiv a mijloacelor de transport și pentru reparația capitală a imobilului, din contul căruia în 2008 - transferă mijloace bănești în sumă de 300 637 lei, pe contul bancar a SC „MP” SRL, pentru procurarea utilajului electronic, prezentând ulterior băncii pentru confirmarea procurării factura fiscală eliberată în 2003, de către SC „MP” SRL, privind livrarea către SC „F” SRL, a utilajului electric în sumă de 194 200 lei și servicii de instalare în sumă de 106 437 lei, factură ce a fost eliberată de SC „MP” SRL, fără a avea la acel moment în stoc utilajul electronic respectiv și fără a fi efectuate lucrările de instalare, ca ulterior la indicația scrisă a administratorului SC „F” SRL, mijloacele bănești în sumă de 300 637 lei, să fie restituite de SC „MP” SRL, la alt cont bancar a SC „F” SRL deschis în BC „U”, care au fost ridicați de MA, fiind utilizate de acesta în scopuri personale. Tot el, în scopul declarării SC „F” SRL, ca agent economic insolvabil, având în gestiune mijloace de transport procurate de la SC*

„T-T” SRL și SC „P” SRL, la prețul total în sumă de 1 310 114,50 lei, a achitat din contul creditului primit în 2008, de la BC „MA” în sumă de 2 400 000 lei, cu o rată anuală de 24 %, formal încheie cu ÎI „C”, un contract de arendă prin care transmite în arendă la un preț fictiv de 1 000 lei lunar mijloacele de transport sus menționate, care însă de facto continuă a se afla în gestiunea sa personală, veniturile obținute de la serviciile efectuate de la acestea fiind percepute și utilizate de MA în scopuri personale. În continuare, urmărind scopul declarării SC „F” SRL, ca agent economic insolubil, prin încălcarea prevederilor art. 22 și 27 din Legea insolvenței nr. 632-XV din 14.11.2011, în perioada procesului de insolvență pornit de instanța de judecată în 2009, necătând la faptul prezenței datoriilor a SC „F” SRL, față de creditori, acordă pe un termen de 3 luni un împrumut de mijloace bănești fără dobândă în sumă de 513 000 lei, contabilului-șef, care este și fondatorul întreprinderii SC „F” SRL ML, din care în prezent a fost restituit doar suma de 184 000 lei, pe când anterior de la BC „MA” SA, a fost primit credit în sumă de 2 400 000 lei cu o dobândă de 24% anual. Astfel, prin utilizarea schemelor frauduloase menționate mai sus, administratorul SC „F” SRL, MA, intenționat a creat situație financiară dificilă a SC „F” SRL, în scopul declarării SC „F” SRL, ca agent economic insolubil, prin care fapt a cauzat creditorilor prejudiciu după cum urmează: BC „MA” SA în sumă totală de 2 561 258 lei; SRL „Se” în sumă totală de 195 748,62 lei; SRL „S” în sumă totală de 152 074,17 lei; SRL „Po” în sumă totală de 94 970 lei, ceea ce constituie daune în proporții deosebit de mari. Tot el, MA, activând în calitate de administrator al SC „F” SRL, **pe parcursul anului 2009**, intenționat, în scopul declarării intenționate fictive a incapacității de plată a SC „F” SRL, ducând în eroare instanța de judecată, la depunerea cererii de declarare a insolvenței SC „F” SRL, a prezentat instanței de judecată informație neveridică pentru intentarea procesului, inclusiv: - raportul financiar a întreprinderii nominalizate la situația 2009, unde n-a indicat soldurile mijloacelor bănești în numerar la situația din 2009, în sumă de 322 057 lei, la contul bancar în sumă de 63,39 lei și la valutar în sumă de 101,40 lei; - raportul financiar a întreprinderii nominalizate la situația din 2009, care conținea date eronate privind soldul mijloacelor bănești în numerar la situația din 2009, acesta fiind micșorat cu 322 832,12 lei; - raportul financiar a întreprinderii nominalizate la situația din 2009, care conținea date eronate privind soldul mijloacelor bănești în numerar la situația respectivă, acesta fiind micșorat cu 506 510,80 lei. Astfel, prin neincluderea în raportul financiar a mijloacelor bănești și neprezentarea soldurilor corecte a mijloacelor bănești în numerar aflate în casa SC „F” SRL, administratorul SC „F” SRL, MA, a dus la declararea incorectă a incapacității de plată a debitorului, prejudiciind interesele creditorilor: BC „MA” SA în sumă totală de 2 561 258 lei,

SRL „Se” în sumă totală de 195 748,62 lei, SRL „S” în sumă totală de 152 074,17 lei și SRL „Po” în sumă totală de 94 970 lei, ceea ce constituie daune în proporții deosebit de mari [46].

Nu rareori infracțiunile legate de insolvabilitate pot concura cu escrocheria. După cum s-a menționat, pe bună dreptate, în literatura de specialitate, în structura normelor penale, care stabilesc răspunderea pentru infracțiunile legate de insolvabilitate, au fost inserate generalizări juridice care permit penalizarea infracțiunilor, comise în diverse domenii, infracțiuni diferite privind circumstanțele fapțice, dar conexe vizând orientarea infracțională. Calificarea juridică a infracțiunii se face, luându-se în calcul caracterul vinovăției. Dacă vinovăția îmbracă forma de intenție, atunci se elucidează scopul, acesta fiind un element necesar al unei fapte intenționate. În funcție de scopul infracțiunii, se face calificarea juridică a acesteia. În împrejurarea respectivă trebuie diferențiate noțiunea de scop al infracțiunii de noțiunea de motiv, care a determinat săvârșirea acesteia. Adică, între escrocherie și insolvabilitatea fictivă există anumite asemănări: atât în primul caz, cât și în cel de-al doilea caz, este vorba despre o fraudă orientată spre stabilirea unor raporturi de încredere între făptuitor și persoana, care este proprietarul sau posesorul legal al bunurilor; această fraudă are ca scop cauzarea de prejudicii materiale unei alte persoane. În cazul insolvabilității fictive, debitorul, în pofida promisiunii sale de a-și onora obligațiile față de creditorii, săvârșește fraude sub formă de declarare intenționat falsă a insolvabilității sale. În această situație, scopul se exprimă în inducerea în eroare a creditorilor, pentru a obține anumite avantaje de ordin patrimonial.

Una dintre metodele sustragerii prin escrocherie – abuzul de încredere – constă în faptul că făptuitorul, în scopul posedării ilicite de bunuri străine, folosește atitudinea de încredere în detrimentul subiectului pasiv. Insolvabilitatea fictivă nu presupune, însă, ca element indispensabil al laturii sale obiective, luarea și trecerea în folosul făptuitorului sau al unor terțe persoane a bunurilor străine. În opinia autorului V. Stati, dacă escrocheria a fost precedată de insolvabilitatea fictivă, ultima, în combinație cu sustragerea, care va fi săvârșită ulterior, constituie un concurs real al infracțiunilor [113, p. 37-39]. Deci, declararea intenționat falsă a incapacității de plată într-o formă și procedură neprevăzută de lege, poate forma, după caz, conținutul normativ al incriminării prevăzute de art. 190 C. pen. al RM.

În concluzie, deosebirea principală între insolvabilitatea fictivă și escrocherie se exprimă prin aceea că prima faptă poate fi comisă numai în prezența circumstanței de notificare de către făptuitor a insolvabilității sale. Această procedură se derulează, în conformitate cu *Legea insolvabilității*. Dacă subiectul escrocheriei nu reclamă careva calități speciale, atunci, în calitate de subiect activ al insolvabilității fictive poate evolua numai persoanele strict determinate în cadrul legii: persoana cu funcție de răspundere autorizată. De asemenea, în cazul insolvabilității

fictive subiectul pasiv poate fi doar creditorul, pe când în cazul escrocheriei – oricare persoană care deține anumite bunuri.

Analiza practicii judiciare denotă faptul că în caz de insolvabilitate se comit multiple acte ilegale orientate spre micșorarea patrimoniului debitorului, care urmează a fi supusă procedurii concursuale. Nu de puține ori aceste acțiuni constau în scoaterea activului debitorului de sub jurisdicția sa și concentrarea acestui activ în mâinile unui singur creditor, care devine de bază. Un asemenea rol îl au, de regulă, băncile, care dețin resurse financiare suficiente care permit de a cumpăra datoriile organizației etc. [155, p. 381].

În cazul insolvabilității fictive, modalitățile faptice se pot înfățișa în jurul a două etape:

a) conturarea unor semne exterioare ale insolvabilității,

b) depunerea cererii de către debitor în instanță privind recunoașterea acesteia ca fiind insolvabilă.

Semnele exterioare ale insolvabilității constau în următoarele:

- neexecutarea intenționată a obligațiilor față de creditori în ciuda posibilităților reale de executare,

- neluarea măsurilor privind lichidarea creanței debitoriale (neprimirea la timp a datoriilor în baza contractului de credit),

- încheierea unor contracte fictive cu companii care reprezintă interesele debitorului, în baza cărora suma datoriilor este considerabil majorată comparativ alți creditori, inclusiv față de buget și fondurile extrabugetare, în special referitor la plățile obligatorii,

- falsificarea documentelor contabile și a altor documente care reflectă activitatea economică a întreprinderii [155, p. 389-390].

În context, în cauzele privind insolvabilității fictive, menționează autorii O. Corșunov și A. Stepanov, urmează a fi supuse stabilirii următoarele circumstanțe:

1) sunt prezente semnele falimentului organizației, este inițiată procedura insolvabilității debitorului, dacă da, atunci cine, când, obiectul și temeiurile cerințelor formulate de către declarant?,

2) la ce etapă este procedura de insolvabilitate?,

3) cine îndeplinește obligațiile conducătorului întreprinderii, ce drepturi are prevăzute la această etapă etc.?,

4) caracteristica organizației-debitor, cine este proprietarul, fondatorii, acționarii etc.?,

5) care daune prejudiciabile au survenit ca urmare a comiterii infracțiunii, inclusiv care este mărimea datoriei pe credit, care daună este cauzată prin acțiunile comise, prezența altor

prejudicii admise ca urmare a acțiunilor ilegale comise, prezența raportului de cauzalitate între faptele comise și urmărirea prejudiciabile survenite?,

6) prin care metodă a fost comisă infracțiunea în cazul falimentului fals?:

-- a avut loc depunerea cererii, cine a depus-o, în care circumstanțe?;

-- corespunde cererea stării financiare reale și situației patrimoniale, care este scopul cererii, este cererea falsă?;

-- recunoaște declarantul falsul cererii sale?;

-- este cauzat prin fapta comisă vreun careva prejudiciu?;

-- a avut loc exprimarea acordului de către creditorii asupra amânării sau eșalonării plăților, reducerea plăților sau anularea lor, în contextul unei eventuale tranzacții?;

-- în ce mărime a avut loc neachitarea creanței pentru fiecare creditor?;

-- a avut loc săvârșirea și a altor infracțiuni?;

-- a fost săvârșit vreuna careva fals de acte și care anume, prin ce metode?

7) cine a comis infracțiunea? [155, p. 393-396].

3.4. Concluzii la Capitolul 3 al tezei

1. Politica juridico-penală se realizează atât prin activitatea de elaborare a normelor, cât și prin cea de aplicare a lor.

2. Infracțiunile economice pot fi considerate acele fapte, săvârșite în dauna relațiilor sociale referitoare la buna desfășurare a mecanismului economic luat în ansamblu.

3. Obiectul juridic generic al infracțiunilor economice este constituit din ansamblul de relații sociale a căror existență și desfășurare normală este condiționată de apărarea sistemului economic în ansamblu (relațiile social-economice).

4. Specificul incriminării infracțiunii de insolvență fictivă, potrivit art. 253 C. pen. al RM, prezumă existența unui obiect juridic complex al infracțiunii, acesta fiind derivat din contextul relațiilor sociale protejate primar prin norma de incriminare, precum și din relațiile sociale care vizează interesele creditorilor.

5. Obiectul juridic special de bază al infracțiunii de insolvență fictivă este constituit din *relațiile sociale a căror existență de normală desfășurare sunt condiționate de respectarea dreptului de gaj a creditorilor și asigurarea unui context legal procedurilor de realizare a procesului concursual* (relațiile sociale privitoare la corectitudinea onorării obligațiilor față de creditorii).

8. Obiectul juridic special adiacent al infracțiunii de insolvabilitate fictivă este constituit din *relațiile sociale privitoare la interesele patrimoniale ale creditorilor, precum și relațiile sociale care reies din conținutul infracțiunilor consumate* (uzul de fals).

9. Anumite documente, utilizate în cazul insolvabilității fictive, nu constituie obiect material al infracțiunii, ci mijloc de comitere a acesteia.

10. Insolvabilitatea nu poate fi fictivă, luând în vedere determinantele acestei instituții juridico-civile.

11. Se constată o incoerență normativă, prin care, conform art. 10 alin. (2) al Legii insolvabilității nr. 149/2012 - *temeiul general de intentare a unui proces de insolvabilitate constă în incapacitatea de plată a debitorului*, iar în baza art. 13 al aceleiași legi, debitorul este în drept să depună cerere introductivă în situația în care există **pericolul intrării lui în incapacitate de plată** când, în mod previzibil, nu își va putea executa la scadență obligațiile pecuniare. Adică, în opinia noastră, nu este vorba despre pericolul intrării în incapacitate de plată, atât timp când însuși temeiul este lăsat la etapa incapacității de plată.

12. Subiectul activ al infracțiunii de insolvabilitate fictivă este debitorul, iar în cazul în care acesta nu este persoană fizică - persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, deține dreptul de reprezentare a debitorului.

13. Subiect activ al infracțiunii de insolvabilitate fictivă nu poate fi creditorul, deși acesta are dreptul de a depune în instanța de insolvabilitate o cerere introductivă. Creditorul poate fi doar subiect pasiv al infracțiunii.

14. Infracțiunea este susceptibilă de a se manifesta în toate formele de participare penală.

15. Referitor la infracțiunea de insolvabilitate fictivă, elementul material se înfățișează sub forma unei acțiuni în oricare din modalitățile care sunt descrise de *Legea insolvabilității* nr. 149/2012 și pot fi în legătură de cauzalitate cu eventualele daune în proporții mari cauzate creditorilor.

16. Caracterul fictiv al acestei eventuale insolvabilități poate fi orientat spre: - capacitatea/incapacitatea de a-și onora obligațiile de plată; - constatarea printr-un act judecătoresc de dispoziție.

17. Bancruta simplă își găsește incidență în conținutul răspunderii contravenționale (art. 288 C. con. al RM), care pune în evidență, pe lângă alte modalități normative de manifestare a infracțiunii, și *nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvabilitate*. De aici și necesitatea modificării art. 14 alin. (4) al *Legii insolvabilității*, prin înlocuirea sintagmei „răspundere penală” cu „răspundere contravențională”.

18. În sensul normei prevăzute de art. 253 C. pen. al RM, caracterul fictiv vizează o acțiune unică sau o acțiune conturată prin mai multe acte, care determină fictivitatea acestei declarări a incapacității de plată.

19. Infrațiunea de insolvabilitate fictivă, fiind o formă de manifestare a bancrutei frauduloase, se consideră consumată din momentul survenirii urmării imediate, iar prin această concluzie se determină ca fiind prezentă o descriere a componentei materiale a infrațiunii

20. Pentru întregirea laturii obiective a infrațiunii este importantă și determinarea unor condiții obiective de incriminare – intentarea unui proces de insolvabilitate.

21. Între procesul de intentare a procesului de insolvabilitate și cauzarea unor daune creditorilor poate fi o durată de timp mai mică sau mai mare, mai mult sau mai puțin predeterminată, fapt pentru care susținem ideea de a fixa normativ o componentă de infrațiune cu caracter formal, și anume lăsată, în aspect consumativ, la etapa comiterii elementului material al infrațiunii: ***depunerea de către debitor a cererii introductive în baza unui temei fals de intentare a procesului de insolvabilitate, cu condiția admiterii acestuia.***

22. În perspectiva unor modificări de lege penală admise în materia reglementării infrațiunii de insolvabilitate fictivă, ar fi necesară determinarea daunelor cauzate creditorilor doar ca efect al epuizării infrațiunii, dar un a consumării acesteia.

23. Susținem revederea titlului normei art. 252 C. pen. al RM: din *insolvabilitatea intenționată în bancruta premeditată.*

24. Suntem adepții modificării titlului infrațiunii de *insolvabilitate fictivă în pseudobancrută.*

25. Esența bancrutei constă în faptul că întotdeauna sunt ca premise o intenție frauduloasă rezultând din diminuarea valorii activelor în scopul neonorării, chiar viitoare, a creditorilor.

26. Un concurs ideal între infrațiunea de insolvabilitate intenționată și insolvabilitate fictivă nu poate exista.

27. Între infrațiunea de insolvabilitate fictivă și infrațiunea de insolvabilitate intenționată poate fi determinată doar delimitarea, fără o concretizare și o prezență a unor reguli de concurență, iar admiterea unor evaluări a infrațiunilor prin concurs este posibilă doar în cazul unui concurs real.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

1. Problema științifică importantă soluționată a constat în elaborarea unui mecanism normativ eficient care vizează răspunderea penală pentru infracțiunea de insolvabilitate fictivă (bancrută frauduloasă, în forma pseudobancrutei), fapt care va contribui la eficientizarea sistemului de atribuire a unor fapte prejudiciabile la categoria unei infracțiuni de acest gen, în vederea impulsivării sistemului de aplicare a acestuia în cadrul încălcării unor relații sociale incidente.

2. Instituția insolvabilității și falimentului ține de domeniul dreptului civil comercial. Implicarea dreptului penal vizează nu doar un proces adiacent - ca implicație în această materie complexă, dar și această ultimă intervenție nu se face în afara unor particularități, trăsături definitorii și soluții desprinse din reglementarea insolvabilității și falimentului în mod civil.

3. În țara noastră, la moment, statisticile judiciare și polițienești nu prefigurează o situație de condamnare a faptelor infracționale în domeniul complex al insolvabilităților. Acest ultim moment este dictat inclusiv de anumite incoerențe normative la nivelul dreptului penal, la nivelul corelației între dreptul penal și referințele de blanchetă etc.

4. Simplul refuz al unei plăți pe care debitorul de bună-credință l-a considerat întemeiat, nu putea și nici nu poate constitui o probă suficientă de încetare a plăților; cu alte cuvinte, pentru a fi declarat în faliment, comerciantul trebuie să fi comis fapte sau acte din care să rezulte că va fi incapabil să-și onoreze datoriile.

5. Nu oricare insolvabilitate prezumă o premisă pentru existența infracțiunii (insolvabilitatea neavând legătură cu sistemul normativului penal), dar în cazul în care se pune în mișcare o acțiune penală privind insolvabilitatea intenționată, instituția incapacității de plată urmează a fi examinată în calitate de situație-premisă – semn preexistent al infracțiunii [69, p. 34].

6. Insolvabilitatea este caracterizată de două stări: - *starea de fapt* și - *starea de drept*. Starea de fapt presupune imposibilitatea onorării obligațiilor ajunse la scadență, care poate fi reprezentată printr-o insuficiență a lichidităților, o absență a fondurilor bănești necesare plății obligațiilor scadente. Ca stare de drept, prin insolvabilitate se subînțelege procesul judiciar, care se intentează împotriva societății comerciale incapabile de a-și onora obligațiile ajunse la scadență și care se desfășoară sub supravegherea instanței de judecată.

7. În accepțiunea utilizată pe plan internațional, conceptului de insolvență comercială trebuie acordată o dublă semnificație, și anume cea care *conturează situația debitorului care nu*

mai poate face față datoriilor sale comerciale cu sumele de bani disponibile, și cea care desemnează sistemul de măsuri prin care se urmărește ca, prin lichidare sau reorganizare, averea debitorului să producă resursele financiare necesare acoperirii pasivului.

8. Insolvența prezumă o situație de drept comercial, iar insolvabilitatea implică mijloace de drept civil [69, p. 34].

9. Dacă starea de încetare a plăților constituie o condiție necesară și suficientă pentru declanșarea procedurii comerciale a reorganizării judiciare sau a falimentului, ea constituie o condiție necesară, dar nu suficientă, pentru declanșarea procesului penal pentru insolvabilitatea (bancruta) frauduloasă.

10. Starea de încetare a plăților trebuie să fie precedată, însoțită sau urmată de acțiuni de falsificare a evidențelor societății, de sustragere sau distrugere a acestora ori de ascunderea unei părți din active sau mărirea frauduloasă a pasivului societății, fapte care-i conferă caracter infracțional falimentului de fapt.

11. Falimentul nu poate fi asociat, ca conținut, cu încetarea plăților, ultima fiind conturată doar ca premisă a celei dintâi, dar nicidecum într-un mod obligatoriu [69, p. 34].

12. Există legislații care determină insolvabilitatea ca o stare de fapt a debitorului insolvabil, iar falimentul – ca o stare de drept, adică o insolvabilitate constatată de către instanța de judecată. În opinia noastră, această legătură se desprinde la limitele categoriilor juridice de insolvabilitate și insolvență [69, p. 34].

13. Este necesar de a valorifica instituția infracțiunii nu prin intermediul categoriei juridice civile (insolvabilitate), nu prin intermediul unor efecte ale procedurii de insolvabilitate (faliment), nu prin intermediul conceputului comercial de insolvență, ci prin intermediul unor noțiuni care să specifice încălcările în limitele acestor proceduri. În fapt, în aserțiunea noastră, este posibil uzul termenului de **bancrută**. Anume bancruta prefigurează încălcările admise în proces de insolvabilitate.

14. Pe măsura analizei legislației penale a unor state europene (și nu numai), devine principială delimitarea între bancrută (infracțiunea care însoțește falimentul și care se exprimă în neregulile financiare în dauna creditorilor) și insolvabilitate, care are uz de tehnică comercială [72, p. 215].

15. Este necesară incriminarea doar a bancrutei frauduloase, care este admisă prin faptele intenționate și ilegale ale creditorilor, precum și prin fraudă admisă de către aceștia (care nu poate fi decât intenționată).

16. Deși ar exista o deosebire între o bancrută simplă și o bancrută frauduloasă, aceasta face necesară, luând în considerație gradul prejudiciabil al infracțiunii, incriminarea pe cale penală doar a faptelor de bancrută frauduloasă [69, p. 34].

17. C. pen. al RM face o delimitare conceptuală între insolvabilitatea intenționată și insolvabilitatea fictivă, această delimitare fiind pe baza a două semne diferite (obiectiv și subiectiv), deși în aspect subiectiv nu se constată nici o delimitare [71, p. 201]. Or, diferențierea se face doar pe bază unui semn obiectiv [70, p. 278].

18. Susținem opinia unor legiuitori de a face distincție între caracterul premeditat și caracterul fictiv al insolvabilității, deși, sub aspect tehnico-juridic, ambele forme de manifestare a infracțiunii sunt incidente categoriei juridice de *bancrută frauduloasă*. Anume această faptă generică, descrisă prin modalități strict determinate (în particular *pseudobancruta*) urmează a fi reglementată de legea penală în vigoare a Republicii Moldova [70, p. 278].

19. Legiuitorul român a mers pe calea reglementării atât a faptelor care anticipează procesul de insolvabilitate (la etapa insolvenței), cât și cele care se manifestă la etapa administrării și conservării bunurilor creditorilor [71, p. 200].

20. Noțiunea și conținutul bancrutei este condiționată de existența / inexistența incapacității de plată. Or, în calitate de insolvabil intervine nu în mod obligatoriu un bancrutar, deși un bancrutar trebuie să fie doar un insolvabil. De aici și formula precum că în cazul în care persoana declarată insolvabilă a realizat cerințele scadente ale creditorilor săi, decade posibilitatea și realitatea incriminării bancrutei [72, p. 215].

21. Specificul incriminării infracțiunii de insolvabilitate fictivă, potrivit art. 253 C. pen. al RM, prezumă existența unui obiect juridic complex al infracțiunii, acesta fiind derivat din contextul relațiilor sociale protejate primar prin norma de incriminare, precum și din relațiile sociale care vizează interesele creditorilor.

22. Obiectul juridic special de bază al infracțiunii de insolvabilitate fictivă este constituit din relațiile sociale a căror existență de normală desfășurare sunt condiționate de respectarea dreptului de gaj a creditorilor și asigurarea unui context legal procedurilor de realizare a procesului concursual (relațiile sociale privitoare la corectitudinea onorării obligațiilor față de creditori).

23. Se constată o incoerență normativă, prin care, conform art. 10 alin. (2) al Legii insolvabilității nr. 149/2012 - *temeiul general de intentare a unui proces de insolvabilitate constă în incapacitatea de plată a debitorului*, iar în baza art. 13 al aceleiași legi, debitorul este în drept să depună cerere introductivă în situația în care există **pericolul intrării lui în incapacitate de plată** când, în mod previzibil, nu își va putea executa la scadență obligațiile

pecuniare. Adică, în opinia noastră, nu este vorba despre pericolul intrării în incapacitate de plată, atât timp când însuși temeiul este lăsat la etapa incapacității de plată.

24. Referitor la infracțiunea de insolvabilitate fictivă, elementul material se înfățișează sub forma unei acțiuni în oricare din modalitățile care sunt descrise de *Legea insolabilității* nr. 149/2012 și pot fi în legătură de cauzalitate cu eventualele daune în proporții mari cauzate creditorilor.

25. În sensul normei prevăzute de art. 253 C. pen. al RM, caracterul fictiv vizează o acțiune unică sau o acțiune conturată prin mai multe acte, care determină fictivitatea acestei declarări a incapacității de plată.

26. Între infracțiunea de insolvabilitate fictivă și infracțiunea de insolvabilitate intenționată poate fi determinată doar delimitarea, fără o concretizare și o prezență a unor reguli de concurență, iar admiterea unor evaluări a infracțiunilor prin concurs este posibilă doar în cazul unui concurs real.

Recomandări:

1. Se propune utilizarea în conținutul art. 252, 253 C. pen. al RM a termenului generic de *bancrută*, în locul celui de *insolvabilitate*. Or, nu considerăm că același termen - *insolvabilitatea*, care nu este de natură penală, poate și trebuie în dreptul penal să fie interpretat ca diferite semne ale componente de infracțiune: element material ori urmare imediată (consecință prejudiciabilă) a infracțiunii.

2. Este necesară, pe această cale, revederea titlului normei art. 252 C. pen. al RM: din *insolvabilitatea intenționată* în *bancruta premeditată*.

3. Se impune modificarea titlului infracțiunii de *insolvabilitate fictivă* în *pseudobancrută*.

4. Bancruta simplă își găsește incidență în conținutul răspunderii contravenționale (art. 288 C. con. al RM), care pune în evidență, pe lângă alte modalități normative de manifestare a infracțiunii, și *nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvabilitate*. De aici și necesitatea modificării art. 14 alin. (4) al *Legii insolabilității*, prin înlocuirea sintagmei „*răspundere penală*” cu „*răspundere contravențională*” [103; 165; 7].

5. Între procesul de intentare a procesului de insolvabilitate și cauzarea unor daune creditorilor poate fi o durată de timp mai mică sau mai mare, mai mult sau mai puțin predeterminată, fapt pentru care se impune fixarea normativă a unei componente de infracțiune cu caracter formal, și anume lăsată, în aspect consumativ, la etapa comiterii elementului material al infracțiunii: *depunerea de către debitor a cererii introductive în baza unui temei fals de intentare a procesului de insolvabilitate, cu condiția admiterii acestuia*.

6. Se propune următoarea redacție a art. 253 C. pen. al RM:

ARTICOLUL 253. Pseudobancruta

(1) Depunerea de către debitor a cererii introductive în baza unui temei fals de intentare a procesului de insolabilitate

se pedepsește cu închisoare de până la doi ani sau cu amendă în mărime de la 650 la 950 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(2) Aceeași faptă, care:

a) a determinat falimentarea debitorului;

b) a cauzat daune în proporții deosebit de mari creditorilor,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

Planul de cercetări științifice de perspectivă poate include următoarele subiecte:

a. Calificarea juridică a infracțiunilor descrise prin intermediul semnelor variabile de blanchetă.

b. Subiectul activ al infracțiunilor legate de insolabilitate.

c. Caracteristica criminologică a infracțiunilor legate de insolabilitate.

d. Justificarea științifică a sancțiunilor aplicate pentru diferite categorii de infracțiuni economice.

BIBLIOGRAFIE

1. Acord de asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a energiei atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>. Vizitat: 02.09.2017.
2. Alecu Gh. Drept penal. Partea generală. Constanța: Europolis, 2007. 572 p.
3. Alecu Gh. Instituții de drept penal. Partea generală și partea specială. Constanța: Ovidius University Press, 2010. 635 p.
4. Alecu Gh., Chiriac C. Unele considerații de natură teoretică și practică privind elementele constitutive ale infracțiunii de bancrută frauduloasă. În: *Legea și viața*, 2007, nr. 7, p. 10.
5. Alexandrescu D. Drept civil român. Vol. VII. București: 1910.
6. Antoniu G. Urmarea imediată. Contribuții la clarificarea conceptului. În: *Revista de drept penal*, Anul VI, nr.1, ianuarie-martie. București: 1999.
7. Aviz la proiectul de lege pentru modificarea art. 14 din Legea insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012. http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr12_109.pdf. Vizitat: 03.09.2017.
8. Bancruta simplă și bancruta frauduloasă. Răspundere penală. http://www.medierenet.ro/2014/10/10/bancruta-simpla-si-bancruta-frauduloasa-raspundere-penala/#.VUmtG_ntlBc. Vizitat: 6.05.2015.
9. Barac L. Constantele și variabilele dreptului penal. București: Editura All Beck, 2001. 776 p.
10. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et. al. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2009. 860 p.
11. Basno C., Dardac N. Operațiuni bancare. Instrumente și tehnici de plată. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1996. 251 p.
12. Berliba V. Contradicții și incorectitudine în calificarea unor fapte infracționale. În: *Revista de criminologie, drept penal și criminalistică*, 2003, nr.1-2, p. 19-22.
13. Berliba V. Incorectitudinea normelor juridico-penale și legalitatea în statul de drept. În: *Materialele Conferinței internaționale științifico-practice cu genericul „Edificarea statului de drept”*. Chișinău: Transparency International Moldova, 26-27 septembrie 2003, p. 202.
14. Borodac A. Drept penal. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: 1996. 200 p.
15. Borodac A. Drept penal. Partea generală. Chișinău: 1994. 368 p.
16. Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială. Chișinău: S. n., 2004. 622 p.
17. Borodac A., Gherman M. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: S.n., 2006.

18. Boroï A. Drept penal. Partea generală. Ediția a II-a. București: All Beck, 2000. 352 p.
19. Boroï A. Drept public. Aspecte de drept comparat privind bancruta frauduloasă în dreptul penal german.
<http://www.proceedings.univ-danubius.ro/index.php/eirp/article/view/1023/942>.
Vizitat: 6.05.2015.
20. Boroï A., Gorunescu M., Popescu M. Dicționar de drept penal. București: All Beck, 2004. 424 p.
21. Brînză S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: S. n., 2015. 1300 p.
22. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. et. al. Drept penal. Ediția a 2-a. Vol. 2. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
23. Bulai C. Drept penal român. Partea generală. Vol. I. București: 1992.
24. Bulai C. Manual de drept penal. Partea generală. București: Editura ALL, 1997. 648 p.
25. Cătuneanu I. C. Curs elementar de drept roman. București: Editura Cartea Românească, 1924, p. 639-641.
26. Ce înseamnă “bancruta”? <http://www.ce-inseamna.ro/cuv%C3%A2ntul/bancruta>.
Vizitat: 6.05.2015.
27. Ciuncan D. Bancruta frauduloasă. <http://dorin.ciuncan.com/carti/bancruta-frauduloasa-2/>. Vizitat: 6.05.2015.
28. Ciuncan D. Bancruta frauduloasă. <http://www.nastrut.ro/bancruta-frauduloasa/>.
Vizitat: 6.05.2015.
29. Ciuncan D. Bancruta frauduloasă. În: Revista de drept penal. Anul VII, nr. 3 (iulie-septembrie). București: Asociația Română de Științe Penale, 2000, p. 124-126.
30. Cod contravențional al Republicii Moldova din 24.10.2008, nr. 218. În: Monitorul Oficial din 16.01.2009, nr. 3-6. Art. 15. În vigoare: 31.05.2009.
31. Cod de procedură penală a Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial din 7.06.2003, nr. 104-110. Art. 447. În vigoare: 12.06.2003.
32. Cod penal din 24.03.1961. În: Veștile din 24.04.1961, nr. 010. Art. 41. În vigoare: 24.04.1961. Abrogat la 12.06.03, prin Legea nr. 1160-XV din 21.06.02. În: Monitorul Oficial nr. 128 din 13.09.02, art. 1014.

33. Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002, nr. 985-XV. În: MO din 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=331268>. Vizitat: 27.12.2015.

34. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub red. A. Barbăneagră, Chișinău, Centrul de Drept al Avocaților, Editura ARC, 2003.

35. Codul penal al României. Cap. III – Infrațiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii. <http://e-juridic.manager.ro/articole/infractiuni-contr-patrimoniului-art-228-256-14449.html>. Vizitat: 6.05.2015.

36. Comisia Comunităților Europene. Bruxelles, 21.04.2009. COM(2009) 174 final. Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European privind aplicarea Regulamentului (CE) nr. 44/2001 al Consiliului privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52009DC0174>. Vizitat: 20.05.2016.

37. Consiliul Uniunii Europene. Regulamentul (CE) nr. 1791/2006 al Consiliului din 20 noiembrie 2006 de adaptare a anumitor regulamente și decizii adoptate în domeniile liberei circulații a mărfurilor, liberei circulații a persoanelor, dreptului societăților comerciale, politicii în domeniul concurenței, agriculturii (inclusiv legislația sanitar-veterinară și fitosanitară), politicii în domeniul transporturilor, fiscalității, statisticii, energiei, mediului, cooperării în domeniile justiției și afacerilor interne, uniunii vamale, relațiilor externe, politicii externe și de securitate comune și instituțiilor, având în vedere aderarea Bulgariei și a României. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32006R1791>. Vizitat: 20.05.2016.

38. Consiliul Uniunii Europene. Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32001R0044>. Vizitat: 20.05.2016.

39. Consiliul Uniunii Europene. Regulamentul Consiliului (CE) nr. 1346/2000 din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență. http://www.bpi.ro/fisiere/acteNormative/incidente/regulament_CEE_2004_1766.pdf. Vizitat: 30.12.2015.

40. Convenția Europeană privind anumite aspecte internaționale ale falimentului din 1990. În: Evoluția reglementării insolvenței pe plan internațional. <https://www.juridice.ro/166356/evolutia-reglementarii-insolventei-pe-plan-international.html>. Vizitat: 04.05.2017.

41. Copețchi S., Hadîrca I. Calificarea infracțiunilor. Chișinău: S. n., 2015. 352 p.

42. Costin M. N., Mureșean M., Ursa V. Dicționar de drept civil. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
43. Costin M., Miff A. Falimentul. Evoluție și actualitate. București: Lumina Lex, 2000. 383 p.
44. Cotiga M. De ce nu le place bancherilor insolvența. București: 2013. file:///D:/Downloads/R20130703MC.pdf. Vizitat: 19.06.2016.
45. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr. 1ra-170/2016. Decizie din 20 ianuarie 2016. mun. Chișinău. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5613. Vizitat: 23.05.2016.
46. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova. Dosarul nr. 1ra-53/2016. Decizie din 15 martie 2016, mun. Chișinău. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5913. Vizitat: 23.05.2016.
47. Cușnir V., Berliba V. Aspecte juridico-penale ale evaziunii fiscale a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Chișinău: Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2002. 208 p.
48. Danileț V. Cristi, Bancruta frauduloasă. <http://cristidanilet.ro/docs/bancruta%20frauduloasa.doc>. Vizitat: 6.05.2015.
49. Demetrescu M. A. Codul de comerț adnotat. Vol. III. București: 1929.
50. DEX. Dicționar explicativ al Limbii Române. Ediția a II-a. Conducătorul lucrării: I.Coteanu. București: Univers enciclopedic, 1998. 1192 p.
51. Dicționar juridic. http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=182. Vizitat: 6.05.2015.
52. Dobrinoiu V., Pascu I., Lazăr V. et. al. Drept penal. Partea generală. București: 1992.
53. Dongoroz V. și colaboratorii. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Generală. Vol. I. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969.
54. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. et. al. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială. Vol. IV. Ediția a II-a. București: Editura Academiei Române, Editura All Beck, 2003. 936 p.
55. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S. ș.a. Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală. Vol. II. Ediția a II-a. Editura Academiei Române, 2003. 452 p.
56. Dongoroz V., Fodor I., Kahane S., Oancea I., Iliescu N., Bulai C., Stănoiu R., Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală. Vol. I. București: Editura Academiei Române, Editura ALL BECK, 2003.

57. Doroftei A. Infrațiunea de bancrută. În: Revista de drept penal (Penal law review). Anul XVI, nr. 1 (ianuarie-martie). București: Asociația Română de Științe Penale, 2009, p. 107-118.
58. Drăghici V. Obiectul juridic în conținutul normei de incriminare. În: Revista de drept penal. Anul VIII, nr. 2 (aprilie-iunie). București: Asociația Română de Științe Penale, 2001, p. 49-54.
59. Dumitrescu M. A. Manual de drept comercial. București: Editura Librăriei „Universala” „Alcalay & co: 1924.
60. Gheorghiu Gh. Procedura reorganizării judiciare și a falimentului. București: Lumina Lex, 2000. 312 p.
61. Giurgea F. C. Managementul intercultural. Vol. VII, nr. 2/2015. Scurst istoric al evoluției reglementării normative în domeniul economic, p. 39-45. <http://www.mi.bxb.ro/wp-content/uploads/2012/Articole/Art6-12.pdf>. Vizitat: 19.05.2016.
62. Hotărârea Plenului CSJ a RM nr. 2 din 24 martie 2014 cu privire la aplicarea în practica judiciară a Legii insolabilității. http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=134. Vizitat: 5.05.2015.
63. Hotca M. A. Analiza infracțiunii de bancrută frauduloasă (II). Articol UJ Premium. 2015. <http://www.universuljuridic.ro/analiza-infractiunii-de-bancruta-frauduloasa-ii/>. Vizitat: 6.05.2015.
64. Hotca M.-A. Codul penal. Comentarii și explicații. București: Editura C. H. Beck, 2007. 1593 p.
65. Hotca M.-A. Discuții referitoare la genul infracțiunii de bancrută frauduloasă. În: Dreptul (România), 2008, nr. 3, p. 187.
66. Infrațiunea de bancrută frauduloasă. <http://legestart.ro/infractiunea-de-bancruta-frauduloasa/>. Vizitat: 6.05.2015.
67. Ionaș A. Principiul legalității în dreptul penal. În: Revista de drept penal, Anul VI nr.1, ianuarie – martie, București 1999, p. 10-11.
68. Lebedinschi A. (în coautorat) Obiectul juridic al infracțiunii de insolabilitate fictivă. În: Jurnalul Juridic Național, 2016, nr. 4(20), p. 80-87.
69. Lebedinschi A. Corelația definitorie dintre starea de încetare a plăților, incapacitatea de plată, insolvență, insolabilitate, faliment, bancrută. În: Legea și viața, 2016, august, p. 27-34.
70. Lebedinschi A. Elemente de drept comparat în materia infracțiunilor legate de insolabilitate: legea penală a Uzbekistanului, Turciei și Ucrainei. În: Culegerea de articole

științifice «Premise de perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii Europene». Chișinău: ICEȘD, ICJP al AȘM, 2017, p. 273-279.

71. Lebedinschi A. Elemente de drept comparat în materia infracțiunilor legate de insolvabilitate: legea penală a României și a Republicii Moldova. În: Culegerea de articole științifice «Premise de perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii Europene». Chișinău: ICEȘD, ICJP al AȘM, 2017, p. 197-202.

72. Lebedinschi A. Elemente de drept comparat în materia infracțiunilor legate de insolvabilitate: legea penală a Lituaniei, Cazahstanului, Azerbaidjanului și Federației Ruse. În: Culegerea de articole științifice «Premise de perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii Europene». Chișinău: ICEȘD, ICJP al AȘM, 2017, p. 206-216.

73. Legea cu privire la faliment, nr. 786 din 26.03.1996. În: Monitorul Oficial din 10.02.2000, nr. 14-16, art. 74. În vigoare: 10.02.2000. Abrogată prin Legea nr. 632-XV din 14.11.01. În: Monitorul Oficial nr. 139 din 15.11.01, art. 1082.

74. Legea cu privire la faliment, nr. 851 din 03.01.1992. În: MO din 01.09.1992, nr. 008. Promulgat: 03.01.1992. Abrogată prin Legea nr. 786-XIII din 26.03.06. În: Monitorul Oficial nr.58 din 05.09.96.

75. Legea insolvabilității din 29 iunie 2012, nr. 149. În: MO din 14 septembrie 2012, nr. 193-197/663.

76. Legea model UNCITRAL din 1997. În: Evoluția reglementării insolvenței pe plan internațional. <https://www.juridice.ro/166356/evolutia-reglementarii-insolventei-pe-plan-international.html>. Vizitat: 04.05.2017.

77. Litigii economice. <http://www.slideshare.net/exodumuser/113012895-litigiieconomiceraspu>. Vizitat: 19.05.2016.

78. Loghin O., Toader T. Drept penal român. Partea specială. Ediția a III-a, revăzută și adăugită. București: Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., 1999. 664 p.

79. Loghin O., Toader T. Drept penal român. Partea specială. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită. București: Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., 2001. 736 p.

80. Macari I. Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea generală. Chișinău: CE USM, 2002.

81. Macovei Gh. Procedura de declarare a insolvabilității. Specialitatea științifică 553.03 – dreptul procesual civil. Teză de doctor în drept. Chișinău: USM, 2016. 196 p. http://www.cnaa.md/files/theses/2016/24938/gheorghe_macovei_thesis.pdf. Vizitat: 02.09.2017.

82. Micul dicționar enciclopedic. București: Editura Enciclopedică Română, 1972, p. 353.

83. Miculeț L. Reglementarea juridică a răspunderii pentru infracțiunile economice și corupție în SUA și Republica Moldova: studiu comparat. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005.
84. Miculeț L. Reglementarea juridică a răspunderii pentru infracțiunile economice și corupție în SUA și Republica Moldova: studiu comparat. - Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2005. 287 p.
85. Moldoveanu A. Răspunderea penală pentru bancruta simplă și bancruta frauduloasă. <http://www.capital.ro/raspundere-penala-pentru-bancruta-simpla-si-bancruta-frauduloasa.html>. Vizitat: 6.05.2015.
86. Moldoveanu N. Criminalitatea economico-financiară în societățile comerciale, București, GLOBAL PRINT, 2015. 456 p.
87. Molnar M. Infracțiunea de bancrută simplă prevăzută de Legea insolvenței prevăzută de Legea insolvenței. http://www.tribunaeconomica.ro/index.php?id_tip_categorie=1&&id_categ=10&id_revista=7642&id_nr_revista=199&mod=arhiva. Vizitat: 6.05.2015.
88. Mutu-Strulea M. Analiza juridico-penală a spălării banilor. Monografie. Chișinău: CEP USM, 2006. 190 p.
89. Nistoreanu Gh., Boroș A. Drept penal. Partea generală. București: All Beck, 2002. 340 p.
90. Noul Cod penal (2013/2014). Codul Penal al României. Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24/07/2009. <http://www.avocatura.com/11491-noul-cod-penal.html>. Vizitat: 30.12.2015.
91. Oancea I. Curs de drept penal general. Vol. I. București: 1954.
92. Palamarciuc V. Noi reglementări în cadrul procedurii de insolvență. În: Avocatul poporului, 2012, nr. 11-12, p. 21-23.
93. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene. Regulamentul (CE) nr. 1103/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2008 de adaptare la Decizia 1999/468/CE a Consiliului a anumitor acte care fac obiectul procedurii prevăzute la articolul 251 din tratat, în ceea ce privește procedura de reglementare cu control. Adaptare la procedura de reglementare cu control. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:32008R1103>. Vizitat: 20.05.2016.
94. Pașca V. Bancruta frauduloasă. Comentarii de practică judiciară. București: Lumina Lex, 2000. 103 p.
95. Pașca V. Falimentul fraudulos. Răspundere și sancțiuni. București: Lumina Lex, 2005. 272 p.

96. Pârgaru D. Bancruta simplă și bancruta frauduloasă în noul Cod penal. <http://www.drept.unibuc.ro/Dragos-PARGARU-Bancruta-simpla-si-bancruta-frauduloasa-in-noul-Cod-penal-s488-a795-ro.htm>. Vizitat: 6.05.2015.
97. Perchezitii într-un dosar de bancrută frauduloasă, printre cei vizați fiind și Dumitru Bucșaru. De I.C. HotNews.ro. 5 martie 2015. Dosare Juridice. http://www.hotnews.ro/stiri-dosare_juridice-19556488-perchezitii-intr-dosar-bancruta-frauduloasa-printre-cei-vizati-fiind-dumitru-bucșaru.htm. Vizitat: 6.05.2015.
98. Petrescu R. De la faliment la reorganizare judiciară. Procedura reorganizării judiciare și a falimentului. București: Editura *Oscar Print*, 2001. 159 p.
99. Poenaru Iu. Răspunderea penală a agenților economici. Infrațiuni în Codul penal și în legi penale speciale. București: Lumina Lex, 1998. 112 p.
100. Popa N. D. Obiectul material al infracțiunii. București: Universul juridic, 2010. 240 p.
101. Predescu I., Safta M. Principiul securității juridice, fundament al statului de drept repere jurisprudționale, p. 12. <http://193.226.121.81/publications/buletin/8/predescu.pdf>. Vizitat: 30.05.2016.
102. Predescu O. Dreptul penal al afacerilor. București: Editura Continent XXI, 2000. 266 p.
103. Proiectul de Lege nr. 130 pentru modificarea și completarea Legii insolabilității nr. 149 din 29.06.2012, cu modificările și completările ulterioare. <file:///C:/Users/Home/Downloads/130.2017.ro.PDF>. Vizitat: 03.09.2017.
104. Proiectul de Lege nr. 145 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, cu modificările și completările ulterioare. <file:///C:/Users/Home/Downloads/145.2017.ro.pdf>. Vizitat: 03.09.2017.
105. Regulamentul (CE) nr. 1346/2000 al Consiliului din 29 mai 2000 privind procedurile de insolvență. file:///C:/Users/Home/Downloads/compendium_civil_2013_EU_ro.pdf. Vizitat: 04.05.2017.
106. Rocco A. Concepția juridică a bancrutei. București: 1912.
107. Roșca N. Instituția falimentului în legislația Republicii Moldova. Chișinău: Centrul de studiere și propagare a dreptului privat, 2001. 172 p.
108. Roșca N. Noțiunea de insolabilitate prin prisma legii insolabilității nr. 632/2001. În: Buletinul Curții de Apel Economice și Inspectoratului Fiscal Principal de Stat de pe lângă Ministerul Finanțelor, 2006, nr. 5, p. 15.

109. Roșca N., Baieș S. Dreptul afacerilor. Vol. I. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2004. 456 p.
110. Schiau I. Regimul juridic al insolvenței comerciale. București: Editura All Beck, 2001. 576 p.
111. Sion F. Despre bancrute și faliment. București: 1915.
112. Stati V. Conceptul juridic al infracțiunilor legate de insolvabilitate. În: Revista Națională de Drept, 2002, nr. 3, p. 47.
113. Stati V. Delimitarea infracțiunilor de faliment de infracțiunile conexe. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr. 1, p. 37-39.
114. Stati V. Faptele penale legate de faliment în legislațiile Germaniei și Elveției. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr. 6(9), p. 37-39.
115. Stati V. Infracțiuni economice. Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2014. 530 p.
116. Stati V. Infracțiuni economice. Note de curs. Ediția a II-a, revizuită și actualizată până la data de 1 iulie 2016. Chișinău: CEP USM, 2016. 622 p.
117. Stati V. Infracțiunile legate de faliment în legislațiile penale ale S.U.A. și Marii Britanii. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr. 3, p. 29-31.
118. Stati V. Locul infracțiunilor legate de insolvabilitate în cadrul părții speciale a dreptului penal din Republica Moldova. În: Revista Națională de Drept, 2002, nr. 4(19), p. 53-55.
119. Stati V. Noțiunea de insolvabilitate în contextul infracțiunii de faliment intenționat. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr. 8, p. 64.
120. Stati V. Reglementarea infracțiunilor legate de faliment în Codurile penale le Poloniei și Estoniei. În: Revista Națională de Drept, 2001, nr. 2, p. 38-40.
121. Tocarenco V. Unele aspecte teoretice privind statul de drept. În Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Ediția a II-a și III-a. Chișinău: 200, p. 157-163.
122. Turcu I. Falimentul. Actuala procedură. Tratat. București: Lumina Lex, 2005. 640 p.
123. Turcu I. Insolvența comercială, reorganizarea judiciară și faliment. București: Lumina Lex, 2000. 448 p.
124. Turianu C. Dicționar juridic – bancruta frauduloasă. <http://corneliuturianu.blogspot.com/2013/04/dictionar-juridic-bancruta-frauduloasa.html>. Vizitat: 6.05.2015.
125. Ulianovschi X. Participația penală. Chișinău: 2002.
126. Ungureanu U. Drept penal român. Partea generală. București: 1995.

127. Voicu C., Boroî A., Sandu F., Molnar I. Drept penal al afacerilor. Bucureşti: Editura Rosetti, 2002. 464 p.
128. Voicu C., Sandu F., Dascălu I. Frauda în domeniul financiar, bancar și al pieței de capital. Bucureşti: Editura TREI, 1998. 371 p.
129. Zarafiu M. Bancruta frauduloasă, infracțiune din domeniul afacerilor. În: Revista de drept penal. Anul VIII, nr. 2 (aprilie-iunie). Bucureşti: Asociația Română de Științe Penale, 2001, p. 72-77.
130. Статья 195. Неправомерные действия при банкротстве. Статья 196. Преднамеренное банкротство. Статья 197. Фиктивное банкротство. [Уголовный кодекс РФ] [Глава 22] [Статья 195, 196, 197]. <http://www.zakonrf.info/uk/195/>; <http://www.zakonrf.info/uk/196/>; <http://www.zakonrf.info/uk/197/>. Vizitat: 6.05.2015.
131. Антонов В. Фиктивное банкротство: ответственность руководителя коммерческой организации. În: Российская юстиция, 2005, № 5, p. 15.
132. Бертовский Л.В., Образцов В.А. Выявление и расследование экономических преступлений. Учебно-практическое издание. Москва: Издательство «Экзамен», 2003. 256 p.
133. Верин В. П. Преступления в сфере экономики. Учебно-практическое пособие. 3-е издание, переработанное и дополненное. Москва: Издательство «Дело», 2003. 192 p.
134. Верин В.П. Преступления в сфере экономики. Учебно-практическое пособие. Москва: Издательство «Дело», 1999. 200 p.
135. Витвицкий А. А. Преступления в сфере внешнеэкономической деятельности (криминологические и уголовно-правовые аспекты). Ростов-на-Дону: Издательский центр «МарТ», 2003. 112 p.
136. Галиакбаров Р. Р. Квалификация групповых преступлений. Москва: 1980.
137. Галиакбаров Р. Р. Юридическая природа группы в уголовном праве. În: Советская юстиция, 1970, № 20, p. 22.
138. Гольмстен А. Х. Исторический очерк русского конкурсного процесса. Санкт-Петербург: 1888.
139. Грохотов А. За банкротство придется отвечать. În: Консультант, № 9, 2007.
140. Капинус О., Якоби С. Криминологическая характеристика преступлений в сфере коммерческой банковской деятельности и их детерминант¹. În: Закон и право, 2005, №1, p. 45.

141. Карпович О. Г. Правила квалификации преступлений, совершаемых в кредитно-финансовой сфере. Теория и практика применения. Москва: Закон и право, 2011. 183 р.
142. Козлов А. П. Соучастие. Москва: 2001.
143. Колб Б. Административная ответственность за банкротство. *În*: Законность, 2002, № 12, р. 26.
144. Колб Б. Злоупотребления при банкротстве. *În*: Законность, 2002, № 5, р. 17.
145. Колб Б. Разграничение мошенничества и преднамеренного банкротства. *În*: Законность, 2001, № 11, р. 14.
146. Колб Б. Состав преступления и понятие банкротства. *În*: Законность, 1998, № 1, р. 47.
147. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Издание 2-е. Под ред. Ю. И. Скуратова, В. М. Лебедева. Москва: 1999.
148. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации. Издание 2-е измененное и дополненное. Под ред. Ю. И. Скуратова, В. М. Лебедева. Москва: 1998.
149. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации. Под ред. Н. Ф. Кузнецовой. Москва: Издательство «Зерцало», 1998.
150. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. С. И. Никулина. Москва: 1998.
151. Коротков А. П. Преступления в сфере экономической деятельности – как угроза экономической безопасности России. Научно-практическое издание. Москва: «Издательство ПРИОР», 2002. 96 р.
152. Кудрявцев В. Н. Избранные труды по социальным наукам. Том. 1. Москва: Наука, 2002. 567 р.
153. Кудрявцев В. Н. Теоретические основы квалификации преступлений. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1963.
154. Куринов Б.А. Научные основы квалификации преступлений. Москва: Издательство Московского университета, 1984. 184 р.
155. Курс криминалистики. В трех томах. Том III. Криминалистическая методика. Методика расследований преступлений в сфере экономики, взяточничества и компьютерных преступлений. Под редакцией О.Н. Коршуновой, А.А. Степанова. Санкт-Петербург: Издательство «Юридический центр», 2004. 573 р.
156. Курс торгового права. Том IV. Под ред. Г. Ф. Шершеневича. Москва: 1912.

157. Курс уголовного права. Общая часть. Том 1. Учение о преступлении. Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. Москва: 1999.
158. Мельниченко А.Б., Ралачинский С.Н. Уголовное право. Общая часть. Учебное пособие для студентов юридических факультетов и специальностей вузов. Ростов-на-Дону: Издательский центр «МарТ», 2002. 320 р.
159. Можайская Л. Арбитражный управляющий как субъект преступных банкротств (ст.195, 196 УК РФ). *În*: Уголовное право, 2003, № 3, р. 44.
160. Набоков В. Д. Элементарный учебник особенной части русского уголовного права. Санкт-Петербург: 1903.
161. Наумов А. В. Уголовное право. Общая часть. Курс лекций. Москва: 1996.
162. Никифоров Б. С. Объект преступления по советскому уголовному праву. Москва: 1960.
163. Овсянникова И. Удостоверение права распоряжения денежными средствами, находящимися на «карточном» счете юридического лица. *În*: Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации, 2004 г., №3, р. 175.
164. Панкратов Ф. Г., Серегина Т. К. Коммерческая деятельность. Москва: 1996.
165. Проект Закона № 130 о внесении изменений и дополнений в Закон о несостоятельности № 149 от 29.06.2012, с последующими изменениями и дополнениями. <file:///C:/Users/Home/Downloads/130.2017.ru.PDF>. Vizitat: 03.09.2017.
166. Проект Закона № 145 о внесении изменений и дополнений в Уголовном Кодексе Республики Молдова №985/2002. <file:///C:/Users/Home/Downloads/145.2017.ru.PDF>. Vizitat: 03.09.2017.
167. Прокументов Л., Махно Е. Неправомерные действия при банкротстве. *În*: Уголовное право, 2009, № 6, р. 49-54.
168. Рарог А.И., Степалин В.П., Шишов О.Ф. Уголовное право. Особенная часть в вопросах и ответах. Учебное пособие. Под редакцией А.И. Рарога. Москва: Юристъ, 2000. 304 р.
169. Расследование преступлений в сфере экономики. Руководство для следователей. Под общей редакцией И. Н. Кожевникова. Москва: Издательство «Спарк», 1999. 415 р.
170. Савельев Д. В. Преступная группа: уголовно-правовая интерпретация. *În*: Российский юридический журнал, 1999, №1, р. 97.
171. Сильева Я. Ю. Преступления против интересов кредиторов: уголовно-правовая характеристика (вопросы теории и практики). Иркутск: ИИПКПР ГП РФ, 2006.

172. Смирнова Н. Н. Уголовное право. Общая часть. Особенная часть. СПб: Издательство Михайлова В. А., 2002. 255 р.
173. Советское уголовное право. Общая и особенная части. Под редакцией Ю. В. Солопанова. Москва: Юридическая литература, 1981. 464 р.
174. Сологуб Н. М., Евдокимов С. Г., Данилова Н. А. Хищения в сфере экономической деятельности, механизм преступления и его выявление. Москва: Издательство ПРИОР, 2002. 256 р.
175. Таций В. Я. Ответственность за хозяйственные преступления. Объект и система. Харьков: 1984.
176. Теушников М. К. Гражданский процесс. Москва: Городец, 2000.
177. Толкаченко А.А. Теоретические основы квалификации преступлений. Учебное пособие для студентов вузов. Москва: Юнити-Дана, Закон и право, 2004. 128 р.
178. Трайнин А. Н. Несостоятельность и банкротство. Санкт-Петербург: 1913.
179. Уголовное право России. Особенная часть. Том 2. Учебник для вузов. Под ред. А. Н. Игнатова, Ю. А. Красикова. Москва: Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999.
180. Уголовное право России. Часть Общая. Учебник. 2-е издание, переработанное и дополненное. Под редакцией Л. Л. Кругликова. Москва: Волтерс Клувер, 2005. 592 р.
181. Уголовное право России. Часть Особенная. 2-е издание, переработанное и дополненное. Под редакцией Л. Л. Кругликова. Москва: Волтерс Клувер, 2004. 880 р.
182. Уголовное право. Общая и Особенная части. 2-е издание, исправленное и дополненное. Под редакцией А.А. Энгельгардта. Москва: АО «Центр ЮрИнфоР», ООО «ЮрИнфоР-Пресс», 2002. 188 р.
183. Уголовное право. Особенная часть. 2-е издание, исправленное и дополненное. Москва: Юрайт-М, 2002. 232 р.
184. Уголовное право. Особенная часть. Под редакцией Л. Д. Гаухмана, С. В. Максимова. Москва: Форум: ИНФРА-М. 2003. 400 р.
185. Уголовное право. Часть общая, часть особенная. Под ред. А. С. Михлина. Москва: Юриспруденция, 2000. 400 р.
186. Уголовное право. Часть общая. Часть особенная. Под редакцией Н. И. Ветрова, Ю. И. Ляпунова. Москва: 2001.
187. Уголовный закон. Закон, принятый Сеймом 17 июня 1998 года и обнародованный Президентом государства 8 июля 1998 года. (С изменениями, внесенными по состоянию на 18 мая 2000 года. «LV», 08.07.98, № 199/200.
http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.html.

188. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. Утвержден Законом Азербайджанской Республики от 30 декабря 1999 года. Вступил в силу с 1 сентября 2000 года.

<http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242908&subID=100104131,100104133,100104142,100104640,100104694#text>. Vizitat: 6.05.2015.

189. Уголовный кодекс Испании. http://artlibrary2007.narod.ru/kodeks/ispanii_uk.doc. Vizitat: 6.05.2015.

190. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. СПб: Издательство „Юридический центр ПРЕСС”, 2002. 352 p.

191. Уголовный кодекс Республики Болгария. Научный редактор А. И. Лукашова. СПб: Издательство „Юридический центр ПРЕСС”, 2001. 298 p.

192. Уголовный кодекс Республики Казахстан. Закон Республики Казахстан от 16.07.1997, № 167. СПб: Издательство „Юридический центр ПРЕСС”, 2001. 466 p.

193. Уголовный кодекс Республики Казахстан. http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252&doc_id2=31575252#pos=464;-40&sub_id2=4450000&sel_link=1004096414. Vizitat: 6.05.2015.

194. Уголовный кодекс Республики Польша. Под ред. Н.Ф.Кузнецовой. Минск: 1998.

195. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. Закон Республики Таджикистан от 21 мая 1998 года № 574.

<http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1242456&subID=100100844,100100857,100100935,100101579,100101605#text>. Vizitat: 6.05.2015.

196. Уголовный Кодекс Республики Узбекистан. Ведомости Верховного Совета Республики Узбекистан, 1995 г., № 1; Ведомости Олий Мажлиса Республики Узбекистан, 2015 г., № 23, ст. 301, № 32, ст. 425, № 33, ст. 439.

http://lex.uz/pages/getact.aspx?lact_id=111457. Vizitat: 06.04.2017.

197. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 № 63-ФЗ (ред. от 28.11.2015). Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года, одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_law_10699/. Vizitat: 15.10.2015.

198. Уголовный Кодекс Туркменистана. https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf. <http://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14380/preview>. Vizitat: 6.05.2015.

199. Уголовный Кодекс Турции. <http://constitutions.ru/?p=5851&page=7>. Vizitat: 14.12.2015.

200. Уголовный кодекс Украины с изменениями от 16.07.2015. <http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/>. Vizitat: 14.12.2015.
201. Уголовный кодекс Эстонии. <http://www.crime.vl.ru/index.php?p=1332&more=1>. Vizitat: 14.12.2015.
202. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть особенная. Москва: 1890.
203. Фомин В. Собрание узаконений о векселях, заемных письмах, банкротах и прочих долговых актах. Санкт-Петербург: В типографии Правительствующего Сената, 1826. — VIII, XII. 374 p.
204. Хилюта В. Предмет мошенничества в сфере банковской деятельности. În: Судовы Весник, 2003, №3, p. 53.
205. Хилюто В. Сущность криминального банкротства. În: Вестник Высшего Хозяйственного Суда Республики Беларусь, 2008, № 20, p. 74.
206. Швейцарский Уголовный Кодекс от 21 декабря 1937 г. По состоянию на апрель 2002 г. <http://www.apmo.ru/uid394/?show=theme&id=262>. Vizitat: 4.06.2016.
207. Шершеневич Г. Ф. Конкурсный процесс. Москва: Статут, 2000. 477 p.
208. Шишко И.В. Экономические правонарушения. Вопросы юридической оценки и ответственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 307 p.
209. Энциклопедия уголовного права. Т. 2. Уголовный закон. Издание профессора Малинина. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина, 2005. 848 p.
210. Яни П. С. Уголовная ответственность за незаконное предпринимательство, Москва: Московский психолого-социальный институт; ИПК РК Генеральной Прокуратуры РФ; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2001. 48 p.
211. Anderson Neil. Inovation and change in organizations. Rontladge: 1995.
212. Conseil d Etat, Raport public annuel 1991. De la sécurité juridique. La Documentation française. S. Popescu, V. Țândăreanu – Securitatea juridică și complexitatea dreptului în atenția Consiliului de Stat francez. În: Buletin de informare legislativ, 2007, nr. 1.
213. Strafgesetzbuch (StGB). Nichtamtliches Inhaltsverzeichnis. StGB. Ausfertigungsdatum: 15.05.1871. Vollzitat: "Strafgesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das durch Artikel 1 des Gesetzes vom 30. Mai 2016 (BGBl. I S. 1254) geändert worden ist". <http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>. Vizitat: 4.06.2016.

ANEXE
Acte de implementare a rezultatelor științifice

**Anexa nr. 1.1. – Proiectul de Lege nr. 130 pentru modificarea și completarea Legii
insolvabilității nr. 149 din 29.06.2012**

DEPUTAT ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 105

www.parlament.md

28 aprilie 2017

LA nr. 134

**Biroului Permanent
al Parlamentului Republicii Moldova**

În conformitate cu prevederile art. 73 din Constituția Republicii Moldova și art. 47 din Regulamentul Parlamentului, se înaintează cu titlu de inițiativă legislativă proiectul de lege pentru modificarea și completarea **Legii insolvabilității nr. 149 din 29.06.2012**, cu modificările și completările ulterioare.

Anexă:

1. Proiectul de lege;
2. Nota informativă.

Deputat în Parlament

LEBEDINSCHI Adrian Mihail

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE
pentru modificarea Legii insolvenței nr. 149 din 29.06.2012

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Articol unic – Legea insolvenței nr. 149 din 29.06.2012, cu modificările și completările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. În art. 14, alin. (4), sintagma "răspundere penală" se substituie prin "răspundere contravențională".

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

Notă informativă

Proiectul de lege înaintat urmează scopul uniformizării legislației Republicii Moldova. Așadar, în ediția actuală, legea insolvenței, în art. 14 (4), prevede că, dacă debitorul nu depune cerere introductivă în cazurile și în termenul prevăzut în prezentul articol, persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, are dreptul de a reprezenta debitorul, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului răspund subsidiar în fața creditorilor pentru obligațiile apărute după expirarea termenului prevăzut în legislație. Totodată, articolul dat prevede că aceste persoane sînt trase la răspundere penală în conformitate cu legea.

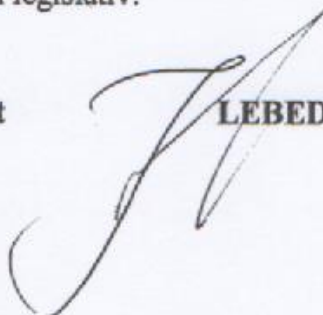
Totodată, conform articolului 288 din Codul Contravențional, "Încălcarea legislației cu privire la insolvență, manifestată prin: nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvență; depunerea de către debitor a cererii de intentare a procesului de insolvență fictivă; tănuirea de administratorul provizoriu a documentelor activității economice și a documentelor de evidență contabilă; publicarea ori divulgarea în alt mod a informațiilor privind insolvența debitorului pînă la data intentării procesului de insolvență; depunerea de către o persoană, în mod intenționat, fără existența unui temei de insolvență, a cererii de intentare a procesului de insolvență contra debitorului pentru a aduce prejudicii reputației comerciale a acestuia se sancționează cu amendă de la 40 la 50 de unități convenționale."

Așadar, dacă reieșim din art. 1 al Codului Penal al RM, care stipulează că prezentul cod este unica lege penală a Republicii Moldova și din principiul ramificației dreptului în Republica Moldova, constatăm că este inadmisibilă calificarea unei contravenții drept o infracțiune sau invers.

Totodată, se creează situația când prevederile legislației se contrazic, prevăzând pentru aceeași faptă prejudiciabilă în legi diferite pedeapsă penală și contravențională. Această neconcordanță riscă să creeze probleme în interpretarea acestor articole.

În vederea celor menționate, solicit respectuos examinarea celor expuse în vederea ameliorării cadrului legislativ.

Deputat în Parlament

LEBEDINSCHI Adrian Mihail

Prevederile actuale ale legii	Propunerea de modificare	Motivația
<p>Articolul 14. Obligația debitorului de a depune cerere introductivă</p> <p>(4) Dacă debitorul nu depune cerere introductivă în cazurile și în termenul prevăzut în prezentul articol, persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, are dreptul de a reprezenta debitorul, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului răspund subsidiar în fața creditorilor pentru obligațiile apărute după expirarea termenului prevăzut la alin. (3). Aceste persoane sînt trase la răspundere penală în conformitate cu legea.</p>	<p>Articolul 14. Obligația debitorului de a depune cerere introductivă</p> <p>(4) Dacă debitorul nu depune cerere introductivă în cazurile și în termenul prevăzut în prezentul articol, persoana care, în conformitate cu legislația în vigoare, are dreptul de a reprezenta debitorul, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului răspund subsidiar în fața creditorilor pentru obligațiile apărute după expirarea termenului prevăzut la alin. (3). Aceste persoane sînt trase la răspundere contravențională în conformitate cu legea.</p>	<p>Articolului 288 din Codul Contravențional prevede răspunderea pentru încălcarea legislației cu privire la insolvabilitate.</p> <p>Totodată, dacă reieșim din art. 1 al Codului Penal al RM, care stipulează că prezentul cod este unica lege penală a Republica Moldova și din principiul ramificației dreptului în Republica Moldova, constatăm că este inadmisibilă calificarea unei contravenții drept o infracțiune sau invers.</p> <p>Totodată, se creează situația când prevederile legislației se contrazic, prevăzând pentru aceeași faptă prejudiciabilă în legi diferite pedeapsă penală și contravențională.</p> <p>Această neconcordanță riscă să creeze probleme în interpretarea acestor articole.</p>

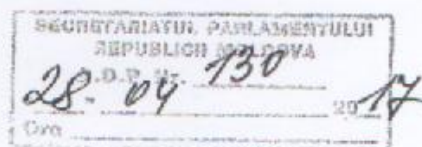
Анеха nr. 1.2 – Проект Закона № 130 о внесении изменений и дополнений в Законе о несостоятельности № 149 от 29.06.2012

Постоянному бюро Парламента
Республики Молдова

В соответствии с положениями ст. 73 Конституции Республики Молдова и ст. 47 Регламента Парламента вношу, в качестве законодательной инициативы, проект закона о внесении изменений и дополнений в Закон о несостоятельности № 49 от 29.06.2012 года, с последующими изменениями и дополнениями.

Депутат Парламента

Лебединский Адриан

ЗАКОН

**о внесении изменений и дополнений
в Закон о несостоятельности № 149
от 29.06.2012 года**

В Закон о внесении изменений и дополнений в Закон о несостоятельности № 149 от 29.06.2012 года, с последующими изменениями и дополнениями, изложить в следующей редакции:

1. В части (4) статьи 14 синтагму «к уголовной ответственности» заменить на «к административной ответственности».

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА

**Anexa nr. 1.3 – Aviz la proiectul de lege pentru modificarea art. 14 din Legea
insolvabilității nr. 149 din 29 iunie 2012**

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÎRE nr. _____

din _____
Chișinău

**Cu privire la aprobarea Avizului la proiectul de lege pentru modificarea
art. 14 din Legea insolvabilității nr. 149 din 29 iunie 2012**

Guvernul HOTĂRĂȘTE:

Se aprobă și se prezintă Parlamentului Avizul la proiectul de lege pentru
modificarea art. 14 din Legea insolvabilității nr. 149 din 29 iunie 2012.

Prim-ministru

PAVEL FILIP

Aprobat
prin Hotărîrea Guvernului nr.
din 2017

AVIZ
la proiectul de lege pentru modificarea art. 14
din Legea insolvenței nr.149 din 29 iunie 2012

Guvernul a examinat proiectul de lege pentru modificarea art. 14 din Legea insolvenței nr.149 din 29 iunie 2012, înaintat cu titlu de inițiativă legislativă (nr.130 din 28 aprilie 2017) de către dl Adrian Lebedinschi, deputat în Parlament, și relevă următoarele.

Obiectul prezentului proiect are drept scop înlocuirea răspunderii penale cu tragerea la răspundere contravențională în cazul omisiunii depunerii cererii introductive în cazurile și în termenul prevăzut în art. 14 din Legea insolvenței.

Art. 288 din Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008 prevede răspunderea pentru încălcarea legislației cu privire la insolvență, manifestată inclusiv prin nedepunerea de către debitor a cererii introductive dacă există unul din temeiurile de intentare a procesului de insolvență.

Totodată, Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 incriminează doar faptele de insolvență intenționată (art. 252) și insolvență fictivă (art. 253). Insolvențarea intenționată se manifestă prin faptele prejudiciabile de creare sau agravare a insolvenței, iar insolvențarea fictivă prin anunțarea falsă de către făptuitor a insolvenței debitorului, deși acesta din urmă are posibilități reale de a satisface creanțele creditorilor (prin depunerea cererii scrise false de intentare a procesului de insolvență sau prin depunerea anexelor false la această cerere).

Astfel, pornind de la principiile *nulla poena sine lege* („nici o pedeapsă nu există în afară de lege”) și *nullum crimen sine lege* („nici o infracțiune nu există în afară de lege”), persoana nu poate fi trasă la răspundere penală pentru omisiunea depunerii cererii introductive în cazurile și în termenul prevăzut în art. 14 din Legea insolvenței, deoarece această faptă prejudiciabilă nu este incriminată de Codul penal al Republicii Moldova.

Totodată, trebuie să menționăm că instituirea răspunderii contravenționale sau penale se efectuează prin determinarea faptelor care constituie infracțiuni sau

contravenții și stabilirea pedepselor pentru acestea în legile contravențională sau, respectiv, penală.

Pe de altă parte, în eventualitatea introducerii amendamentului propus, norma contravențională urmează să prevadă și răspunderea persoanei care, în conformitate cu legislația în vigoare, are dreptul de a reprezenta debitorul, asociații cu răspundere nelimitată și lichidatorii debitorului, or, norma contravențională este lacunară în acest sens.

Subsidiar, proiectul conține carențe de tehnică legislativă care necesită a fi înlăturate.

În conformitate cu art. 36 alin. (3) din Legea nr. 780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative, dacă se modifică un singur articol dintr-un singur act legislativ, în titlul actului de modificare se face referire expresă la articolul modificat și la actul respectiv, de aceea în titlul legii urmează a se menționa că se modifică art. 14 din Legea insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012.

La stabilirea actului legislativ de referință, luna se va scrie cu litere.

Se va indica sursa de publicare a Codului penal al Republicii Moldova.

Anexa nr. 1.4 – Proiectul de Lege nr. 145 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002

DEPUTAT ÎN PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

MD-2073, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 105

www.parlament.md

05 mai 2017

LA nr. 137

Biroului Permanent
al Parlamentului Republicii Moldova

În conformitate cu prevederile art. 73 din Constituția Republicii Moldova și art. 47 din Regulamentul Parlamentului, se înaintează cu titlu de inițiativă legislativă proiectul de lege pentru modificarea și completarea Codului Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, cu modificările și completările ulterioare.

Anexă:

1. Proiectul de lege;
2. Nota informativă.

Deputat în Parlament

LEBEDINSCHI Adrian Mihail

[Handwritten signatures and notes]
Adrian Mihail Lebedinschi
Ștefan Ciocan
Ștefan Ciocan
Ștefan Ciocan
Ștefan Ciocan
Ștefan Ciocan

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE

pentru modificarea și completarea Codului Penal al Republicii
Moldova nr. 985 din 18.04.2002

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Articol unic – Legea Codului Penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se modifică și se completează după cum urmează:

1. Litera c) din alin. (5) al art. 34 se exclude.

2. După art. 121 se introduce art. 121¹, cu următorul conținut:

"Articolul 121¹. Secretul personal și/sau secretul familial

Prin secret personal și/sau secret familial se înțeleg informațiile protejate de stat care se referă la inviolabilitatea vieții personale, ce constituie secret medical sau/și secret bancar sau/și secret fiscal sau/și secret profesional sau/și secret al corespondenței sau/și secret familial al unei persoane fizice identificate sau identificabile, culegerea ilegală ori dezvăluirea cărora au cauzat daune considerabile drepturilor și intereselor acestuia sau drepturilor și intereselor membrilor de familie."

3. La art. 181¹, alin. (1), după sintagma "în cadrul alegerilor parlamentare", se introduce cuvântul "prezidențiale"

4. Art. 253 va avea următorul conținut:

"Articolul 253. Bancruta frauduloasă

(1) Depunerea de către debitor a cererii introductive în baza unui temei fals de intentare a procesului de insolvență

se pedepsește cu amendă în mărime de la 650 la 950 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

(2) Aceeași faptă, care:

a) a determinat falimentarea debitorului;

b) a cauzat daune în proporții deosebit de mari creditorilor;

se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 4 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani."

5. La articolul 307, alineatul (1) va avea următorul conținut:

„(1) Pronunțarea cu bună-știință de către judecător a unei hotărâri, sentințe, decizii sau încheieri contrare legii, prin încălcarea dispozițiilor privind distribuția aleatorie a dosarelor; prin nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter; prin soluționarea drepturilor unor persoane

neantrenate în proces; prin încălcarea competenței jurisdicționale; prin necompunerea instanței conform prevederilor legii; prin nerespectarea competenței după materie și calitatea persoanei în cauzele penale; prin condamnarea inculpatului pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală; prin refuzul de a redeschide cauza, urmare a recunoașterii de către Curtea Constituțională a prevederilor legii aplicabile în speța respectivă; prin refuzul de a redeschide cauza, chiar dacă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat, printr-o hotărîre, fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărîrii pronunțate de o instanță de judecată națională se pedepsește cu amendă în sumă de la 650 la 1150 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 5 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani.”

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

**Апеха nr. 1.5 – Проект Закона № 145 о внесении изменений и дополнений в
Уголовном Кодексе Республики Молдова №985/2002**

**Постоянному бюро
Парламента Республики Молдова**

В соответствии с положениями статьи 73 Конституции Республики Молдова и статьи 47 Регламента Парламента представляется в порядке законодательной инициативы проект Закона о внесении изменений и дополнений в Уголовный кодекс Республики Молдова № 985/2002 .

Прилагаются:

- 1) проект закона;
- 2) пояснительная записка.

Депутаты Парламента:

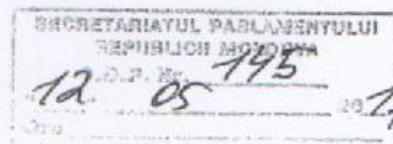
А. Лебединский

В. Цуркан

Г. Митрюк

А. Долинцэ

Р. Мудряк

ПАРЛАМЕНТ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

ЗАКОН

о внесении изменений и дополнений
в Уголовный кодекс Республики Молдова № 985/2002

Парламент принимает настоящий органический закон.

В Уголовный кодекс Республики Молдова № 985-XV от 18 апреля 2002 года (повторное опубликование: Официальный монитор Республики Молдова, 2009 г., № 72–74, ст.195), с последующими изменениями и дополнениями, внести следующие изменения и дополнения:

1. Пункт с) части (5) статьи 34 исключить.
2. Дополнить кодекс статьей 121¹ следующего содержания:

«Статья 121¹. Личная и/или семейная тайна

Под *личной и/или семейной тайной* понимаются охраняемые государством сведения, касающиеся неприкосновенности личной жизни и тайны переписки, являющиеся врачебной, банковской, налоговой, профессиональной или/и семейной тайной идентифицированного или могущего быть идентифицированным физического лица, незаконный сбор или разглашение которых могут нанести значительный ущерб правам и интересам этого лица или членам его семьи.»

3. Часть (1) статьи 181¹ после слова «парламентских,» дополнить словом «президентских,».

4. Статью 253 изложить в следующей редакции:

«Статья 253. Мошенническое банкротство

(1) Подача должником искового заявления по ложному основанию для возбуждения процесса несостоятельности наказывается штрафом в размере от 650 до 950 условных единиц или лишением свободы на срок до 3 лет с лишением в обоих случаях права

занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.

(2) То же действие, повлекшее:

- а) банкротство должника;
- б) причинение кредиторам ущерба в особо крупных размерах, наказывается штрафом в размере от 850 до 1350 условных единиц или лишением свободы на срок до 4 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.».

5. Часть (1) статьи 307 изложить в следующей редакции:

«(1) Вынесение судьей заведомо неправосудного решения, приговора, определения или постановления в результате: нарушения требования случайного распределения дел; несоблюдения тайны совещания судей или конфиденциальности деятельности такого характера; защиты прав лиц, не являющихся участниками процесса; нарушения юрисдикционной компетенции; несоблюдения судебной инстанцией положений закона; несоблюдения материальной компетенции и качества лица в уголовных делах; вынесения приговора обвиняемому за деяние, не предусмотренное уголовным законом; отказа в пересмотре дела в связи с признанием Конституционным судом применяемых положений закона в соответствующем случае; отказа в пересмотре дела в связи с установлением решением Европейского суда по правам человека или признанием заявлением Правительства Республики Молдова нарушения основных прав и свобод, которые могут быть восстановлены, хотя бы частично, аннулированием решения, вынесенного национальной судебной инстанцией,

наказывается штрафом в размере от 650 до 1150 условных единиц или лишением свободы на срок до 5 лет с лишением в обоих случаях права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью на срок до 5 лет.».

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПАРЛАМЕНТА

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul **LEBEDINSCHI Adrian**, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat, se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

LEBEDINSCHI Adrian

/ /

13 august 2018

CV-ul AUTORULUI

Date personale:

Nume, prenume: LEBEDINSCHI Adrian

Data și locul nașterii: 12 august 1975, r-l Briceni, s. Colicăuți

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

1993-1998 - Academia de poliție „Ștefan cel Mare”, Facultatea drept, specializarea anchetator penal.

2002-2003 - cursurile de pregătire a rezervei cadrelor de conducere a Ministerului Afacerilor Interne la Academia de poliție „Ștefan cel Mare”, specializarea – management.

2006-2007 - masteratul la Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Facultatea Drept.

2012 - 2016 - doctorant la ULIM.

Stagii și activitate profesională:

1998-2001 - anchetator al Secției anchetă penală a Comisariatului de poliție al sectorului Centru mun. Chișinău.

2001-2003 – anchetator superior al Secției anchetă penală a Comisariatului de poliție al sectorului Centru mun. Chișinău.

2003-2005 – șef adjunct, iar în anii 2005-2007 - Comisar adjunct, Șef al Secției urmărire penală a Comisariatului de poliție al sectorului Centru mun. Chișinău.

2007 - 17.09.2009 - Comisar adjunct, Șef al Secției urmărire penală a Comisariatului de poliție al sectorului Buiucani mun. Chișinău.

17.09.2009 - concediat din M.A.I. în legătură cu starea sănătății.

Din 19.09.2009 avocat-stagiatar, iar din 28.05.2010 – 19.12.2015 – Avocat, desfășurând inițial activitatea în cadrul Cabinetului Avocatului „Lebedinschi Adrian” și începând cu ianuarie 2014, activitatea este desfășurată în cadrul Biroului Asociat de Avocați „Lebedinsky & Partners”.

21.11.2015-prezent – Deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

Activitate obștească:

2009-2012 - membru fondator, Secretar General al Sindicatului angajaților organelor de drept ”Demnitate”.

2010-2014 - membru al Consiliului Civil pentru monitorizarea Centrului Național Anticorupție.

2011 - membru al Consiliul pentru reforma organelor de drept.

Domenii de interes științific: drept penal, drept procesual penal, drept penal internațional, drept contravențional.

Decorații, grade:

- gradul special de locotenent – colonel de poliție.

- 2004 mi-a fost acordat gradul de calificare „Maiestru”

Colaborator eminent al MAI

”Serviciu impecabil” de gradul III și de gradul II

”Crucea pentru merite” de gradul II

Participări la foruri științifice internaționale:

1. Conferința științifico-practică internațională „Premise de perfecționare a legislației naționale și ajustare la standardele Uniunii Europene” (Chișinău: ICJP al AȘM, ICEȘD, 2014).
2. Conferința științifică cu participare internațională a doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Ediția a V-a (Chișinău: UAȘM, 2016).

Lucrări științifice publicate: 7 articole științifice, inclusiv rapoarte publicate în cadrul materialelor conferințelor științifico-practice internaționale

Cunoașterea limbilor:

Limba de stat – maternă.

Limba rusă – cursiv (sciu, citesc vorbesc).

Limba franceză – grad mediu.

Limba engleză – grad mediu

Date de contact:

mun. Chișinău str. Alba Iulia 75/1 ap. 1

la domiciliu +373-22-588-922,

TEL. MOBIL: +373-78-000-902

EMAIL: adrian@lebedinsky.org